ШКОЛСКИ ПРОГРАМ – ПЕТИ РАЗРЕД

Назив предмета	Српски језик и књижевност
Разред	Пети
Циљ	Циљ учења српског језика и књижевности је да се ученик оспособи да правилно користи српски језик у различитим комуникативним ситуацијама, у говору и писању; да кроз читање и тумачење књижевних дела развија читалачке компетенције које, уз књижевно знање, обухватају емоционално и фантазијско уживљавање, живо памћење, истраживачко посматрање; подстичу имагинацију и уметнички сензибилитет, естетско доживљавање и критичко мишљење, морално просуђивање и асоцијативно повезивање; да се одговарајућим врстама читања оспособљава да усмерењно приступа делу и приликом тумачења открива различите слојеве и значења; да стиче основна знања о месту, улози и значају језика и књижевности у култури, као и о медијској писмености; да стиче и развија најшира хуманистичка знања и да научи како функционално да повезује садржаје предметних области.
Годишњи фонд часова	180

Исходи По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	Област/тема	Садржаји
1. -разликује књижевни и некњижевни текст; -упоређује одлике фикционалне и нефикционалне књижевности; - чита са разумевањем и опише свој доживљај различитих врста књижевних дела; - чита са разумевањем одабране примере осталих типова текстова; - одреди род књижевног дела и књижевну врсту; - разликује карактеристике народне од карактеристика уметничке књижевности; - разликује реалистичну прозу и прозу засновану на натприродној мотивацији; - анализира елементе композиције лирске песме (строфа, стих); епског дела у стиху и у прози (делови	КЊИЖЕВНОСТ (67)	ЛИРИКА **Лектира** 1. Народна песма: Вила зида град 2. Народне лирске песме о раду(избор); народне лирске породичне песме (избор) 3. Бранко Радичевић: Певам дању, певам ноћу 4. Милица Стојадиновић Српкиња: Певам песму 5. Душан Васиљев: Домовина/Алекса Шантић: Моја отаџбина 6. Војислав Илић: Зимско јутро 7. Милован Данојлић: Шљива/Десанка Максимовић: Сребрне плесачице 8. Пеђа Трајковић: Кад књиге буду у моди **Књижевни термини и појмови** Песник и лирски субјекат. Мотиви и песничке слике

фабуле - поглавље, епизода; стих); драмског дела (чин, сцена, појава); - разликује појам песника и појам лирског субјекта; појам приповедача у односу на писца; - разликује облике казивања - увиђа звучне, визуелне, тактилне, олфакторне елементе песничке слике - одреди стилске фигуре и разуме њихову улогу у књижевно -уметничком тексту; - процени основни тон певања, приповедања или драмске радње (шаљив, ведар, тужан и сл.); - развија имагинацијски богате асоцијације на основу тема и мотива књижевних дела; - одреди тему и главне и споредне мотиве; - анализира узрочно - последично низање мотива; - илуструје особине ликова примерима из текста;		као елементи композиције лирске песме. Врста строфе према броју стихова у лирској песми: катрен; врста стиха по броју слогова (десетерац и осмерац). Одлике лирске поезије: сликовитост, ритмичност, емоционалност. Стилске фигуре: епитет, ономатопеја. Врсте ауторске и народне лирске песме: описне (дескриптивне), родољубиве (патриотске); митолошке, песме о раду (посленичке) и породичне. **ЕПИКА** Лектира 1. Народна песма: Свети Саво 2. Народна песма: Женидба Душанова (одломак о савладавању препрека заточника Милоша Војиновића) 3. Ерo с онога свијета 4. Ђевојка цара надмудрила 5. Милован Глишић: Прва бразда

- вреднује поступке ликова и аргументовано износи ставове; - илуструје веровања, обичаје, начин живота и догађаје у прошлости описане у књижевним делима; - уважава националне вредности и негује српску културноисторијску баштину; - наведе примере личне добити од читања; - напредује у стицању читалачких компетенција; - упореди књижевно и филмско дело, позоришну представу и драмски текст;		6. Стеван Сремац: Чича Јордан (одломак) 7. Бранко Ћопић: Поход на Мјесец 8. Иво Андрић: Мостови 9. Данило Киш: Дечак и пас 10. Горан Петровић: Месец над тепсијом (први одломак приче "Бели хлеб од претеривања" и крај приче који чине одељци "Можеш сматрати да си задобио венац славе" и "Мрави су вукли велике трошице тишине") 11. Антон Павлович Чехов: Шала **Књижевни термини и појмови** Писац и приповедач. Облици казивања: приповедање у првом и трећем лицу. Фабула: низање догађаја, епизоде, поглавља. Карактеризација ликова - начин говора, понашање,

		физички изглед, животни ставови, етичност поступака. Врсте епских дела у стиху и прози: епска народна песма, бајка (народна и ауторска), новела (народна и ауторска), шаљива народна прича. Врста стиха према броју слогова: десетерац. **ДРАМА** Лектира 1. Бранислав Нушић: Кирија 2. Душан Радовић: Капетан Џон Пиплфокс 3. Љубиша Ћокић: Биберче **Књижевни термини и појмови** Позоришна представа и драма. Чин, појава, лица у драми, драмска радња. Сцена, костим, глума, режија. Драмске врсте: једночинка, радиодрама. **НАУЧНОПОПУЛАРНИ И ИНФОРМАТИВНИ ТЕКСТОВИ** (бирати до 2 дела) 1. Вук Ст. Караџић: Моба и прело (одломак из дела

		Живот и обичаји народа српскога) 2. Доситеј Обрадовић: О љубави према науци 3. М. Петровић Алас: У царству гусара (одломци) 4. Милутин Миланковић: Успомене, доживљаји, сазнања (одломак 5. Избор из енциклопедија и часописа за децу **ДОМАЋА ЛЕКТИРА**: 1. Епске народне песме (о Немањићима и Мрњавчевићима - преткосовски тематски круг) 2. Народне бајке, новеле, шаљиве народне приче (избор); кратке фолклорне форме (питалице, брзалице, пословице, загонетке) 3. Бранислав Нушић: Хајдуци 4. Данијел Дефо: Робинсон Крусо (одломак о изградњи склоништа) 5. Марк Твен: Доживљаји Хаклберија Фина/Краљевић и просјак/Доживљаји Тома Сојера 6. Избор ауторских

		бајки (Гроздана Олујић; Ивана Нешић: Зеленбабини дарови (одломци)) 7. Игор Коларов: Аги и Ема 8. Избор из савремене поезије за децу (Александар Вучо, Мирослав Антић, Драгомир Ђорђевић, Владимир Андрић, Дејан Алексић...) **Допунски избор лектире** (бирати до 3 дела) 1. Јован Јовановић Змај: Песмо моја (из Ђулића) 2. Стеван Раичковић: Велико двориште (избор)/Мале бајке (избор) 3. Иван Цанкар: Десетица 4. Љубивоје Ршумовић: Ујдурме и зврчке из античке Грчке (избор)/Густав Шваб: Приче из старине 5. Џон Р. Р. Толкин: Хобит (одломци) 6. Никол Лезије: Тајна жутог балона 7. Корнелија Функе: Господар лопова (одломак)

		8. Вида Огњеновић: Путовање у путопис (одломак) 9. Владислава Војновић: Приче из главе (избор, осим приче Позориште) 10. Дејан Алексић: Музика тражи уши (избор)/Кога се тиче како живе приче (избор) 11. Јован Стерија Поповић: Лажа и паралажа (одломак о Месечевој краљици) и Едмон Ростан: Сирано де Бержерак (одломак о путу на Месец) **Дело завичајног аутора по избору.**
2. - разликује променљиве речи од непроменљивих; - разликује категорије рода, броја, падежа речи које имају деклинацију; - разликује основне функције и значења падежа; - употребљава падежне облике у складу са нормом;	ЈЕЗИК (74) Граматика	Променљиве речи: именице, заменице, придеви, бројеви (с напоменом да су неки бројеви непроменљиви), глаголи; непроменљиве речи: прилози (с напоменом да неки прилози могу имати компарацију) и предлози. Именице - значење и врсте

- употребљава глаголске облике у складу са нормом; - разликује основне реченичне чланове (у типичним случајевима); - доследно примењује правописну норму у употреби великог слова, састављеног и растављеног писања речи, интерпункцијских знакова; -користи правопис (школско издање); - правилно изговара речи водећи рачуна о месту акцента и интонацији реченице; - говори јасно поштујући књижевнојезичку норму; - течно и разговетно чита наглас књижевне и неуметничке текстове;	Правопис Ортоепија	(властите, заједничке, збирне, градивне; мисаоне, глаголске). Промена именица (деклинација): граматичка основа, наставак за облик, појам падежа. Основне функције и значења падежа (с предлозима и без предлога): номинатив (субјекат); генитив (припадање и део нечега); датив (намена и усмереност); акузатив (објекат); вокатив (дозивање, обраћање); инструментал (средство и друштво); локатив (место). Придеви - значење и врсте придева (описни, присвојни, градивни; месни и временски); род, број, падеж и компарација придева. Слагање придева са именицом у роду, броју и падежу. Заменице - личне заменице: промена, наглашени и ненаглашени облици, употреба личне заменице сваког лица себе,

		се. Бројеви - врсте и употреба: главни (основни, збирни бројеви, бројне именице на -ица) и редни бројеви. Глаголи - глаголски вид (несвршени и свршени); глаголски род (прелазни, непрелазни и повратни глаголи); глаголски облици (грађење и основно значење): инфинитив (и инфинитивна основа), презент (презентска основа, наглашени и ненаглашени облици презента помоћних глагола), перфекат, футур I. Предикатска реченица - предикат (глаголски; именски); слагање предиката са субјектом у лицу, броју и роду; прави и неправи објекат; прилошке одредбе (за место, за време, за начин; заузрок и за меру и количину); апозиција Велико слово у вишечланим географским називима; у

		називима институција, предузећа, установа, организација (типични примери); велико и мало слово у писању присвојних придева. Заменица Ви из поштовања. Одрична речца не уз именице, придеве и глаголе; речца нај у суперлативу; вишечлани основни и редни бројеви. Интерпункцијски знаци: запета (у набрајању, уз вокатив и апозицију); наводници (наслови дела и називи школа); црта (уместо наводника у управном говору) Место акцента у вишесложним речима (типични случајеви). Интонација и паузе везане за интерпункцијске знакове; интонација упитних реченица. Артикулација: гласно читање брзалица, најпре споро, а потом брже (индивидуално или у групи).

3. - користи различите облике казивања: дескрипцију (портрет и пејзаж), приповедање у 1. и 3. лицу, дијалог; - издваја делове текста (наслов, пасусе) и организује га у смисаоне целине (уводни, средишњи и завршни део текста); - саставља говорени или писани текст о доживљају књижевног дела и на теме из свакодневног живота и света маште; - проналази експлицитно и имплицитно садржане информације у једноставнијем књижевном и некњижевном тексту; - напамет говори одабране књижевне текстове или одломке;	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА (39)	Препричавање, причање, описивање - уочавање разлике између говорног и писаног језика; писање писма (приватно, имејл) Богаћење речника: синоними и антоними; некњижевне речи и туђице - њихова замена језичким стандардом; уочавање и отклањање безначајних појединости и сувишних речи у тексту и говору. Техника израде писменог састава (тежиште теме, избор и распоред грађе, основни елементи композиције и груписање грађе према композиционим етапама); пасус као уже тематске целине и његове композицијско-стилске функције. Осам домаћих писмених задатака Четири писмена задатка.

Кључни појмови:

1. **Граматика**: реченице, падежи, променљиве врсте речи, глаголи, непроменљиве врсте речи;
2. **Правопис**: велико слово, знакови интерпункције, писање речце НЕ
3. **Писмено изражавање**: писмене вежбе и домаћи задаци
4. **Усмено изражавање**: говорне вежбе, изражајно казивање стихове, јачање вербалног самопоуздања;
5. **Књижевност**: лирика, епика, драма

<u>Опште предметне компетенције:</u>

Примењује основна знања о српском језику и основна начела тумачења књижевних дела; поштује књижевнојезичку норму и користи језик као низ стваралачких могућности у усменој и писаној комуникацији – обликује логичан и структуриран говорени и писани текст; чита, тумачи, упоређује и вреднује књижевне3 и неуметничке текстове4 из националне и светске културне баштине прикладне узрасту ученика; уме да изабере дела за читање према свом литерарном укусу; чува, негује и воли српски језик.

<u>Специфичне предметне компетенције</u>:

Језик

Разуме шта је језик, поштује свој језик и поштује друге језике. Разликује појмове књижевног и народног језика. Препознаје говор мржње као негативну појаву у друштву. Примењује књижевнојезичку норму у вези са гласовима, облицима речи и реченицама. Разуме значење речи из уџбеника, лектире и свакодневне комуникације и уме правилно да их употреби у одговарајућем облику и контексту. Говори јасно и саговорника слуша пажљиво, уз уважавање. Саставља једноставан говорени или писани текст о доживљају књижевног дела, као и о темама из свакодневног живота и света маште. Користи оба писма, дајући предност ћирилици. Влада основним жанровима писане комуникације потребним за учешће у друштвеном животу. Примењује правописну норму у једноставним примерима и уме да се служи школским издањем Правописа.

Разликује основне језичке групе у Европи и одређује место српског језика у породици словенских језика. Познаје основне етапе у развоју књижевног језика код Срба и разуме његов значај за културу и историју српског народа. У говору и писању примењује одређена граматичка правила у вези са гласовима, облицима и врстама речи и са реченицама српског језика. Употребљава фонд речи у складу са основним нивоом образовања. Примењује правописна правила у сложенијим примерима и уме да се служи речницима, приручницима и енциклопедијама. Јасно формулише своје мишљење. Саставља логичан и структуриран сложенији говорени или писани текст, тумачећи основне идејне и формалне елементе једноставнијег књижевног и неуметничког текста

Разликује дијалекте српског језика на основу њихових основних особина. Има шира знања о гласовима, врстама, подврстама и облицима речи и реченица српског језика и зна да примени та знања у говору и писању. Има богат речник и доживљава језик као низ могућности које му служе у изражавању. Говори о одабраним темама из језика, књижевности и културе које су предвиђене градивом, примењујући основне говорничке вештине. Саставља једноставнији аргументативни текст. Користи препоручену литературу у писању рада на задату тему из језика, књижевности и културе, имајући на уму читалачку публику. Доследно примењује правописну норму из сваке правописне области предвиђене обавезним школским програмом.

Књижевност

Разговетно и течно чита. У различите сврхе чита, разуме и парафразира краћи једноставнији књижевни и неуметнички текст из обавезног школског програма. Уме укратко да опише свој доживљај књижевног дела и издвоји тражене информације у неуметничком тексту. Познаје ауторе књижевних дела предвиђених програмом. Прави разлику између усмене и ауторске књижевности. Уочава основне елементе тематске, композиционе и стилске структуре епског, лирског и драмског књижевног дела из обавезне школске лектире. Анализира издвојен проблем у краћем једноставнијем књижевном тексту. Своје утиске и закључке илуструје основним примерима из књижевног и неуметничког текста.

Тумачи и критички промишља дужи једноставнији књижевни и неуметнички текст из обавезног школског програма. Истраживачки тумачи кључне чиниоце структуре књижевног дела, као и његове тематске, идејне, стилске, језичке и композиционе особине. Познаје основне књижевне термине и адекватно их примењује у тумачењу књижевних дела. Самостално анализира издвојен проблем у књижевном тексту и уме да аргументује своје мишљење. Познаје основне стратегије читања и уме да их примени у типичним читалачким ситуацијама. Заузима јасан став према тексту који чита. Самостално одабира дела за читање из опуса књижевности за децу. Испољава читалачку радозналост (нпр. радо посећује библиотеке) и схвата значај читања за развој сопствене опште културе и знања.

Доживљајно, истраживачки и критички чита, тумачи и вреднује књижевне и неуметничке текстове средње сложености из школског програма. Самостално уочава и анализира проблеме у таквим књижевним текстовима. Користи више гледишта у тумачењу књижевног дела. Пореди истакнуте тематске, композиционе и стилске одлике анализираног књижевног дела са другим делима. Аргументовано износи свој суд о тексту. Користи препоручену основну и секундарну литературу у тумачењу књижевних дела предвиђених програмом. Примењује стратегије читања које су усаглашене са читалачким задатком. Има развијену читалачку културу; чита ради уметничког доживљаја књижевног дела, знања, богаћења лексичког фонда, способности аргументације и исказивања мишљења и ставова. Уме да препоручи књижевно дело и да образложи свој избор. Исказује љубав и поштовање за књижевност и вредности националне културе и културе других народа.

Опште међупредметне компетенције:

1. компетенција за учење;

2. одговорно учешће у демократском друштву;

3. естетичка компетенција;

4. комуникација;

5. одговоран однос према околини;

6. одговоран однос према здрављу;

7. предузимљивост и оријентација ка предузетништву;

8. рад са подацима и информацијама;

9. решавање проблема;

10. сарадња;

11. дигитална компетенција.

Образовни стандарди:

1. ЧИТАЊЕ И РАЗУМЕВАЊЕ ПРОЧИТАНОГ

Основни ниво

СЈ.1.1.1. изражајно чита текст СЈ.1.1.2.разуме краћи текст који чита у себи и наглас СЈ.1.1.3.разликује у краћем тексту битно од небитног СЈ.1.1.4.изводи закључак заснован на једноставнијем тексту СЈ.1.1.5. служи се садржајем да би пронашао текст.

Средњи ниво

СЈ.2.1.1. чита „с оловком у руци“ ради учења и извршавања одређених задатака СЈ.2.1.2.проналази и издваја битно и небитно у краћем тексту СЈ:2.1.3. препознаје основне облике изражавања (дијалог, монолог, нарација, дескрипција).

Напредни ниво

СЈ.3.1.1.самостално изводи закључке засноване на краћем тексту СЈ.3.1.2. прпознаје и повезује садржаје из различитих текстова (према теми, времену радње и сл.) СЈ.3.1.3. уочава и именуј у тексту основне облике изражавања

2. ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Основни ниво

СЈ.1.2.1. користи оба писма (ћирилицу и латиницу) СЈ.1.2.2.саставља разумљиву и граматички исправну реченицу СЈ.1.2.3. препричава текст на основу тражених елемената

СЈ.1.2.4. познаје елементе писма и вести СЈ.1.2.5.примењује правописну норму у једноставним примерима

Средњи ниво

СЈ.2.2.1.самостално препричава тескт држећи се елелемата фабуле СЈ.2.2.2. саставља вест и приватно писмо према задтим елементима СЈ.2.2.3. примењује правописну норму у већини случајева

Напредни ниво

СЈ.3.2.1. самостално саставља вест и писмо СЈ.3.2.2.доследно примењује правописну норму

3. ГРАМАТИКА И ЈЕЗИК

Основни ниво

СЈ.1.3.1.препознаје категорију променљивости речи СЈ.1.3.2. препознаје службу речи у реченици СЈ.1.3.3. правилно употребљава падеже у реченици СЈ.1.3.4. правилно употребљава глаголске облике у реченици и разликује основна глагол. времена (прошло, садашње, будуће) СЈ.1.3.5. уочава непознате речи у тексту и тражи њихово појашњење

Средњи ниво

СЈ.2.3.1. препознаје све врсте речи (променљиве и непроменљиве) СЈ.2.3.2. познаје и одређује падеже у реченици или краћем тексту СЈ.2.3.3. уочава реченичне чланове у школским (типичним) примерима СЈ.2.3.4. познаје основне глаголске облике (инфинитив, радни глагол. придев, презент, перфекат, футур) СЈ.2.3.5. користи речник за објашњења непознатих речи

Напредни ниво

СЈ.3.3.1.познаје и именује све врсте речи и подврсте именица, придева, бројева и именичких заменица СЈ.3.3.2. познаје и именује граматичке категорије именских речи и глагола СЈ.3.3.3. повезује падеж, основно значење и службу СЈ.3.3.4. самостално одређује реченичне чланове у типичним примерима СЈ.3.3.5. самостално уочава и именује глагол.

облике у реченици или краћем тексту СЈ.3.3.6. одређује значење непознатих речи на основу њиховог контекста

4. КЊИЖЕВНОСТ

Основни ниво

СЈ.1.4.1. повезује наслове прочитаних књиж. дела са именима аутора и ликом из дела СЈ.1.4.2. разликује усмену и ауторску књижевност СЈ.1.4.3. препознаје лирску и епску народну поезију СЈ.1.4.4.препознаје епски десетерац СЈ.1.4.5. уочава особеност песничког језика (сликовитост песничког израза) и упознаје појам стилске фигуре

Средњи ниво

СЈ.2.4.1.уочава основне елементе књиж. дела (тему, ликове, место, време) СЈ.2.4.2.препознаје основне стил. фигуре (епитет, ономатопеју, поређење, персонификацију) СЈ.2.4.3. препознаје књижевни род СЈ.2.4.4.препознаје основне врсте риме и строфе

Напредни ниво

СЈ.3.4.1.наводи наслов дела, аутора, род и врсту на основу карактеристичних одломака, ликова и мотива СЈ.3.4.2. проналази и именује једноставније стилске фигуре (еипитет, поређење, персонификацију, ономатопеју) СЈ.3.4.3 познаје и уочава врсту риме

Додатна и допунска настава

Допунска настава

Годишњи фонд часова: 9

Исходи По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	Област/тема	Садржаји
-разликује књижевни род на основу датог примера;		Књижевно – теоријски појмови

-уочава тему, основне мотиве, фабулу, песничке слике, главне ликове; -препознаје дескрипцију, нарацију, монолог, дијалог; -усваја основне књижевнотеоријске појмове (врсте строфе, стиха, риме и стилске фигуре);	КЊИЖЕВНОСТ	Стилске фигуре
-разликује личне и неличне глаголске облике; -разликује промењиве врсте речи; -уочава промену реч у једноставним примерима; -препознаје реченичне чланове; -разликује главне и зависне реченичне чланове; -препознаје основна значења падежа -одређује време вршења радње; -примењује правописну норму у једноставнијим примерима	ЈЕЗИК	Падежи Врсте речи Реченични чланови Глаголски облици Правопис

-препознаје приватно и службено писмо; -уочава речи истог или сличног значења; -тумачи и описује краћи текст; -допуњује текст различитим облицима промењљивих речи; -проналази сувишне речи у краћем тексту	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	Текст (препричавање, тумачење, описивање, допуњавање)

Додатна настава

Годишњи фонд часова: 9

Исходи По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	Област/тема	Садржаји
-самостално истражује, закључује и аргументовано излаже своје мишљење; -даје коментар на свој рад и на радове других ученика; -овладава појмовима из књижевности и	КЊИЖЕВНОСТ	Књижевно – теоријски појмови Стилске фигуре

књижевнотеоријским појмовима		
-познаје појам деклинације; -познаје и разликује падеже; -разликује промењљиве врсте речи; -разликује службу и значење падежа; -прецизно именује врсте предиката; -разликује просте глаголске облике; -доследно примењује правописну норму у вези са врстама речи, глаголским облицима;	ЈЕЗИК	Падежи Врсте речи Реченични чланови Глаголски облици Правопис
-разликује приватно и службено писмо; -саставља електронско писмо; -уме да искаже своје мишљење; -уме да објасни речи истог или сличног значења -препознаје сувишне речи	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	Текст (препричавање, тумачење, описивање, допуњавање)

ПРОЈЕКТНА НАСТАВА

Садржај програма	Број часова	Активности ученика	Активности наставника	Начин и поступци остваривања	Циљеви и задаци садржаја програма
Израда Lap book са темом презентације прочитане књиге(време реализације месец децембар) Читалачки клуб(Шести читалачки маратон;октобар-јун)	18 18	Предлажу задатке, деле се у групе, организују поделу посла унутар групе, организују истраживачки део посла, прикупљају и обрађују податке, праве паное, презентације, анкете, презентују радове, процењују рад групе, процењују рад других група и појединаца.	Предлаже тему, координира рад група, осигурава поштовање временских оквира, усмерава рад ученика, саветује, проверава тачност, процењује успешност рада групе и појединца, прати и оцењује активности ученика.	1. дијалошка 2.демонстративна 3. илустративна 4.групни рад 5.истраживачка	Усвајање градива у већем обиму; Боље разумевање градива; Повезивање теоријских знања са практичним искуствима; Примена стечених знања у решавању свакодневних ситуација; Повезивање критичко расуђивање. Неговање лепог говорења и развијање читалачких

					навика и вештина.

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Области које програм обухвата и препоручени фонд часова по областима:

Област	**Број часова:**
Књижевност:	**67**
Језик:	**74**
Језичка култура:	**39**

НАЧИНИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Књижевност

Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: Изражајним читањем ученици утичу на говорну културу ; Читањем самостално доносе закључке о стваралаштву појединих писаца

Уочавањем стилских средстава ученици вреднују литерарни поступак ;На примеру песме стичу и примењују знања о строфи, стиху и рими; Читањем различитих приповедних врста ученици развијају позитиван став о прозном стваралаштву ;Познавањем стваралачког опуса неког писца ученици самостално закључују о вредностима тих дела; Читајући уче да препознају оно што ће их лично највише заинтересовати и подстаћи да се тиме додатно баве;На основу анализе дела стичу знања о приповедним поступцима, перспективи приповедача ;Упоређују народно и уметничко прозно стваралаштво и уочавају сличности и разлике;

Језик

Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: илустрација, табела, паноа; Увођење ученика у главне појмове граматике, српског језика прво теоријски, а потом и практично, применом на примерима; Самоевалуација и евалуација;

Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: текстова, табела; Самоевалуација и евалуација; Кроз практичне примере ученици показују могућност да самостално користе правописне знаке ; Дата правописна правила ученици примењују у говорној култури;

Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: Јавним излагањем ученици развијају реторичке способности ; Изражајним казивањем стихова потврђују лепоту народног стваралаштва;

Самосталним изражавањем ученици богате речник и побољшавају свакодневну комуникацију; Самоевалуација и евалуација;

Језичка култура

Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: Ученици развијају своју писменост; Ученици подстичу своју стваралачку моћ и развијају кретивност ;Одговарањем на различите теме ученици негују врлине и позитивне вредносне системе ;Многобројним примерима ученици евалуирају своје знање ;Ученици практично примењују усвојена теоријска знања о речима, реченици и падежим ;Самостално примењују правописна правила Самоевалуација и евалуација;

Упутство за формативно и сумативно оцењивање

Поступак и инструменти оцењивања	Критеријуми	Време
- Формативно оцењивање Свакодневно бележење активности ученика на часу у свеску евиденције наставника -Комисија ученика и наставница - Усмено одговарање -Редовност доношења домаћег -Ученици воде евиденцију Прегледање свески - Писане провере Ученици дају самопроцену оцене - Групни рад (посматрање наставника, излагање група, процена осталих ученика - Рад у пару (посматрање наставника, излагање парова, процена осталих ученика -Вођење евиденције од стране наставника о: -Јављању на часовима (учесталост и активност по месецима)	Број јављања: За јављање + За јављање више пута ++ За давање комплетног, потпуног одговора на тежа питања +5 Ко не зна одговор – Учесталост јављања и распоред јављања по месецима; Свеобухватност одговора; Хронолошка прецизност; Хоризонтално и вертикално повезивање градива; За три недоношења домаћег -1 у свеску, а након опомене и у дневник; Уредност :Све забележено са часова; Бодовање: 40-54%-2 55-69%-3 70-84%-4 85-100%-5 Сарадња у групи (сви чланови су укључени, сви имају задато забележено у свескама...) Степен знања	Свакодневно бележење током године Пресек стања по тромесечју По потреби, бар једном у полугодишту Свакодневно током године праћење На крају наставне године Након сваке теме По потреби По потреби -Пресек стања по тромесечјима

-Успешности у групном раду, раду у пару (ангажовање, продукти) -Учешћу на такмичењима -Посета културноисторијским институцијама и догађајима (позориште) -Несебичном пружању помоћи другим ученицима -Израда паноа, различитих врста излагања -Сумативно оцењивање: на крају првог и трећег класификационог периода, на крају првог полугодишта и на крају школске године	свих чланова групе Квалитативно и квантитативно процењивање резултата рада група (пано, табела...) Прва три пара којаураде добијају +5 Све што је рађено на часу налази се у свескама и уредно је написано : Учесталост јављања и активност по месецима ,учествује, помаже другима, израђује самостално или у сарадњи са другима продукте рада ,број и квалитет добровољног учешћа у разним наставним и ваннаставним активностима (такмичења, израда паноа, кратко предавање, вођење квиза, израда асоцијација...) Спреман је да помогне другима; -Иницијатива и квалитет продукта;	

Начини прилагођавања програма за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом и ученике са изузетним способностима

Део овог програма ће обухватити и начине прилагођавања ако буде потребе за тим, односно ако се идентификују ученици за које је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитата, каснијег укључивања у школовање, недовољног познавања језика или других разлога, потребна додатна подршка. Ово се такође односи и на ученике са изузетним способностима, односно ученике са посебним способностима. У том случају урадиће се мере индивидуализације и индивидуални образовни планови у складу са потребама и важећим законским прописима и као анекси биће прикључени Школском програму. Неки од препоручених начина прилагођавања програма наставе и учења ученицима којима је потребна додатна образовна подршка:

- просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања, домаћих задатака...)
- индивидуализација наставе
- -размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи...
- коришћење вршњачке подршке и помоћи у савладавању програмских садржаја
- све друго што ће се применити у складу са конкретним случајем

Назив предмета	Математика
Разред	Пети
Циљ	Циљ учења математике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.
Годишњи фонд часова	144

Исходи По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	Област/тема	Садржаји
- израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину или неједначину (у скупу природних бројева); - реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину (у скупу природних бројева); - примени правила	ПРИРОДНИ БРОЈЕВИ И ДЕЉИВОСТ	Први део Својства операција сабирања, множења, одузимања и дељења у скупу N_0. Дељење са остатком у скупу N_0 (једнакост $a= bq + p$, $0 \leq p<b$). Својства дељивости; чиниоци и садржаоци природног броја. Дељивост са 2, 5 и декадним јединицама. Дељивост са 4 и

дељивости са 2, 3, 4, 5, 9, 25 и декадним јединицама; - разликује просте и сложене бројеве и растави број на просте чиниоце; - одреди и примени НЗС и НЗД; - изводи скуповне операције уније, пресека, разлике и правилно употребљава одговарајуће скуповне ознаке; - правилно користи речи и, или, не, сваки у математичко-логичком смислу;		25. Дељивост са 3 и 9. Скупови и скуповне операције: унија, пресек и разлика. Други део Прости и сложени бројеви. Ератостеново сито. Растављање природних бројева на просте чиниоце. Заједнички делилац и највећи заједнички делилац. Еуклидов алгоритам за налажење НЗД. Заједнички садржалац и најмањи заједнички садржалац. Веза између НЗД и НЗС.
- анализира односе датих геометријских објеката и запише их математичким писмом; - опише основне појмове у вези са кругом (центар, полупречник, тангента, тетива) и одреди положај тачке и праве у односу на круг; - нацрта праву паралелну датој правој користећи геометријски прибор; - упореди, сабира и одузима дужи, конструктивно и	ОСНОВНИ ПОЈМОВИ ГЕОМЕТРИЈЕ	Тачке и праве; односи припадања и распореда. Однос правих у равни; паралелност. Мерење дужине и једнакост дужи. Кружница и круг. Кружница и права. Преношење и надовезивање дужи. Централна симетрија. Вектор и транслација.

рачунски; - преслика дати геометријски објекат централном симетријом и транслацијом, - правилно користи геометријски прибор;		
- идентификује врсте и опише својства углова (суседни, упоредни, унакрсни, углови на трансверзали, углови са паралелним крацима) и примени њихове узајамне односе; - нацрта праву нормалну на дату праву користећи геометријски прибор; - измери дати угао и нацрта угао задате мере; - упореди, сабере и одузме углове рачунски и конструктивно, - реши једноставан задатак применом основних својства паралелограма (једнакост наспрамних страница и наспрамних углова);	УГАО	Угао, централни угао; једнакост углова. Надовезивање углова (суседни углови, конструктивно упоређивање, сабирање и одузимање углова). Упоредни углови; врсте углова. Мерење углова, сабирање и одузимање мере углова. Угао између две праве; нормалне праве; унакрсни углови. Углови на трансверзали. Транслација и углови.
- прочита, запише, упореди и представи на бројевној полуправој разломке и децималне бројеве и	РАЗЛОМЦИ	Први део Појам разломка облика a/b (a, b∈N). Придруживање тачака бројевне полуправе

преводи их из једног записа у други; - одреди месну вредност цифре у запису децималног броја, - заокругли број и процени грешку заокругљивања; - израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину и неједначину; - реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину; - одреди проценат дате величине; - примени размеру у једноставним реалним ситуацијама; - примени аритметичку средину датих бројева; - сакупи податке и прикаже их табелом и кружним дијаграмом и по потреби користи калкулатор или расположиви софтвер;		разломцима. Проширивање, скраћивање и упоређивање разломака. Децимални запис броја и превођење у запис облика a/b (b≠0). Упоређивање бројева у децималном запису. Заокругљивање бројева. Други део Основне рачунске операције с разломцима (у оба записа) и њихова својства. Изрази. Једначине и неједначине у скупу разломака. Трећи део Примене разломака (проценти, аритметичка средина, размера). Основна неједнакост $p < (p+q)/2 < q$.
- идентификује осносиметричну фигуру и	ОСНА СИМЕТРИЈА	Осна симетрија у равни и њене особине.

одреди њену осу симетрије; - симетрично преслика тачку, дуж и једноставнију фигуру користећи геометријски прибор; - конструише симетралу дужи, симетралу угла и примењује њихова својства; - конструише праву која је нормална на дату праву или паралелна датој правој.		Оса симетрије фигуре. Симетрала дужи и конструкција нормале. Симетрала угла.

Кључни појмови: . својства дељивости, чиниоци, садржаоци, скупови и скуповне операције, прости и сложени бројеви, растављање на просте чиниоце, најмањи заједнички садржалац, највећи заједнички делилац,однос припадања и распореда, однос правих у равни, паралелност, кружница, круг, преношење и надовезивање дужи, централна симетрија, вектори, транслација, централни угао, једнакост углова, надовезивање углова, упоредни углови, комплементни и суплементни углови, мера угла, нормалне праве, унакрсни углови, углови на трансверзали, углови са паралелним крацима, појам разломка, проширивање, скраћивање и упоређивање разломака, децимални запис, мешовити број, заокругљивање, реципрочна вредност, проценти, аритметичка средина, размера,оса симетрије, осносиметричне фигуре, симетрала дужи, симетрала угла.

Опште предметне компетенције:

Ученик је на крају обавезног образовања кроз наставу математике усвојио основне математичке концепте (нумеричке, алгебарске, геометријске, статистичке), овладао је основним математичким процесима (расуђивањем, комуникацијом, повезивањем, применом, моделовањем) и вештинама (рачунањем, алгебарским поступцима, мерењем, просторном визуелизацијом, радом са подацима, проценом, коришћењем калкулатора и информационо-комуникационим технологијама) потребним за даље школовање и живот. Оспособљен је да анализира и тумачи природне и друштвене

појаве, решава проблеме и доноси одлуке у свакодневном контексту. Комуницира користећи математички језик, користи информационо-комуникационе технологије и друга средства.

Основни ниво

Решава проблеме и доноси одлуке у једноставним ситуацијама када је захтев јасно формулисан и сви релевантни подаци непосредно дати. Користећи основне елементе математичког језика, једноставне математичке поступке и информационо-комуникационе технологије саопштава решење проблема или донету одлуку.

Средњи ниво

Решава проблеме и доноси одлуке у познатом контексту, при томе прикупља, селектује податке и примењује одговарајуће математичке поступке. Образлаже решење проблема или донету одлуку. Тумачи природне и друштвене појаве користећи математичке концепте, процесе и вештине.

Напредни ниво

Решава проблеме, доноси одлуке и процењује могућности у реалним ситуацијама при чему бира и вреднује пут и начине решавања. Критички анализира природне и друштвене појаве користећи математичке концепте, процесе и вештине. Аргументује своје ставове и дискутује користећи математички језик.

<u>Специфичне предметне компетенције</u>:

Специфичне предметне компетенције су: математичко знање и резоновање, примена математичких знања и вештина на решавање проблема и математичка комуникација.

Основни ниво

Примењује једноставне математичке поступке када су сви подаци непосредно дати. Примењује основна математичка знања на решавање једноставних ситуација из свакодневног живота. Решава проблеме у једноставном контексту који се своде на

једноставан рачун, решавање једначина, мерење, цртање и рад са подацима. Разуме основе писане и усмене математичке комуникације.

Средњи ниво

Примењује математичке концепте, процесе и вештине у различитим ситуацијама. Бира оптималне начине решавања проблема користећи нумеричке, алгебарске и геометријске методе. Анализира податке користећи основне статистичке методе. Уме да користи одговарајуће средство ИКТ-а за организацију и обраду података. Разуме захтеве сложенијих математичких задатака и решава их. Одговарајућим математичким појмовима и симболима саопштава своје ставове.

Напредни ниво

Бира математичке поступке за решавање проблема и доноси закључке. Истражује различите начине решавања проблема. Уме да примени математичка знања у анализи сложених природних и друштвених појава. Приликом решавања проблема уме да одабере средство ИКТ-а и да га користи на одговарајући начин. Разуме и користи формални математички језик. Уме да критички дискутује о добијеним резултатима и анализира их.

<u>Опште међупредметне компетенције</u>:

1. компетенција за учење;

2. одговорно учешће у демократском друштву;

3. естетичка компетенција;

4. комуникација;

5. одговоран однос према околини;

6. одговоран однос према здрављу;

7. предузимљивост и оријентација ка предузетништву;

8. рад са подацима и информацијама;

9. решавање проблема;

10. сарадња;

11. дигитална компетенција.

1. Компетенција за учење:

-Има позитиван и одговоран однос према учењу.

-Мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење; разликује битно од небитног, изражава и образлаже идеје.

-Користи различите изворе информација и има критички однос према њима.

-Примењује одговарајуће начине учења у складу са циљевима, садржајем, интересовањима, условима и временом.

–Способан је да самостално и у сарадњи са другима истражује, открива и повезује нова знања; користи могућности ваншколског учења; негује и развија лична интересовања.

2.Одговорно учешће у демократском друштву:

-Има позитиван став према поштовању људских права и слобода.

–Зна дечја и основна људска права и одговорности, уме да препозна њихово кршење и способан је да их аргументовано брани.

–Понаша се одговорно, хумано и толерантно у друштву.

–Примењује процедуре демократског друштва у одлучивању и избору; поштује одлуке већине и уважава мишљења мањине.

-Негује своју националну културну баштину и активно учествује у интеркултуралном дијалогу.

–Промовише позитивне вредности друштва у различитим активностима (нпр. хуманитарне, еколошке, културно-уметничке акције; борба против насиља и дискриминације по било ком основу нпр. верском, националном, родном, узрасном, етничком; акције против болести зависности, злостављања животиња итд.).

3.Естетичка компетенција:

-Показује позитиван однос према сопственој и култури других заједница, упознаје и

разуме њихове вредности, повезује културну и природну баштину са историјским и географским контекстом и доприноси очувању природних и културних добара.

–Препознаје и развија сопствене стваралачке способности и креативност у свим уметничким и неуметничким пољима свог деловања.

–Употребљава основне појмове, схеме и правила који припадају теоријама уметничких грана које постоје у основном образовању.

4.Комуникација:

-Познаје различите облике комуникације и њихове одлике (усмену и писану, невербалну, телефоном, преко интернета итд.).

–Уме јасно да се изрази усмено и писано, у складу са потребама и карактеристикама ситуације, поштујући ограничења у погледу дужине и намене.

–Уважава саговорника реагујући на оно што говори, а не на његову личност.

-Изражава своје ставове, мишљења, осећања, на позитиван, конструктиван и аргументован начин.

–Користи на одговарајући и креативан начин језик и стил који је специфичан за различите дисциплине; кроз комуникацију негује културу изражавања и чува језички идентитет.

–Уме да саслуша излагање саговорника до краја и без упадица.

5.Одговоран однос према околини:

-Сагледава које активности (обрасци понашања), на личном нивоу, нивоу заједнице и глобалном нивоу, могу унапредити стање и квалитет животне средине и природе.

-Активно се укључује у друштвене акције у школи и заједници које су усмерене ка заштити, обнови и унапређењу животне средине и ка одрживом развоју.

6.Одговоран однос према здрављу:

-Бира стил живота и навике имајући на уму добре стране и ризике тог избора. Разуме да је стил живота ствар личног избора и преузима одговорност за свој избор.

7.Предузимљивост и оријентација ка предузетништву:

-Препознаје сопствене предности и своје могућности у односу на будуће образовање и професионалну оријентацију;

-Спреман је да учествује у самосталним и тимским пројектима; способан је да развије идеју, представи је, образложи и преговара у тиму о њеној реализацији; учествује у активностима са другима у оквиру своје тимске улоге;

-Мотивисан је и зна да истакне своје добре особине које су важне за обављање школских и радних задатака и користи биографију и мотивационо писмо да опише своје компетенције, жеље и очекивања.

–Зна да постави реалне циљеве и на основу датих могућности уме да планира и проналази начине њиховог остваривања.

8.Рад с подацима и информацијама:

-Зна да је за разумевање појава и догађаја и доношење компетентних одлука потребно имати релевантне и поуздане податке и разликује податак/ информацију од њиховог тумачења.

–Користи податке из различитих извора, начине добијања података и на основу тога процењује њихову поузданост и препознаје могуће грешке уз помоћ наставника.

–Користи информације у различитим симболичким модалитетима (табеларни, графички, текстуални приказ), чита, тумачи и примењује их, повезујући их са претходним знањем из различитих области.

9.Решавање проблема:

-Препознаје проблем, рашчлањује проблемску ситуацију на делове и уочава везе и односе између њих у светлу претходно стечених знања у оквиру различитих предмета и ваншколског искуства.

-Планира стратегију решавања проблема (претпоставља решења, планира редослед активности, избор извора информација, средстава/опреме коју ће користити, са ким ће сарађивати, са ким ће се консултовати).

-Решава проблем према планираној стратегији примењујући знања и вештине стечене учењем различитих предмета и ваншколским искуством.

–Самостално или консултујући друге особе (вршњаке, наставнике, родитеље) преиспитује начин решавања проблема, алтернативне начине решавања, тачност и прецизност решења.

–Формулише објашњења и закључке на основу резултата до којих је дошао/дошла у раду, презентује их и дискутује са другим особама и преиспитује их у светлу добијених коментара. Стечена нова сазнања и вештине повезује у јединствену целину са претходним.

–Проверава применљивост решења у пракси и користи стечена знања и вештине у новим ситуацијама.

10.Сарадња:

-Активно и конструктивно учествује у раду групе или пара,

-Поштује правила заједничког рада и препознаје своје место и улогу у групи или пару,

-Доприноси решавању разлика у мишљењу и ставовима поштујући друге као равноправне чланове тима или групе,

-Одговорно и савесно извршава заједничке активности стављајући интересе групе изнад сопствених,

-Критички процењује свој рад и рад чланова групе, доприноси унапређивању рада групе и уме да представи резултате рада.

11.Дигитална компетенција:

-Уме да претражује, критички анализира и систематизује информације у електронском облику користећи одговарајућа средства ИКТ.

–Уме да представи, организује и обликује одређене информације користећи на ефикасан начин могућности ИКТ средства.

-Приликом решавања проблема уме да одабере средство ИКТ и да га користи на одговарајући начин.

-Ефикасно користи ИКТ за комуникацију и сарадњу.

–Препознаје предности, ризике и опасности по себе и друге и одговорно поступа при коришћењу ИКТ.

Образовни стандарди:

Основни ниво:

МА1.1.1. уме да прочита и запише различите врсте бројева (природне, целе, рационалне);

МА1.1.3. пореди по величини бројеве истог записа, помажући се сликом кад је то потребно;

МА1.1.5. дели са остатком једноцифреним бројем и зна када је један број дељив другим;

МА1.3.1. влада појмовима: дуж,полуправа, права, раван (уочава њихове моделе у реалним ситуацијама и уме да их нацрта користећи прибор; разликује паралелне и нормалне праве);

МА1.3.3 влада појмовима: круг, кружна линија (издваја њихове основне елементе, уочава њихове моделе у реалним ситуацијама и уме да их нацрта користећи прибор);

МА3.4.1 по потреби претвара јединице мере, рачунајући са њима

МА1.3.1. влада појмовима: дуж,полуправа, права, раван 'и угао(уочава њихове моделе у реалним ситуацијама и уме да их нацрта користећи прибор; разликује неке врсте углова и паралелне и нормалне праве);
МА1.4.1. користи одговарајуће јединице за мерење дужине, површине, запремине, масе,времена и углова; МА1.4.2. претвори веће јединице дужине,масе и времена у мање;
МА1.4.3. користи различите апоене новца;
МА1.4.4. при мерењу одабере одговарајућу мерну јединицу; заокружује величине исказане датом мером;
МА1.1.1. уме да прочита и запише различите врсте бројева (природне, целе, рационалне);
МА1.1.2. преводи децимални запис броја у разломак и обратно;
МА1.1.3. пореди по величини бројеве истог записа, помажући се сликом кад је то потребно;
МА1.1.4. изврши једну основну рачунску операцију са бројевима истог записа, помажући се сликом кад је то потребно (у случају сабирања и одузимања разломака само са истим имениоцем); рачуна, на пример 1/5 од n, где је n дати природан број;
МА1.3.6. интуитивно схвата појам подударних фигура (кретањем до преклапања);
МА1.2.4.изврши једну основну рачунску операцију са бројевима истог записа, помажући се сликом кад је то потребно (у случају сабирања и одузимања разломака само са истим имениоцем); рачуна, на пример 1/5 од n, где је n дати природан број
МА1.2.5.дели са остатком једноцифреним бројем и зна када је један број дељив другим

Средњи ниво:
МА2.1.3. уме да примени основна правила дељивости са 2, 3, 5, 9 и декадним јединицама;
МА2.1.4. користи бројеве и бројевне изразе у једноставним реалним ситуацијама;
МА2.2.5. користи једначине у једноставним текстуалним задацима;
МА2.3.1. одреди суплементне и комплементне углове, упоредне и унакрсне углове; рачуна са њима ако су изражени у целим степенима;
МА2.4.1. пореди величине које су изражене различитим мерним јединицама за дужину и масу;
МА2.4.3. уме да дату величину искаже приближном вредношћу;
МА2.1.1. упореди по величини разломке записане у различитим облицима;
МА2.1.2. одреди супротан број, реципрочну вредност и апсолутну вредност броја;

израчуна вредност једноставнијег израза са више рачунских операција различитог приоритета, укључујући ослобађање од заграда, са бројевима истог записа;
МА2.1.4. користи бројеве и бројевне изразе у једноставним реалним ситуацијама;
МА2.2.5. користи једначине у једноставним текстуалним задацима;
МА2.3.6. уочи осносиметричне фигуре и уме да одреди осу симетрије(нпр. паралелност и једнакост страница паралелограма);

Напредни ниво:

МА3.1.1. уме да одреди вредност сложенијег бројевног израза;
МА3.1.2. оперише са појмом дељивости у проблемским ситуацијама;
МА3.1.3. уме да користи бројеве и бројевне изразе у реалним ситуацијама;
МА3.2.5. користи једначине и неједначине решавајући и сложеније текстуалне задатке.
МА3.4.1 по потреби претвара јединице мере, рачунајући са њима
МА3.3.1. рачуна са угловима укључујући и претварање угаоних мера; закључује користећи особине паралелних и нормалних правих, укључујући углове на трансверзали;
МА3.4.1 по потреби претвара јединице мере, рачунајући са њима;
МА3.4.2. процени и заокружи дате податке и рачуна са таквим приближним вредностима; изражава оцену грешке (нпр. мање од 1 динар, 1cm,1g);
МА3.1.1. уме да одреди вредност сложенијег бројевног израза;
МА3.1.3. уме да користи бројеве и бројевне изразе у реалним ситуацијама;
МА3.2.5. користи једначине и неједначине решавајући и сложеније текстуалне задатке.

Додатна и допунска настава

Допунска настава

Годишњи фонд часова:

Исходи По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	Област/тема	Садржаји
- израчуна вредност једноставнијег бројевног	ПРИРОДНИ БРОЈЕВИ И ДЕЉИВОСТ	Први део Својства операција

израза и реши једноставну линеарну једначину или неједначину (у скупу природних бројева); - реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину (у скупу природних бројева); - примени правила дељивости са 2, 3, 4, 5, 9, 25 и декадним јединицама; - разликује просте и сложене бројеве и растави број на просте чиниоце; - одреди и примени НЗС и НЗД; - изводи скуповне операције уније, пресека, разлике и правилно употребљава одговарајуће скуповне ознаке; - правилно користи речи и, или, не, сваки у математичко-логичком смислу;		сабирања, множења, одузимања и дељења у скупу N_0. Дељење са остатком у скупу N_0 (једнакост $a= bq + p$, $0 \leq p<b$). Својства дељивости; чиниоци и садржаоци природног броја. Дељивост са 2, 5 и декадним јединицама. Дељивост са 4 и 25. Дељивост са 3 и 9. Скупови и скуповне операције: унија, пресек и разлика. Други део Прости и сложени бројеви. Ератостеново сито. Растављање природних бројева на просте чиниоце. Заједнички делилац и највећи заједнички делилац. Еуклидов алгоритам за налажење НЗД. Заједнички садржалац и најмањи заједнички садржалац. Веза између НЗД и НЗС.
- анализира односе датих геометријских објеката и запише их математичким	ОСНОВНИ ПОЈМОВИ ГЕОМЕТРИЈЕ	Тачке и праве; односи припадања и распореда. Однос правих у равни;

писмом; - опише основне појмове у вези са кругом (центар, полупречник, тангента, тетива) и одреди положај тачке и праве у односу на круг; - нацрта праву паралелну датој правој користећи геометријски прибор; - упореди, сабира и одузима дужи, конструктивно и рачунски; - преслика дати геометријски објекат централном симетријом и транслацијом, - правилно користи геометријски прибор;		паралелност. Мерење дужине и једнакост дужи. Кружница и круг. Кружница и права. Преношење и надовезивање дужи. Централна симетрија. Вектор и транслација.
- идентификује врсте и опише својства углова (суседни, упоредни, унакрсни, углови на трансверзали, углови са паралелним крацима) и примени њихове узајамне односе; - нацрта праву нормалну на дату праву користећи геометријски прибор; - измери дати угао и нацрта угао задате мере; - упореди, сабере и одузме	УГАО	Угао, централни угао; једнакост углова. Надовезивање углова (суседни углови, конструктивно упоређивање, сабирање и одузимање углова). Упоредни углови; врсте углова. Мерење углова, сабирање и одузимање мере углова. Угао између две праве; нормалне праве; унакрсни углови. Углови на трансверзали.

углове рачунски и конструктивно, - реши једноставан задатак применом основних својства паралелограма (једнакост наспрамних страница и наспрамних углова);		Транслација и углови.
- прочита, запише, упореди и представи на бројевној полуправој разломке и децималне бројеве и преводи их из једног записа у други; - одреди месну вредност цифре у запису децималног броја, - заокругли број и процени грешку заокругљивања; - израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину и неједначину; - реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину; - одреди проценат дате величине; - примени размеру у	РАЗЛОМЦИ	Први део Појам разломка облика a/b (a, b∈H). Придруживање тачака бројевне полуправе разломцима. Проширивање, скраћивање и упоређивање разломака. Децимални запис броја и превођење у запис облика a/b (b≠0). Упоређивање бројева у децималном запису. Заокругљивање бројева. Други део Основне рачунске операције с разломцима (у оба записа) и њихова својства. Изрази. Једначине и неједначине у скупу разломака. Трећи део Примене разломака (проценти, аритметичка средина, размера). Основна неједнакост p < (p+q)/2 <q.

једноставним реалним ситуацијама; - примени аритметичку средину датих бројева; - сакупи податке и прикаже их табелом и кружним дијаграмом и по потреби користи калкулатор или расположиви софтвер;		
- идентификује осносиметричну фигуру и одреди њену осу симетрије; - симетрично преслика тачку, дуж и једноставнију фигуру користећи геометријски прибор; - конструише симетралу дужи, симетралу угла и примењује њихова својства; - конструише праву која је нормална на дату праву или паралелна датој правој.	ОСНА СИМЕТРИЈА	Осна симетрија у равни и њене особине. Оса симетрије фигуре. Симетрала дужи и конструкција нормале. Симетрала угла.

Додатна настава

Годишњи фонд часова:

Исходи По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	Област/тема	Садржаји

- израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину или неједначину (у скупу природних бројева); - реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину (у скупу природних бројева); - примени правила дељивости са 2, 3, 4, 5, 9, 25 и декадним јединицама; - разликује просте и сложене бројеве и растави број на просте чиниоце; - одреди и примени НЗС и НЗД; - изводи скуповне операције уније, пресека, разлике и правилно употребљава одговарајуће скуповне ознаке; - правилно користи речи и, или, не, сваки у математичко-логичком смислу;	ПРИРОДНИ БРОЈЕВИ И ДЕЉИВОСТ	Први део Својства операција сабирања, множења, одузимања и дељења у скупу N_0. Дељење са остатком у скупу N_0 (једнакост $a= bq + p$, $0 \leq p<b$). Својства дељивости; чиниоци и садржаоци природног броја. Дељивост са 2, 5 и декадним јединицама. Дељивост са 4 и 25. Дељивост са 3 и 9. Скупови и скуповне операције: унија, пресек и разлика. Други део Прости и сложени бројеви. Ератостеново сито. Растављање природних бројева на просте чиниоце. Заједнички делилац и највећи заједнички делилац. Еуклидов алгоритам за налажење НЗД. Заједнички садржалац и најмањи заједнички садржалац. Веза између НЗД и НЗС.
- анализира односе датих	ОСНОВНИ ПОЈМОВИ	Тачке и праве; односи

геометријских објеката и запише их математичким писмом; - опише основне појмове у вези са кругом (центар, полупречник, тангента, тетива) и одреди положај тачке и праве у односу на круг; - нацрта праву паралелну датој правој користећи геометријски прибор; - упореди, сабира и одузима дужи, конструктивно и рачунски; - преслика дати геометријски објекат централном симетријом и транслацијом, - правилно користи геометријски прибор;	ГЕОМЕТРИЈЕ	припадања и распореда. Однос правих у равни; паралелност. Мерење дужине и једнакост дужи. Кружница и круг. Кружница и права. Преношење и надовезивање дужи. Централна симетрија. Вектор и транслација.
- идентификује врсте и опише својства углова (суседни, упоредни, унакрсни, углови на трансверзали, углови са паралелним крацима) и примени њихове узајамне односе; - нацрта праву нормалну на дату праву користећи геометријски прибор; - измери дати угао и нацрта	УГАО	Угао, централни угао; једнакост углова. Надовезивање углова (суседни углови, конструктивно упоређивање, сабирање и одузимање углова). Упоредни углови; врсте углова. Мерење углова, сабирање и одузимање мере углова. Угао између две праве; нормалне праве; унакрсни

угао задате мере; - упореди, саберe и одузме углове рачунски и конструктивно, - реши једноставан задатак применом основних својства паралелограма (једнакост наспрамних страница и наспрамних углова);		углови. Углови на трансверзали. Транслација и углови.
- прочита, запише, упореди и представи на бројевној полуправој разломке и децималне бројеве и преводи их из једног записа у други; - одреди месну вредност цифре у запису децималног броја, - заокругли број и процени грешку заокругљивања; - израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину и неједначину; - реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину; - одреди проценат дате	РАЗЛОМЦИ	Први део Појам разломка облика a/b (a, b∈N). Придруживање тачака бројевне полуправе разломцима. Проширивање, скраћивање и упоређивање разломака. Децимални запис броја и превођење у запис облика a/b (b≠0). Упоређивање бројева у децималном запису. Заокругљивање бројева. Други део Основне рачунске операције с разломцима (у оба записа) и њихова својства. Изрази. Једначине и неједначине у скупу разломака. Трећи део Примене разломака (проценти, аритметичка

величине; - примени размеру у једноставним реалним ситуацијама; - примени аритметичку средину датих бројева; - сакупи податке и прикаже их табелом и кружним дијаграмом и по потреби користи калкулатор или расположиви софтвер;		средина, размера). Основна неједнакост $p < (p+q)/2 < q$.
- идентификује осносиметричну фигуру и одреди њену осу симетрије; - симетрично преслика тачку, дуж и једноставнију фигуру користећи геометријски прибор; - конструише симетралу дужи, симетралу угла и примењује њихова својства; - конструише праву која је нормална на дату праву или паралелна датој правој.	ОСНА СИМЕТРИЈА	Осна симетрија у равни и њене особине. Оса симетрије фигуре. Симетрала дужи и конструкција нормале. Симетрала угла.

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Области које програм обухвата и препоручени фонд часова по областима:

ПРИРОДНИ БРОЈЕВИ И ДЕЉИВОСТ-35

ОСНОВНИ ПОЈМОВИ ГЕОМЕТРИЈЕ-19

УГАО-18

РАЗЛОМЦИ-57

ОСНА СИМЕТРИЈА-15

При избору садржаја и писању исхода за предмет математика узета је у обзир чињеница да се учењем математике ученици оспособљавају за: решавање разноврсних практичних и теоријских проблема, комуникацију математичким језиком, математичко резоновање и доношење закључака и одлука. Такође, у обзир је узета и чињеница да сам процес учења математике има своје посебности које се огледају у броју година изучавања и недељног броја часова предмета и неопходности стицања континуираних знања. Остваривањем исхода, ученици усвајају основне математичке концепте, овладавају основним математичким процесима и вештинама, оспособљавају се за примену математичких знања и вештина и комуникацију математичким језиком. Кроз исходе се омогућава остваривање и међупредметних компетенција као што су комуникација, рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција, решавање проблема, сарадња и компетенција за целоживотно учење.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм усмерава наставника да наставни процес конципира у складу са дефинисаним исходима, односно да планира како да ученици остваре исходе, и да изабере одговарајуће методе, активности и технике за рад са ученицима. Дефинисани исходи показују наставнику и која су то специфична знања и вештине која су ученику потребна за даље учење и свакодневни живот. Приликом планирања часа, исходе предвиђене програмом треба разложити на мање и на основу њих планирати активности за конкретан час. Треба имати у виду да се исходи у програму разликују, да се неки могу лакше и брже остварити, док је за одређене исходе потребно више времена, активности и рада на различитим садржајима. Исходе треба посматрати као циљеве којима се тежи током једне школске године. Наставу у том смислу треба усмерити на развијање компетенција, и не треба је усмерити само на остваривање појединачних исхода.

При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика, и настојати, где год је то могуће, да ученици самостално откривају математичке правилности и изводе закључке. Основна улога наставника је да буде организатор наставног процеса, да подстиче и усмерава активност ученика. Ученике треба упућивати да користе уџбеник и друге изворе знања, како би усвојена знања била трајнија и шира, а ученици оспособљени за примену у решавању разноврсних задатака.

На часовима треба комбиновати различите методе и облике рада, што доприноси већој рационализацији наставног процеса, подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини интересантнијом и ефикаснијом. Избор метода и облика рада зависи од наставних садржаја које треба реализовати на часу и предвиђених исхода, али и од специфичности одређеног одељења и индивидуалних карактеристика ученика.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Природни бројеви и дељивост - Ова тема представља природну везу са градивом првог циклуса и у оквиру ње треба проширити и продубити знања која су ученици раније стекли. Обновити својства скупова N и N_0 (претходник или следбеник) и подсетити се придруживања бројева тачкама бројевне праве. Кроз разноврсне задатке са изразима, једначинама и неједначинама из свакодневног живота, наставити са изграђивањем појмова бројевни израз, променљива, израз с променљивом и придруживање, користећи при томе и термине израз, формула, исказ. Код једначина и неједначина задржати се на једноставнијим облицима, у циљу усвајања концепта решавања датог проблема.Уочавати примере једноставнијих (функцијских) зависности у разним областима (придруживање по датом правилу бројева - бројевима, бројева - дужима, бројева -површинама и др.). При томе је важно коришћење дијаграма и табела (дијаграм тока алгоритма, табела резултата неког пребројавања или мерења и др). У овом делу треба користити и примере са геометријским облицима, у којима се појављује зависност међу величинама. У делу који се односи на дељивост, подсетити ученике да дељење у скупу природних бројева без остатка није увек могуће. Увести дељење са остатком, једнакост $a=бq+p$, $0\leq p<б$ и скуп могућих остатака. Истаћи својства дељивости и анализирати дељивост збира, разлике и производа. Правила дељивости декадним јединицама и бројевима 2, 5, 4 и 25 увести тако да ученици сами откривају законитости и активно се укључују у процес истраживања и учења, док за

правила дељивости са 3 и 9 треба ученике добро изабраним примерима водити до правила. ученици треба да уоче и везе између ових правила (нпр. ако је број дељив са 10, дељив је и са 2 и са 5). На овом узрасту, нагласак треба да буде на примени, а не на формалном начину излагања. На конкретним примерима подскупова N_0, увести различите начине записивања скупова уз увођење појма празног скупа и бесконачног скупа. Увести основне појмове о скуповимаи математичком изражавању: скуп, елементи, подскуп, једнакост , празан скуп, са одговарајућим знацима; скуповне операције: унија, пресек, разлика и одговарајуће ознаке. Коришћењем примера из текућих садржаја, посебно аритметичких и касније геометријских, даље осмишљавати појам скупа, изграђивати математички језик и уносити прецизност у изражавању. На подесним примерима илустровати математичко-логичку употребу речи: сваки, неки, или, и, не, следи (ако...онда). Скуповне операције над два скупа треба илустровати разноврсним примерима са природним бројевима, уз коришћење Венових дијаграма и без њих. Поред тога, ученици треба да решавају задатке у којима се скуповне операције примењују на скупове делилаца, односно садржалаца бројева, што представља добар увод за увођење појмова највећи заједнички делилац и најмањи заједнички садржалац. Увести појмове простог и сложеног броја, објаснити поступак Ератостеновог сита и поступак растављања природних бројева на просте чиниоце и одређивања највећег заједничког делиоца и најмањег заједничког садржаоца, Еуклидов алгоритам (на конкретним примерима) и везу између НЗД и НЗС, и оспособити ученике за њихови примену у проблемским задацима.

Основни појмови геометрије - Главни циљ теме јесте да успостави природни прелаз на више нивое разумевања геометрије, са нивоа визуелизације (на коме су базирани садржаји геометрије у првом циклусу), на нивое анализирања и апстракције (одн. неформалне дедукције). Нови ниво подразумева описивање и репрезентације геометријских објеката на природном и формалном језику, анализирање односа међу објектима. Ученици усвајају елементе дедуктивног закључивања (правилно формулисање тврђења; правилно закључивање, правилно коришћење везника и, или, а нарочито ако...онда). Садржаје треба да прате задаци у којима се истиче правилно изражавање, договорено означавање, коректно цртање, и којима се подстиче логичко-комбинаторно размишљање. Полазећи од појмова тачке и праве и односа припадања и распореда увести појам дужи и појам полуправе и начине њиховог обележавања. Неформално истаћи

очигледне истине које се односе на наведене појмове и односе. Разматрати однос две праве у равни; формулисати као очигледну истину да за сваку праву и тачку ван ње постоји јединствена права која пролази кроз дату тачку и паралелна је датој правој; заједно са овом чињеницом показати цртање (обичним и троугаоним лењиром) праве паралелне датој правој кроз тачку која јој не припада. Кроз задатке истаћи симетричност и транзитивност паралелности (без увођења тих појмова), као и области на које је подељена раван задатим правама. Као посебно важне области (заједно са границом) истаћи троуглове и паралелограме и начине њиховог означавања. Објаснити практичан значај стандарних јединица мере и потребу за деловима јединице мере. Изражавати дужине вишеименованим бројевима и истаћи претварање у једноимене најнижих јединица. Једнакост дужи увести као једнакост њихових дужина (уз истицање да се једнакост не односи на једнакост дужи као скупова тачака). Увести појмове: кружница, круг, центар, полупречник, пречник, лук, тетива и тангента. Однос две кружнице, односно два круга разматрати на конкретним примерима и задацима. Користити шестар као геометријски инструмент за цртање кружница, упоређивање дужи и операције над њима. Конструктивно упоређивање, сабирање и одузимање дужи повезати са мерењем. У задацима користити изломљене линије (отворене и затворене) без експлицитне дефиниције и увести појам обима затворене изломљене линије. Централном симетријом пресликавати тачке, дужи, кружнице, троуглове, квадрате и правоугаонике. Истаћи основне особине централне симетрије и повезати их са особинама паралелограма. Увести појмове усмерених дужи и вектора (интензитет, правац, смер). Транслацијом ("паралелним преношењем") пресликавати тачке, дужи, кружнице, троуглове, квадрате и правоугаонике и остале једноставне фигуре, користећи при томе геометријски прибор. Истаћи основне особине транслације и повезати их са особинама паралелограма.

Угао - Угаону линију увести као унију две полуправе са заједничким почетком. Ако угаона линија није опружена, истаћи разлику између конвексне и неконвексне области у зависности од тога да ли та област садржи или не садржи дуж чији су крајеви на крацима. Угао увести као унију угаоне линије и једне од поменутих области, али даља разматрања ограничити само на конвексне углове. Увести и означавање углова малим словима грчког алфабета. Користећи се механичким моделима (кретање клатна, лепеза и сл.) мотивисати придруживање кружних лукова (и одговарајућих тетива) угловима. Једнаке углове увести

као углове чије су одговарајуће тетиве у круговима једнаких полупречника једнаке. На ово објашњење надовезати конструктивно преношење углова помоћу шестара и лењира, а затим и конструктивно упоређивање, сабирање и одузимање углова. Развити код ученика вештину мерења и цртања угла помоћу угломера. Повезати једнакост углова са једнакошћу њихових мера. Увести делове степена (минуте и секунде) и поступке сабирања и одузимања мера углова. Објаснити једнакост унакрсних углова и увести нормалност правих. Ученике треба оспособити да цртају нормалу на праву из дате тачке употребом троугаоног лењира, анакон истицања нормалности тангенте и одговарајућег полупречника, и за цртање тангенте на кружницу у задатој тачки кружнице. Објаснити шта се подразумева под растојањем тачке од праве. Под углом између правих које нису међусобно нормалне подразумевати одговарајући оштар угао. Истаћи углове које образује трансверзала две паралелне праве. Када трансверзала није нормална на паралелним правама, добијене углове поделити на оштре и тупе и истаћи да су сви углови исте врсте међусобно једнаки. Обновити једнакост наспрамних страница паралелограма, и извести једнакост наспрамних углова паралелограма. Објаснити шта се подразумева под растојањем између две паралелне праве. Истаћи односе углова са паралелним крацима.
Разломци - Појам разломка, као дела целине, ученици су упознали у првом циклусу. На почетку увести појмове правог односно неправог разломка, као и мешовитог броја. Претварање мешовитог броја у неправи разломак и обрнуто, повезати са поступком дељења са остатком.Геометријску интерпретацију ненегативних рационалних бројева уводимо помоћу бројевне полуправе. Примери за то треба да буду разноврсни, имениоци разломака не треба да буду већи од 10, а ученици треба да схвате важност избора јединичне дужи за прецизно приказивање датих разломака. Бројевна полуправа се може користити и за упоређивање разломака. Проширивање и скраћивање разломака уводити на основу особине количника да се он не мења када се и дељеник и делилац помноже, односно поделе истим бројем различитим од нуле. Скраћивање разломка до несводљивог повезати са познатим поступком налажења највећег заједничког делиоца бројиоца и имениоца. На примерима показати да се скраћивање може извести и поступно, али да је претходни поступак ефикаснији. Упознати ученике са различитим начинима упоређивања разломака. Примере који се користе треба илустровати помоћу кружних исечака или фигура у квадратној мрежи и на тај начин повезати овај део теме са темама из геометрије

(нпр. угао и мерење угла). Увођење децималног записа разломка и њихово приказивање на бројевној полуправој повезати са мерењем дужине, масе и запремине течности, коришћењем примера из свакодневног живота. Превођење разломака у децимални запис започети са разломцима који се могу свести на децималне разломке, а након тога увести и појам периодичног децималног записа. Сабирање и одузимање разломака увести свођењем на заједнички именилац, с тим што на почетку не треба инсистирати на најмањем заједничком садржаоцу. Множење разломака најлакше је илустровати у квадратној мрежи нпр. преко површине правоугаоника. Пре дељења разломака упознати ученике са појмом реципрочне вредности разломка и природног броја. Само дељење увести помоћу једноставних примера дељења разломка природним бројем и на крају уопштити да је дељење разломком исто што и множење његовом реципрочном вредношћу.
Код сабирања, одузимања и множења децималних бројева користити аналогију са извођењем истих операција са природним бројевима. Код дељења увести прво дељење децималног броја природним, а након тога, кроз добро одабране примере, показати како се дељење децималних бројева своди на претходни случај. Упознати ученике са чињеницом да особине рачунских операција које су важиле у скупу природних бројева, важе и у скупу разломака. Код израза се треба задржати на примерима који нису сувише сложени, јер је циљ увежбавање извођења рачунских операција и примена њихових особина. Приликом обраде једначина и неједначина треба се задржати на једноставнијим примерима и користити аналогију са решавањем једначина и неједначина у скупу природних бројева. Треба имати у виду да су исходи који се односе на изразе, једначине и неједначине развојног типа, односно исходи који се развијају и током наредних разреда. Веома важан део ове теме су проблемски - текстуални задаци у којима се користе разломци и децимални запис разломака, помоћу којих се подстиче развој логичког начина мишљења. Могу се обрадити и разни проблеми из свакодневног живота, нпр. планирање кућног буџета којим се, поред увежбавања операција са децималним записом бројева, ствара и основа за развој финансијске писмености, а има и своју васпитну улогу. У делу који се односи на примену, потребно је ученике оспособити да процентни запис разломка, аритметичку средину и размеру повежу са проблемима из свакодневног живота (попусти, поскупљења, подела новца у одређеној размери, израчунавање просечне оцене, висине или примена аритметичке средине у спорту). Увођење процентног записа разломка пожељно је

обрадити кроз визуелне представе на дијаграмима (најпре квадрата подељеног на стотине, а затим произвољног правоугаоника, правилног многоугла или круга) и кроз ситуације у којима се проценат појављује, као што су израчунавања снижења или поскупљења неког производа, најпре за 25%, 50% и 75%, а након разумевања појма и концепта, и за било коју другу вредност. Кроз ове примере уједно се може увежбавати и превођење разломка у децимални и процентни запис, кроз примере који изискују овакву врсту записа броја. Аритметичку средину је пожељно обрадити и вежбати на конкретним примерима (оцене у дневнику, спорт, кроз истраживачке задатке и сл.). Важно је правилно формирање и разумевање појма размере. Оспособити ученике за њено коришћење у пракси: при цртању и читању разних планова и графикона; приодређивању растојања; при решавању проблема поделе у датој размери и при повећавању и смањивању слика. Обраду овог градива подредити практичном циљу, уз повезивање с већ упознатим садржајима математике и других предмета. Ова област је погодна за развијање разних других компетенција, кроз задатке који би од ученика изискивали различите врсте истраживања. Резултате истраживања ученици треба да представљају графички и на тај начин стекну осећај за упоређивање разломака у различитим записима. За исход који се односи на прикупљање података и приказивање података у табели и кружном дијаграму не постоји одговарајући садржај, јер је предвиђено да се на остваривању овог исхода ради током реализације целе теме.

Осна симетрија - Код увођења појма осне симетрије од велике важности су: примери који се ученицима дају на непосредно посматрање и експериментисање и питања која ученицима постављамо како би дошли до њихових основних представа о најважнијим карактеристикама осне симетрије. Примере са осном симетријом започети на квадратној мрежи са осама симетрије које су идентичне са линијама мреже, са циљем да ученици самостално дођу до основних особина осне симетрије, а затим прећи на примере без квадратне мреже. Осном симетријом пресликавати тачку, дуж, круг, троугао, квадрат и правоугаоник, а приликом цртања користити геометријски прибор. Појам осносиметричне фигуре се такође усваја интуитивно, што значи да се низом примера указује да постоје фигуре које имају једну или више оса симетрија и фигуре које немају ту особину. Ученике научити да користећи геометријски прибор, конструишу симетралу дужи, симетралу угла, нормалу из тачке на праву и примене њихове особине у проблемским

задацима.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Саставни део процеса развоја математичких знања у свим фазама наставе је и праћење и процењивање степена остварености исхода, које треба да обезбеди што поузданије сагледавање развоја и напредовања ученика. Тај процес започети иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази. Прикупљање информација из различитих извора (свакодневна посматрања, активност на часу, учествовање у разговору и дискусији, самосталан рад, рад у групи, тестови) помаже наставнику да сагледа постигнућа (развој и напредовање) ученика и степен остварености исхода. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а важно је ученике оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у учењу.

Упутство за формативно и сумативно оцењивање

Критеријуми оцењивања:

ученик који остварује веома значајан напредак у савладавању програма предмета и у потпуности самостално испуњавања захтеве који су утврђени на основном и средњем нивоу, као и већину захтева са напредног нивоа посебних стандарда постигнућа, односно захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, добија оцену одличан (5);

ученик који остварује значајан напредак у савладавању програма предмета и у потпуности, самостално, испуњавања захтеве који су утврђени на основном и средњем нивоу, као и део захтева са напредног нивоа посебних стандарда постигнућа уз мању помоћ наставника, односно захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, добија оцену врло добар (4);

ученик који остварује напредак у савладавању програма предмета и у потпуности, самостално испуњавања захтеве који су утврђени на основном и већи део на средњем нивоу посебних стандарда постигнућа, односно захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, добија оцену добар (3);

ученик који остварује минималан напредак у савладавању програма предмета и испуњавања уз помоћ наставника захтеве који су утврђени у већем делу основног нивоа постигнућа, односно захтеве који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа и, добија оцену довољан (2);

Поступак и инструменти з оцењивање:

- Формативно оцењивање-Свакодневно бележење активности ученика на часу у свеску евиденције наставника

- Усмено одговарање (сумативна оцена), свеска евиденције наставника/дневник

-Редовност доношења домаћег

-Прегледање свески

- Писане провере (сумативна оцена).Ученици дају самопроцену оцене

- Групни рад (посматрање наставника, излагање група, процена осталих ученика)

- Рад у пару (посматрање наставника, излагање парова, процена осталих ученика)

Вођење евиденције од стране наставника о:

-Јављању на часовима (учесталост и активност по месецима)

-Успешности у групном раду, раду у пару (ангажовање, продукти)

-Учешћу на такмичењима

- Несебичном пружању помоћи другим ученицима

-Израда паноа, различитих врста излагања

Инструменти за праћење напредовања:

Број јављања (За јављање +, за јављање више пута ++, за давање комплетног, потпуног одговора на тежа питања + или 5 , ко не зна одговор –, учесталост јављања и распоред јављања по месецима)

Свеобухватност одговора(Хоризонтално и вертикално повезивање градива)

За три недоношења домаћег 1 у свеску, а након опомене и у Дневник

Уредност и све забележено са часова

Бодовање: 30 - 49% 2

50 - 69% 3

70 - 89% 4

90 - 100% 5

Сарадња у групи (сви чланови су укључени, сви имају задато забележено у свескама...)

Степен знања свих чланова групе. Квалитативно и квантитативно процењивање резултата рада група (пано, табела...)

Прва три пара која ураде добијају + Све што је рађено на часу налази се у свескама и уредно је написано. Учесталост јављања и активност по месецима. Учествује, помаже другима, израђује самостално или у сарадњи са другима продукте рада .Број и квалитет добровољног учешћа у разним наставним и ваннаставним активностима (такмичења, израда паноа, кратко предавање, вођење квиза, израда асоцијација...) Спремност да помогне другима.

Начини прилагођавања програма за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом и ученике са изузетним способностима

Део овог програма ће обухватити и начине прилагођавања ако буде потребе за тим, односно ако се идентификују ученици за које је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитата, каснијег укључивања у школовање, недовољног познавања језика или других разлога, потребна додатна подршка. Ово се такође односи и на ученике са изузетним способностима, односно ученике са посебним способностима. У том случају урадиће се мере индивидуализације и индивидуални образовни планови у складу са

потребама и важећим законским прописима и као анекси биће прикључени Школском програму. Неки од препоручених начина прилагођавања програма наставе и учења ученицима којима је потребна додатна образовна подршка:

- просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања, домаћих задатака...)
- индивидуализација наставе
- -размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи...
- коришћење вршњачке подршке и помоћи у савладавању програмских садржаја
- све друго што ће се применити у складу са конкретним случајем

Назив предмета	СТРАНИ ЈЕЗИК – Енглески језик
Разред	Пети
Циљ	Циљ учења Страног језика јесте да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писану и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.
Годишњи фонд часова	72

Исходи По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	Област/тема	Садржаји
– разуме краће текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење / давање информација личне природе; – поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставна језичка средства; – постави и одговори на једноставнија питања личне природе; – разуме једноставнији опис особа, биљака, животиња, предмета, појава или места;	ПОЗДРАВЉАЊЕ И ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ И ТРАЖЕЊЕ/ ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ И ДРУГИМА У ШИРЕМ ДРУШТВЕНОМ КОНТЕКСТУ	Слушање и читање краћих, једноставнијих текстова који се односе на дате комуникативне ситуације (дијалози, наративни текстови, формулари и сл.); реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака и сл.) и иницирање комуникације; усмено и писано давање информација о себи и тражење и давање информација о другима (СМС, имејл, формулари, чланске карте, опис фотографије и сл.).
	ОПИСИВАЊЕ КАРАКТЕРИСТИКА ЖИВИХ БИЋА, ПРЕДМЕТА, ПОЈАВА И МЕСТА	Слушање и читање једноставнијих описа живих бића, предмета, појава и места и њиховог поређења; усмено и писано описивање

– упореди и опише карактеристике живих бића, предмета, појава и места, користећи једноставнија језичка средства; – разуме једноставније предлоге и одговори на њих; – упути једноставан предлог; – пружи одговарајући изговор или одговарајуће оправдање; – разуме и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; – упути једноставне молбе и захтеве; – затражи и пружи кратко обавештење; – захвали и извине се на једноставан начин; – саопшти кратку поруку (телефонски разговор, дијалог уживо, СМС, писмо, имејл) којом се захваљује; – разуме и следи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота (правила игре,		/ поређење живих бића, предмета, појава и места; израда и презентација пројеката (постера, стрипова, ППТ-а, кратких аудио / видео записа, радио емисија и слично).
	ПОЗИВ И РЕАГОВАЊЕ НА ПОЗИВ ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ	Слушање и читање једноставнијих текстова који садрже предлоге; усмено и писано преговарање и договарање око предлога и учешћа у заједничкој активности; писање позивнице за прославу / журку или имејла / СМС-а којим се уговара заједничка активност; прихватање /одбијање предлога, усмено или писано, уз поштовање основних норми учтивости и давање одговарајућег оправдања / изговора.
	ИЗРАЖАВАЊЕ МОЛБИ, ЗАХТЕВА, ОБАВЕШТЕЊА, ИЗВИЊЕЊА, И ЗАХВАЛНОСТИ	Слушање и читање једноставнијих исказа којима се тражи /нуди помоћ, услуга, обавештње или се изражава жеља, извињење, захвалност; усмено и писано тражење и давање обавештења, упућивање молбе за помоћ / услугу и реаговање на њу, изражавање жеља, извињења и захвалности.
		Слушање и читање текстова који садрже једноставнија упутства (нпр. за компјутерску или обичну игру, употребу апарата, рецепт за прављење јела и сл.) са визуелном подршком

рецепт за припремање неког јела и сл.) са визуелном подршком без ње; – да једноставна упутства (нпр. може да опише како се нешто користи / прави, напише рецепт и сл.); – разуме честитку и одговри на њу; – упути пригодну честитку; – разуме и, примењујући једноставнија језичка средства, опише начин прославе рођендана, празника и важних догађаја; – разуме једноставније текстове у којима се описују сталне, уобичајене и тренутне радње и способности; – размени информације које се односе на дату комуникативну ситуацију; – опише сталне, уобичајене и тренутне догађаје / активности и способности користећи неколико везаних исказа;	РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ УПУТСТАВА	и без ње; усмено и писано давање упутстава.
	ОПИСИВАЊЕ И ЧЕСТИТАЊЕ ПРАЗНИКА, РОЂЕНДАНА И ЗНАЧАЈНИХ ДОГАЂАЈА, ЧЕСТИТАЊЕ НА УСПЕХУ И ИЗРАЖАВАЊЕ ЖАЉЕЊА	Слушање и читање једноставнијих текстова у којима се описују и честитају празници, рођендани и значајни догађаји; описивање празника, рођендана и значајних догађаја; реаговање на упућену честитку у усменом и писаном облику; упућивање пригодних честитки у усменом и писаном облику; израда и презентација пројеката у вези са прославом празника, рођендана и значајних догађаја.
	ОПИСИВАЊЕ ДОГАЂАЈА И СПОСОБНОСТИ У САДАШЊОСТИ	Слушање и читање описа и размењивање исказа у вези са сталним, уобичајеним и тренутним догађајима / активностима и способностима; усмено и писано описивање сталних, уобичајених и тренутних догађаја / активности и способности (разговор уживо или путем телефона, разгледница, СМС порука, имејл и сл.).
	ОПИСИВАЊЕ ДОГАЂАЈА И СПОСОБНОСТИ У ПРОШЛОСТИ	Слушање и читање описа и усмено и писано размењивање исказа у вези са догађајима / активностима и способностима у прошлости; усмено и писано описивање догађаја / активности и

– разуме краће текстове у којима се описују догађаји и способности у прошлости; – размени информације у вези са догађајима и способностима у прошлости; – опише у неколико краћих, везаних исказа догађај у прошлости; – опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.; – разуме жеље планове и намере и реагује на њих; – размени једноставне исказе у вези са својим и туђим жељама, плановима и намерама; – саопшти шта он/ она или неко други жели, планира, намерава; – разуме и реагује на свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним потребама, осетима и осећањима; – изрази, основне потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима;		способности у прошлости; израда и презентација пројеката о историјским догађајима, личностима и сл.
	ИСКАЗИВАЊЕ ЖЕЉА, ПЛАНОВА И НАМЕРА	Слушање и читање краћих текстова у вези са жељама, плановима и намерама; усмено и писано договарање о жељама, плановима и намерама (телефонски разговор, разговор уживо, СМС, имејл и сл.).
	ИСКАЗИВАЊЕ ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА	Слушање и читање исказа у вези са потребама, осетима и осећањима; усмено и писано договарање у вези са задовољавањем потреба; предлагање решења у вези са осетима и потребама; усмено и писано исказивање, својих осећања и реаговање на туђа.
	ИСКАЗИВАЊЕ ПРОСТОРНИХ ОДНОСА И ВЕЛИЧИНА	Слушање и читање краћих текстова у вези са специфичнијим просторним односима и величинама; усмено и писано размењивање информација у вези са просторним односима и величинама; усмено и писано описивање просторних односа и величина.
		Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са хронолошким временом, метеоролошким приликама и климатским условима;

– разуме једноставнија питања и одговори на њих; – разуме обавештења о простору и величинама; – опише специфичније просторне односе и величине једноставним, везаним исказима; – разуме, тражи и даје једноставнија обавештења о хронолошком времену и метеоролошким приликама у ширем комуникативном контексту; – опише дневни / недељни распоред активности; – опише метеоролошке прилике и климатске услове у својој земљи и једној од земаља циљне културе једноставним језичким средствима;	ИСКАЗИВАЊЕ ВРЕМЕНА (ХРОНОЛОШКОГ И МЕТЕОРОЛОШКОГ)	усмено и писано тражење и давање информација о времену дешавања неке активности, метеоролошким приликама и климатским условима у ширем комуникативном контексту; израда и презентација пројеката (нпр. о часовним зонама, упоређивање климатских услова у својој земљи са климатским условима једне од земаља циљне културе и сл).
	ИЗРИЦАЊЕ ДОЗВОЛА, ЗАБРАНА, ПРАВИЛА ПОНАШАЊА И ОБАВЕЗА	Слушање и читање исказа у вези са забранама, правилима понашања и обавезама; постављање питања у вези са забранама, правилима понашања и обавезама и одговарање на њих; усмено и писано саопштавање забрана, правила понашања и обавеза (нпр. креирање постера са правилима понашања, списка обавеза и сл).
	ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА	Слушање и читање једноставнијих текстова с исказима у којима се говори шта неко има/нема или чије је нешто; постављање питања у вези са датом комуникативном ситуацијом и одговарање на њих.

– разуме и реагује на једноставније забране, своје и туђе обавезе; – размени једноставније информације које се односе на забране и правила понашања у школи и на јавном месту (у превозном средству, спортском центру, биоскопу, зоолошком врту и сл.) као и на своје и туђе обавезе; – представи правила понашања, забране и листу својих и туђих обавеза користећи одговарајућа језичка средства; – разуме и формулише једноставније изразе који се односе на поседовање и припадност; – пита и каже шта неко има / нема и чије је нешто; – разуме и реагује на једноставније исказе који се односе на описивање интересовања, хобија и изражавање допадања и недопадања;	ИЗРАЖАВАЊЕ ИНТЕРЕСОВАЊА, ДОПАДАЊА И НЕДОПАДАЊА	Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са нечијим интересовањима, хобијима и стварима које воли / не воли, које му / јој се свиђају / не свиђају;размена информација о својим и туђим интересовањима, хобијима, допадању и недопадању (телефонски разговор, интервју, обичан разговор са пријатељима у школи и сл.);усмено и писано описивање интересовања, допадања и недопадања (писање имејла о личним интересовањима, хобијима, допадању и недопадању, листе ствари које му / јој се свиђају / не свиђају и сл.); истраживачке пројектне активности (нпр. колики број ученика у одељењу воли / не воли пливање, скијање, тенис и сл.) графичко приказивање и тумачење резултата.
	ИЗРАЖАВАЊЕ МИШЉЕЊА (СЛАГАЊА И НЕСЛАГАЊА)	Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са тражењем мишљења и изражавањем слагања/неслагања; усмено и писано тражење мишљења и изражавање слагања и неслагања.

– опише своја и туђа интересовања и хобије и изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење; – разуме и формулише једноставније исказе којима се тражи мишљење, изражава слагање/неслагање; – разуме једноставније изразе који се односе на количину нечега; – пита и каже колико нечега има/ нема, користећи једноставија језичка средства; – на једноставан начин затражи артикле у продавници једноставним изразима за количину, наручи јело и/или пиће у ресторану и пита/каже/ израчуна колико нешто кошта; – састави списак за куповину – намирнице и количина намирница (две векне хлеба, пакет тестенине, три конзерве туњевине и сл.) – изрази количину у мерама – 100 гр шећера, 300 гр брашна и сл.	ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ, БРОЈЕВА И ЦЕНА	Слушање и читање једноставнијих текстова који говоре о количини нечега; постављање питања у вези с количином и одговарање на њих, усмено и писано; слушање и читање текстова на теме поруџбине у ресторану, куповине, играње улога (у ресторану, у продавници, у кухињи …); писање списка за куповину; записивање и рачунање цена.

Кључни појмови: Наставници обрађују теме у складу са интересовањима ученика, њиховим потребама и савременим токовима у настави страних језика:Лични идентитет , Породица и уже друштвено окружење (пријатељи, комшије, наставници итд.), Географске особености, Србија – моја домовина, Становање – форме, навике , Живи свет – природа, љубимци, очување животне средине, еколошка свест, Историја, временско искуство и доживљај времена (прошлост – садашњост – будућност), Школа, школски живот, школски систем, образовање и васпитање, Професионални живот (изабрана – будућа струка), планови везани за будуће занимање, Млади – деца и омладина, Животни циклуси , Здравље, хигијена, превентива болести, лечење, Емоције, љубав, партнерски и други међуљудски односи, Транспорт и превозна средства, Клима и временске прилике, Наука и истраживања, Уметност (нарочито модерна књижевност за младе; савремена музика, визуелне и драмске уметности), Етички принципи; ставови, стереотипи, предрасуде, толеранција и емпатија; брига о другоме, Обичаји и традиција, фолклор, прославе (рођендани, празници), Слободно време – забава, разонода, хобији, Исхрана и гастрономске навике, Путовања, Мода и облачење, Спорт, Вербална и невербална комуникација, конвенције понашања и опхођења, Медији, масмедији, интернет и друштвене мреже и Живот у иностранству, контакти са странцима, ксенофобија.

Комуникативна функција	Језички садржаји
ПОЗДРАВЉАЊЕ И ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ И ТРАЖЕЊЕ/ ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ И ДРУГИМА У ШИРЕМ ДРУШТВЕНОМ КОНТЕКСТУ	Hello. Hi. I'm Maria. What's your name? I'm / My name is… Tony is 11. How old are you? I live in (town, city, village). Where do you live? I live at number 46 Black Street. My best friend lives next door. What's your address? What's your phone number? Have you got/Do you have an email address? These are my parents. Their names are … I can't play tennis, but I can do karate. Can you play the guitar?My birthday is on the 21st of May. When is your birthday? This is Miss May. She's my teacher. This is Mr Crisp. He's my tennis coach. The Present Simple Tense за изражавање сталних радњи . Have got/Have за изражавање поседовања. Личне заменице у функцији субјекта – I, you …

	Присвојни придеви – my, your…
	Показне заменице – this/these, that/those
	Питања са
	Who/What/Where/When/How(old)…
	Основни бројеви (1-1000).
	Предлози за изражавање места – in, at…
	Предлози за изражавање времена –in, on, at...
	Употреба неодређеног члана са именицама у једнини.
	Изостављање члана испред назива спортова.
	Употреба одређеног члана уз називе музичких инструмената.
ОПИСИВАЊЕ КАРАКТЕРИСТИКА ЖИВИХ БИЋА, ПРЕДМЕТА, ПОЈАВА И МЕСТА	(Интер)културни садржаји: устаљена правила учтивости; титуле уз презимена особа (Mr, Miss, Mrs, Ms, Sir); имена и надимци; начин писања адресе. Who's the boy with short fair hair and a black jacket? What's Maria wearing? She's wearing a nice white T-shirt and dark blue jeans. My brother is clever, but lazy. My best friend is kind and fiendly. There is / isn't a cinema / hospital in my town. There are two big bookshops in my town. What's this / that over there? It's a sports centre. How far is it? Zebras are white wild animals with black and white stripes. A cheetah is a fast, dangerous animal. How deep is the Adriatic Sea/the Pacific Ocean? How long is the Danube/the Thames River? Layla is prettier than Susan. Who's the best student in your class? This car is more expensive than that one. London is larger than Belgrade. About eight million people live there. Belgrade is much smaller, but…
	The Present Simple Tense и The Present Continuous Tense за изражавање радњи и стања у садашњости
	Глаголи have got, to be за давање описа

Питања са Who/What/Where/When/Which/How (old, far, deep, long…)

Егзистенцијално There is / are…

Употреба одређеног члана са именицама које означавају лица и предмете који су познати саговорнику, као и уз имена река, мора и океана.

Употреба/изостављање одређеног члана уз имена градова и држава.

Поређење придева (правилно и неправилно поређење).

(Интер)културни садржаји: географске карактеристике Велике Британије; биљни и животињски свет.

I think we can go out this afternoon. Why not? Let's do it. Sorry. I can't. I must do my homework. Sorry, I think that's boring. Let's do something else. How about going to the cinema? Great. What time? See you then.

Let's make pancakes. That's a good idea. What shall we do? Let's play Monopoly. Why don't we meet at the sports centre? What time? Half past two. Fine. I'll see you at the sports centre at half past two.

Would you like to come to my birthday party on Sunday? I'm sorry, but I can't make it. I'd love to, thanks.

ПОЗИВ И РЕАГОВАЊЕ НА ПОЗИВ ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ

Императив

How about + глаголска именица

Why don't we + инфинитивна основа глагола

Would you like + инфинитив глагола

Модални глаголи за изражавање предлога – can/could/shall

Глагол will за изражавање одлука

(Интер)културни садржаји: прикладно позивање и прихватање/одбијање позива.

ИЗРАЖАВАЊЕ МОЛБИ, ЗАХТЕВА, ОБАВЕШТЕЊА, ИЗВИЊЕЊА И ЗАХВАЛНОСТИ	Can I help you? It's OK, I can do it. May I ask a question? Sure. What do you want? Do you want an orange? Yes, please. No, thank you. Can you pass me an orange, please? Of course, here you are. Thank you very much / so much. I want an apple. Can I have this one? Anything else? Can I borrow your pen? Sorry, you can't. I want to go home. Can we buy lemonade there? No, we can't. Oh no. I'm sorry. When does the movie start? It starts at 8. Модални глаголи за изражавање молбе и захтева – can/could/may. (Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације. Drag (the word) and drop it in the correct place. Throw the dice. Move your token… Press the button and wait. Insert the coin in the slot. Peel the onions and chop them. Put the saucepan on the stove.
РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ УПУТСТАВА	Императив Личне заменице у функцији објекта – me, her, him… (Интер)културни садржаји: традиционалне / омиљене врсте јела. Children in Britain usually have their birthday parties at home. Everybody sings Happy Birthday! In Britain, people open their presents on Christmas Day. On Easter Sunday children often hunt for eggs. Happy Valentine's Day! Same to you! Roses are red, violets are blue, my heart is full of for you. In my country we celebrate a lot of different festivals, but my favourite is... Good luck! Congratulations! Well done! Lucky you! I'm so happy for you! I'm sorry to hear that/about that! It's a pity!
ОПИСИВАЊЕ И ЧЕСТИТАЊЕ ПРАЗНИКА, РОЂЕНДАНА И ЗНАЧАЈНИХ ДОГАЂАЈА, ЧЕСТИТАЊЕ НА УСПЕХУ И ИЗРАЖАВАЊЕ ЖАЉЕЊА	The Present Simple Tense за изражавање уобичајених радњи. Изостављање члана испред назива празника. Изостављање члана испред именица употребљених у општем смислу. (Интер)културни садржаји: значајни празници и догађаји и начин обележавања / прославе; честитање.

	I live in a flat on the first floor. What do you usually do on Sundays? Do you live in a house or in a flat? My sister doesn't go to school. What time do you go to bed / does she get up? He never tidies his room. I can clean my dad's car. When do Americans celebrate Halloween? When does winter start? Where do penguins live? What are you doing at the moment? I'm feeding my cat. We're going on a school trip today. They're having dinner now. I normally go to school by bus, but today I'm going on foot. I'm doing my homework. I always do it after dinner. I can speak three languages, but now I'm speaking English. I am good at maths. The Present Simple Tense за изражавање уобичајених и сталних радњи The Present Continuous Tense за изражавање тренутних и привремених радњи Модални глагол can за изражавање способности Прилози за учесталост – usually, often… Предлози за изражавање правца кретања – to, from... Предлози за описивање начина кретања – by (car), on (foot)... (Интер)културни садржаји: породични живот; живот у школи – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања..
ОПИСИВАЊЕ ДОГАЂАЈА И СПОСОБНОСТИ У САДАШЊОСТИ	Where were you at eight o'clock last Saturday? I was at home. What was on TV last night? What time was it on? I watched / didn't watch TV last night. I played volleyball on Monday. What did you do? We went to Paris in July. We travelled by plane. Where did you spend your summer holiday? How did you travel? I lost my passport yesterday. Did you have a good time on holiday? Yes, we did. / No, we didn't. I could swim when I was five. I couldn't ski last year.
ОПИСИВАЊЕ ДОГАЂАЈА И СПОСОБНОСТИ У ПРОШЛОСТИ	The Past Simple Tense правилних и најчешћих неправилних глагола

	Модални глагол could за изражавање способности у прошлости (Интер)културни садржаји: историсјки догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости (историјска личност, писац)
ИСКАЗИВАЊЕ ЖЕЉА, ПЛАНОВА И НАМЕРА	I would like/want to be a doctor when I grow up. He would like a new mobile phone/to go out with his friends. I'm going to do my homework in the afternoon. What are you going to do this afternoon? My parents are going to visit their friends this evening, so I'm going to play all my favourite computer games. Oh! Are you? The Present Simple Tense (want) Would like + именица/инфинитив глагола. Going to за изражавање будућих планова. Употреба неодређеног члана уз називе занимања. (Интер)културни садржаји: свакодневни живот и разонода; породични односи. Question tags (Интер)културни садржаји: историјски догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости.
ИСКАЗИВАЊЕ ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА	I'm hot / cold / hungry / thirsty… Take off / Put on your coat. Why don't you take a sndwich / a glass of water? Do you want some juice/biscuits too? Yes, please. Would you like some fruit? I'm tired. What shall we do? Why don't we stop and take some rest? How about going home? I'm happy to see you. I'm glad / sorry to hear that. Oh dear! It's a pity! The Present Simple Tense (be, want) Императив

	Why don’t we /you + инфинитивна основа глагола How about + глаголска именица Would like + именица/инфинитив глагола (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација;употреба емотикона.
ИСКАЗИВАЊЕ ПРОСТОРНИХ ОДНОСА И ВЕЛИЧИНА	The Future Simple Tense за изражавање одлука донетих у тренутку говора, обећања и предвиђања на основу знања, искуства и веровања Модални глаголи за изражавање вероватноће: could/may/might Going to за изражавање планова, намера и предвиђања на основу чулних опажања Временске зависне реченице за изражавање будућности и одговарајући везници (when, after, before, as soon as...) Stative verbs (promise, believe, think, hope...) Пасивни облик глагола у простим временима (Future Simple) Question tags Will be able to за изражавање способности у будућности (Интер)културни садржаји: правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом; традиција и обичаји. Which room is it in? Where’s the library? It’s on the left / right. Is the sofa by the door? What’s next to/ near the table? Where are the (books)? They’re on the top / bottom shelf. It’s in front of / behind the wardrobe. Where do you do your homework? Where is she? She’s at the supermarket / in / at the park… The bakery is between the school and the supermarket. How wide / long / deep is the river? It’s 45 metres wide / 2 kilometres long. An elephant is bigger than a hippo. The Blue whale is the biggest animal in the world. What is the largest room in your house / flat? The room above / below. My town is in the north-east of Serbia. Предлози за изражавање положаја и просторних односа – in front of, behind, between, opposite... Питања са What/Where/Which/How (far, deep, long…)

	Поређење придева (правилно и неправилно поређење). Употреба одређеног члана са суперлативом придева. (Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед школског и стамбеног простора; локалне мерне јединице (инч, стопа…); природа.
ИСКАЗИВАЊЕ ВРЕМЕНА (ХРОНОЛОШКОГ И МЕТЕОРОЛОШКОГ)	What time is it? It's five o'clock. It is half past six. It's (a) quarter to/past seven. It's ten past/to eleven. When do your lessons start? At (a) quarter to nine. When do you have your dance classes? On Monday and Wednesday. I was born in January/on the first of January/ January the first.. …on Christmas/Easter Day… Columbus discovered America in 1492 / in the 15th century. What is the weather like? It's cold/ sunny... The wind is blowing. What was the weather like yesterday? It was foggy /cloudy/windy… It didn't rain, it snowed. It is usually warm in spring/hot in summer/freezing in winter. It's wetter in the west than in the east. It is much drier in Australia than in Serbia. The Present Simple Tense за изражавање утврђених програма, планова и распореда (ред вожње, ТВ/ биоскопски програм и сл.) и уобичајених радњи. The Present Continuous Tense за изражавање тренутних и привремених радњи The Past Simple Tense Предлози за изражавање времена – in, on, at, to, past, after... Питања са When, What (time/day)… Редни бројеви до 100. (Интер)културни садржаји: климатски услови у Великој Британији; разлика у часовној зони (Београд – Лондон).
ИЗРИЦАЊЕ ДОЗВОЛА, ЗАБРАНА, ПРАВИЛА ПОНАШАЊА И ОБАВЕЗА	Remember to bring your membership card. You can't sit here, the seat isn't free. Can you use your phone in class? No, we can't. You mustn't use your phone in class. You must write in ink. Do you have to wear uniforms at school? They have to/don't have to wear uniforms at school.I must

	study today. I have to feed our dog every morning. I must/ have to go now. Модални глаголи за изражавање дозволе, забране, правила понашања и обавезе – can/can't, must/mustn't (Not) Have to за изражавање обавезе и одсуства обавезе (Интер)културни садржаји: понашање на јавним местима; значење знакова и симбола.
ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА	Модални глаголи и глаголски облици за изражавање дозволе, забране, правила понашања и присуство/одсуство обавезе: can/can't, must/mustn't, should/shouldn't, have to/don't/doesn't have to, had to/didn't have to, (not to) be allowed to Модални глаголи за изражавање вероватноће: could/may/might Let/Make + инфинитивна основа глагола Индиректне наредбе и молбе Пасивни облик глагола у комбинацији са модалним глаголима (Интер)културни садржаји: понашање у кући, школи и на јавним местима; значење знакова и симбола. Is this your dog? No, it's Steve's dog. Whose house is this? It's Jane and Sally's house. They're Jane's and Sally's bags. These are the children's toys. That's my parents' car. This is my blanket. This blanket is mine. This isn't your card. It's hers. I've got/I have a ruler. Have you got/Do you have a pen? Sally hasn't got /doesn't have an umbrella. Саксонски генитив са именицом у једнини и множини (правилна и неправилна множина) – my friend's/friends'/ children's books Присвојни придеви my, your… Присвојне заменице mine, yours… Have got/Have за изражавање поседовања Питања са Whose (Интер)културни садржаји: породица и пријатељи; однос према својој и туђој имовини.

	I’m interested in (swimming). What (sports) are you interested in? My hobby is (collecting bagdes). What’s your hobby?I love swimming because I’m good at it. I don’t like skiing. I’m bad at it. What do you like doing? Peter dosen’t like football. Sally is crazy about dancing. My favourite sport is tennis. What’s your favourite sport? What are your hobbies and interests? Fifteen out of thirty people like tennis – eight boys and seven girls.
ИЗРАЖАВАЊЕ ИНТЕРЕСОВАЊА, ДОПАДАЊА И НЕДОПАДАЊА	Придевско-предлошке фразе – interested in, good/bad at, crazy about… Глаголи like/love/hate + глаголска именица Питања са What, Who, Why …
	(Интер)културни садржаји: интересовања, хобији, забава, разонода, спорт и рекреација; уметност (књижевност за младе, стрип, музика, филм). Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can’t, may...) Question tags (Интер)културни садржаји: уметност, књижевност за младе, стрип, музика, филм, спорт. What do you think of / about…? How do you like it? Please tell me about… Do you agree with (me)? I think / feel it’s OK/Okay. You’re right / wrong! That’s true. Exactly. Tht’s not true. I’m not sure. I like / don’t like it because it’s boring.
ИЗРАЖАВАЊЕ МИШЉЕЊА (СЛАГАЊА И НЕСЛАГАЊА)	The Present Simple Tense (think, like, agree…) Питања са What, Why, How …
	(Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима.
ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ, БРОЈЕВА И ЦЕНА	How many people are there in the park? There are two men/women and three children in the park. How much milk does he need? Is there any butter in the fridge? No, there isn’t any butter, but there’s some margarine. I haven’t got any food for you. I’ve got some lemonade / strawberries. There isn’t much fruitin the bowl. There aren’t many biscuits left in the cupboard. There are a lot of spoons and forks and some / six knives on the table. I need a hundred grams of sugar (100 g) / a bottle of (fizzy) water/2 kilos of

potatoes. Can I have a sandwich and a glass of juice please? That's £7.80. Shopping list: a packet of butter, two loaves of bread, three pots of yoghurt, a bunch of bananas…

Основни бројеви до 1000.

Правилна множина именица.

Множина именица које се завршавају на -y, -f/fe: strawberries, shelves, knives...

Множина именица које се завршавају на –o: kilos, potatoes…

Синкретизам једнине и множине: sheep, fish...

Најчешћи облици неправилне множине (men, women, children, people, feet, teeth, mice....)

Бројиве и небројиве именице – pounds, money...

Детерминатори – some, any, no.

Квантификатори – much, many, a lot of.

Питања са How much / many.

(Интер)културни садржаји: друштвено окружење; локална мерна јединица за тежину (фунта); валута, намирнице и производи специфични за циљну културу.

Опште предметне компетенције

Општа предметна компетенција или језичка комуникативна компетенција обухвата поседовање свести о језику као комуникационом средству, располагање основном језичком писменошћу и схватање повезаности између језикâ и културних идентитета. Она омогућава ученику да се користи једноставним језичким средствима у циљу обављања елементарне писмене и усмене комуникације, остваривања интеракције и преношења информативних и других садржаја из полазног језика ка циљном и обрнуто, у приватном, јавном и образовном контексту.

Основни ниво

Ученик разуме главне информације у најједноставнијим писаним и усменим исказима. У усменом и писаном општењу користи најједноставнија језичка средства за исказивање информација о себи и својим непосредним потребама. Познаје основне граматичке и лексичке елементе. Разуме основне појаве и процесе циљне културе.

Средњи ниво

Ученик разуме препознатљиве и предвидиве информације у фреквентнијим и једноставнијим врстама писаних текстова и формама усменог општења, а које се односе на њему блиске ситуације и појаве.

Користи типске фразе, готове изразе, конструкције и просте реченице за формулисање конкретних исказа везаних за сопствену личност и свакодневне активности или послове. Познаје одређени број правилних граматичких елемената и структура и основну лексику из домена сопствене свакодневице и непосредног интересовања. Поседује свест о суштинским сличностима и разликама између своје и циљне културе.

Напредни ниво

Ученик разуме већи број речи и израза у свакодневној усменој и писаној комуникацији, везаних за сопствену личност, окружење, интересовања, школски контекст. Поседује елементарни репертоар језичких средстава за савладавање типичних и уобичајених свакодневних комуникативних ситуација.

Ученик познаје већину једноставнијих и одређени број сложенијих граматичких правила и фреквентне лексике. Ученик прихвата постојање разлика између сопствене и циљне културе и прилагођава своје понашање основним општеприхваћеним друштвеним конвенцијама.

Специфичне предметне компетенције:

1) ФУНКЦИОНАЛНО-ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

Функционално-прагматичка компетенција представља комуникативну компетенцију у ужем смислу и обухвата умеће рецепције (разумевања говора и разумевања писаног текста), умеће продукције (писано и усмено изражавање), умеће интеракције и умеће језичког посредовања (медијације).

Основни ниво

Ученик разуме најфреквентније речи и изразе из свакодневног спорог и разговетног говора, као и најједноставније писане текстуалне форме. Уме да обави основне комуникативне активности (поздрављање, представљање, добродошлица, опраштање, захваљивање, пружање информација о себи, распитивање о суштинским информацијама које се тичу саговорника).

Средњи ниво

Ученик разуме уобичајене речи, изразе, фразе и кратке везане усмене исказе и записе који се тичу његових непосредних искуствених доживљаја и сфера интересовања. Сналази се у кратким и увежбаним комуникационим секвенцама и улогама, уз употребу научених и уобичајених фраза и формула (постављање питања и давање одговара).

Напредни ниво

Ученик разуме фреквентне и уобичајене писане и усмене исказе, као и кратке, једноставне текстове и усмене прилоге везане за познате теме, појаве и догађаје. Обавља основне језичке функције (давање и тражење, тј. размена информација о искуствено блиским датостима и појавама, једноставно исказивање идеја и мишљења), у писаном и усменом општењу, уз успостављање базичног, али ефикасног друштвеног контакта.

2) ЛИНГВИСТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

Лингвистичка компетенција се односи на познавање и разумевање принципа функционисања и употребе језика и обухвата фонолошко-фонетска, правописна, лексичка, семантичка, граматичка (морфосинтаксичка) знања.

Основни ниво

Ученик познаје изговор фреквентних, понављаних и меморисаних гласова, као и неких најчешћих гласовних група. Повезује гласове и начин(е) њиховог записивања у увежбаним речима. Познаје ограничени број регуларних морфолошких облика и синтаксичких структура у оквиру наученог контигента језичких средстава. Користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за савладавање основних комуникативних активности.

Средњи ниво

Ученик познаје исправан изговор већине гласова и гласовних група, уз ограничења акценатско-интонацијске природе. Ученик исправно записује гласове и гласовне

комбинације и познаје одређен број основних правописних правила. Ученик познаје једноставне граматичке елементе и конструкције. Ученик познаје ограничени репертоар готових израза и вишечланих конструкција за исказивање свакодневних конкретних активности и потреба.

Напредни ниво

Ученик углавном правилно изговара све гласове и гласовне групе, чак и у тежим и неувежбаним комбинацијама гласова, уз поштовање акценатско-интонацијских правила. Записује речи и изразе с релативном ортографском тачношћу и познаје фреквентна правописна правила. Познаје одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и основне начине творбе именица, глагола, придева, прилога. Ученик познаје фреквентне лексичке елементе који се односе на искуствено блиске теме и ситуације.

3) ИНТЕРКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА

Основни ниво

Ученик познаје основне појаве и процесе који одликују свакодневни живот циљне културе / циљних култура, познаје основне просторне и временске оквире развоја циљне културе / циљних култура, као и најзначајније личности и дела из историје и савременог доба. Ученик показује интересовање за одређене појаве и личности циљне културе.

Средњи ниво

Ученик поседује основна знања о разликама у свакодневном животу и разуме да су разлике последица сложености културе. Ученик познаје и разуме основне природне и друштвене специфичности циљне културе. Ученик поседује свест о основним сличностима и разликама између своје и циљне културе и препознаје/избегава најкритичније табуе и неспоразуме у комуникацији. Негује позитиван и отворен став према разликама које препознаје између своје и циљне културе.

Напредни ниво

Ученик поседује општа знања о свакодневном животу, друштву и култури страног/страних језика. Разуме утицај природних и друштвених појава на процесе у властитој и циљној култури; разуме положај земаља циљне културе у свету и њихову везу са властитом културом. Прихвата разлике које постоје између властите и циљне културе и уме да прилагоди понашање основним конвенцијама. Негује став отворености и радозналости

према циљној култури / циљним културама и поседује основне вештине за критичко истраживање и разумевање појава циљне и властите културе.

Опште међупредметне компетенције:

1. компетенција за учење;
2. одговорно учешће у демократском друштву;
3. естетичка компетенција;
4. комуникација;
5. одговоран однос према околини;
6. одговоран однос према здрављу;
7. предузимљивост и оријентација ка предузетништву;
8. рад са подацима и информацијама;
9. решавање проблема;
10. сарадња;
11. дигитална компетенција.

Образовни стандарди:

Следећи искази описују шта ученик/ученица зна и уме на основном нивоу.

1. ФУНКЦИОНАЛНО-ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА

ПСТ.1.1.1. Разуме фреквентне речи и једноставне изразе у јасно контекстуализованом и спором говору.

ПСТ.1.1.2. Разуме једноставне поруке и питања која се односе на једноставне информације и непосредно окружење.

ПСТ.1.1.3. Разуме кратка, једноставна, разговетно и споро изговорена упутства.

ПСТ.1.1.4. Разуме кратка саопштења и питања која се односе на познате / блиске теме.

ПСТ.1.1.5. Разуме предмет једноставног разговора других лица о познатим / блиским темама (нпр. личне и породичне ствари, непосредно окружење) уколико се говори споро и разговетно.

ПСТ.1.1.6. Разуме појединачне речи и једноставне изразе из текстова савремене музике.

РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА

ПСТ.1.1.7. Разуме кратке поруке које се односе на једноставне информације и непосредно окружење (нпр. писма, мејлови итд.)

ПСТ.1.1.8. Разуме кратка, појединачна упутства која се тичу његових непосредних потреба, уколико укључују визуелне елементе.

ПСТ.1.1.9. Разуме општи смисао и најважније информације у једноставним врстама текстова (кратке приче, извештаји, огласи, временске прогнозе и сл.) уз одговарајуће илустративне елементе.

УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ПСТ.1.1.10. Успоставља и одржава друштвени контакт користећи једноставна језичка средстава приликом поздрављања, представљања, добродошлице, окончања комуникације, захваљивања, извињавања, давања података о себи, распитивања о основним подацима који се тичу саговорника (нпр. ко је, одакле је, чиме се бави итд.)

ПСТ.1.1.11. Уз дуже паузе и уз помоћ саговорника, саопштава основне информације о себи и свом непосредном окружењу, тражи одређени предмет, користећи кратке једноставне исказе.

ПСТ.1.1.12. Уз дуже паузе, описује или представља људе, предмете у свакодневној употреби, места, уобичајене активности користећи најједноставнија језичка средства.

ПСТ.1.1.13. Поставља једноставна питања о темама које одговарају његовим интересовањима (слободно време, хоби, школа, породица, другови) и одговара на слична питања саговорника.

ПСТ.1.1.14. Поставља и одговара на питања која се односе на изражавање допадања и недопадања, слагања и неслагања користећи једноставна језичка средства.

ПСТ.1.1.15. Формулише молбе и извињења.

ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ПСТ.1.1.16. Пише једноставне податке о себи и лицима из блиског окружења, у обрасцима, упитницима или табелама.

ПСТ.1.1.17. Пише краће белешке о важним информацијама и тренутним потребама.

ПСТ.1.1.18. Писаним путем доставља/тражи основне информације о себи/другима.

ПСТ.1.1.19. Пише кратке и једноставне поруке (нпр. СМС, имејл, објаве на друштвеним мрежама) у којима се захваљује, извињава или нешто честита.

ПСТ.1.1.20. Повезује неколико кратких исказа у кратак, везани текст о блиским темама.

МЕДИЈАЦИЈА

ПСТ.1.1.21. На матерњем језику преноси саговорнику општи смисао јавних натписа и краћих текстова опште информативне природе (плаката, транспарената, јеловника...)

ПСТ.1.1.22. На матерњем језику саопштава основну тему и најопштији садржај кратког усменог исказа на страном језику.

ПСТ.1.1.23. На матерњем језику саопштава основну тему и најопштији садржај кратког писаног текста на страном језику.

2. ЛИНГВИСТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

ПСТ.1.2.1. Препознаје и разумљиво изговара једноставније гласове и најчешће гласовне групе и познаје основне интонацијске схеме (нарочито упитну).

ПСТ.1.2.2. Правилно записује познату лексику.

ПСТ.1.2.3. Познаје и користи ограничен број фреквентних морфолошких облика и синтаксичких структура у оквиру наученог репертоара језичких средстава.

ПСТ.1.2.4. Користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за обављање основних комуникативних активности.

3. ИНТЕРКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА

ПСТ.1.3.1. Познаје основне појаве свакодневног живота циљних култура (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода).

ПСТ.1.3.2. Зна за регије и државе у којима се страни језик користи као већински.

ПСТ.1.3.3. Познаје најзначајније историјске догађаје циљних култура.

ПСТ.1.3.4. Познаје неколико најпознатијих историјских и савремених личности циљних култура; наводи и на матерњем језику даје основне податке о некој личности из циљних култура за коју показује интересовање.

ПСТ.1.3.5. Познаје неколико најпознатијих културних остварења циљних култура; наводи и описује на матерњем језику неколико локација циљних култура за које показује интересовање.

Следећи искази описују шта ученик/ученица зна и уме на средњем нивоу.

1. ФУНКЦИОНАЛНО-ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА

ПСТ.2.1.1. Разуме краће низове (2–3) саопштења, упутстава, молби који се односе на његове потребе и интересовања.

ПСТ.2.1.2. Разуме основни смисао и главне информације из разговора двоје или више (са)говорника о блиским и познатим темама, уколико се говори разговетно и умереним темпом.

ПСТ.2.1.3. Разуме основни смисао и главне информације споријих, јасно артикулисаних монолошких излагања и прича о познатим и узрасно адекватним темама, уз одговарајућу визуелну подршку, паузе и понављања.

ПСТ.2.1.4. Разуме основни смисао и главне информације из подкаста, радио и телевизијских емисија о познатим и узрасно адекватним темама, уколико се говори споро и разговетно.

ПСТ.2.1.5. Разуме општи смисао и фреквентне фразе и изразе једноставнијих текстова из савремене музике.

РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА

ПСТ.2.1.6. Разуме општи смисао и главне информације у краћим порукама, писмима, мејловима о блиским темама.

ПСТ.2.1.7. Разуме краће низове (2–3) упутстава која се тичу његових непосредних потреба (нпр. оријентација у простору, употреба уређаја и апарата, правила игре и сл.), праћена визуелним елементима.

ПСТ.2.1.8. Разуме општи смисао и главне информације у краћим текстовима, различитих врста и једноставне садржине, са интернета или других писаних медија, о познатим и узрасно адекватним темама.

ПСТ.2.1.9. Разуме општи смисао једноставних књижевних текстова прилагођених узрасту и интересовањима.

ПСТ.2.1.10. Разуме општи смисао и једноставније формулације у текстовима савремене музике.

ПСТ.2.1.11. Разуме смисао једноставних рекламних порука уколико не садрже игру речи или неко конотативно/скривено/метафорично значење.

УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ПСТ.2.1.12. Успева да поведе и/или одржи разговор на блиске и познате теме.

ПСТ.2.1.13. Уз краће паузе и минималну помоћ саговорника, размењује информације, тражи одређени предмет, објашњење, услугу, повезујући неколико краћих исказа у смислену целину

ПСТ.2.1.14. Уз краће паузе, описује себе и своје непосредно окружење, свакодневне активности, искуства из прошлости користећи једноставна језичка средства.

ПСТ.2.1.15. Поставља и одговара на 2–3 повезана питања, о познатим темама, у вези са личним потребама, интересовањима, обавезама, жељама, уз одговарајућу помоћ саговорника и понављање.

ПСТ.2.1.16. Исказује допадање и недопадање, слагање и неслагање и једноставним језичким средствима даје кратко објашњење.

ПСТ.2.1.17. Размењује основне информације о плановима и обавезама.

ПСТ.2.1.18. Једноставним језичким средствима пореди људе, ствари и појаве.

ПСТ.2.1.19. Објашњава оно што не разуме и тражи помоћ вербалним и невербалним средствима.

ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ПСТ.2.1.20. Писаним путем доставља/тражи или преноси детаљније информације, обавештења или податке о себи и другима.

ПСТ.2.1.21. Пише једноставна лична писма, поруке, мејлове у којима се са пријатељима и познаницима договара о активностима или одговара на питања.

ПСТ.2.1.22. Саставља краће текстове о себи, својој породици и непосредном окружењу.

ПСТ.2.1.23. Описује искуства, активности и догађаје из прошлости користећи једноставније језичке структуре и увежбану лексику.

МЕДИЈАЦИЈА

ПСТ.2.1.24. На матерњем језику преноси саговорнику општи смисао и појединачне информације краћих и једноставнијих писаних текстова опште информативне природе.

ПСТ.2.1.25. На матерњем језику саопштава основну тему и најважније информације краћег усменог исказа.

ПСТ.2.1.26. На матерњем језику саопштава основну тему и најважније информације краћег писаног текста.

ПСТ.2.1.27. На страном језику саопштава туристима најједноставније информације коју су тражили од трећег лица (назив улице, број линије у градском саобраћају, цену).

2. ЛИНГВИСТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

ПСТ.2.2.1. Препознаје и разумљиво изговара већину гласова и гласовних група, уз одређена прозодијска ограничења (акценти, интонација, дужина).

ПСТ.2.2.2. Правилно записује фреквентне и увежбане речи, познаје и примењује одређени број основних правописних правила.

ПСТ.2.2.3. Познаје и користи једноставније граматичке елементе и конструкције.

ПСТ.2.2.4. Поседује ограничени репертоар готових израза и вишечланих конструкција за исказивање свакодневних конкретних активности и потреба.

3. ИНТЕРКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА

ПСТ.2.3.1. Разуме и описује сличности и разлике у свакодневном животу (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода).

ПСТ.2.3.2. Познаје основне елементе у области умећа живљења (начин обраћања и поздрављања, тачност, конвенције и сл.).

ПСТ.2.3.3. Препознаје најкритичније обрасце понашања које је непримерено/неприкладно у контексту циљних култура.

ПСТ.2.3.4. Препознаје најчешће стереотипе у вези са својом и циљним културама.

ПСТ.2.3.5. Познаје основне одлике регија и држава у којима се страни језик користи као већински.

ПСТ.2.3.6. Познаје животне услове који владају у појединим екосистемима света (клима, географске одлике и сл.) где се користи страни језик.

ПСТ.2.3.7. Препознаје да постоји повезаност појава из прошлости са појавама из садашњости циљних култура.

ПСТ.2.3.8. Представља и укратко описује на циљном језику неколико познатих личности и појава из циљних култура, као и оне за које показује интересовање.

Следећи искази описују шта ученик/ученица зна и уме на напредном нивоу.

1. ФУНКЦИОНАЛНО-ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА

ПСТ.3.1.1. Разуме дуже низове саопштења, упутстава, молби итд. који се тичу његових потреба и интересовања.

ПСТ.3.1.2. Разуме основни смисао и главне информације у аутентичном разговору два или више (са)говорника, уколико се говори разговетно и умереним темпом.

ПСТ.3.1.3. Разуме основни смисао и главне информације јасно артикулисаних монолошких излагања, прича, презентација и предавања на узрасно адекватне и блиске теме, уз одговарајућу визуелну подршку.

ПСТ.3.1.4. Разуме основни смисао и може да издвоји главне информације из аутентичних подкаста, радио и телевизијских емисија о познатим, узрасно адекватним темама (нпр. репортажа, научно-популарних, документарних, играних, анимираних филмова, спотова) које слуша/гледа у смисленим целинама.

ПСТ.3.1.5. Разуме општи смисао и већину фраза и израза сложенијих разговетних текстова савремене музике.

РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА

ПСТ.3.1.6. Разуме општи смисао и може да издвоји већину релевантних информација у порукама, писмима и мејловима о блиским темама.

ПСТ.3.1.7. Разуме упутства која се односе на сналажење на јавним местима (нпр. руковање апаратима и уређајима, упозорења, безбедносне информације и сл.)

ПСТ.3.1.8. Разуме општи смисао и главне информације различитих врста текстова са интернета или других писаних медија који су у складу са узрастом и интересовањима ученика.

ПСТ.3.1.9. Разуме главне идеје, поруке и специфичне информације адаптираних верзија белетристике за младе.

ПСТ.3.1.10. На основу смисла читавог текста и садржаја појединачних делова открива значења непознатих речи и конструкција.

ПСТ.3.1.11. Разуме експлицитно изражена осећања, жеље и расположења.

ПСТ.3.1.12. Разуме општи смисао и већину фраза и израза у текстовима из савремене музике.

ПСТ.3.1.13. Разуме смисао једноставних рекламних порука.

ПСТ.3.1.14. Проналази потребне информације у речницима, енциклопедијама, брошурама и на интернет страницама.

ПСТ.3.1.15. Разуме и може да издвоји потребне информације из табела, графикона, информатора и сл.

УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ПСТ.3.1.16. Течно и с лакоћом описује себе и околину, школски контекст и приватан живот, свакодневне навике, искуства/догађаје из прошлости и планове за будућност.

ПСТ.3.1.17. Учествује у неформалном и формалмном разговору (нпр. са наставницима, службеним лицима и сл.), поставља и одговара на неколико питања у низу на познате теме у вези са личним потребама, интересовањима, обавезама, жељама, уз евентуалну помоћ и понављање.

ПСТ.3.1.18. Објашњава зашто му се нешто допада или не допада, зашто се слаже или не слаже, зашто нешто воли или не; на једноставан начин износи и образлаже своје ставове и мишљења.

ПСТ.3.1.19. Објашњава оно што не разуме, уме да тражи помоћ и да изрази мишљење/потребу расположивим језичким средствима.

ПСТ.3.1.20. На једноставан начин излаже на задату тему и одговара на питања која се односе на њу.

ПСТ.3.1.21. Описује и тумачи податке из табела, графикона, информатора и сл.

ПСТ.3.1.22. Резимира текст који слуша или чита ослањајући се у мањој мери на језичка средства која се у њему појављују.

ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ПСТ.3.1.23. Пише обична и електронска писма у којима са пријатељима и познаницима договара активности и једноставним језичким средствима обрађује/спомиње узрасно релевантне теме.

ПСТ.3.1.24. Пише краће текстове од неколико логички повезаних реченица о узрасно релевантним темама (о себи, друштвеном и природном окружењу, аспектима приватног и школског живота).

ПСТ.3.1.25. Прецизно описује искуства, активности и догађаје из садашњости и прошлости у виду дескриптивних и наративних текстова користећи познате сложеније језичке структуре и адекватну лексику.

ПСТ.3.1.26. Пише кратке приче од понуђеног језичког материјала на узрасно адекватне теме.

ПСТ.3.1.27. Резимира/парафразира одслушан или прочитан текст, ослањајући се минимално на језичка средства која се у њему појављују.

ПСТ.3.1.28. Описује и тумачи податке из табела, графикона, информатора и сл.

МЕДИЈАЦИЈА

ПСТ.3.1.29. На матерњем језику саопштава основну тему и појединачне информације нешто опширнијег усменог исказа, примереног узрасту и интересовањима.

ПСТ.3.1.30. На матерњем језику преноси саговорнику тему, садржај и главне информације из краћих и једноставнијих писаних текстова (новинских и књижевних), примерених узрасту и интересовањима.

ПСТ.3.1.31. На страном језику саопштава једноставније информације добијене од трећег лица у вези с блиским комуникативним ситуацијама и познатим темама.

ПСТ.3.1.32. На матерњем језику преноси информације, упутства, молбе, савете и сл. добијене од трећег лица.

2. ЛИНГВИСТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

ПСТ.3.2.1. Углавном коректно изговара све гласове и гласовне групе, чак и у тежим комбинацијама гласова, уз поштовање акцентаско-интонацијских правила или уз мање неправилности које не угрожавају разумевање поруке коју жели да саопшти.

ПСТ.3.2.2. Записује речи и изразе уз минималне ортографске неправилности које не ремете разумевање датог записа; познаје и примењује фреквентна правописна правила.

ПСТ.3.2.3. Познаје и користи одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и основне начине творбе и флексије именица, глагола, придева, прилога.

ПСТ.3.2.4. Користи фреквентне лексичке елементе који се односе на теме и ситуације из његовог непосредног искуства.

3. ИНТЕРКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА

ПСТ.3.3.1. Разуме основне сличности и разлике између своје и циљних култура у различитим аспектима свакодневног живота и прихвата постојање разлика.

ПСТ.3.3.2. Разуме основне сличности и разлике између своје и циљних култура у области умећа живљења и прихвата постојање разлика; примењује неке основне елементе у области умећа живљења (нпр. начин обраћања и поздрављања).

ПСТ.3.3.3. Разуме и избегава основне облике непримереног/ неприкладног понашања у контексту циљних култура.

ПСТ.3.3.4. Препознаје да постоји пристрасност у тумачењу културних појава и негује критичко мишљење у њиховом посматрању и разумевању.

ПСТ.3.3.5. Познаје положај земаља у којима се користи страни језик.

ПСТ.3.3.6. Познаје положај циљног језика у глобалном контексту и код нас.

ПСТ.3.3.7. Познаје најтипичније представнике појединих екосистема света где се користи страни језик и доводи их у везу са одликама екосистема.

ПСТ.3.3.8. Препознаје повезаност најважнијих појава из историје циљних култура и опште историје.

ПСТ.3.3.9. Препознаје утицај неколико најзначајнијих личности и дела из друштвене и уметничке историје циљних култура у свету, које доводи у везу са друштвеним и уметничким појавама из наше историје и обрнуто.

Додатна и допунска настава

Допунска настава

Годишњи фонд часова: 9

Исходи По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	Област/тема	Садржаји
– поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставна језичка средства; – постави и одговори на једноставнија питања личне природе; – разуме једноставнији опис особа, биљака, животиња, предмета, појава или места;	ПОЗДРАВЉАЊЕ И ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ И ТРАЖЕЊЕ/ ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ И ДРУГИМА У ШИРЕМ ДРУШТВЕНОМ КОНТЕКСТУ	Слушање и читање краћих, једноставнијих текстова који се односе на дате комуникативне ситуације (дијалози, наративни текстови, формулари и сл.); реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака и сл.) и иницирање комуникације;
	ОПИСИВАЊЕ КАРАКТЕРИСТИКА ЖИВИХ БИЋА, ПРЕДМЕТА, ПОЈАВА И МЕСТА	Слушање и читање једноставнијих описа живих бића, предмета, појава и места и њиховог поређења

– разуме једноставније предлоге и одговори на њих; – упути једноставан предлог; – разуме и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; – упути једноставне молбе и захтеве; – разуме честитку и одговри на њу; – разуме краће текстове у којима се описују догађаји и способности у прошлости; – разуме жеље планове и намере и реагује на њих; – разуме једноставнија питања и одговори на њих; – разуме обавештења о простору и величинама; – пита и каже шта неко има / нема и чије је нешто; – разуме једноставније изразе који се односе на количину нечега; – пита и каже колико нечега има/ нема, користећи једноставија језичка средства;	ПОЗИВ И РЕАГОВАЊЕ НА ПОЗИВ ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ	Слушање и читање једноставнијих текстова који садрже предлоге
	ИЗРАЖАВАЊЕ МОЛБИ, ЗАХТЕВА, ОБАВЕШТЕЊА, ИЗВИЊЕЊА, И ЗАХВАЛНОСТИ	Слушање и читање једноставнијих исказа којима се тражи /нуди помоћ, услуга, обавештње или се изражава жеља, извињење, захвалност
	РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ УПУТСТАВА	Слушање и читање текстова који садрже једноставнија упутства (нпр. за компјутерску или обичну игру, употребу апарата, рецепт за прављење јела и сл.) са визуелном подршком и без ње
	ОПИСИВАЊЕ И ЧЕСТИТАЊЕ ПРАЗНИКА, РОЂЕНДАНА И ЗНАЧАЈНИХ ДОГАЂАЈА, ЧЕСТИТАЊЕ НА УСПЕХУ И ИЗРАЖАВАЊЕ ЖАЉЕЊА	Слушање и читање једноставнијих текстова у којима се описују и честитају празници, рођендани и значајни догађаји
	ОПИСИВАЊЕ ДОГАЂАЈА И СПОСОБНОСТИ У САДАШЊОСТИ	Слушање и читање описа и размењивање исказа у вези са сталним, уобичајеним и тренутним догађајима / активностима и способностима
	ОПИСИВАЊЕ ДОГАЂАЈА И СПОСОБНОСТИ У ПРОШЛОСТИ	Слушање и читање описа и усмено и писано размењивање исказа у вези са догађајима / активностима и способностима у прошлости
	ИСКАЗИВАЊЕ ЖЕЉА, ПЛАНОВА И НАМЕРА	Слушање и читање краћих текстова у вези са жељама, плановима и намерама

	ИСКАЗИВАЊЕ ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА	Слушање и читање исказа у вези са потребама, осетима и осећањима; усмено и писано договарање у вези са задовољавањем потреба
	ИСКАЗИВАЊЕ ПРОСТОРНИХ ОДНОСА И ВЕЛИЧИНА	Слушање и читање краћих текстова у вези са специфичнијим просторним односима и величинама
	ИСКАЗИВАЊЕ ВРЕМЕНА (ХРОНОЛОШКОГ И МЕТЕОРОЛОШКОГ)	Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са хронолошким временом, метеоролошким приликама и климатским условима;
	ИЗРИЦАЊЕ ДОЗВОЛА, ЗАБРАНА, ПРАВИЛА ПОНАШАЊА И ОБАВЕЗА	Слушање и читање исказа у вези са забранама, правилима понашања и обавезама
	ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА	Слушање и читање једноставнијих текстова с исказима у којима се говори шта неко има/нема или чије је нешто
	ИЗРАЖАВАЊЕ МИШЉЕЊА (СЛАГАЊА И НЕСЛАГАЊА)	Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са нечијим интересовањима, хобијима и стварима које воли / не воли, које му / јој се свиђају / не свиђају

Додатна настава

Годишњи фонд часова: 9

Исходи По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	Област/тема	Садржаји
– постави и одговори на једноставнија питања личне природе; – упореди и опише карактеристике живих бића, предмета, појава и места, користећи једноставнија језичка средства; упути једноставан предлог; – пружи одговарајући изговор или одговарајуће оправдање; – упути пригодну честитку; – разуме и, примењујући једноставнија језичка средства, опише начин прославе рођендана, празника и важних догађаја; – размени информације које се односе на дату комуникативну ситуацију; – опише сталне, уобичајене и тренутне догађаје / активности и способности	ПОЗДРАВЉАЊЕ И ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ И ТРАЖЕЊЕ/ ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ И ДРУГИМА У ШИРЕМ ДРУШТВЕНОМ КОНТЕКСТУ	Усмено и писано давање информација о себи и тражење и давање информација о другима (СМС, имејл, формулари, чланске карте, опис фотографије и сл.).
	ОПИСИВАЊЕ КАРАКТЕРИСТИКА ЖИВИХ БИЋА, ПРЕДМЕТА, ПОЈАВА И МЕСТА	Усмено и писано описивање / поређење живих бића, предмета, појава и места; израда и презентација пројеката (постера, стрипова, ППТ-а, кратких аудио / видео записа, радио емисија и слично).
	ПОЗИВ И РЕАГОВАЊЕ НА ПОЗИВ ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ	Усмено и писано преговарање и договарање око предлога и учешћа у заједничкој активности; писање позивнице за прославу / журку или имејла / СМС-а којим се уговара заједничка активност; прихватање /одбијање предлога, усмено или писано, уз поштовање основних норми учтивости и

користећи неколико везаних исказа; – опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.; – саопшти шта он/ она или неко други жели, планира, намерава; – разуме и реагује на свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним потребама, осетима и осећањима; опише специфичније просторне односе и величине једноставним, везаним исказима; – разуме, тражи и даје једноставнија обавештења о хронолошком времену и метеоролошким приликама у ширем комуникативном контексту; – опише дневни / недељни распоред активности; – опише метеоролошке прилике и климатске услове у својој земљи и једној од земаља циљне културе		давање одговарајућег оправдања / изговора.
	ИЗРАЖАВАЊЕ МОЛБИ, ЗАХТЕВА, ОБАВЕШТЕЊА, ИЗВИЊЕЊА, И ЗАХВАЛНОСТИ	Усмено и писано тражење и давање обавештења, упућивање молбе за помоћ / услугу и реаговање на њу, изражавање жеља, извињења и захвалности.
	РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ УПУТСТАВА	Усмено и писано давање упутстава.
	ОПИСИВАЊЕ И ЧЕСТИТАЊЕ ПРАЗНИКА, РОЂЕНДАНА И ЗНАЧАЈНИХ ДОГАЂАЈА, ЧЕСТИТАЊЕ НА УСПЕХУ И ИЗРАЖАВАЊЕ ЖАЉЕЊА	Израда и презентација пројеката у вези са прославом празника, рођендана и значајних догађаја.
	ОПИСИВАЊЕ ДОГАЂАЈА И СПОСОБНОСТИ У САДАШЊОСТИ	Усмено и писано описивање сталних, уобичајених и тренутних догађаја / активности и способности (разговор уживо или путем телефона, разгледница, СМС порука, имејл и сл.).
	ОПИСИВАЊЕ ДОГАЂАЈА И СПОСОБНОСТИ У ПРОШЛОСТИ	Усмено и писано описивање догађаја / активности и способности у прошлости; израда и презентација пројеката о историјским догађајима, личностима и сл.
	ИСКАЗИВАЊЕ ЖЕЉА, ПЛАНОВА И НАМЕРА	Усмено и писано договарање о жељама, плановима и намерама (телефонски разговор, разговор уживо, СМС, имејл и сл.).

једноставним језичким средствима; – представи правила понашања, забране и листу својих и туђих обавеза користећи одговарајућа језичка средства; – опише своја и туђа интересовања и хобије и изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење; – састави списак за куповину – намирнице и количина намирница (две векне хлеба, пакет тестенине, три конзерве туњевине и сл.) – изрази количину у мерама	ИСКАЗИВАЊЕ ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА	Усмено и писано договарање у вези са задовољавањем потреба;предлагање решења у вези са осетима и потребама; усмено и писано исказивање, својих осећања и реаговање на туђа.
	ИСКАЗИВАЊЕ ПРОСТОРНИХ ОДНОСА И ВЕЛИЧИНА	Усмено и писано размењивање информација у вези са просторним односима и величинама; усмено и писано описивање просторних односа и величина.
	ИСКАЗИВАЊЕ ВРЕМЕНА (ХРОНОЛОШКОГ И МЕТЕОРОЛОШКОГ)	Израда презентација и пројеката (нпр. о часовним зонама, упоређивање климатских услова у својој земљи са климатским условима једне од земаља циљне културе и сл).
	ИЗРИЦАЊЕ ДОЗВОЛА, ЗАБРАНА, ПРАВИЛА ПОНАШАЊА И ОБАВЕЗА	Усмено и писано саопштавање забрана, правила понашања и обавеза (нпр. креирање постера са правилима понашања, списка обавеза и сл).
	ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА	Постављање питања у вези са датом комуникативном ситуацијом и одговарање на њих.
	ИЗРАЖАВАЊЕ МИШЉЕЊА (СЛАГАЊА И НЕСЛАГАЊА)	Истраживачке пројектне активности (нпр. колики број ученика у одељењу воли / не воли пливање, скијање, тенис и сл.) графичко приказивање и тумачење резултата.

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника је да контекстуализује програм према потребама конкретног одељења имајући у виду састав одељења и карактеристике ученика, уџбенике и друге наставне материјале, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, као и ресурсе и могућности локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода, садржаја и препоручених језичких активности у комуникативним ситуацијама наставник креира свој годишњи (глобални) план рада на опснoву кога ће касније развити оперативне планове. Исходи дефинисани по областима, тј. комуникативним функцијама, усмеравају наставника да операционализује исходе на нивоу једне или више наставних јединица. Наставник за сваку област има дефинисане исходе и од њега се очекује да за сваку наставну јединицу, у фази планирања и припреме часа, дефинише исходе имајући у виду ниво постигнућа ученика. То значи да исходе треба класификовати од оних које би сви ученици требало да достигну, преко оних које остварује већина па до оних које достиже мањи број ученика са високим степеном постигнућа.

При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки могу лакше и брже остварити, док је за већину исхода потребно више времена, различитих активности и начина рада. У фази планирања наставе и учења веома је важно имати у виду да је уџбеник наставно средство које не одређује садржаје предмета и зато се садржајима у уџбенику приступа селективно и у складу са предвиђеним исходима. С обзиром на то да уџбеник није једини извор знања, наставник треба да упути ученике на друге изворе информисања и стицања знања и вештина.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Комуникативна настава језик сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови:

– циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери;

– говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;

– наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе;

– битно је значење језичке поруке;

– знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;

– са циљем да унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора (интернет, дечији часописи, проспекти и аудио материјал) као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;

– наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног кода и њиховог међусобног односа;

– сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту.

Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије:

– усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;

– поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности;

– наставник треба да омогући приступ и прихватање нових идеја;

– ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;

– уџбеници представљају извор активности и морају бити праћени употребом додатних аутентичних материјала;

– учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан;

– рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче ученике на студиозни и истраживачки рад;

– за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто.

Технике / активности

Током часа се препоручује динамично смењивање техника / активности које не би требало да трају дуже од 15 минута.

Слушање и реаговање на команде наставника на страном језику или са аудио записа (слушај, пиши, повежи, одреди али и активности у вези са радом у учионици: цртај, сеци, бој, отвори/затвори свеску, итд.).

Рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације итд.).

Мануелне активности (израда паноа, презентација, зидних новина, постера и сл.).

Вежбе слушања (према упутствима наставника или са аудио-записа повезати појмове, додати делове слике, допунити информације, селектовати тачне и нетачне исказе, утврдити хронологију и сл.).

Игре примерене узрасту

Класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добима, волим/не волим, компарације...).

Решавање „текућих проблема" у разреду, тј. договори и мини-пројекти.

„Превођење" исказа у гест и геста у исказ.

Повезивање звучног материјала са илустрацијом и текстом, повезивање наслова са текстом или, пак, именовање наслова.

Заједничко прављење илустрованих и писаних материјала (планирање различитих активности, извештај/дневник са путовања, рекламни плакат, програм приредбе или неке друге манифестације).

Разумевање писаног језика:

– уочавање дистинктивних обележја која указују на граматичке специфичности (род, број, глаголско време, лице...);

– препознавање везе између група слова и гласова;

– одговарање на једноставна питања у вези са текстом, тачно/нетачно, вишеструки избор;

– извршавање прочитаних упутстава и наредби.

Писмено изражавање:

– повезивање гласова и групе слова;

– замењивање речи цртежом или сликом;

– проналажење недостајуће речи (употпуњавање низа, проналажење „уљеза”, осмосмерке, укрштене речи, и слично);

– повезивање краћег текста и реченица са сликама/илустрацијама;

– попуњавање формулара (пријава за курс, налепнице нпр. за пртљаг);

– писање честитки и разгледница;

– писање краћих текстова.

Увођење дечије књижевности и транспоновање у друге медије: игру, песму, драмски израз, ликовни израз.

Предвиђена је израда два писмена задатка у току школске године.

СТРАТЕГИЈЕ ЗА УНАПРЕЂИВАЊЕ И УВЕЖБАВАЊЕ ЈЕЗИЧКИХ ВЕШТИНА

С обзиром на то да се исходи операционализују преко језичких вештина, важно је да се оне у настави страних језика перманентно и истовремено увежбавају. Само тако ученици могу да стекну језичке компетенције које су у складу са задатим циљем.

Стога је важно развијати стратегије за унапређивање и увежбавање језичких вештина.

Слушање

Разумевање говора је језичка активност декодирања дословног и имплицитног значења усменог текста; поред способности да разазнаје фонолошке и лексичке јединице и смисаоне целине на језику који учи, да би успешно остварио разумевање ученик треба да поседује и следеће компетенције:

– дискурзивну (о врстама и карактеристикама текстова и канала преношења порука),

– референцијалну (о темама о којима је реч) и

– социокултурну (у вези са комуникативним ситуацијама, различитим начинима формулисања одређених говорних функција и др.).

Тежина задатака у вези са разумевањем говора зависи од више чинилаца:

– од личних особина и способности онога ко слуша, укључујући и његов капацитет когнитивне обраде,

– од његове мотивације и разлога због којих слуша дати усмени текст,

– од особина онога ко говори,

– од намера с којима говори,

– од контекста и околности – повољних и неповољних – у којима се слушање и разумевање остварују,

– од карактеристика и врсте текста који се слуша, итд.

Прогресија (од лакшег ка тежем, од простијег ка сложенијем) за ову језичку активност у оквиру програма предвиђена је, стога, на више равни. Посебно су релевантне следеће:

– присуство/одсуство визуелних елемената (на пример, лакшим за разумевање сматрају се они усмени текстови који су праћени визуелним елементима због обиља контекстуалних информација које се аутоматски уписују у дуготрајну меморију, остављајући пажњи могућност да се усредсреди на друге појединости);

– дужина усменог текста;

– брзина говора;

– јасност изговора и евентуална одступања од стандардног говора;

– познавање теме;

– могућност/немогућност поновног слушања и друго.

Читање

Читање или разумевање писаног текста спада у тзв. визуелне рецептивне језичке вештине. Том приликом читалац прима и обрађује тј. декодира писани текст једног или више аутора и проналази његово значење. Током читања неопходно је узети у обзир одређене факторе који утичу на процес читања, а то су карактеристике читалаца, њихови интереси и мотивација као и намере, карактеристике текста који се чита, стратегије које читаоци користе, као и захтеви ситуације у којој се чита.

На основу намере читаоца разликујемо следеће врсте читања:

– читање ради усмеравања;

– читање ради информисаности;

– читање ради праћења упутстава;

– читање ради задовољства.

Током читања разликујемо и ниво степена разумевања, тако да читамо да бисмо разумели:

– глобалну информацију;

– посебну информацију,

– потпуну информацију;

– скривено значење одређене поруке.

Писање

Писана продукција подразумева способност ученика да у писаном облику опише догађаје, осећања и реакције, пренесе поруке и изрази ставове, као и да резимира садржај различитих порука (из медија, књижевних и уметничких текстова итд.), води белешке, сачини презентације и слично.

Тежина задатака у вези са писаном продукцијом зависи од следећих чинилаца: познавања лексике и нивоа комуникативне компетенције, капацитета когнитивне обраде, мотивације, способности преношења поруке у кохерентне и повезане целине текста.

Прогресија означава процес који подразумева усвајање стратегија и језичких структура од лакшег ка тежем и од простијег ка сложенијем. Сваки виши језички ниво подразумева циклично понављање претходно усвојених елемената, уз надоградњу која садржи сложеније језичке структуре, лексику и комуникативне способности. За ову језичку активност у оквиру програма предвиђена је прогресија на више равни. Посебно су релевантне следеће:

– теме (ученикова свакодневница и окружење, лично интересовање, актуелни догађаји и разни аспекти из друштвено-културног контекста, као и теме у вези са различитим наставним предметима);

– текстуалне врсте и дужина текста (формални и неформални текстови, резимирање, личне белешке);

– лексика и комуникативне функције (способност ученика да оствари различите функционалне аспекте као што су описивање људи и догађаја у различитим временским контекстима, да изрази претпоставке, сумњу, захвалност и слично у приватном, јавном и образовном домен);

– степен самосталности ученика (од вођеног/усмераваног писања, у коме се ученицима олакшава писање конкретним задацима и упутствима, до самосталног писања).

Говор

Говор као продуктивна вештина посматра се са два аспекта, и то у зависности од тога да ли је у функцији монолошког излагања, при чему говорник саопштава, обавештава, презентује или држи предавање једној или више особа, или је у функцији интеракције,

када се размењују информације између два или више саговорника са одређеним циљем, поштујући принцип сарадње током дијалога.

Активности монолошке говорне продукције су:

– јавно обраћање (саопштења, давање упутстава и информација);

– излагање пред публиком (предавања, презентације, репортаже, извештавање и коментари о неким догађајима и сл.)

– Ове активности се могу реализовати на различите начине и то:

– читањем писаног текста пред публиком;

– спонтаним излагањем или излагањем уз помоћ визуелне подршке у виду табела, дијаграма, цртежа и др.

– реализацијом увежбане улоге или певањем.

Интеракција подразумева сталну примену и смењивање рецептивних и продуктивних стратегија, као и когнитивних и дискурзивних стратегија (узимање и давање речи, договарање, усаглашавање, предлагање решења, резимирање, ублажавање или заобилажење неспоразума или посредовање у неспоразуму) које су у функцији што успешнијег остваривања интеракције. Интеракција се може реализовати кроз низ активности, на пример:

– размену информација,

– спонтану конверзацију,

– неформалну или формалну дискусију, дебату,

– интервју или преговарање, заједничко планирање и сарадњу.

Социокултурна компетенција и медијација

Социокултурна компетенција и медијација представљају скуп теоријских знања (компетенција) која се примењују у низу језичких активности у два основна језичка медијума (писаном и усменом) и уз примену свих других језичких активности (разумевање говора, говор и интеракција, писање и разумевање писаног текста). Дакле, представљају веома сложене категорије које су присутне у свим аспектима наставног процеса и процеса учења.

Социокултурна компетенција представља скуп знања о свету уопште, као и о сличностима и разликама између културних и комуникативних модела сопствене говорне заједнице и заједнице/заједница чији језик учи. Та знања се, у зависности од нивоа општих језичких

компетенција, крећу од познавања основних комуникативних принципа у свакодневној комуникацији (основни функционални стилови и регистри), до познавања карактеристика различитих домена језичке употребе (приватни, јавни и образовни), паралингвистичких елемената, и елемената културе/култура заједница чији језик учи. Наведена знања потребна су за компетентну, успешну комуникацију у конкретним комуникативним активностима на циљном језику.

Посебан аспект социокултурне компетенције представља интеркултурна компетенција, која подразумева развој свести о другом и другачијем, познавање и разумевање сличности и разлика између светова, односно говорних заједница, у којима се ученик креће. Интеркултурна компетенција такође подразумева и развијање толеранције и позитивног става према индивидуалним и колективним карактеристикама говорника других језика, припадника других култура које се у мањој или већој мери разликују од његове сопствене, то јест, развој интеркултурне личности, кроз јачање свести о вредности различитих култура и развијање способности за интегрисање интеркултурних искустава у сопствени културни модел понашања и веровања.

Медијација представља активност у оквиру које ученик не изражава сопствено мишљење, већ функционише као посредник између особа које нису у стању да се директно споразумевају. Медијација може бити усмена и писана, и укључује сажимање и резимирање текста и превођење. Превођење се у овом програму третира као посебна језичка активност која никако не треба да се користи као техника за усвајање било ког аспекта циљног језика предвиђеног комуникативном наставом. Превођење подразумева развој знања и вештина коришћења помоћних средстава (речника, приручника, информационих технологија, итд.) и способност изналажења структуралних и језичких еквивалената између језика са кога се преводи и језика на који се преводи.

Упутство за тумачење граматичких садржаја

Настава граматике, с наставом и усвајањем лексике и других аспеката страног језика, представља један од предуслова овладавања страним језиком. Усвајање граматике подразумева формирање граматичких појмова и граматичке структуре говора код ученика, изучавање граматичких појава, формирање навика и умења у области граматичке анализе и примене граматичких знања, као прилог изграђивању и унапређивању културе говора.

Граматичке појаве треба посматрати са функционалног аспекта (функционални приступ). У процесу наставе страног језика у што већој мери треба укључивати оне граматичке категорије које су типичне и неопходне за свакодневни говор и комуникацију, и то кроз разноврсне моделе, применом основних правила и њиховим комбиновањем. Треба тежити томе да се граматика усваја и рецептивно и продуктивно, кроз све видове говорних активности (слушање, читање, говор и писање, као и превођење), на свим нивоима учења страног језика, према јасно утврђеним циљевима, стандардима и исходима наставе страних језика.

Граматичке категорије су разврстане у складу са Европским референтним оквиром за живе језике за сваки језички ниво који подразумева прогресију језичких структура према комуникативним циљевима: од простијег ка сложенијем и од рецептивног ка

продуктивном. Сваки виши језички ниво подразумева граматичке садржаје претходних језичких нивоа. Цикличним понављањем претходно усвојених елемената надограђују се сложеније граматичке структуре. Наставник има слободу да издвоји граматичке структуре које ће циклично понављати у складу са постигнућима ученика, као и потребама наставног контекста.

Главни циљ наставе страног језика јесте развијање комуникативне компетенције на одређеном језичком нивоу, у складу са статусом језика и годином учења. С тим у вези, уз одређене граматичке категорије стоји напомена да се усвајају рецептивно, док се друге усвајају продуктивно.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује не само постигнућа ученика, процес наставе и учења, већ и сопствени рад како би перманентно унапређивао наставни процес.

Процес праћења остварености исхода почиње проценом нивоа знања ученика на почетку школске године како би наставници могли да планирају наставни процес и процес праћења и вредновања ученичких постигнућа и напредовања. Тај процес се реализује формативним и сумативним вредновањем. Док се код формативног оцењивања током године прате постигнућа ученика различитим инструментима (дијагностички тестови, самоевалуација, језички портфолио, пројектни задаци и др.), сумативним оцењивањем (писмени задаци, завршни тестови, тестови језичког нивоа) прецизније се процењује остварености исхода или стандарда на крају одређеног временског периода (крај полугодишта, године, циклуса образовања). Формативно вредновање није само праћење ученичких постигнућа, већ и праћење начина рада и средство које омогућава наставнику да у току наставног процеса мења и унапређује процес рада. Током оцењивања и вредновања ученичких постигнућа треба водити рачуна да се начини на које се оно спроводи не разликује од уобичајених активности на часу јер се и оцењивање и вредновање сматрају саставним делом процеса наставе и учења, а не изолованим активностима које стварају стрес код ученика и не дају праву слику њихових постигнућа. Оцењивањем и вредновањем треба да се обезбеди напредовање ученика у остваривању исхода, као и квалитет и ефикасност наставе. Сврха оцењивања треба да буде и јачање мотивације за напредовањем код ученика, а не истицање њихових грешака. Елементи који се вреднују су разноврсни и треба да допринесу свеопштој слици о напредовању ученика, јачању њихових комуникативних компетенција, развоју вештина и способности неопходних за даљи рад и образовање. То се постиже оцењивањем различитих елемената као што су језичке вештине (читање, слушање, говор и писање), усвојеност лексичких садржаја и језичких структура, примена правописа, ангажованост и залагање у раду на часу и ван њега, примена социолингвистичких норми. Приликом оцењивања и вредновања неопходно је да начини провере и оцењивања буду познати ученицима односно усаглашени са техникама, типологијом вежби и врстама активности које су примењиване на редовним часовима, као и начинима на који се вреднују постигнућа. Таква правила и организација процеса вредновања и оцењивања омогућавају позитивну и здраву атмосферу у наставном процесу, као и квалитетне међусобне односе и комуникацију на релацији ученик – наставник, као и ученик – ученик.

Упутство за формативно и сумативно оцењивање

- У току једног полугодишта ученик се оцењује најмање 4 пута од чега најмање једном усмено (Ученик треба да буде спреман за усмено одговарање на сваком часу тј. усмено испитивање се неће посебно најављивати)
- Писмене провере знања се структурирају на основу 3 нивоа знања (основни, средњи и напредни ниво) према стандардима. Распоред писмених провера знања се објављује на сајту школе
- Оцењује се и рад на пројектима (начин излагања и презентовања, степен ангажовања и сарадње у групи)
- Ученици којима је потребна додатна подршка у учењу (индивидуализација и ИОП) оцењују се индивидуално у складу са својим могућностима и односом према раду

Критеријуми за оцењивање страног језика

Ученици се оцењују на више начина:

1. Усмено одговарање
2. Писане провере знања
3. Пројекти
4. Активност на часу

Опис потребних знања и вештина:

Оцена одличан (5)

- Ученик разуме планом и програмом предвиђене речи и изразе приликом усменог изражавања у великој мери и уз изузетно велики степен самосталности
- Разуме планом и програмом предвиђене речи и изразе у писаном облику у великој мери и уз изузетно велики степен самосталности
- У потпуности самостално, правилно и изражајно чита
- Приликом усменог изражавања користи једноставна језичка средства у датим комуникативним ситуацијама (поздрављање, представљање, захваљивање, извињавање, давање информација о себи и свом окружењу...) уз изузетно велики степен самосталности

- Потпуно самостално пише податке о себи и свом окружењу и пише краће саставе
- Познаје и користи све граматичке елементе и конструкције предвиђене планом и програмом и уочава најчешће изузетке од граматичких правила. Веома успешно примењује дате граматичке елементе и конструкције у конкретним комуникативним ситуацијама.
- Познаје основне карактеристике традиције и културе земаља чији језик изучава као и обрасце понашања. Укратко описује најпознатије личности из прошлости и садашњости
- На матерњем и страном језику саопштава информацију добијену од 3.лица у вези са познатим темама и комуникативним ситуацијама
- У потпуности показује способност применејезичких вештина у новим ситуацијама
- Показује изузетно висок степен ангажовања и заинтересованости за рад

Оцена врло добар (4)

- Ученик разуме планом и програмомпредвиђене речи и исказе у усменом облику у великој мери и уз велики степен самосталности
- Ученик разуме једноставне фреквентне речи и изразе у писаном облику у великој мери и уз велики степен самосталности
- Правилно и изражајно чита једноставне текстове уз велики степен самосталности
- Приликом усменог изражавања користи једноставна језичка средства у датим комуникативним ситуацијама (поздрављање, представљање, захваљивање, извињавање, давање информација о себи и свом окружењу...) уз већи степен самосталности
- Уз велики степен самосталности пише податке о себи и свом окружењу
- Познаје и у великој мери користи једноставне граматичке елементе и конструкције
- Познаје основне одлике традиције и културе земаља чији језик изучава као и основне обрасце понашања. Укратко описује значајне личности личности из прошлости и садашњости
- у великој мери показује способност примене језичких вештина и логички повезује чињенице и појмове
- Показује висок степен ангажовања и заинтересованости за рад

Оцена добар (3)

- Ученик разуме једноставније, фреквентне речи и изразе у усменом облику у довољној мери и уз делимичан степен самосталности

- Ученик разуме једноставније, фреквентне речи и изразе у писаном облику у довољној мери и уз делимичан степен самосталности
- Правилно и изражајно чита једноставније текстове уз већи степен самосталности
- Приликом усменог изражавања користи једноставнија језичка средства у датим комуникацијским ситуацијама (приликом поздрављања, представљања, захваљивања, извињавања, давања информација о себи и свом окружењу...) уз довољан степен самосталности
- Пише једноставне податке о себи и свом окружењу уз повремену наставникову помоћ
- Познаје и користи најједноставније граматичке елементе и конструкције
- Познаје најосновније културне карактеристике земаља чији језик изучава
- у довољној мери показује способност употребе језичких вештина у новим ситуацијама
- Показује делимичан степен ангажовања и заинтересованости за рад

Оцена довољан (2)

- Ученик разуме најједноставније и најфреквентније речи, кратке и једноставне поруке и упутства у усменом облику уз мањи степен самосталности
- Ученик разуме најједноставније и најфреквентније речи, кратке и једноставне поруке и упутства у писаном облику уз мањи степен самосталности
- Правилно чита кратке и једноставне текстове уз повремену наставникову помоћ
- Приликом усменог изражавања користи најједноставнија језичка средства у датим комуникацијским ситуацијама (приликом поздрављања, представљања, захваљивања, извињавања, давања информација о себи и свом окружењу...) уз мањи степен самосталности (тј. уз повремену помоћ наставника или својих другова)
- Пише најједноставније податке о себи и свом окружењу уз помоћ наставника
- Језичке вештине којима је овладао су на нивоу репродукције, уз минималну примену
- Показује мали степен ангажовања и заинтересованости за рад

Оцена недовољан (1)

- Ученик који не испуњава критеријуме за оцену довољан (2)
- Није самосталан у раду

- Не показује интересовање за учешће у активностима нити ангажовање

2.Ученици 5-8.разреда имају 1 писмени задатак по полугодишту и најмање 1 писану проверу уз претходну најаву садржаја програма наставе и учења који ће се писмено проверавати. Распоред писаних провера дужих од 15 минута уписује се у дневник и објављује се за свако одељење на огласној табли школе и на званичној интернет страни школе. Распоред може да се мења на предлог наставника, уз сагласност одељењског већа. Писане провере постигнућа у трајању до 15 минута могу се обављати без претходне најаве и евидентирају се у педагошкој документацији наставника ради праћења постигнућа ученика.

Писане провере постигнућа се оцењују на основу скале која изражава однос између процента тачниходговора и одговарајуће оцене:

Распон	Оцена
0 - 35%	Insufficient (1)
35% - 45%	Sufficient (2)
45% - 65%	Good (3)
65% - 85%	Very good (4)
85% - 100%	Excellent (5)

Скала може да варира у односу на постигнућа ученика, али не више од 5%.

3. Оцењивање пројеката

5 – Ученик показује висок степен сарадње са осталим члановима групе. Изузетно је самосталан, показује изузетно висок степен активности и ангажовања. Самостално изводи закључке на основу прикупљених података. Веома успешно презентује продукт пројекта.

4 - Ученик у великој мери сарађује са осталим члановима групе. Показује самосталност, висок степен активности и ангажовања. Углавном самостално изводи закључке на основу прикупљних података. Успешно презентује продукт пројекта.

3 – Ученик у довољној мери сарађује са осталим члановима групе. Показује довољан степен активности и ангажовања. Делимично самостално, делимично уз помоћ осталих чланова групе изводи закључке на основу прикупљених података. Уз помоћ осталих чланова групе презентује продукт пројекта.

2 – Ученик показује мали степен сарадње са осталим члановима групе. Показује мали степен активности и ангажовања. Репродукује прикупљене податке и презентује продукт пројекта уз већ помоћ осталих чланова групе.

1 – Ученик не сарађује са осталим члановима групе. Није заинтересован за пројекат, не учествује у активностима, не ангажује се.

Ученици који остваруку наставни план и програм по ИОПу се оцењују у складу са својим индивидуалним плановима.

Начини прилагођавања програма за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом и ученике са изузетним способностима

Део овог програма ће обухватити и начине прилагођавања ако буде потребе за тим, односно ако се идентификују ученици за које је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитата, каснијег укључивања у школовање, недовољног познавања језика или других разлога, потребна додатна подршка. Ово се такође односи и на ученике са изузетним способностима, односно ученике са посебним способностима. У том случају урадиће се мере индивидуализације и индивидуални образовни планови у складу са потребама и важећим законским прописима и као анекси биће прикључени Школском програму. Неки од препоручених начина прилагођавања програма наставе и учења ученицима којима је потребна додатна образовна подршка:

- просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања, домаћих задатака...)
- индивидуализација наставе
- -размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи...
- коришћење вршњачке подршке и помоћи у савладавању програмских садржаја
- све друго што ће се применити у складу са конкретним случајем.

Називпредмета **ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК**

Циљнаставеиучењастраногјезикаједасеученикусвајањемфункционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегијаучења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију истекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и премасопственомјезикуи културномнаслеђу.

пети

Годишњи фонд часова **72часа**

РУСКИЈЕЗИК

ОБЛАСТ/ТЕМА Комуникативнефункције	**ИСХОДИ** По завршеној теми/области ученикћебитиустањудау усменој и писанојкомуникацији:	**САДРЖАЈИ**
Поздрављање	-поздрави и отпоздрави,примењујућинајједноставнијајезичкасредства;	**Језичке активности укомуникативним ситуацијама**Реаговањенаусмениилиписаниимпулс саговорника (наставника,вршњака, ислично) и иницирање упознавања;успостављања контакта (нпр. присусрету,наразгледници, уимејлу,СМС-у). **Садржаји** *Привет, Ира! Здравствуй, ВитяЗдравствуйте, Анна Ивановна! Добрыйдень, Виктор Павлович! Доброе утро!Добрый вечер! До завтра! До свидания!Как дела? Хорошо, спасибо. Нормально.Таксебе.Ничего.Пока!Пока-пока!* **(Интер)културнисадржаји:**формалноинеформално поздрављање; устаљенаправилаучтивости;личнаимена иимена по оцу(патроними),надимци.
Представљање себе идругих; давање основнихинформација о себи;давање и и тражењеосновних информација одругима	- представисебеидругог; - разуме јасно постављенаједноставна питања личнеприродеиодговарана њих;	**Језичке активности укомуникативнимситуацијам а** Иницирање упознавања, посредовање уупознавању и представљање другихособа, присутних и одсутних, усмено иписано; слушање и

		читањекратких ијединственихтекстовакојимсенеко

		представља; попуњавање формулараосновним личним подацима (пријава накурс, претплата на дечји часопис,налепница за прtљаг, чланска карта ислично). **Садржаји** *Кактебязовут?МенязовутИрина.ЯИрина. Кто это? Это Марина? ЯИрина,привет!ЕгозовутВиктор. Сколько ему лет? Ему 12 лет. Её зовутАнна. Очень приятно. Мне тоже. Этомой друг. Это моя подруга Лена,одноклассница.АэтоЗина.Онасосед ка.Это Анна Ивановна Иванова,учительница. Это мой двоюродныйбрат.Ониз Белграда.Ониз Сербии.* *НаташаизМосквы.* Личнезаменице:*я,ты,он/она,они* (номинатив,генитивидатив), Упитне заменице и прилози: *кто, как,сколько.* Показниприлог:*это,* Генитивименицаспредлогом*из*. **(Интер)културнисадржаји:**формалноиneформално представљање; имена;имена по оцу, презимена и надимци;именовање сродства; именовањеградова,земаља.
Разумевање и давањејединоставних упутстава иналога	-разуме упутства и налоге иреагујена њих;	**Језичке активности укомуникативним ситуацијама**Слушањеичитањеналогаиу путстваи реаговање на њих (комуникација уучионици – упутства и налози којеразмењују учесници у наставномпроцесу,упутствазаигруи слично). **Садржаји** *Кто дежурный? Кого нет на уроке?Кто отсутствует? Открой(те)учебник/ рабочую тетрадь / тетрадь.Слушай(те) и повторяй(те)! Некричите! Тихо!*

		Выйди(те)кдоске! *Сотри(те) с доски!* *Открой(те)окно/дверь.Прослушай (те)песню!*

		Прочитай(те) текст. Мы читалитекст?Встань(те)!Садись!Садитесь!Мы на прошлом уроке прослушалипесню? Заповедни начин фреквентних глагола*(слушать/прослушать,читать/прочитать, писать/написать,повторять/повторить, встать,сесть...),* Прошло време фреквентних глагола.Интонацијаупитнихисказабезупитнеречи. **(Интер)културнисадржаји:** поштовањеосновнихнормиучтивости,песме.
Исказивањеправила понашања	-разуме једноставна и пажљивоисказана правила понашања(сугестије,препоруке,забране)иреагује на њих, уз визуелнуподршку (знакови, симболи ислично)ибез ње;	**Језичке активности укомуникативнимситуацијама** Слушањеичитањејединственихисказаувези саправилимапонашања. **Садржаји** *Извините, можно сесть? Садитесь. Нешумите!Можновойти?Да,конечно. Нет. Можно взять твою ручку?Да,конечно. Нет, к сожалению. Она мненужна.Извинитезаопоздание.* Заповедни начин фреквентних глагола.Предикатив*можно*. Интонацијаупитнихисказабезупитнеречи. **(Интер)културнисадржаји:**понашање најавнимместима,значење симбола.

Позив и реаговање напозив за учешће узаједничкојактивности	- разумепозивиреагује нањега; - упути позив на заједничкуактивност;	**Језичке активности укомуникативнимситуацијама** Слушање и читање краткихједноставних позива на заједничкуактивност и реаговање на њих, усменоилиписано(позивнарођендан,журку,на игру, у биоскоп...); упућивање иприхватање /одбијање позива назаједничку активност, усмено илиписано, користећинајједноставнијеизраземолби,захвалности,извињења. **Садржаји**

		Давай играть в футбол/баскетбол!Поиграемвместе?Приглашаютебякомненаденьрождения/вечеринку. *Приходи ко мне на вечеринку!* *Тысможешь прийти ко мне на деньрождения завтра в семь?* *Вечеринка уменя дома/в кафе. Спасибо заприглашение, я обязательно приду.* *Ксожалению, я не смогу прийти.* *Извини,но я не смогу прийти.* *Вечеринка / деньрождения,ксожалению, безменя.* Садашње време фреквентних глагола.Прваи другаконјугација. Заповедни начин фреквентних глагола.Акузатив и локатив именица спредлозима*в/на*. Датив именица с предлогом *к.*Интонацијаупитнихисказабезупитне речи. **(Интер)културни садржаји:** прикладноприхватање и одбијање позива,рођендани,прославарођендана,игре.

Исказивање молбе,захтеваизахвалности	- разуме кратке и једноставнемолбеизахтевеи реагујенањих; - упутикраткеиједноставнемолбеизахтеве; - искаже и прихвати захвалност најједноставанначин;	**Језичке активности укомуникативнимситуацијама** Слушање и читање једноставних исказакојима се тражи помоћ, услуга илиобавештење; давање једноставног,усменогиписаногодговора наисказанумолбу или захтев; изражавање иприхватање захвалности у усменом иписаномоблику. **Садржаји** *Даймне,пожалуйста,ручку.Можно?Конечно,пожалуйста,вот она. Спасибо!Незачто.Ничего.Нет,ксожалению,ручка мненужна. Извини(те),можновопрос?*Заповедни начин фреквентних глагола.Предикатив*можно*. Интонацијаупитнихисказабезупитнеречи. **(Интер)културнисадржаји:**правила

		учтивекомуникације.
Честитање	- разумеједнаставноисказанеч еститкеиодговаранањих; - упути једноставнечеститке;	**Језичке активности укомуникативнимситуацијам а** Слушање и читање кратких ијединаставних устаљених израза којимасе честита празник, рођендан или некидруги значајан догађај; реаговање наупућену честитку у усменом и писаномоблику; упућивање кратких пригоднихчеститкиуусменомописаном облику. **Садржаји** *Сднёмрождения!Поздравляютебясдн ём рождения! С Новым годом! СРождеством! С Днём защитникаОтечества! СВосьммарта!* *Счастливо! Желаю тебе/вам всегохорошего:здоровья,счастья,усп еха.Тебе/вамтожевсегохорошего.* *Поздравляю с успехом!С приездом!Добропожаловать!* Садашње време фреквентних глагола.Инструменталименицаспредл огом *с.* **(Интер)културни садржаји:**најзначајнијипразни цииначинобележавања/ прославе.

Описивање живих бића,предмета,местаипојава	- разумејединоставанописживихбића,предмета,местаи појава; - опишеживабића,предмете иместа и појаве једноставнимјезичкимсредствима;	**Језичке активности укомуникативним ситуацијама**Слушањеичитањекраћихједноставних описа живих бића, предмета, места ипојава у којима се појављујуинформације о спољном изгледу,појавним облицима, димензијама иосталим најједноставнијимкарактеристикама; давање краткихусмених и писаних описа живих бића,предмета,места и појава. **Садржаји** *Она высокая и стройная. У неё голубыеглазаидлинныесветлыеволосы.Какиеутебя глаза? Какого цвета у тебяфутболка? Она в красной рубашке. Уменяестькошка.ЕёзовутМурка.Она*

		маленькая, белая. На столе ручка. Оназелёная. У неё большой дом. Онкрасивый. На картинке – Москва,столица России. Это мой дом. Онбольшойи красивый. Придеви.Род,бројислагањесим еницама. Конструкције за изражавањепосесивности: у+ ген. личних заменицаиименица(*уменя,утебя,унеё,унегоунас,увас,уних;у Ивана, уИрины*). Присвојнезаменице:*мой,твой,наш,ваш,их.* **(Интер)културни садржаји:**културастановања, однос према живој и неживојприроди.

Описивање уобичајених итренутнихактивности,плановаи способности -	- разуме једноставне исказе оуобичајеними тренутнимактивностимаиспособностимаиреагујенањих; - опишеипланирауобичајенеитренутне активности краткимједноставним језичкимсредствима; - опишештауме/неумеда(у)ради;	**Језичке активности укомуникативнимситуацијама** Слушање и читање описа у вези сауобичајеними тренутним активно-стима, плановима и спсособностима упородичној и школској средини;састављање порука и спискова у вези саuобичајенимитренутнимактивностима ,плановимаи способностима. **Садржаји** *Что делает Витя? Он делает уроки.Ира читает газету/журнал. Сетрёнкаходит в садик. Саша по понедельникамездит на тренировки по футболу. Викаи Макс помогают маме по дому. Иравстаёт обычно в восемь утра. Урокиначинаются в девять. Каждый деньМиша гуляет с собакой. Утром мывместезавтракаем.Папавозвращет сясработы. Он стоитв пробке.* Глаголикретања(садашњевреме):*идти/ходить, ехать/ездить,лететь/летать*. Садашње време фреквентних глагола.Прилозизавреме:*утром,днём,вечером*. **(Интер)културнисадржаји:**радно

		време,разонода,животпородице.
Исказивањепотреба, осетаиосећања	- разуме свакодневне исказе у везис непосредним потребама,осетимаиосећањимаиреагујенањих; - изрази основне потребе, осете иосећањакраткимиједноставним језичкимсредствима;	**Језичке активности укомуникативнимситуацијама** Слушање и читање исказа у вези сапотребама, осетима осећањима;саопштавање потреба и осета ипредлагање решења у вези с њима;усмено и писано исказивање својихосећања и (емпатично) реаговање натуђа. **Садржаји** *Мнехочетсяесть.Братухочетсяпить.Мне холодно. Тебе сделать бутерброд?Налить сестре воды? У меня болит зуб.Хочешь кушать? Нет, спасибо, не хочу.*Безличнереченице. Глаголхотеть. Датив личних заменица и именица.Интонацијаупитнихисказабез упитнеречи. **(Интер)културнисадржаји:**мимикаигестикулација;употребаемотикона.

Исказивање просторниходносаи величина	- разумејединоставнаобавештењаоп ростору иоријентацији упросторуи реагује нањих; - тражи и пружи кратка ијединоставнаобавештења ооријентацијиупростору; - опише непосредни простор укојемсекреће;	**Језичке активности укомуникативнимситуацијам а** Слушање и читање краћих текстова укојима сена једноставан начин описујупросторни односи и оријентација упростору; усмено и писано тражење идавање информација о сналажењу /оријентацији у простору; усмено иписано описивање просторних односа уприватном и јавном простору (соба,стан, кућа, учионица, школа, музеј,биоскоп). **Садржаји** *Где окно? На стене. Где рюкзак? Подстолом.Гдекартина?Наддоской. Скажите, пожалуйста, как дойти доБольшоготеатра?Театрнедалеко. Идитесначалапрямо,апотомналево.Сл еватеатр.* Генитив, инструментал и локатив спредлозима.

		Прилози заправац и место: *прямо,налево,направо,слева,справа,недалеко,напротив*. **(Интер)културни садржаји:** јавнипростор,култура становања.
Исказивањевремена (хронолошког иметеоролошког)	- разумеједнаставнаобавештењаохронолошком/метеоролошкомвремену и реагује нањих; - тражи и даје кратка и једноставнаобавештења охронолошком/метеоролошкомвремену;	**Језичке активности укомуникативнимситуацијама** Слушањеичитањекраткихтекстоваокојисеодносенатачновреме,дан,месец или део дана (разглас/план вожњена аутобуској/железничког станици,аеродрому;биоскопски програм,договор за неку активност) или наметеоролошко време (тренутне илиуобичајеневременскеприлике);усмено описанотражењеидавањеинформацијаовременудешавањанекеактивностиили метеоролошкимприликама. **Садржаји** *Который час? Пять часов. Когда тывстаёшь? Я встаю в восемь часов.* *Воскольконачинаетсяпервыйурок? Первый урок начинается в девять.Какая погода сегодня? Идёт дождь.Какоесегоднячисло?Второемая.* *Какая погода на улице? Холодно? Когдатыедешь вРоссию?* Садашњевременајфрекевнтнијихглагола. Садашњевремеузначењубудућег.Глаголи кретања: *идти/ходить;ехать/ездить*. Бројеви1−20. Облици *час, часа, часов* уз бројеве до 12.Интонација упитних исказа без упитнеречи.). **(Интер)културнисадржаји:**клима, разговоровремену,географскедестинације.

Изражавањеприпадања/неприпадањаипоседовања/неповедовања	-разуме једноставне исказе којимасе изражаваприпадање/неприпадање, поседовање/непоседовањеи реагујенањих;	**Језичке активности укомуникативнимситуацијама** Слушањеичитањекраћихтекстовас једноставним исказима за изражавањеприпадања/неприпадањаиповедовања

	-тражи и да једноставне исказекојима се изражаваприпадање/неприпадање,поседовање/непоседовање;	/ непоседовања и реаговање на њих;усменоиписано,исказивањеприпадања /неприпадањаипоседовања/непоседовања. **Садржаји** *УменяестьсобакаМоюсобакузовутБобик. У меня нет мобильника. У когоесть сестра/брат? Это твоя собака?Нет. Да, моя. У них в голове толькокомпьютеры.Этодомбабушки.* Конструкције за изражавањепосесивности: *у+ ген. личних заменица* иименица (*у меня, у мамы*); именица +именицаугенитиву(*дом папы*). Општа негација (*нет*).Присвојнезамен ице. Интонацијаупитнихисказабезупитнере чи. **(Интер)културни садржаји:** породицаипријатељи,односпремаживо тињама,кућниљубимци.

Изражавањедопадања/ недопадања	- разуме једноставне исказе заизражавањедопадања/недопадања,слагања/неслагањаиреагујенањих; - тражимишљењеиизражавадопадање/недопадањеједнос тавним језичкимсредствима;	**Језичке активности укомуникативнимситуацијама** Слушање и читање краћих текстова сједноставнимисказимазаизражавање допадања/недопадања и реаговање нањих; усмено и писано исказивањеслагања /неслагања,допадања/недопадања. **Садржаји** *Ира,тылюбишьфутбол?Нет,нелюблю. Мне нравится баскетбол. Макслюбитзаниматьсятеннисом.Какой твой любимый спорт? Я люблю читать.Мнеэтоткомиксненравится.Петялюбитмузыку.Онгитарист.Викторуненравитсябутерброд.* Глаголлюбить. Безличнаупотребаглаголанравиться.Општанегација (*не*). Интонацијаупитнихисказабезупитнеречи. **(Интер)културнисадржаји:**уметност

		(књижевностзамладе, стрип,филм, музика...),храна,спорт.
кавање количине ибројева	- разуме једноставне изразе који сеодносе на количину (број особа,животиња и предмета количинаприликом куповине и сл.) иреагујенањих; - тражи и пружи основнеинформације у вези саколичинамаибројевим а; - изразиприсуствоиодсуствон екогаилинечега;	**Језичке активности укомуникативнимситуацијам а** Слушање и читање једноставних исказакоје садрже информације у вези саколичином и бројевима (новчани износ,узраст, време, број телефона и слично);усмено и писано коришћењеједноставних исказасабројевимадо100. **Садржаји** *Сколькомальчиков,сколькодевочеквклассе?Вклассе12мальчикови15девочек. Сколько тебе лет? Мне 15 лет.Который час? Пять часове две минутыУ нас в школе есть гардероб. У Викторанетсобаки.* Упитне заменице.Основнибројев и(1−100). **(Интер)културни садржаји:** друштвеноокружење,путовања.

КОРЕЛАЦИЈАСАДРУГИМПРЕДМЕТИМА
Првистранијезик
Српскијезикикњижевност
Матерњијезик
Српскикаонематерњијезик

ТЕМАТСКЕОБЛАСТИУНАСТАВИСТРАНИХЈЕЗИКАЗАОСНОВНУШКОЛУ

Напомена: Тематске области се прожимају и исте су у сва четири разреда другог циклуса основнешколе. Аутори уџбеника и наставници обрађују их у складу са интересовањима ученика и актуелнимзбивањимаусвету.

1) Личниидентитет
2) Породицаиужедруштвеноокружење(пријатељи,комшије,наставниципитд.)
3) Географскеособености
4) Становање–форме,навике
5) Живисвет–природа,љубимци,очувањеживотнесредине,еколошкасвест

6) Историја,временскоискуствоидоживљајвремена(прошлост–садашњост–будућност)
7) Школа,школскиживот,школскисистем,образовањеиваспитање
8) Професионалниживот(изабрана–будућаструка),плановивезанизабудућезанимање
9) Млади–децаиомладина
10) Животницикluси
11) Здравље,хигијена,превентиваболести,лечење
12) Емоције,љубав,партнерскиидругимеђуљудскиодноси
13) Транспортипревознасредства
14) Климаивременскеприлике
15) Наукаиистраживања
16) Уметност(нарочитомодернакњижевностзамладе;савременамузика)
17) Духовниживот;нормеивредности(етичкииверскипринципи);ставови,стереотипи,предрасуде,толеранцијаи емпатија;бригао другоме
18) Обичајиитрадиција,фолклор,прославе(рођендани,празници)
19) Слободновреме–забава,разонода,хобији
20) Исхранаигастрономскенавике
21) Путовања
22) Модаиоблачење

23) Спорт
24) Вербалнаиневербалнакомуникација,конвенцијепонашањаиопхођења
25) Медији,масмедији,интернетидруштвенемреже
26) Животуиностранству,контактисастранцима,ксенофобија

УПУТСТВОЗАОСТВАРИВАЊЕПРОГРАМА

I. ПЛАНИРАЊЕНАСТАВЕИУЧЕЊА

Наставни програм оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавањунаставе и учења. Улога наставника је да контекстуализује програм према потребама конкретног одељењаимајући у виду састав одељења и карактеристике ученика, уџбенике и друге наставне материјале, техничкеуслове, наставна средства и медије којима школа располаже, као и ресурсе и могућности локалне средине укојојсешколаналази.Полазећиоддатихисхода,садржајаипрепорученихјезичкихактивностиукомуникативни м ситуацијама наставник креира свој годишњи (глобални) план рада на опснову кога ћекасније развити оперативне планове. Исходи дефинисани по областима, тј. комуникативним функцијама,усмеравајунаставникадаоперационализујеисходенанивоуједнеиливишенаставнихјединица.Наст авник за сваку област има дефинисане исходе и од њега се очекује да за сваку наставну јединицу, уфази планирања и припремечаса, дефинише исходе имајући у виду ниво постигнућа ученика. То значи даисходе треба класификовати од оних које би сви ученици требало да достигну, преко оних које остварујевећинападоонихкоједостиже мањи бројученикасависокимстепеномпостигнућа.

При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки могу лакше и бржеостварити, док је за већину исхода потребно више времена, различитих активности и начина рада. У фазипланирања наставе и учења веома је важно имати у виду да је уџбеник наставно средство које не одређујесадржаје предмета и зато се садржајимау уџбенику приступа селективно иу складу са предвиђенимисходима. С обзиром на то дауџбеник није једини извор знања, наставник треба да упути ученике на другеизвореинформисањаи стицањазнањаи вештина.

II. ОСТВАРИВАЊЕНАСТАВЕИУЧЕЊА

Комуникативнанастава**језик**сматрасредствомкомуникације.Стогајеипрограмусмеренкаисходима који указују на то шта је ученик у комуникацијиу стању да разуме и продукује. Табеларниприказнаставникапостепеноводиодкомуникативнефункцијекаообласти,прекоактивностикојеунас тави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу,у приватном,јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањимадаседоследно спроводеи примењујуследећи ставови:

- циљнијезикупотребљавасеуучиониципу доброосмишљенимконтекстимаодинтересазаученике,упријатној иопуштеној атмосфери;
- говорнаставникаприлагођењеузрастуизнањима ученика;
- наставникморабитисигурандајесхваћенозначењепорукеукључујућињенекултуролошке,васпитнеи социјализирајућеелементе;
- битнојезначењејезичкепоруке;
- знањаученикамересејасноодређеним***релативним***критеријумиматачностиизатоузорнијеизворнигово

рник;

- са циљем да унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива и на социјалнојинтеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема,потрагомзаинформацијамаизразличитихизвора(интернет,дечијичасописи,проспектииаудиоматер ијал) као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасноодређенимконтекстом,поступкоми циљем;

- наставникупућујеученикеузаконитостиусменогиписаногкодаињиховогмеђусобногодноса;

- свиграматичкисадржајиуводесеиндуктивномметодомкрозразноврснеконтекстуализованепримере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима неинсистирају,ањиховопознавањесевреднујеиоцењујенаосновуупотребеуодговарајућемкомуникативномко нтексту.

Комуникативно-интерактивниприступунаставистранихјезикаукључујеиследећекатегорије:

- усвајањејезичкогсадржајакрозциљаноиосмишљеноучествовањеудруштвеномчину;

- поимање наставног програма као динамичне,заједнички припремљенеиприлагођенелистезадатакаиактивности;

- наставниктребадаомогућиприступиприхватањеновихидеја;

- ученицисепосматрајукаоодговорни,креативни,активни учесници удруштвеномчину;

- уџбениципредстављајуизворактивностииморајубитипраћениупотребомдодатнихаутентичнихматериј ала;

- учионицајепросторкојијемогућеприлагођаватипотребаманаставеизданаудан;

- раднапројектукаозадаткукојиостварујекорелацијусадругимпредметимаиподстичеученикенастудиозн иистраживачки рад;

- заувођењеновоглексичкогматеријалакористесепознатеграматичкеструктуреиобрнуто.

Технике/активности

Током часа се препоручује динамично смењивање техника / активности које не би требало да трајудужеод 15минута.

Слушање и реаговање на команде наставника на страном језику или са аудио записа (слушај, пиши,повежи, одреди али и активности у вези са радом у учионици: цртај, сеци, боји, отвори/затвори свеску,итд.).

Рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације итд.).Мануелнеактивности (израдапаноа,презентација,зиднихновина,постераисл.).

Вежбеслушања(премаупутствиманаставникаилисаудио-записаповезатипојмове,додатиделовеслике,допунити информације,селектовати тачнеинетачнеисказе,утврдитихронологијуисл.).

Игрепримеренеузрасту

Класирањеиупоређивање(поколичини,облику,боји,годишњимдобима,волим/неволим,компарације...).

Решавање "текућих проблема" у разреду, тј. договори и мини-пројекти."Превођење"исказаугест и гестауисказ.

Повезивањезвучногматеријаласаилустрацијомитекстом,повезивањенасловасатекстомили,пак,именовање наслова.

Заједничкоправљењеилустрованихписанихматеријала(планирањеразличитихактивности,извештај/дневн иксапутовања,рекламниплакат,програмприредбеили некедругеманифестације).

Разумевањеписаногјезика:

- уочавање дистинктивних обележја која указују на граматичке специфичности (род, број, глаголсковреме,лице...);
- препознавањевезеизмеђугрупасловаигласова;

- одговарањенајједноставнапитањаувезисатекстом,тачно/нетачно,вишеструкиизбор;
- извршавањепрочитанихупутставаинаредби.П

исменоизражавање:

- повезивањегласоваигрупеслова;
- замењивањеречицртежомилисликом;
- проналажењенедостајућеречи(употпуњавањениза,проналажење"уљеза", осмосмерке,укрштенеречи,и слично);
- повезивањекраћегтекстаиреченицасасликама/илустрацијама;
- попуњавањеформулара(пријавазакурс,налепниценпр.запртљаг);
- писањечеститкиираздедница;
- писањекраћих текстова.

Увођењедечијекњижевностиитранспоновањеудругемедије:игру,песму,драмскиизраз,ликовниизраз.

*Предвиђенајеизрада**једног**писменогзадаткаутокушколскегодине.*

СТРАТЕГИЈЕЗАУНАПРЕЂИВАЊЕИУВЕЖБАВАЊЕЈЕЗИЧКИХВЕШТИНА

С обзиром на то да се исходи операционализују преко језичких вештина,важно је да се оне у наставистранихјезикаперманентноиистовременоувежбавају.Самотакоученицимогудастекнујезичкекомпетенцијекојесуускладусазадатимциљем.

Стогајеважноразвијатистратегијезаунапређивањеи увежбавањејезичких вештина.

Слушање

Разумевањеговорајејезичкаактивностдекодирањадословногиимплицитногзначења усменогтекста;поредспособностидаразазнајефонолошкеилексичкејединицеисмисаонецелиненајезикукојиучи,дабиуспешноостварио разумевањеученик требада поседујеиследећекомпетенције:

- дискурзивну(оврстамаикарактеристикаматекстоваиканалапреношењапорука),
- референцијалну(о темамао којимајереч) и
- социокултурну(увезисакомуникативнимситуацијама,различитимначинимаформулисањаодређенихговорнихфункција и др.).

Тежиназадатакаувезисаразумевањемговора зависиодвишечинилаца:

- одличнихособинаиспособностионога слушаоца,укључујућиињеговкапацитеткогнитивнеобраде,
- одњеговемотивацијеиразлогазбогкојих слушадатиусменитекст,
- одособинаоногакоговори,
- однамераскојимаговори,
- одконтекстаиоколности–повољнихинеповољних–укојимасеслушањеиразумевањеостварују,
- одкарактеристикаиврстетекстакоји сеслуша,итд.

Прогресија(одлакшегкатежем,одпростијегкасложенијем)заовујезичкуактивностуоквирупрограма предвиђенаје, стога, навише равни. Посебно сурелевантнеследеће:

- присуство/одсуствовизуелнихелемената(например,лакшим заразумевање сматрајусеониусменитекстовикојисупраћенивизуелнимелементимазбогобиљаконтекстуалнихинформацијакојесе

аутоматски уписују у дуготрајну меморију, остављајући пажњи могућност да се усредсреди на другепојединости);

- дужинаусменогтекста;
- брзинаговора;
- јасностизговораиевентуалнаодступањаодстандардногговора;
- познавањетеме;
- могућност/немогућностпоновногслушањаидруго.

Читање

Читање или разумевање писаног текста спада у тзв. визуелне рецептивне језичке вештине. Томприликом читалац прима и обрађује тј. декодира писани текст једног или више аутора и проналази његовозначење. Током читања неопходно је узети у обзир одређене факторе који утичу на процес читања, а то сукарактеристике читалаца, њихови интереси и мотивација као и намере, карактеристике текста који се чита,стратегијекоје читаоцикористе, као изахтевиситуацијеукојој сечита.

Наосновунамеречитаоцаразликујемо следећеврстечитања:

- читањеради усмеравања;
- читањерадиинформисаности;
- читањерадипраћењаупутстава;
- читањеради задовољства.

Токомчитањаразликујемоинивостепенаразумевања,такодачитамодабисмо разумели:

- глобалнуинформацију;
- посебнуинформацију,
- потпунуинформацију;
- скривенозначењеодређенепоруке.

Писање

Писана продукција подразумева способностученика да у писаном облику опише догађаје, осећањаи реакције, пренесе поруке и изрази ставове, као и да резимира садржај различитих порука (из медија,књижевнихиуметничкихтекстоваитд.),водибелешке,сачинипрезентације ислично.

Тежина задатака у вези са писаном продукцијом зависи од следећих чинилаца: познавања лексике инивоа комуникативне компетенције, капацитета когнитивне обраде, мотивације, способности преношењапорукеукохерентнеиповезанецелинетекста.

Прогресија означава процес који подразумева усвајање стратегија и језичких структура од лакшег катежемиодпростијегкасложенијем.Свакивишијезичкинивоподразумевацикличнопонављањепретходноусво јенихелемената,узнадоградњукојасадржисложенијејезичкеструктуре,лексикуикомуникативне способности. За ову језичку активност у оквиру програма предвиђена је прогресија навишеравни. Посебно сурелевантнеследеће:

- теме(учениковасвакодневницаиокружење,личноинтересовање,актуелнидогађајииразниаспектииздру штвено-културногконтекста,каоитемеувезисаразличитимнаставнимпредметима);
- текстуалневрстеидужинатекста(формалниинеформалнитекстови,резимирање,личнебелешке);

- лексикаикомуникативнефункције(способностученикадаоствариразличитефункционалнеаспекте као што су описивање људи и догађаја у различитим временским контекстима, да изразипретпоставке,сумњу, захвалностисличноуприватном,јавномиобразовномдомен);
- степен самосталности ученика (од вођеног/усмераваног писања, у коме се ученицима олакшаваписањеконкретнимзадацимаиупутствима,досамосталног писања).

Говор

Говоркаопродуктивнавештинапосматрасесадвааспекта,итоузависностиодтогадалијеу функцији*монолошкогизлагања*,причемуговорниксаопштава,обавештава,презентујеилидржипредавање једној или више особа, или је у функцији *интеракције*, када се размењују информације између двајили вишесаговорникасаодређенимциљем,поштујућипринципсарадњетокомдијалога.

Активностимонолошкеговорнепродукцијесу:

- јавнообраћање(саопштења, давање упутстваиинформација);
- излагањепредпубликом(предавања,презентације,репортаже,извештавањеикоментарионекимдогађаји маи сл.)
- Овеактивности семогуреализоватинаразличитеначинеито:
- читањемписаногтекстапредпубликом;
- спонтаним излагањем или излагањем уз помоћ визуелне подршке у виду табела, дијаграма, цртежа идр.
- реализацијомувежбанеулогеилипевањем.

Интеракцијаподразумевасталнупримену исмењивањерецептивнихипродуктивнихстратегија,каои когнитивних и дискурзивних стратегија (узимање и давање речи, договарање, усаглашавање, предлагањерешења, резимирање, ублажавање или заобилажење неспоразума или посредовање у неспоразуму) које су уфункцијиштоуспешнијегостваривањаинтеракције.Интеракцијасеможереализоватикрознизактивности,напр имер:

- размену информација,
- спонтануконверзацију,
- неформалнуилиформалнудискусију, дебату,
- интервјуилипреговарање,заједничкопланирањеисарадњу.

Социокултурнакомпетенцијаимедијација

Социокултурна компетенција и медијација представљају скуп теоријских знања (компетенција) којасе примењују у низу језичкихактивностиу два основна језичкамедијума (писаном иусменом)иузпримену свих других језичких активности (разумевање говора, говор и интеракција, писање и разумевањеписаногтекста).Дакле,представљајувеомасложенекатегоријекојесуприсутнеусвимаспектиманаст авногпроцесаи процесаучења.

Социокултурна компетенција представља скуп знања о свету уопште, као и о сличностима иразликама између културних и комуникативних модела сопствене говорне заједнице и

заједнице/заједницачијијезикучи.Тазнањасе,узависностиоднивоаопштихјезичкихкомпетенција,крећуодпознавања

основнихкомуникативнихпринципау свакодневнојкомуникацији(основнифункционалнистиловииирегистри),допознавањакарактеристикаразличитихдоменајезичкеупотребе(приватни,јавниобразовни), паралингвистичких елемената, и елемената културе/култура заједница чији језик учи. Наведеназнања потребна су за компетентну, успешну комуникацију у конкретним комуникативним активностима нациљномјезику.

Посебанаспектсоциокултурнекомпетенцијепредставља*интеркултурнакомпетенција*,којаподразумева развој свести о другом и другачијем, познавање и разумевање сличности и разлика између културних вредности различитих култура и развијање способности за интеграцију интеркултурних искустава у сопствени културни модел понашања и веровања.

Медијација представља активност у оквиру које ученик не изражава сопствено мишљење, већ функционише као посредник између особа које нису у стању да се директно споразумевају. Медијацијаможе бити усмена и писана, и укључује сажимање и резимирање текста и превођење. Превођење се у овомпрограму третира као посебна језичка активност која никако не треба да се користи као техника за усвајањебило ког аспекта циљног језика предвиђеног комуникативном наставом. Превођење подразумева развојзнања и вештина коришћења помоћних средстава (речника, приручника, информационих технологија, итд.)и способност изналажења структуралних и језичких еквивалената између језика са кога се преводи и језиканакојисепреводи.

Упутствозатумачењеграматичкихсадржаја

Настава граматике, с наставом и усвајањем лексике и других аспеката страног језика, представљаједанодпредусловаовладавањастранимјезиком.Усвајањеграматикеподразумеваформирањеграматичкихпојмоваиграматичкеструктуреговоракодученика,изучавањеграматичкихпојава,формирање навика иумењау областиграматичке анализе и примене граматичкихзнања, као прилогизграђивањуиунапређивањукултуреговора.

Граматичке појаве треба посматрати са функционалног аспекта (функционални приступ). У процесунаставе страног језика у што већој мери треба укључивати оне граматичке категорије које су типичне инеопходне за свакодневни говор и комуникацију, и то кроз разноврсне моделе, применом основних правилаи њиховим комбиновањем. Треба тежити томе да се граматика усваја и рецептивно и продуктивно, кроз свевидове говорних активности (слушање, читање, говор и писање, као и превођење), на свим нивоима учењастраногјезика,премајасноутврђенимциљевима, стандардимаи исходиманаставестранихјезика.

Граматичке категорије су разврстане у складу са Европским референтним оквиром за живе језике засваки језички ниво који подразумева прогресију језичких структура према комуникативним циљевима: одпростијегкасложенијемиодрецептивногкапродуктивном.Свакивишијезичкинивоподразумеваграматичке садржаје претходних језичких нивоа. Цикличним понављањем претходно усвојених елеменатанадограђују се сложеније граматичке структуре. Наставник има слободу да издвоји граматичке

структурекојећецикличнопонављатиускладусапостигнућимаученика,каоипотребаманаставногконтекста.

Главницильнаставестраногјезикајестеразвијањекомуникативнекомпетенције наодређеномјезичком нивоу, у складу са статусом језика и годином учења. С тим у вези, уз одређенеграматичкекатегоријестојинапоменадасеусвајајурецептивно,док седругеусвајајупродуктивно.

III. ПРАЋЕЊЕИВРЕДНОВАЊЕНАСТАВЕИУЧЕЊА

Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је данаставник континуирано прати и вреднује не само постигнућа ученика, процес наставе и учења, већ исопственирад како биперманентноунапређивао наставнипроцес.

Процес праћења остварености исхода почиње проценом нивоа знања ученика на почетку школске годинекакобинаставницимоглидапланирају наставнипроцесипроцеспраћењаивредновањаученичкихпостигнућа и напредовања. Тај процес се реализује формативним и сумативним вредновањем. Док се кодформативногоцењивањатокомгодинепратепостигнућаученикаразличитиминстр ументима(дијагностичкитестови,самоевалуација,језичкипортфолио,пројектнизадац иидр.),сумативнимоцењивањем(писменизадаци,завршнитестови,тестовијезичкогни воа)прецизнијесепроцењујеостварености исходаилистандарда на крају одређеног временског периода (крај полугодишта, године,циклуса образовања). Формативно вредновање није само праћење ученичких постигнућа, већ и праћењеначина рада и средство које омогућава наставнику да у току наставног процеса мења и унапређује процесрада. Током оцењивања и вредновања ученичких постигнућа треба водити рачуна да се начини на које сеоно спроводи не разликује од уобичајених активности на часу јер се и оцењивање и вредновање сматрајусаставним делом процеса наставе и учења, а не изолованим активностима које стварају стрес код ученика ине дају праву слику њихових постигнућа. Оцењивањем и вредновањем треба да се обезбеди напредовањеученика у остваривању исхода, као и квалитет и ефикасност наставе. Сврха оцењивања треба да буде ијачањемотивацијезанапредовањемкодученика,анеистицањењиховихгрешака.Елем ентикојисевреднују су разноврсни и треба да допринесу свеопштој слици о напредовању ученика, јачању њиховихкомуникативнихкомпетенција, развоју вештина и способностинеопходнихза даљи рад и образовање.Тосе постиже оцењивањем различитих елемената као што су језичке вештине (читање, слушање, говор

иписање),усвојеностлексичкихсадржајаијезичкихструктура,применаправописа,анга жованостизалагањеурадуначасуиванњега,применасоциолингвистичкихнорми.Прил икомоцењивањаивредновања неопходно је да начини провере и оцењивања буду познати ученицима односно усаглашени сатехникама, типологијом вежби и

врстама активности које су примењиване на редовним часовима, као иначинима на који се вреднују постигнућа. Таква правила и организација процеса вредновања и оцењивањаомогућавају позитивну и здраву атмосферу у наставном процесу, као и квалитетне међусобне односе икомуникацијунарелацијиученик– наставник,као иученик–ученик.

Назив предмета	Немачки језик
Разред	пети
Циљ	**Циљ** учења страног језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама. **Задаци** наставе немачког као страног језика су поступно и систематично упознавање и савладавање граматике и правописа страног језика, оспособљавање за успешно служење књижевним језиком у различитим видовима његове усмене и писмене употребе у различитим комуникационим ситуацијама.
Годишњи фонд часова	72

Исходи По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	Област/тема	Садржаји
Поздрави и отпоздрави примењујући најједноставнија језичка средства.	Поздрављање	**Језичке активности у комуникативним ситуацијама** Реаговање на усмени или писани импулс саговорника(наставника, вршњака, или слично) и иницирање упознавања, успостављања контакта (нпр при сусрету, на разгледници, у имејлу, смс-у). Садржаји: *Guten Morgen/ Guten Tag/ Guten Abend/ Hallo!/ Gute Nacht!/ Auf Wiedersehen/ Tschüs/ Bis dann/ Bis später/ Wie geht es/ Wie geht es Ihnen?*

		Danke, gut./ Und dir?/ Und Ihnen?/ Und selbst/selber? Интеркултурални садржаји: формално и неформално поздрављање, устаљена правила учтивости, име и презиме, надимци.
Представи себе и другог, Разуме јасно постављена једноставна питања личне природе и одговара на њих.	Представљање себе и других; давање основних информација о себи, давање и тражење основних информација о другима.	**Језичке активности у комуникативним ситуацијама** Иницирање упознавања, посредовање у упознавању и представљање других особа, присутних и одсутних, усмено и писано; слушање и читање кратких и једноставних текстова, којим се неко представља, попуњавање формулара основним личним подацима (пријава на курс, претплата на дечји часопис, налепница за пртљаг, чланска карта и сл.) Садржаји: *Mein Name ist Petra Novak. Ich heiße Petra (Novak). Ich bin Petra.* *Wie heßt du?/Wie heißen Sie?Wie heißt ihr?Wer ist das?* *Das ist Markus. Das ist meine Lehrerin, Frau Simin. Freut mich.* *Meine Eltern heißen Zorica und Drago.* *Woher kommst du? Woher kommt*

		ihr?Woher kommen Sie? Ich komme aus Serbien. Ich wohne in Smederewo. Wo wohnst du?Wie ist deine Adresse/Telefonnummer? Презент слабих глагола и најфреквентнијих јаких глагола*(schlafen, fahren, essen, lesen, geben, nehmen, sprechen)* Употреба одређеног, неодређеног, присвојног, негационог члана у номинативу и акузативу. Употреба нултог члана. Употреба упитних заменица и прилога (wer, was, wo, wie, wann). Употреба показне заменице das. Исказна и упитна реченица – положај, глагола, ред речи. Интеркултурни садржаји: Формално и неформално представљање, именовање сродства, име и презиме, земље немачког говорног подручја.
Разуме упутства и налоге и реагује на њих.	Разумевање и давање једноставних упутстава и налога	**Језичке активности у комуникативним ситуацијама:** Слушање и читање налога и упутстава и реаговање на њих (комуникација у учионици- упутства и налози које размењују учесници у наставном процесу, упутства за игру и слично). **Садржаји:**

		Komm her! Kommt an die Tafel! Setz dich! Setzt euch! Mach(t) das Buch auf/zu! Lies/Lest vor! Hör(t) zu! Sing(t) mit! Sprich/Sprecht nach! Steh(t) auf! Pass(t) auf! Gib dein Buch an Petra! Gebt mir eure Hausaufgaben! Kannst du mir dein Heft geben? Kann ich dein Heft bekommen? Императив – потврдни и одрични облици 2. Лица једнине и множине. Употреба негационе партикуле – nicht. Императив глагола са наглашеним префиксом – рецептивно. Модални глаголи у љубазно формулисаним молбама, упутствима и предлозима – рецептивно. Ред речи у реченици са императивом. Интеркултурни садржаји: поштовање основних норми учтивости, песме.
Разуме једноставна и пажљиво исказана правила понашања (сугестије, препоруке, забране) и реагује на њих уз визуелну подршку (знакови, симболи и слично) и без ње.	Исказивање правила понашања	**Језичке активности у комуникативним ситуацијама:** Слушање и читање једноставних исказа у вези са правилима понашања. **Садржаји:** *Kann ich mich hier hinsetzen?Leider nicht, es ist besetzt.Hier darf man nicht sprechen.Du musst dein Handy*

		ausschalten. Die Tiere darf man nicht füttern. Неодређена заменица *man* у номинативу и акузативу. Презент модалних глагола у формулисаним молбама, упутствима и предлозима (рецептивно). Интеркултурни садржаји: понашање на јавним местима, значење симбола.
-разуме позив и реагује на њега -упућује позив за учествовање у заједничкој активности	упућивање позива за учествовање у заједничкој активности и реаговање на њих	**Језичке активности у комуникативним ситуацијама:** Слушање и читање једноставних текстова који садрже предлоге; усмено и писано договарање око предлога за учешће у заједничкој активности; писање позива за заједничку активност (нпр. прославу рођендана, спортску активност и сл.); прихватање/одбијање предлога, усмено или писано, уз поштовање основних норми учтивости и давање одговарајућег оправдања **Садржаји:** *Spielen wir Fußball/ Tischtennis/ Monopoly? Komm, wir spielen Schach! Wir spielen Baskettball. Spielst du mit? Möchtest du zu meiner Party kommen?Komm zu mir! Gehen wir ins Kino? Ja, grne. / Leider, kann ich nicht. Ich*

		muss lernen./ Nein, ich habe keine Lust. Употреба глагола кретања са акузативом. Употреба предлога (an, in, auf). **Интеркултурни садржаји:** Прикладно прихватање/ одбијање позива (рођендани, прославе, игре).
Разуме кратке и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих. Упућује кратке и једноставне молбе и захтеве.	Исказивање молбе, захтева и захвалности	**Језичке активности у комуникативним ситуацијама:** **Слушање** и читање једноставних исказа којима се тражи помоћ, услуга или обавештење, давање једноставног усменог или писаног одговора на исказану молбу или захтев, изражавање и прихватање захвалности у усменом или писаном облику. Садржаји: *Kann ich dir/Ihnen helfen?Ich habe eine Bitte. Möchtest du eine Orange?Kannst du mir bitte eine Orange geben?Ich möchte eine Tasse Tee.Kannst du mir bitte ein Stück Torte geben?Danke. Vielen Dank. Ich danke dir.Bitte. Nichts zu danken. Gern geschehen.* Употреба неодређеног члана у номинативу и акузативу. Употреба модалних глагола у презенту. **Интеркултурни садржаји:** Правила учтиве комуникације.

Разуме једноставно исказане честитке и реагује на њих -упућује једноставне честитке	Честитање	**Језичке активности у комуникативним ситуацијама:** Слушање и читање кратких и једноставних устаљених израза којима се честита празник, рођендан, или неки други значајан догађај; реаговање на упућену честитку у усменом и писаном облику. Садржаји: *Alles Gute zum Geburtstag!/ Liebe Lina, zum Geburtstag Viel Glück... Ich gratuliere dir/Ihnen zum Jubiläum. Frohe Weihnachten/Ostern...* Употреба личних заменица у номинативу, дативу и акузативу. Интеркултурни садржаји: празници и начин обележавања, прославе.
-разуме једноставан опис бића/ предмета/ места/појава -описује бића/ предмете/ места/ појаве једноставним језичким средствима	Описивање живих бића, предмета, места и појава	**Језичке активности у комуникативним ситуацијама:** Слушање и читање краћих једноставних описа живих бића, предмета, места и појава у којима се појављују информације о спољном изгледу, појавним облицима, димензијама и осталим најједноставнијим карактеристикама, давање кратких усмених и писаних описа живих бића, предмета,

		места и појава. Садржаји: *Meine Schwester ist groß und schlank.Wie sind deine Augen? Blau oder grün? Ihr Hund ist 2 Jahre alt, klein und schwarz.Er frisst gern Kekse.Das ist mein Zimmer.Es ist klein aber schön. Es gefällt mir sehr.Anna ist meine beste Freundin.Sie ist nett und freundlich. Sie hilft mir gern. Ich wohne in Bonn. Bonn ist eine schöne Stadt am Rhein.* Употреба придева и прилога као именског дела предиката уз глагол sein. Присвојни детерминативи у номинативу, дативу и акузативу. Ред речи у исказној и упитној реченици. Предлози уз глаголе мировања. Интеркултурни садржаји: Култура становања, однос према живој и неживој природи.
-разуме једноставне исказе о уобичајеним и тренутним активностима и реагује на њих -опише и планира уобичајенеи тренутне активности кратким једноставним језичким средствима -опише шта уме / не уме да (у)ради	Описивање уобичајених и тренутних активности, планова и способности	**Језичке активности у комуникативним ситуацијама:** Слушање/читање описа о уобичајеним/тренутним активностима, плановима и способностима у породичној и школској средини; састављање порука и спискова у вези са активностима и плановима и

		способностима. Садржаји: *Was machst du jetzt/ heute Nachmittag?/Ich mache meine Hausaufgaben./ Ich wohne ganz oben im Haus/ im fünften Stock./ Hast du eine Wohnung oder ein Haus?Wann gehst du schlafen? Hast du freitags immer Deutsch?Ich gehe dreimal der Woche zum training.* Употреба прилога за време и место*(donnerstags/da/dort/hier).* Ред речи у исказној, упитној и узвичној реченици. Интеркултурни садржаји: Радно време, разонода, живот породице.
-разуме свакодневне исказе у вези са непосредним потребама осетима и осећањима и реагује на њих. -изрази основне потребе, осете и осећања једноставним језичким средствима.	Исказивање потреба, осета и осећања	**Језичке активности у комуникативним ситуацијама:** **Слушање и** читање исказа у вези са потребама, осетима и осећањима; саопштавање потреба и осета и предлагање решења у вези са њима. Усмено и писано исказивање својих осећања и (емпатично) реаговање на туђа. **Садржаји:** *Ich bin durstig./ Ich habe Hunger./ Mir ist kalt./heiß/ Ich bin müde/tautrig/froh.*

		Möchtest du schlafen?/ etwas Wasser trinken?Möchtest du ein Käsebrot? Личне заменице у номинативу, дативу и акузативу. **Интеркултурни садржаји:** Употреба емотикона, мимика и гестикулација.
-разуме једноставна обавештења о простору и оријентацији у простору и реагује на њих -тражи и пружи кратка обавештења о оријентацији у простору -опише непосредни простор у коме се креће	Исказивање просторних односа и величина	**Језичке активности у комуникативним ситуацијама:** Слушање и читање краћих текстова у којима се на једноставан начин описују просторни односи и оријентација у простору; усмено и писано тражење и давање информација о сналажењу/ оријентацији у простору; усмено и писано описивање просторних односа у приватном и јавном простору (соба, стан, школа, учионица, кућа, музеј, биоскоп) Садржаји: *Wo ist dein Sportzeug?Wo liegt die Schweiz auf der Landkarte?Wo ist die Bank? Ich bin vor/hinter / neben der Garage. Meine Mutter ist auf dem Markt/ im Supermarkt/ bei ihrer Frisörin. Die Bäckerei ist neben der Schule. Meine Stadt ist*

		in Nordserbien. Entschuldigung, wie komme ich zum Theater?-Gehen Sie nur geradeaus, etwa 50 m. Употреба датива и акузатива уз глаголе мировања и кретања у простору. Прилози за место: *geradeaus, links, rechts* Интеркултурни садржаји: Јавни простор, култура становања.
-разуме једноставна обавештења о хронолошком и метеоролошком врремену и реагује на њих. -тражи и даје кратка и једноставна обавештења о хронолошком и метеоролошком времену	Исказивање времена (хронолошког и метеоролошког)	**Језичке активности у комуникативним ситуацијама:** Слушање и читање кратких текстова који се односе на тачно време, дан, месец или део дана (разглас, план вожње на аутобуској/железничкој станици , аеродрому, биоскопски програм, договор за неку активност) или на метеоролошко време(тренутне или уобичајене временске прилике), усмено и писано тражење и давање информација о времену дешавања неке активности или о метеоролошким приликама. Садржаји: *Wie spät ist es? Es ist ein Viertel nach neun.Es ist einund zwanzig Uhr fünfzehn.Wann beginnt die Schule?Am ersten September.Am Donnerstag. Um 8 Uhr.Wie ist das Wetter? Es regnet/Es schneit.*

		Die Sonne scheint. Es ist kalt/ warm/heiß. Употреба фраза за званично и незванично исказивање сатнице. Употреба предлога (am, um, nach, vor). Безлични глаголи (рецептивно). Интеркултурни садржаји: Клима, разговор о времену, географске дестинације.
Разуме једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање и реагује на њих -тражи и даје једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање	Изражавање припадања/неприпадања и поседовања/ непоседовања	**Језичке активности у комуникативним ситуацијама:** Слушање и читање једноставних текстова са исказима за изражавање припадања/ неприпадања, поседовања/ непоседовања и реаговање на њих усмено и писано, исказивање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања. Садржаји: *Ist das deine Katze? Nein, das ist Marias Katze.Mein Hund ist nicht da.Das ist das Haus von meinen Eltern. Mimi ist die Katze von Barbara. Hast du einen Kugelschreiber? Ich brauche einen Regenschirm.Hier ist mein Kugelschreiber.* Употреба присвојних чланова. Изражавање припадности предлогом von и дативом. Интеркултурни садржаји: Породица и пријатељи, однос

		према животињама, кућни љубимци.
Разуме једноставне исказе за исказивање допадања/недопадања, слагања / неслагања и реагује на њих -тражи мишљење и изражава допадање/недопадање једноставним језичким средствима	Изражавање допадања/недопадања	**Језичке активности у комуникативним ситуацијама:** Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање допадања/недопадања и реаговање на њих; усмено и писано исказивање слагања/ неслагања, допадања/недопадања. Садржаји: *Ich mag Rockmusik. Ich liebe meine Familie und meine Freunde. Ich schwimme gern. Mein Lieblingssport ist Volleyball. Skifahren finde ich doof. Wie findest du die neue Mathelehrerin? Ich finde sie nett.* Презент модалног глагола mögen. Сложеница – род и грађење (рецептивно). Глагол finden за изражавање допадања/недопадања. Интеркултурни садржаји: Уметност, књижевност за младе, филм, стрип, музика, храна...
-разуме једноставне изразе који се односе на количину(број особа, животиња и предмета, количина приликом куповине и сл) и реагује на њих. -тражи и пружи основне	Изражавање количине и бројева	**Језичке активности у комуникативним ситуацијама:** Слушање и читање једноставних исказа који

информације у вези са количинама и бројевима -изрази присуство/одсуство некога/нечега		садрже информације у вези са количином и бројевима (новчани износ, узраст, време, број телефона и слично), усмено и писано коришћење једноставних исказа са бројевима до 100. Садржаји: *Wie viele Menschen stehen da? Wie viel Butter brauchst du für den Kuchen? 200Gramm. Gibt es etwas Butter im Kühlschrank? Nein, wir brauchen Butter. Ich kaufe 4 Flaschen Öl, eine Packung Salz, einen Becher Joghurt, zwei Schachteln Pralinen. Was kostet das? Das macht 15,50 Euro. Meine Einkaufsliste: zwei Kilo Äpfel, drei Liter Milch, ein Pfund Kaffee.* Употреба језичких средстава квантификације. Употреба лексике којом се именује амбалажа. Исказивање количине и цене. Бројеви до 100. Интеркултурни садржаји: Друштвено окружење, путовања.

Кључни појмови: комуникативни приступ, функционална употреба језика, интеркултуралност

Опште предметне компетенције:

Општа предметна компетенција или језичка комуникативна компетенција обухвата поседовање свести о језику као комуникационом средству, располагање основном језичком писменошћу и схватање

повезаности између језикâ и културних идентитета. Она омогућава ученику да се користи једноставним језичким средствима у циљу обављања елементарне писмене и усмене комуникације, остваривања интеракције и преношења информативних и других садржаја из полазног језика ка циљном и обрнуто, у приватном, јавном и образовном контексту.

Основни ниво
Ученик разуме главне информације у најједноставнијим писаним и усменим исказима. У усменом и писаном општењу користи најједноставнија језичка средства за исказивање информација о себи и својим непосредним потребама. Познаје основне граматичке и лексичке елементе. Разуме основне појаве и процесе циљне културе.

Средњи ниво
Ученик разуме препознатљиве и предвидиве информације у фреквентнијим и једноставнијим врстама писаних текстова и формама усменог општења, а које се односе на њему блиске ситуације и појаве. Користи типске фразе, готове изразе, конструкције и просте реченице за формулисање конкретних исказа везаних за сопствену личност и свакодневне активности или послове. Познаје одређени број правилних граматичких елемената и структура и основну лексику из домена сопствене свакодневице и непосредног интересовања. Поседује свест о суштинским сличностима и разликама између своје и циљне културе.

Напредни ниво
Ученик разуме већи број речи и израза у свакодневној усменој и писаној комуникацији, везаних за сопствену личност, окружење, интересовања, школски контекст. Поседује елементарни репертоар језичких средстава за савладавање типичних и уобичајених свакодневних комуникативних ситуација. Ученик познаје већину једноставнијих и одређени број сложенијих граматичких правила и фреквентне лексике. Ученик прихвата постојање разлика између сопствене и циљне културе и прилагођава своје понашање основним општеприхваћеним друштвеним конвенцијама.

Специфичне предметне компетенције:

КОМПЕТЕНЦИЈА РАЗУМЕВАЊА ГОВОРА. Уважавајући чињеницу да су аудио и аудиовизуелни медији, укључујући и нове медије, за младу генерацију примаран извор информисања, праћење аутентичних и псеудоаутентичних аудио и видео записа морало би бити једна од централних активности и у настави страног језика. Њу практично не би требало изоставити ни са једног часа и то од самог почетка учења страног језика, како би се ученици континуирано навикавали на различите видове говора на страном језику и јачали когнитивне способности неопходне за процесуирање информација добијених усменим путем. Ученици постепено усвајају технике за издвајање и селекцију суштинских информација и прихватају чињеницу да не могу у потпуности разумети говор већ да се приликом слушања морају оријентисати према оним елементима које су успели да схвате (укључујући и визуализацију околности у којима се одвија комуникација).

КОМПЕТЕНЦИЈА РАЗУМЕВАЊА ПИСАНОГ ТЕКСТА. Како се ова компетеницијa и у матерњем и у страном језику стиче и увежбава путем самосталног читања, то ученике увек треба подстицати да се с новим и непознатим текстом суочавају најпре сами (техником читања у себи), покушавајући да утврде општи смисао прочитаног текста (тему, главне нити садржаја, развој и расплет описане ситуације и сл.), као и мањи или већи број појединачних релевантних детаља. У првом случају тексту се приступа са намером глобалног разумевања, а у другом селективног (уколико се издваја неколико важних појединости) или детаљног (код текстова који се морају схватити у потпуности). Техника читања текста наглас, наслеђена из преткомуникативне наставе страних језика (било да то чини наставник или сами ученици), не треба да буде доминантан начин за дидактичку обраду новог текста (оно се евентуално може примењивати у фазама провере повезивања писане форме и звучне слике речи

и исказа). Самосталним приступом новом тексту ученици се подстичу да читају на аутентичан начин.

КОМПЕТЕНЦИЈА ПИСАНОГ ИЗРАЖАВАЊА. У ери виртуелног комуницирања писање не губи на значају, али се одвија у измењеној форми; све чешће се, наиме, констатује да се границе функционалних стилова померају и да се елементи говорног језика појављују у многим видовима писане комуникације у којима су доскора били незамисливи. Образовни стандарди стога предвиђају да ће ученици умети да пишу једноставне податке о себи и лицима из блиског окружења, у обрасцима, упитницима или табелама, краће белешке о важним информацијама и тренутним потребама, кратке и једноставне поруке (нпр. СМС, имејл, објаве на друштвеним мрежама) у којима се захваљује, извињава или нешто честита итд. Врсте текстова које се усвајају структурно су једноставне али покривају широк спектар домена у којима се примењује активност писања (како на матерњем тако и на страном језику). У овој фази учења не треба инсистирати на граматичкој и правописној тачности, већ превасходно на кохеренцији текста, што је непосредно повезано са способношћу организације идеја и представља основ за свако даље академско описмењавање.

КОМПЕТЕНЦИЈА УСМЕНОГ ИЗРАЖАВАЊА. У савременој настави страних језика комуникативна компетенција се неретко своди на пуку говорну активност, те се усмено изражавање сматра јединим или макар примарним циљем учења. Наставнику се, наиме, препоручује да самостално одређује начине вредновања у складу с датим наставним околностима.

КОМПЕТЕНЦИЈА МЕДИЈАЦИЈЕ. Пошто се у последњим разредима основне школе медијација и у наставним програмима издваја као посебна активност у настави страних језика, она је актуелизована и у образовним стандардима. Под медијацијом се подразумева сваки вид преношења садржаја с једног језика на други (један од њених видова јесте и поступак превођења, приликом којег се преноси сама порука, али и њена спољна форма; у школским условима није предвиђено усвајање ове технике). Компетенција медијације је дефинисана као врста језичког посредовања између особа које не говоре исти језик, а у циљу преношења (суштине) поруке, што укључује и одређено преобликовање текста (усменог, писаног или комбинованог)

ЛИНГВИСТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА. Усвајање правила и закономерности страног језика на различитим језичким нивоима (фонетско-фонолошком, правописном, граматичком, лексичком, функционално-стилистичком) саставни је део наставе и учења страних језика, али не може бити њихова главна сврха и примарни садржај, као што је већ раније истакнуто. Како задаци показују, граматички садржаји се не увежбавају нити проверавају ванконтекстуално; граматичко-лексичка знања треба да буду функционалног карактера, односно повезана с комуникативним потребама. Граматичка прогресија се постепено усложњава и ученик на вишим нивоима учења бива у стању да за исту комуникативну сврху користи све комплекснија језичка средства.

ИНТЕРКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА. Полазећи од премисе да језик и култура чине нераздвојиво јединство, дефинисањем стандарда који се односе на стицање интеркултурне компетенције валоризује се учење културних специфичности заједница циљног језика и оспособљавање за непристрасно и нестереотипно поређење полазне и циљне културе. Култура се поима у најширем смислу, тако да се не односи само на највише производе човекове комплексне когнитивне и уметничке делатности, већ обухвата и културу свакодневице, тј. основне појаве свакодневног живота циљних култура (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода). Задаци из ове области могу послужити за проверу не само стечених знања већ и прагматичких вештина, културно сензитивног обликовања ставова као и вербалног и невербалног понашања.

1) ФУНКЦИОНАЛНО-ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

Функционално-прагматичка компетенција представља комуникативну компетенцију у ужем смислу и обухвата умеће рецепције (разумевања говора и разумевања писаног текста), умеће продукције (писано и усмено изражавање), умеће интеракције и умеће језичког посредовања (медијације).

Основни ниво

Ученик разуме најфреквентније речи и изразе из свакодневног спорог и разговетног говора, као и најједноставније писане текстуалне форме. Уме да обави основне комуникативне активности (поздрављање, представљање, добродошлица, опраштање, захваљивање, пружање информација о себи, распитивање о суштинским информацијама које се тичу саговорника).

Средњи ниво

Ученик разуме уобичајене речи, изразе, фразе и кратке везане усмене исказе и записе који се тичу његових непосредних искуствених доживљаја и сфера интересовања. Сналази се у кратким и увежбаним комуникационим секвенцама и улогама, уз употребу научених и уобичајених фраза и формула (постављање питања и давање одговара).

Напредни ниво

Ученик разуме фреквентне и уобичајене писане и усмене исказе, као и кратке, једноставне текстове и усмене прилоге везане за познате теме, појаве и догађаје. Обавља основне језичке функције (давање и тражење, тј. размена информација о искуствено блиским датостима и појавама, једноставно исказивање идеја и мишљења), у писаном и усменом општењу, уз успостављање базичног, али ефикасног друштвеног контакта.

2) ЛИНГВИСТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

Лингвистичка компетенција се односи на познавање и разумевање принципа функционисања и употребе језика и обухвата фонолошко-фонетска, правописна, лексичка, семантичка, граматичка (морфосинтаксичка) знања.

Основни ниво

Ученик познаје изговор фреквентних, понављаних и меморисаних гласова, као и неких најчешћих гласовних група. Повезује гласове и начин(е) њиховог записивања у увежбаним речима. Познаје ограничени број регуларних морфолошких облика и синтаксичких структура у оквиру наученог контигента језичких средстава. Користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за савладавање основних комуникативних активности.

Средњи ниво

Ученик познаје исправан изговор већине гласова и гласовних група, уз ограничења акценатско-интонацијске природе. Ученик исправно записује гласове и гласовне комбинације и познаје одређен број основних правописних правила. Ученик познаје једноставне граматичке елементе и конструкције. Ученик познаје ограничени репертоар готових израза и вишечланих конструкција за исказивање свакодневних конкретних активности и потреба.

Напредни ниво

Ученик углавном правилно изговара све гласове и гласовне групе, чак и у тежим и неувежбаним комбинацијама гласова, уз поштовање акценатско-интонацијских правила. Записује речи и изразе с релативном ортографском тачношћу и познаје фреквентна правописна правила. Познаје одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и основне начине творбе именица, глагола, придева, прилога. Ученик познаје фреквентне лексичке елементе који се односе на искуствено блиске теме и ситуације.

3) ИНТЕРКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА

Основни ниво

Ученик познаје основне појаве и процесе који одликују свакодневни живот циљне културе / циљних култура, познаје основне просторне и временске оквире развоја циљне културе / циљних култура, као и најзначајније личности и дела из историје и савременог доба. Ученик показује интересовање за одређене појаве и личности циљне културе.

Средњи ниво

Ученик поседује основна знања о разликама у свакодневном животу и разуме да су разлике последица сложености културе. Ученик познаје и разуме основне природне и друштвене специфичности циљне културе. Ученик поседује свест о основним сличностима и разликама између своје и циљне културе и препознаје/избегава најкритичније табуе и неспоразуме у комуникацији. Негује позитиван и отворен став према разликама које препознаје између своје и циљне културе.

Напредни ниво

Ученик поседује општа знања о свакодневном животу, друштву и култури страног/страних језика. Разуме утицај природних и друштвених појава на процесе у властитој и циљној култури; разуме положај земаља циљне културе у свету и њихову везу са властитом културом. Прихвата разлике које постоје између властите и циљне културе и уме да прилагоди понашање основним конвенцијама.

Негује став отворености и радозналости према циљној култури / циљним културама и поседује основне вештине за критичко истраживање и разумевање појава циљне и властите културе.

Искази који описују шта ученик/ученица треба да зна и уме у оквиру функционално прагматичке, лингвистичке и интеркултуралне компетенције на основном, средњем и напредном нивоу за први или други страни језик дефинисани су Правилником о општим стандардима постигнућа за крај основног образовања за страни језик који је објављен у "Службеном гласнику РС", бр. 78/2017 од 18.08.2017. године, а ступио је на снагу 26.08.2017. године.

Опште међупредметне компетенције:

1. компетенција за учење;

2. одговорно учешће у демократском друштву;

3. естетичка компетенција;

4. комуникација;

5. одговоран однос према околини;

6. одговоран однос према здрављу;

7. предузимљивост и оријентација ка предузетништву;

8. рад са подацима и информацијама;

9. решавање проблема;

10. сарадња;

11. дигитална компетенција.

Образовни стандарди:

Следећи искази описују шта ученик/ученица зна и уме на **основном** нивоу.
1. ФУНКЦИОНАЛНО-ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА
РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА
ДСТ.1.1.1. Разуме најједноставније речи, имена, бројеве (нпр. цене, датуме, изразе за количину и меру) и успева да их запише, уколико му се

саопштавају или диктирају полако и разговетно и уколико су јасно контектуализовани.
ДСТ.1.1.2. Разуме значење најфреквентнијих речи, фраза и других основних лексичких елемената у оквиру једноставних, кратких , јасно
контекстуализованих усмених исказа.
ДСТ.1.1.3. Разуме и прати једноставна упутства и обавештења која се односе на познате ситуације, а исказана су спорим темпом и разговетно.
ДСТ.1.1.4. Разуме споро и разговетно артикулисана јасно контекстуализована питања која се односе на непосредне личне потребе и
интересовања, породицу, блиско окружење.
ДСТ.1.1.5. Разуме основни смисао најједноставније конверзације, тј. предмет разговора који прати, уколико саговорници говоре довољно
разговетно и споро.
РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА
ДСТ.1.1.6. Препознаје лична и друга имена, као и најуобичајеније интернационализме, разуме фреквентне речи и изразе.
ДСТ.1.1.7. Разуме кратке и једноставне поруке у белешкама, електронским порукама (мејл, СМС).
ДСТ.1.1.8. Разуме најједноставна упутства, уколико укључују и визуелне елементе.
ДСТ.1.1.9. Разуме општи смисао и главне информације у најједноставнијим врстама текстова (натписи, огласи, вести, кратки извештаји,
сервисне информације, временске прогнозе, брошуре, проспекти, рекламе, стрипови), уколико су праћени илустративним елементима и
препознатљивим начином графичког обликовања.
УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ
ДСТ.1.1.10. Чита наглас (изражајно) кратке и једноставне текстове (показујући да прати њихов општи смисао).
ДСТ.1.1.11. Успоставља и одржава друштвени контакт користећи најједноставнија језичка средстава приликом поздрављања, представљања,
добродошлице, окончања комуникације, захваљивања, извињавања, давања података о себи, распитивања о основним подацима који се тичу
саговорника.
ДСТ.1.1.12. Саопштава саговорнику основне информације о себи и најближем окружењу (породица, кућни љубимци, место становања, школа,
хоби).
ДСТ.1.1.13. Најједноставнијим језичким средствима тражи од саговорника одређени предмет.
ДСТ.1.1.14. Најједноставнијим језичким средствима, уз употребу увежбаних фраза, именује и описује људе и ствари из свог непосредног
окружења или везане за лична искуства.
ДСТ.1.1.15. Поставља најједноставнија питања личне природе (о блиским темама, потребама, интересовањима, предметима у нечијем поседу)
и одговара на слична питања саговорника.
ДСТ.1.1.16. Најједноставнијим језичким средствима саопштава шта воли, а шта не и поставља иста/таква питања саговорнику.
ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ
ДСТ.1.1.17. Пише најједноставније податке о себи и лицима из свог блиског окружења, у обрасцима, упитницима или табелама.
ДСТ.1.1.18. Пише најкраће и најсажетије белешке о информацијама од непосредног личног интереса (нпр. списак за куповину).
ДСТ.1.1.19. Писаним путем доставља информације о себи или тражи информације о другима.

ДСТ.1.1.20. Пише кратке и једноставне поздраве и поруке (као СМС, путем електронске поште или социјалне мреже).
ДСТ.1.1.21. Повезује неколико кратких исказа у везани текст о блиским темама.
МЕДИЈАЦИЈА
ДСТ.1.1.22. На матерњем језику преноси саговорнику општи смисао јавних натписа и краћих текстова опште информативне природе (плаката, транспарената, јеловника...).
ДСТ.1.1.23. На матерњем језику саопштава основну тему и најопштији садржај кратког усменог исказа на страном језику.
ДСТ.1.1.24. На матерњем језику саопштава основну тему и најопштији садржај кратког писаног текста на страном језику.
2. ЛИНГВИСТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА
ДСТ.1.2.1. Препознаје и разумљиво изговара једноставније гласове и најчешће гласовне групе и познаје основне интонацијске схеме (нарочито упитну).
ДСТ.1.2.2. Правилно записује познату лексику.
ДСТ.1.2.3. Познаје и/или користи ограничени број правилних морфолошких облика и синтаксичких структура у оквиру наученог репертоара језичких средстава.
ДСТ.1.2.4. Користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за обављање основних комуникативних активности.
3. ИНТЕРКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА
ДСТ.1.3.1. Познаје основне појаве свакодневног живота циљних култура (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода).
ДСТ.1.3.2. Зна за регије и државе у којима се страни језик користи као већински.
ДСТ.1.3.3. Познаје најзначајније историјске догађаје циљних култура.
ДСТ.1.3.4. Познаје неколико најпознатијих историјских и савремених личности циљних култура; наводи и на матерњем језику даје основне податке о некој личности из циљних култура за коју показује интересовање.
ДСТ.1.3.5. Познаје неколико најпознатијих културних остварења циљних култура; наводи и описује на матерњем језику неколико локација циљних култура за које показује интересовање.
Следећи искази описују шта ученик/ученица зна и уме на **средњем** нивоу.
1. ФУНКЦИОНАЛНО-ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА
РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА
ДСТ.2.1.1. Разуме фреквентне речи и изразе као главне носиоце значења у кратким саопштењима на блиске теме.
ДСТ.2.1.2. Разуме једноставније поруке личне природе.
ДСТ.2.1.3. Разуме једноставнија упутства и поступа у складу с њима.
ДСТ.2.1.4. Разуме краћа саопштења и питања која се односе на блиску и познату тематику.
ДСТ.2.1.5. Разуме предмет краће усмене интеракције о личним и породичним стварима, непосредном друштвеном окружењу, природној средини.
ДСТ.2.1.6. Разуме споријi, јасно артикулисани монолошки исказ од неколико реченица, уз одговарајуће паузе и понављања.
ДСТ.2.1.7. Разуме основни смисао кратких телевизијских емисија (или других аудио-визуелних записа) о познатим темама, с предвидљивим информацијама, уколико се говори споро и разговетно.
ДСТ.2.1.8. Разуме појединачне речи, једноставне фразе и предвидљиве конструкције у модерној музици.

РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА
ДСТ.2.1.9. Разуме краће поруке личне природе са неколико суштинских информација (писма, мејлови итд.)
ДСТ.2.1.10. Разуме најједноставније савете и упутства која се тичу непосредних потреба (оријентација у простору, употреба апарата, правило
игре), праћена визуелним елементима.
ДСТ.2.1.11. Разуме општи смисао и најважније информације у једноставнијим информативним текстовима (новинске вести, брошуре,
проспекти, кратке репортаже, кратки прилози на друштвеним мрежама), с блиском тематиком и предвидљивим порукама.
ДСТ.2.1.12. Разуме општи садржај различитих врста нелинеарних интернет текстова, прилагођених узрасту и интересовањима.
ДСТ.2.1.13. Разуме најопштији смисао једноставних прозних и поетских текстова прилагођених узрасту и интересовањима.
ДСТ.2.1.14. Разуме општи смисао једноставнијих текстова модерне музике.
ДСТ.2.1.15. Разуме садржај једноставних рекламних порука уколико не садрже игру речи или неко конотативно/скривено/метафорично
значење.
УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ
ДСТ.2.1.16. Успева да на кратко поведе и/или одржи разговор на блиске и познате теме.
ДСТ.2.1.17. У оквиру размене информација са саговорником о темама од непосредног личног интереса повезује неколико реченица у
смислену целину.
ДСТ.2.1.18. На једноставан начин тражи од саговорника предмет, објашњење, услугу.
ДСТ.2.1.19. Једноставним средствима описује или представља људе, предмете у свакодневној употреби, места, уобичајене активности.
ДСТ.2.1.20. Поставља једноставнија питања о темама које одговарају његовим интересовањима (слободно време, хоби, школа, породица,
другови) и одговара на слична питања саговорника.
ДСТ.2.1.21. Исказује допадање и недопадање, слагање и неслагање.
ДСТ.2.1.22. Размењује основне информације о плановима и обавезама.
ДСТ.2.1.23. Формулише љубазне молбе и извињења.
ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ
ДСТ.2.1.24. Пише краће белешке о важним информацијама и тренутним потребама.
ДСТ.2.1.25. Писменим путем тражи или преноси детаљнија обавештења и податке личне природе.
ДСТ.2.1.26. Пише једноставне поруке (у личном обраћању) и објаве (на социјалним мрежама), као и кратка писма пријатељима и познаницима
да би изразио захвалност, извињење и слично.
ДСТ.2.1.27. Пише кратке текстове на блиске теме у којима описује себе, своју породицу и окружење, користећи фреквентне кохезивне
елементе.
МЕДИЈАЦИЈА
ДСТ.2.1.28. На матерњем језику преноси саговорнику општи смисао и појединачне информације краћих и једноставнијих писаних текстова
опште информативне природе.
ДСТ.2.1.29. На матерњем језику саопштава основну тему и најважније информације краћег усменог исказа.
ДСТ.2.1.30. На матерњем језику саопштава основну тему и најважније информације краћег писаног текста.
ДСТ.2.1.31. На страном језику саопштава туристима најједноставније информације коју су

тражили од трећег лица (назив улице, број линије у
градском саобраћају, цену).
2. ЛИНГВИСТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА
ДСТ.2.2.1. Препознаје и разумљиво изговара већину гласова и гласовних група, уз одређена прозодијска ограничења (акценти, интонација,
дужина).
ДСТ.2.2.2. Исправно записује фреквентне и увежбане краће речи, познаје и примењује одређен број основних правописних правила.
ДСТ.2.2.3. Познаје и/или користи једноставније граматичке елементе и конструкције.
ДСТ.2.2.4. Поседује ограничени репертоар готових израза и вишечланих конструкција за исказивање свакодневних конкретних активности и
потреба.
3. ИНТЕРКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА
ДСТ.2.3.1. Разуме и описује сличности и разлике у свакодневном животу (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода).
ДСТ.2.3.2. Познаје основне елементе у области умећа живљења (начин обраћања и поздрављања, тачност, конвенције и сл.).
ДСТ.2.3.3. Препознаје најкритичније обрасце понашања које је непримерено/ неприкладно у контексту циљних култура.
ДСТ.2.3.4. Препознаје најчешће стереотипе у вези са својом и циљним културама.
ДСТ.2.3.5. Познаје основне одлике регија и држава у којима се страни језик користи као већински.
ДСТ.2.3.6. Познаје животне услове који владају у појединим екосистемима света (клима, географске одлике и сл.) где се користи страни језик.
ДСТ.2.3.7. Препознаје да постоји повезаност појава из прошлости са појавама из садашњости циљних култура.
ДСТ.2.3.8. Представља и укратко описује на циљном језику неколико познатих личности и појава из циљних култура, као и оне за које показује
интересовање.
Следећи искази описују шта ученик/ученица зна и уме на нап ре дном нивоу.
1. ФУНКЦИОНАЛНО-ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА
РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА
ДСТ.3.1.1. Разуме саопштења, упутства, молбе итд. које се тичу његових потреба и интересовања.
ДСТ.3.1.2. Разуме основни смисао и главне информације из разговора двоје или више (са)говорника, уколико се говори разговетно и умереним
темпом.
ДСТ.3.1.3. Разуме кратко и једноставно монолошко излагање на узрасно адекватне и блиске теме, као и презентације праћене визуелним
елементима.
ДСТ.3.1.4. Разуме основни смисао и главне информације радио и телевизијских емисија (или других аудио визуелних записа) о блиским
темама, као и тему и основу поруку кратких телевизијских репортажа и документарних филмова помажући се визуелним информацијама.
ДСТ.3.1.5. Разуме општи смисао и фреквентне фразе и изразе једноставнијих текстова модерне музике.
РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА
ДСТ.3.1.6. Разуме општи смисао и релевантне информације на блиске теме у порукама, писмима, мејловима.
ДСТ.3.1.7. Разуме једноставнија упутства у вези с личним потребама и са сналажењем на јавним местима.

ДСТ.3.1.8. Разуме општи смисао и појединачне информације у узрасно примереним информативним текстовима различитих врста и
разноврсне тематике, примерене узрасту.
ДСТ.3.1.9. Разуме општи садржај и главне информације различитих врста нелинеарних интернет текстова, прилагођених узрасту и
интересовањима.
ДСТ.3.1.10. Разуме информације, главне идеје и поруке фикционалних прича и других форми из области књижевности за младе.
ДСТ.3.1.11. Разуме општи смисао и једноставније формулације у текстовима модерне музике.
ДСТ.3.1.12.Разуме смисао једноставнијих рекламних порука.
УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ
ДСТ.3.1.13. Описује себе и околину, школски контекст и приватан живот, свакодневне навике, претходне и планиране активности и догађаје.
ДСТ.3.1.14. Поставља неколико повезаних питања у низу, на познате теме у вези са личним потребама, интересовањима, обавезама, жељама,
уз евентуалну помоћ и понављање; одговара на слична питања саговорника.
ДСТ.3.1.15. Објашњава зашто му се нешто допада или не допада, зашто се слаже или не слаже, зашто нешто воли или не; на једноставан начин
износи и образлаже своје ставове и мишљење.
ДСТ.3.1.16. Објашњава оно што не разуме и тражи помоћ (вербалним и невербалним средствима).
ДСТ.3.1.17. Једноставним средствима пореди људе, ствари и појаве.
ДСТ.3.1.18. На једноставан начин и укратко излаже на задату тему или резимира краћи текст (прочитан или одслушан), делимично користећи и
језичка средства која се у њему појављују.
ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ
ДСТ.3.1.19. Пише обична и електронска писма у којима с пријатељима и познаницима договара активности и једноставним језичким
средствима обрађује/спомиње узрасно релевантне теме.
ДСТ.3.1.20. Саставља краће текстове од неколико повезаних реченица о себи, друштвеном и природном окружењу, аспектима приватног и
школског живота.
ДСТ.3.1.21. На једноставан начин описује догађаје и обављене активности.
ДСТ.3.1.22. Пише кратке приче од понуђеног језичког материјала на узрасно адекватне теме.
ДСТ.3.1.23. На једноставан начин резимира или препричава краћи (прочитан или одслушан) текст, у извесној мери користећи и језичка
средства која се у њему појављују.
МЕДИЈАЦИЈА
ДСТ.3.1.24. На матерњем језику саопштава основну тему и појединачне информације нешто опширнијег усменог исказа, примереног узрасту и
интересовањима.
ДСТ.3.1.25. На матерњем језику преноси саговорнику тему, садржај и главне информације из краћих и једноставнијих писаних текстова
(новинских и књижевних), примерених узрасту и интересовањима.
ДСТ.3.1.26. На страном језику саопштава једноставније информације добијене од трећег лица у вези с блиским комуникативним ситуацијама и
познатим темама.

ДСТ.3.1.27. На матерњем језику преноси информације, упутства, молбе, савете и сл. Добијене од трећег лица.

2. ЛИНГВИСТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

ДСТ.3.2.1. Углавном коректно изговара све гласове и гласовне групе, чак и у понеким тежим комбинацијама гласова, уз поштовање акценатско-интонацијских правила, а евентуалне неправилности не угрожавају комуникацију.

ДСТ.3.2.2. Записује речи и изразе с релативном ортографском тачношћу (тако да не долази до неспоразума) и познаје и примењује фреквентна правописна правила.

ДСТ.3.2.3. Познаје и/или користи одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и основне начине творбе и флексије именица, глагола, придева, прилога.

ДСТ.3.2.4. Користи фреквентне лексичке елементе који се односе на теме и ситуације из његовог непосредног искуства.

3. ИНТЕРКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА

ДСТ.3.3.1. Разуме основне сличности и разлике између своје и циљних култура у различитим аспектима свакодневног живота и прихвата постојање разлика.

ДСТ.3.3.2. Разуме основне сличности и разлике између своје и циљних култура у области умећа живљења и прихвата постојање разлика; примењује неке основне елементе у области умећа живљења (нпр. начин обраћања и поздрављања).

ДСТ.3.3.3. Разуме и избегава основне облике непримереног/неприкладног понашања у контексту циљних култура.

ДСТ.3.3.4. Препознаје да постоји пристрасност у тумачењу културних појава и негује критичко мишљење у њиховом посматрању и разумевању.

ДСТ.3.3.5. Познаје положај земаља у којима се користи страни језик.

ДСТ.3.3.6. Познаје положај циљног језика у глобалном контексту и код нас.

ДСТ.3.3.7. Познаје најтипичније представнике појединих екосистема света где се користи страни језик и доводи их у везу са одликама екосистема.

ДСТ.3.3.8. Препознаје повезаност најважнијих појава из историје циљних култура и опште историје.

ДСТ.3.3.9. Препознаје утицај неколико најзначајнијих личности и дела из друштвене и уметничке историје циљних култура у свету, које доводи у везу са друштвеним и уметничким појавама из наше историје и обрнуто. (ИЗВОР: ПРАВИЛНИК О ОПШТИМ СТАНДАРДИМА ПОСТИГНУЋА ЗА КРАЈ ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА ЗА СТРАНИ ЈЕЗИК ("Сл. гласник РС", бр. 78/2017)**Додатна и допунска настава**

НЕМАЧКИ ЈЕЗИК - ДОПУНСКА НАСТАВА

Циљ	Утврдити садржаје са оним ученицима, који нису успели да их усвоје у редовној настави применом индивидуализације како би им се омогућило усвајање програма.
Кораци	Идентификовање ученика који спорије напредују, организација допунског рада (избор садржаја за одређени разред или за одређеног ученика), извођење допунске наставе, праћење ученика.
Начин реализације (облици и методе рада)	Диференцијација задатака Индивидуални рад, рад у пару, рад у групи
Временски оквир	Током школске године
Вредновање – начин коришћења резултата вредновања	Усмена и писмена провера постигнућа ученика, вођење педагошке документације.

ПЕТИ РАЗРЕД	Поздрављање, представљање	2
	Активности младих, допадање/недопадање	2
	Слаби глаголи- презент, sein, haben	3
	Негација –nicht/kein	2
УКУПНО		**9**

НЕМАЧКИ ЈЕЗИК - ДОДАТНА НАСТАВА

Циљ	Проширивање и продубљивање садржаја редовне наставе ради боље комуникације на немачком језику.
Кораци реализације	Уочавање ученика који брже напредују, организација додатног рада (избор садржаја за одређени разред или

	за одређеног ученика), извођење додатне наставе, праћење ученика.	
Начин реализације (облици и методе рада)	Диференцијација задатака Индивидуални рад, рад у пару, рад у групи	
Временски оквир	Током школске године	
Вредновање – начин коришћења резултата вредновања	Усмена и писмена провера постигнућа ученика, вођење педагошке документације, учешће даровитих ученика на свим нивоиматакмичења (школско, општинско, градско, републичко, међународно)	
	Ich mag das	1
ПЕТИ РАЗРЕД	Meine Schule	1
	Was brauchst du heute?	4
	Schon wieder Eintopf	2
УКУПНО		**8**

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Области које програм обухвата и препоручени фонд часова по областима:

Mein Profil/Модул 1 36

Meine Schule/Модул 2 36

Програм се остварује кроз комуникативно-интерактивни приступ. Језички садржаји се усвајају кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину. Граматички садржаји се усвајају индуктивно из низа примера. Током часа се смењују технике и активности, које не би требало да трају дуже од по 15 минута (слушање и реаговање на упутства, рад у паровима, или групама, мануелне активности, вежбе слушања, превођење исказа у гест и геста у исказ, класирање и упоређивање, повезивање звучног материјала са илустрацијом и текстом, одговарање на једноставна питања у вези са текстом, тачно/нетачно, вишеструки избор, попуњавање формулара, писање честитки и разгледница...С обзиром на то да се исходи операционализују преко језичких вештина, неопходно је да се оне перманентно увежбавају.

Упутство за формативно и сумативно оцењивање

Резултате целокупног праћења и вредновања наставник узима као основу за

планирање наредних корака у раду. Праћење вредновања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са *Правилником о оцењивању у* основном *образовању и васпитању*.

Три кључне карактеристике формативног оцењивања су учесталост (чешће него сумативно оцењивање), интерактивни карактер (ученици активно учествују) и персонализовани циљеви учења који се прилагођавају резултатима оцењивања.

Методе сумативног оцењивања представљају традиционалан начин процене, тј, оцене постигнућа ученика; спроводи се на крају одређеног периода учења и одвија се просторно и временски независно од самог процеса учења.

Препоручује се да наставник континуирано и на примерен начин указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако да његова повратна информација буде увремењена, конкретна и да буде позитивно интонирана. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба охрабривати да и сами учествују у процени својих постигнућа као и постигнућа других ученика.

Начини прилагођавања програма за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом и ученике са изузетним способностима

Део овог програма ће обухватити и начине прилагођавања ако буде потребе за тим, односно ако се идентификују ученици за које је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитата, каснијег укључивања у школовање, недовољног познавања језика или других разлога, потребна додатна подршка. Ово се такође односи и на ученике са изузетним способностима, односно ученике са посебним способностима. У том случају урадиће се мере индивидуализације и индивидуални образовни планови у складу са потребама и важећим законским прописима и као анекси биће прикључени Школском програму. Неки од препоручених начина прилагођавања програма наставе и учења ученицима којима је потребна додатна образовна подршка:

- просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања, домаћих задатака...)
- индивидуализација наставе
- -размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи...
- коришћење вршњачке подршке и помоћи у савладавању програмских садржаја
- све друго што ће се применити у складу са конкретним случајем

Назив предмета	**Биологија**
Разред	**V (пети)**
Циљ	Циљ наставе биологије у основној школи је да ученици упознају основне појмове о живом свету, његовом пореклу и историјском развоју, основним животнимпроцесима, развијају основну научну писменост, логичко расуђивање, објективност и способност критичког мишљења, хигијенске навике и здравствену културу, осећање одговорности за заштиту природе и биолошке разноврсности, свест о властитом положају у природи и потреби одрживог развоја.
Годишњи фонд часова	**72 часа**

Исходи **По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:**	**Област/тема**	**Садржаји**
1.Истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада 2. Групише жива бића према њиховим заједничким особинама 3. Одабира макро-морфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића 4. Идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и	**ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОГ СВЕТА**	– Жива бића, нежива природа и биологија. – Особине живих бића: ћелијска грађа, исхрана, дисање, излучивање, надражљивост, покретљивост, размножавање, раст и развиће. – Једноћелијски и вишећелијски организми. – Основе класификације: главни (морфолошки) карактери и особине важне за класификацију. Формирање скупова карактера који се уклапају

распрострањење. 5. Једноставним цртежом приказује биолошке објекте које посматра и истражује и означава кључне детаље 9. Користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата		једни у друге (груписање живих бића). – Исхрана. Храна као извор енергије и градивних супстанци потребних за обављање свих животних процеса. – Дисање као размена гасова у различитим срединама. – Излучивање. – Надражљивост. – Покретљивост – кретање. – Размножавање: бесполно и полно. – Раст и развиће – Дужина живота Промене које човек пролази током развића; пубертет и полна зрелост.
1.Истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада 2.Групише жива бића према њиховим заједничким особинама 3.Одабира макро-морфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића 4. Идентификује основне прилагођености спољашње	**ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА**	− Живот у воденој и копненој средини – изглед, прилагођености на начин живота − Живот у води – изглед, прилагођености на начин живота . − Живот на копну – изглед, прилагођености на начин живота. − Живот под земљом – изглед, прилагођености на начин живота.

грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и распрострањење 5.Једноставним цртежом приказује биолошке објекте које посматра и истражује и означава кључне детаље 9.Користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата		
1.Истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада 2.Групише жива бића према њиховим заједничким особинама 3.Одабира макро-морфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића 5. Једноставним цртежом приказује биолошке објекте које посматра и истражује и означава кључне детаље 6. Прикупља податке о варијабилности организама унутар једне врсте, табеларно и графички их представља и изводи једноставне закључке	**НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА**	− Преношење особина са родитеља на потомке. − Разлике родитеља и потомака. − Разлике полног и бесполног размножавања у настанку варијабилности. − Јединке унутар једне врсте се међусобно разликују (варијабилност) – узроци варијабилности: наслеђивање и утицај средине на развиће сваке јединке. − Варијабилност организама унутар врсте је предуслов за еволуцију.

7. Разликује наследне особине и особине које су резултат деловања средине, на моделима из свакодневног живота 8. Поставља једноставне претпоставке, огледом испитује утицај срединских фактора на ненаследне особине живих бића и критички сагледава резултате 9. Користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата		
1.Истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада 2. Групише жива бића према њиховим заједничким особинама 3. Одабира макро-морфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића 4. Идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и	**ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ**	− Жива бића из непосредног окружења. − Позитиван и негативан утицај људи на жива бића и животну средину. − Заштита живих бића и животне средине. − Пројекат очувања природе у мом крају. − Дивље животиње као кућни љубимци – да или не. − Значај врста за човека (самоникло јестиво, лековито, отровно биље; животиње као храна и могући преносиоци болести, отровне животиње).

распростарањење 9. Користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата 10. Доведе у везу промене у спољашњој средини (укључујући утицај човека) са губитком разноврсности живих бића на Земљи 11. Направи разлику између одговорног и неодговорног односа према живим бићима у непосредном окружењу 12. Предлаже акције бриге о биљкама и животињама у непосредном окружењу, учествује у њима, сарађује са осталим учесницима и решава конфликте на ненасилан начин 13. Илуструје примерима деловање људи на животну средину и процењује последице таквих дејстава		
1.Истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада 9. Користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата	**ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ**	− Здрава исхрана и унос воде. − Енергетски напици. − Штетност дуванског дима и псхоактивних супстанци. − Физичка активност и здравље. − Промене у пубертету и последице прераног ступања

14.Идентификује елементе здравог начина живота и у односу на њих уме да процени сопствене животне навике и избегава ризична понашања.		у сексуалне односе.

Кључни појмови: методе, експеримент, лабораторија, лупа, микроскоп, лабораторијски прибор, хемикалије, животни процеси, клица, ћелија, ћелијска мембрана. Цитоплазма, органеле, наследни материјал, таксономија, вируси, биљоједи, месоједи, сваштоједи, предатори, лешинари, паразит, хлорофил, фотосинтеза, аутотрофи, хетеротрофи, миксотрофи, варење, труљење, разлагачи, кисеоник, дисање, стоме, излучивање, знојење, бубрези, уринирање, урин, мокраћа, кретање, миграције, сесилност, мишићи, амебоидно кретање, трепље, бич, покрети раста, слузаве гљиве, драж, чула, надражљивост, рефлекси, инстинкт, хибернација, циста, оплођење, зигот, деоба ћелија, пупљење, колонија, полни органи, полен, опрашивање, вегетативно размножавање, пелцер, клон, полно и бесполно размножавање, раст, развој, ембрионално развиће, ембрион, ларва, преображај (метаморфоза), регенерација, материца, ембрион, фетус, постељица, пипчана врпца, дојење, пубертет, адолесценција, мутирање гласа, животна средина, адаптације, линьање, ехолокација, цваст, смола, хидродинамичан облик, пресвлачење, амфибијске животиње, кутикула, ген, генетички материјал, генетика, наслеђивање, стечене особине, једнојајчани и двојајчани близанци, генотип, фенотип, варијабилност, еволуција, коеволуција, природна селекција, антропогени утицај, загађивачи, посредан и непосредан утицај, црвене књиге, заштићена природна добра, сировине, биодизел, рециклажа, корови, сточарство, пчеларство, прополис, маларија, беснило, витамини, шећери, беланчевине, масти, џул, калорије, пирамида здраве исхране, гојазност, анорексија, булимија, дехидратација, жеђ, болести зависности, хигијена, репродуктивно здравље, полно преносиве болести, контрацептивна средства.

Опште предметне компетенције:

Опште предметне компетенције:

Компетенција за учење:

Има позитиван и одговоран однос премаучењу.

Мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење; разликује битно од небитног, изражава и образлажеидеје.

Користи различите изворе информација и има критички однос премањима.

Примењује одговарајуће начине учења у складу са циљевима, садржајем, интересовањима, условима ивременом.

Способан је да самостално и у сарадњи са другима истражује, открива и повезује нова знања; користи могућности ваншколског учења; негује и развија личнаинтересовања.

Рад с подацима иинформацијама:

Зна да је за разумевање појава и догађаја и доношење компетентних одлука потребно имати релевантне и поуздане податке и разликује податак/ информацију од њиховогтумачења.

Користи податке из различитих извора, начине добијања података и на основу тога процењује њихову поузданост и препознаје могуће грешке уз помоћнаставника.

Користи информације у различитим симболичким модалитетима (табеларни, графички, текстуални приказ), чита, тумачи и примењује их, повезујући их са претходним знањем из различитихобласти.

Комуникација:

Познаје различите облике комуникације и њихове одлике (усмену и писану, невербалну, телефоном, преко интернетаитд.).

Уме јасно да се изрази усмено и писано, у складу са потребама и карактеристикама ситуације, поштујући ограничења у погледу дужине и намене.

Уважава саговорника реагујући на оно што говори, а не на његовуличност.

Изражава своје ставове, мишљења, осећања, на позитиван, конструктиван и аргументованначин.

Користи на одговарајући и креативан начин језик и стил који је специфичан за различите дисциплине; кроз комуникацију негује културу изражавања и чува језичкиидентитет.

Уме да саслуша излагање саговорника до краја и безупадица.

Одговорно учешће у демократском друштву:

Има позитиван став према поштовању људских права ислобода.

Зна дечја и основна људска права и одговорности, уме да препозна њихово кршење и способан је да их аргументованобрани.

Понаша се одговорно, хумано и толерантно удруштву.

Примењује процедуре демократског друштва у одлучивању и избору; поштује одлуке већине и уважава мишљењамањине.

Негује своју националну културну баштину и активно учествује у интеркултуралномдијалогу.

Промовише позитивне вредности друштва у различитим активностима (нпр. хуманитарне, еколошке, културно-уметничке акције; борба против насиља и дискриминације по било ком основу (нпр. верском, националном, родном, узрасном, етничком...); акције против болести зависности, злостављања животињаитд.).

Естетичка компетенција:

Показује позитиван однос према сопственој и култури других заједница, упознаје и разуме њихове вредности, повезује културну и природну баштину са историјским и географским контекстом и доприноси очувању природних и културнихдобара.

Препознаје и развија сопствене стваралачке способности и креативносту свим уметничким и неуметничким пољима свогделовања.

Употребљава основне појмове, схеме и правила који припадају теоријама уметничких грана које постоје у основномобразовању.

Решавање проблема:

Препознаје проблем, рашчлањује проблемску ситуацију на делове и уочава везе и односе између њих у светлу претходно стечених знања у оквиру различитих предмета и ваншколскогискуства.

Планира стратегију решавања проблема (претпоставља решења, планира редослед активности, избор извора информација, средстава/опреме коју ће користити, са ким ће сарађивати, са ким ће секонсултовати).

Решава проблем према планираној стратегији примењујући знања и вештине стечене учењем различитих предмета и ваншколскимискуством.

Самостално или консултујући друге особе (вршњаке, наставнике, родитеље) преиспитује начин решавања проблема, алтернативне начине решавања, тачност и прецизнострешења.

Формулише објашњења и закључке на основу резултата до којих је дошао/дошла у раду, презентује их и дискутује са другим особама и преиспитује их у светлу добијених коментара. Стечена нова сазнања и вештине повезује у јединствену целину сапретходним.

Проверава применљивост решења у пракси и користи стечена знања и вештине у новимситуацијама.

Сарадња:

активно и конструктивно учествује у раду групе илипара,

поштује правила заједничког рада и препознаје своје место и улогу угрупи

или пару,

доприноси решавању разлика у мишљењу и ставовима поштујући друге као равноправне чланове тима илигрупе,

одговорно и савесно извршава заједничке активности стављајући интересе групе изнадсопствених,

критички процењује свој рад и рад чланова групе, доприноси унапређивању рада групе и уме да представи резултатерада.

Дигитална компетенција:

Уме да претражује, критички анализира и систематизује информације у електронском облику користећи одговарајућа средства ИКТ.

Уме да представи, организује и обликује одређене информације користећи на ефикасан начин могућности ИКТсредства.

Приликом решавања проблема уме да одабере средство ИКТ и да га користи на одговарајућиначин.

Ефикасно користи ИКТ за комуникацију исарадњу.

Препознаје предности, ризике и опасности по себе и друге и одговорно поступа при коришћењу ИКТ.

Одговоран однос према околини:

Сагледава које активности (обрасци понашања), на личном нивоу, нивоу заједнице и глобалном нивоу, могу унапредити стање и квалитет животне средине и природе.

Активно се укључује у друштвене акције у школи и заједници које су усмерене ка заштити, обнови и унапређењу животне средине и ка одрживом развоју.

Одговоран однос према здрављу:

Бира стил живота и навике имајући на уму добре стране и ризике тог избора. Разуме да је стил живота ствар личног избора и преузима одговорност за свој избор.

<u>Специфичне предметне компетенције</u>:

Ове компетенције се односе на: овладавање знањима и вештинама о јединству живота на Земљи, његовој разноврсности, као и о месту и улози човека у природи; примену стечених знања и вештина у свакодневном животу, превасходно у очувању сопственог здравља и одабиру квалитетног начина живота; стицање знања, вештина и формирање ставова који ће допринети екологији заштите животне средине, очувању биодиверзитета и постизању одрживог развоја.

Основни ниво

На основном нивоу ученик: Уме тачно да дефинише заједничке особине живих бићаи може да препозна по чему је живот на Земљи јединствен. Зна основне чињенице о грађи и функцији живих бића. Познаје основне чињенице о најчешћим болестима и повредама и уме да избегне ситуације које доводе до болести и повреда, као и да правилно реагује и потражи адекватну помоћ. Уме да наведе основне појмове и чињенице о организацији наследног материјала. Познаје основне чињенице о биодиверзитету, његовој угрожености и начинима заштите. Познаје разноврсност живог света непосредне околине и одговорно се односи према њему.

Средњи ниво

На средњем нивоу ученик: Разуме повезаност грађе и функције живих бића. Уме да уочи везу између грађе и физиологије човека и оспособљен је да примени стечена знања у свакодневном животу у очувању здравља. Уочава место и улогу човека у природи и његову одговорност за последице развоја човечанства. Може да уочи везуизмеђу узрока и последица загађења животне средине и на основу тога разумепотребу заштите животне средине. Користи знања о разноврсности живог светасвоје околине ради побољшања квалитета сопственог живота. Познаје разноврсности живог света Србије и одговорно се односи према њему.

Напредни ниво

На напредном нивоу ученик: Способан је да направи упоредни преглед грађе и функције појединих група организама. Вреднује основне чињенице о пореклу живота на Земљи и човека на основу познавања еволуционе биологије. Разуме основне чињенице о јединству и разноврсности живота на Земљи. Анализира накоји начин долази до поремећаја у нормалном функционисању организма, а што доводи до нарушавања здравља и способан је да заступа здраве животне навике. У стању је да уочи узроке и анализира последице загађења и да учествује у различитим акцијама заштите, обнове и унапређења животне средине. Поседује одговоран став према животној средини у складу са принципима одрживог развоја.

Представљамо и посебну предметну компетенцију, коју у овом тренутку предлажемо само као развојну компетенцију која се може реализовати у школскимсрединама у којима за то постоје одговарајући услови. Компетенција се односи на овладавање знањима и вештинама при поставци и у реализацији практичног и/или лабораторијског рада, током које се ученик оспособљава да самостално и/или у групи: посматра, систематски сакупља и обрађује биолошки материјал, анализира и интерпретира добијене информације.

На основном нивоу ученик: Уме да наведе и опише различите методе, технике и средства рада који се могу користити у практичном и/или лабораторијском истраживању. Познаје основне фазе у истраживању (посматрање, уочавање, праћење, описивање, закључивање). Зна да објасни важност примене метода практичног и лабораторијског рада у свакодневном животу.

На средњем нивоу ученик: Оспособљен је да користи више извора информација током истраживачког поступка и да примењује различите методе, технике и средства за посматрање и сакупљање података. Уме безбедно да рукује лабораторијским прибором и опремом за теренски и практичан рад и уме да на адекватан начин (усмено, писмено, графички) прикаже резултате истраживања.

На напредном нивоу ученик: Способан је да самостално планира и реализујеједноставно истраживање, уме да протумачи и процени резултате истраживања,оспособљен је да самостално напише извештај о реализованом практичном и/или лабораторијском истраживању (са изведеним закључком) и да га презентује; уме да вреднује резултате свога рада.

<u>Опште међупредметне компетенције</u>:

1. компетенција за учење;

2. одговорно учешће у демократском друштву;

3. естетичка компетенција;

4. комуникација;

5. одговоран однос према околини;

6. одговоран однос према здрављу;

7. предузимљивост и оријентација ка предузетништву;

8. рад са подацима и информацијама;

9. решавање проблема;

10. сарадња;

11. дигитална компетенција.

Корелације:

Унутар предмета:

- корелација са градивом шестог разреда- ћелија, оптички инструменти, особине живих бића, итд
- корелација са градивом седмог разреда- еволуција органских система, обољења, еколошки фактори- антропогени, ланци исхране
- корелација са градивом седмог и осмог разреда- болести зависности
- корелација са градивом осмог разреда у наставној теми Живот у екосистему, веза са екологијом и основним оринципима екологије (прилагођавање, природна селекција), као и утицајем човека на окружење

Између предмета:

- српски језик и књижевност – израда домаћих задатака есејског типа, рад са текстом и обрада текста приликом израде презентација, читање и разумевање текста, издвајање кључних речи и најважнијих појмова
- математика- рад са табелама, решавање Венових дијаграма
- информатика и рачунарство- примена ИКТ технологија у изради домаћих задатака, прикупљању података и информација, фотографија и видео клипова
- ликовна култура- израда паноа, плаката, цртежа, модела
- географија- употреба географских карти за одређивање распрострањености одређених група животиња, посебно ендемичних и реликтних врста
- историја- еволуција (постанак живота на Земљи)
- физичко васпитање- у оквиру теме Човек и здравље- утицај физичке активности на раст и развој и здравље човека

Корелација биологије са другим наставним предметима планираће се током школске године што ће бити евидентирано у месечним плановима.

Образовни стандарди:

ТЕМА: ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОГ СВЕТА

Основни ниво:

БИ.1.1.1. уме да наведе основне карактеристике живог света

БИ.1.1.3. препознаје основне сличности и разлике у изгледу и понашању биљака и животиња

БИ.1.2.1. зна да су најмањи организми саграђени од једне ћелије у којој се одвијају сви карактеристични животни процеси и зна основне карактеристике грађе такве ћелије
БИ.1.2.2. зна да је ћелија најмања јединица грађе свих вишећелијских организама у чијим одељцима се одвијају разноврсни процеси, и зна основне карактеристике грађе тих ћелија
БИ.1.2.3. зна основне карактеристике грађе биљака, животиња и човека и основне функције које се обављају на нивоу организма

БИ.1.3.3. зна да свака ћелија у организму садржи генетички материјал

БИ.1.5.1. зна основне мере за одржавање личне хигијене и хигијене околине и разуме зашто је важно да их се придржава

БИ.1.6.1. уме да разликује и користи једноставне процедуре, технике и инструменте за прикупљање података у биологији (посматрање, бројање, мерење)

БИ.1.6.2. уме да по упутству и уз помоћ наставника реализује једноставно истраживање, попуни формулар, прикаже резултате у табели/графикону и извести о резултату

БИ.1.6.3. зна како да се понаша у лабораторији и на терену и правила о раду и безбедности рада

Средњи ниво

БИ.2.1.3. познаје критеријуме по којима се царства међусобно разликују на основу њихових својстава до нивоа кола/класе

БИ.2.2.3. зна карактеристике и основне функције спољашње грађе биљака, животиња и човека

БИ.2.2.4. разуме да је за живот неопходна енергија која се производи, складишти и одаје у специфичним процесима у ћелији и да се то назива метаболизам

БИ.2.6.1. уме да уз навођење реализује сложено прикупљање података, систематизује податке и извести о резултату

БИ.2.6.2. зна шта је грешка инструмента и прецизност мерења и уме по упутству да калибрише инструмент

БИ.2.6.3. уме, уз помоћ наставника, да прави графиконе и табеле према два критеријума уз коментар резултата

Напредни ниво

БИ.3.1.2. уме да објасни зашто је нешто класификовано као живо или као неживо

БИ.3.1.3. разуме критеријуме по којима се разликују биљке и животиње и уме да их примени у атипичним случајевима

БИ.3.6.1. разуме значај и уме самостално да реализује систематско и дуготрајно прикупљање података

БИ.3.6.2. уме да осмисли једноставан протокол прикупљања података и формулар за упис резултата

ТЕМА: ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА

Основни ниво

БИ.1.6.1. уме да разликује и користи једноставне процедуре, технике и инструменте за прикупљање података у биологији (посматрање, бројање, мерење)

БИ.1.6.2. уме да по упутству и уз помоћ наставника реализује једноставно истраживање, попуни формулар, прикаже резултате у табели/графикону и извести о резултату

БИ.1.6.3. зна како да се понаша у лабораторији и на терену и правила о раду и безбедности рада

Средњи ниво

БИ.2.1.2.познаје и користи критеријуме за разликовање биљака и животиња и примењује их у типичним случајевима

БИ.2.3.3.разуме зашто потомци личе на родитеље и њихове претке, али нису идентични са њима

Напредни ниво

БИ.3.6.2. уме да осмисли једноставан протокол прикупљања података и формулар за упис резултата,

БИ.3.1.1 примењује критеријуме за разликовање живог од неживог у граничним случајевима и у атипичним примерима (вируси, делови организама, плодови и сл.)

ТЕМА: НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА

Основни ниво

БИ.1.3.1.разуме да јединка једне врсте даје потомке исте врсте

БИ.1.3.2.зна основне појмове о процесима размножавања

БИ.1.6.1.уме да разликује и користи једноставне процедуре, технике и инструменте за прикупљање података у биологији (посматрање, бројање, мерење)

БИ.1.6.3. зна како да се понаша у лабораторији и на терену и правила о раду и безбедности рада

Средњи ниво

БИ.2.6.1. уме да уз навођење реализује сложено прикупљање података, систематизује податке и извести о резултату

БИ.2.6.3.уме, уз помоћ наставника, да прави графиконе и табеле према два критеријума уз коментар резултата

Напредни ниво

ТЕМА: ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ

Основни ниво

БИ.1.4.2.препознаје утицаје појединих абиотичких и биотичких фактора на организме и популације

БИ.1.1.3.препознаје основне сличности и разлике у изгледу и понашању биљака и животиња

БИ.1.4.4.препознаје животне услове који владају у карактеристичним екосистемима Србије и најважније представнике врста које их насељавају

БИ.1.6.1. уме да разликује и користи једноставне процедуре, технике и инструменте за прикупљање података у биологији (посматрање, бројање, мерење)

БИ.1.4.3.уме на задатом примеру да одреди материјалне и енергетске токове у екосистему, чланове ланаца исхране и правце кружења најважнијих супстанци (воде, угљеника, азота)

Средњи ниво

БИ.2.1.3.познаје критеријуме по којима се царства међусобно разликују на основу њихових својстава до нивоа кола/класе

БИ.2.4.4.зна да у природи постоји кружење појединих супстанци (воде, угљеника и азота)

БИ.2.6.1.уме да уз навођење реализује сложено прикупљање података, систематизује податке и извести о резултату

Напредни ниво

БИ.3.4.2.разуме да се уз материјалне токове увек преноси и енергија и обратно и интерпретира односе исхране у екосистему (аутотрофне, хетеротрофне, сапротрофне животне комплексе, ланце исхране и трофичке пирамиде).

ТЕМА: ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ

Основни ниво

БИ.1.5.3.разуме значај одржавања хигијене кућних љубимаца, домаћих и дивљих животиња и правилног опхођења са њима

Средњи ниво

БИ.2.5.3.зна како се чува хранљива вредност намирница.

БИ.2.5.4.зна механизме којима загађење животне средине угрожава здравље човека

Напредни ниво

БИ.3.5.5.познаје симптоме и главне карактеристике болести метаболизма и узроке због којих настају (гојазност, анорексија, булимија, шећерна болест)

ДОДАТНА И ДОПУНСКА НАСТАВА

Допунска настава

Годишњи фонд часова: 36

Циљ: Допунска настава се организује за ученике који спорије усвајају знања или су били одсутни са часова и за оне који желе да утврде своје знање,са циљем разумевања, препознавања, отклањања нејасноћа и бржег и квалитетнијег усвајања знања,умења и вештина из наставног градива.

Исходи По завршетку разреда	Област/тема	Садржаји

ученик ће бити у стању да:		
1.Истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада 2. Групише жива бића према њиховим заједничким особинама 3. Одабира макро-морфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића 4. Идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и распрострањење. 5. Једноставним цртежом приказује биолошке објекте које посматра и истражује и означава кључне детаље 9. Користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата	**ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА**	- Жива бића на планети Земљи - Биологија- наука о живим бићима - Лупа и микроскоп - Особине живих бића-ћелија - Особине живих бића-исхрана, дисање, излучивање - Особине живих бића-надражљивост, покретљивост - Особине живих бића-размножавање, раст и развиће
1.Истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о	**ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА**	- Прилагођавање живих бића условима животне средине - Живот у води- изглед и

безбедности током рада 2.Групише жива бића према њиховим заједничким особинама 3.Одабира макро-морфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића 4. Идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и распрострањење 5.Једноставним цртежом приказује биолошке објекте које посматра и истражује и означава кључне детаље 9.Користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата		прилагођености - Живот на копну- изглед и прилагођености - Живот под земљом- изглед и прилагођености
1.Истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада 2.Групише жива бића према њиховим заједничким особинама 3.Одабира макро-	**НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА**	- Разлике између родитеља и потомака - Разлике између полног и бесполног размножавања

морфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића 5. Једноставним цртежом приказује биолошке објекте које посматра и истражује и означава кључне детаље 6. Прикупља податке о варијабилности организама унутар једне врсте, табеларно и графички их представља и изводи једноставне закључке 7. Разликује наследне особине и особине које су резултат деловања средине, на моделима из свакодневног живота 8. Поставља једноставне претпоставке, огледом испитује утицај срединских фактора на ненаследне особине живих бића и критички сагледава резултате 9. Користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата		
1.Истражује особине живих	**ЖИВОТ У**	- Царства живих бића

бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада 2. Групише жива бића према њиховим заједничким особинама 3. Одабира макро-морфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића 4. Идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и распрострањење 9. Користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата 10. Доведе у везу промене у спољашњој средини (укључујући утицај човека) са губитком разноврсности живих бића на Земљи 11. Направи разлику између одговорног и неодговорног односа према живим бићима у непосредном окружењу	**ЕКОСИСТЕМУ**	- Позитиван антропогени утицај на жива бића и животну средину - Негативан антропогени утицај на жива бића и животну средину - Значај врста за човека

12. Предлаже акције бриге о биљкама и животињама у непосредном окружењу, учествује у њима, сарађује са осталим учесницима и решава конфликте на ненасилан начин 13. Илуструје примерима деловање људи на животну средину и процењује последице таквих дејстава		
1.Истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада 9. Користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата 14.Идентификује елементе здравог начина живота и у односу на њих уме да процени сопствене животне навике и избегава ризична понашања.	**ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ**	- Здрава исхрана - Болести зависности

Додатна настава

Годишњи фонд часова: 36

Циљ: Додатни рад се организује за ученике који показују веће интересовање и жељу за новим сазнањима која превазилазе оквире предвиђене планом и програмом, са циљем повезивања и примене научеог у свакодневном животу.

Исходи **По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:**	**Област/тема**	**Садржаји**
1.Истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада 2. Групише жива бића према њиховим заједничким особинама 3. Одабира макро-морфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића 4. Идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и распрострањење. 5. Једноставним цртежом приказује биолошке објекте које посматра и истражује и	**ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА**	- Жива бића на планети Земљи - Биологија- наука о живим бићима - Лупа и микроскоп - Особине живих бића-ћелија - Особине живих бића-исхрана, дисање, излучивање - Особине живих бића-надражљивост, покретљивост - Особине живих бића-размножавање, раст и развиће

означава кључне детаље 9. Користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата		
1.Истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада 2.Групише жива бића према њиховим заједничким особинама 3.Одабира макро-морфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића 4. Идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и распрострањење 5.Једноставним цртежом приказује биолошке објекте које посматра и истражује и означава кључне детаље 9.Користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради	**ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА**	- Прилагођавање живих бића условима животне средине - Живот у води- изглед и прилагођености - Живот на копну- изглед и прилагођености - Живот под земљом- изглед и прилагођености

података и приказу резултата		
1.Истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада 2.Групише жива бића према њиховим заједничким особинама 3.Одабира макро-морфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића 5. Једноставним цртежом приказује биолошке објекте које посматра и истражује и означава кључне детаље 6. Прикупља податке о варијабилности организама унутар једне врсте, табеларно и графички их представља и изводи једноставне закључке 7. Разликује наследне особине и особине које су резултат деловања средине, на моделима из свакодневног живота 8. Поставља једноставне претпоставке, огледом испитује утицај срединских фактора на ненаследне	**НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА**	- Разлике између родитеља и потомака - Разлике између полног и бесполног размножавања - Варијабилност организама

особине живих бића и критички сагледава резултате 9. Користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата		
1.Истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада 2. Групише жива бића према њиховим заједничким особинама 3. Одабира макро-морфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића 4. Идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и распрострањење 9. Користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата 10. Доведе у везу промене у	**ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ**	- Царства живих бића - Позитиван антропогени утицај на жива бића и животну средину - Негативан антропогени утицај на жива бића и животну средину - Значај врста за човека

спољашњој средини (укључујући утицај човека) са губитком разноврсности живих бића на Земљи 11. Направи разлику између одговорног и неодговорног односа према живим бићима у непосредном окружењу 12. Предлаже акције бриге о биљкама и животињама у непосредном окружењу, учествује у њима, сарађује са осталим учесницима и решава конфликте на ненасилан начин 13. Илуструје примерима деловање људи на животну средину и процењује последице таквих дејстава		
1.Истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада 9. Користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата 14.Идентификује елементе здравог начина живота и у односу на њих уме да	**ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ**	- Здрава исхрана - Болести зависности

процени сопствене животне навике и избегава ризична понашања.		

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Области које програм обухвата и препоручени фонд часова по областима

Редни број	**Наставна тема**	**Број часова за**						
		обраду	**понављање**	**вежбе**	**дебату**	**проверу знања**	**систематизацију**	**укупно**
I	**Порекло и разноврсност живог света**	16	7	9	-	2	-	34
II	**Јединство грађе и функције као основа живота**	5	4	1	-	-	1	11
III	**Наслеђивање и еволуција**	3	1	2	-	1	-	7
IV	**Живот у екосистему**	4	3	4	-	1	-	12
V	**Човек и здравље**	4	1	1	1	-	1	8
Свега		**32**	**16**	**17**	**1**	**4**	**2**	**72**

Начин остваривања програма

ТЕМА: ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОГ СВЕТА

− У изучавању ћелије акценат је на томе да је ћелија основна јединица грађе свих живих бића, да има своје основне делове (ћелијску мембрану, цитоплазму са органелама и једро са наследним материјалом, као и да постоје ћелије чији се наследни материјал налази слободан у цитоплазми, као у случају бактерија) и да према броју ћелија разликујемо једноћелијска и вишећелијска жива бића.

− Није потребно детаљно изучавати грађу ћелије, нити помињати поједине органеле.

− Процедуре за истраживање и елементе безбедног рада одређује наставник и упознаје ученике. Препорука је да се микроскоп не користи, већ да ђаци током вежбе самостално користе лупу посматрајући крупне ћелије које су им доступне сходно окружењу у коме се школа налази, као нпр. ћелије паренхима поморанџе, јаје птице, икра рибе, јаја водоземаца.

− Изучавање заједничких особина живих бића треба обрадити кроз огледе (потребе за водом, одговарајућом температуром за раст, дисање, развој и размножавање и исхрана се могу пратити на квасцу; дисање, у смислу размене гасова, се може пратити огледом са свећом; кретање се може пратити огледом са кишном глистом на папиру итд).

− Потребно је заједничке особине обрађивати упоредо, на представницима свих великих група, али би увек требало кренути од човека као бића које је овом узрасту најближе. Особине које се не могу обрадити огледом, могу се обрадити кроз истраживачки рад ученика.

− Препорука је да ученици овог узраста све задатке обављају у пару, чиме развијају способности сарадње и ненасилне комуникације, а наставник може да оствари много бољи увид у активности ученика.

− Све што ученици посматрају или истражују би требало да прикажу цртежом и на њему обележе кључне детаље.

− После истраживања заједничких особина, ученици би требало самостално да изводе груписање организама, према задатом критеријуму. Наставник може самостално одабрати

једну или више група (на примеру биљака и животиња) погодних за савладавање научног принципа класификације организама.

− Треба више пажње посветити карактеристичним особинама (морфологији), а не ономе што жива бића раде (нпр. расту целог живота, могу да пливају...), како изгледају (нпр. имају одређену боју), или зато што a priori знамо припадност групи (нпр. цветнице, бескичмењаци, сисари...). Овакав начин на који се жива бића класификују путем успостављања хијерархије главних „атрибута“ (карактера) које имају и уклапања у поједине скупове (групе), омогућава увођење научног приступа и разумевање биолошке еволуције.

− Не препоручује се увођење нижих систематских категорија, осим врсте због наслеђивања особина. Слично као и код обраде заједничких особина живих бића, све што ученици посматрају или истражују би требало да прикажу цртежом и на њему обележе кључне детаље, као и да направе речник основних појмова, при чему на овом узрасту не инсистирати на употреби појмова као што су морфологија, анатомија, хијерархија.

ТЕМА: ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА

− У овој области је акценат на ученичком истраживању спољашњих особина живих бића из непосредног окружења и њиховом односу са условима средине у којој живе (нпр. за живот у воденој и копненој средини жаба, комарац, вилин коњиц итд; за живот у води речна шкољка, речни рак, шаран, штука, локвањ, дрезга, нека алга итд; за живот на копну човек, срна, пас, мачка, јазавац, слепи миш, сова ушара, кокошка, шумски мрав, стрижибуба, храст, смрча, дивља ружа, љубичица, хајдучка трава, камилица, ливадарка итд; за живот под земљом кртица, ровац, кишна глиста итд;) због чега у препорученим садржајима нема морских организама. Ако су ученици заинтересовани за њих, јер их срећу у нпр. географији или научно-популарним емисијама, наставник треба да одговори њиховим образовним потребама. Треба имати у виду да су примери дати у табели само препоручени садржаји, тј. наставник може користити све или само неке од примера, а може увести и нове адекватне примере, сходно окружењу у коме се школа налази, структури одељења и интересовању ученика. − Резултате истраживања би требало искористити за генерализацију и увођење новог појма – прилагођеност (адаптација).

− Часови утврђивања и часови вежбања могу се искористити за радионичарски рад описивања и цртања животних форми на карактеристичним примерима.

ТЕМА: НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА

−У овој области акценат је на преносу особина са родитеља на потомке размножавањем, разликама бесполног и полног размножавања у погледу наслеђивања особина и разликовању наследних и ненаследних утицаја у развићу особина јединки.

−Потребно је разјаснити да се особине једне јединке развијају под утицајем наследних фактора које је она добила од родитеља и, истовремено, под утицајем животних услова у којима се њено развиће одвија. Требало би нагласити да варијабилност (различитост јединки) унутар једне врсте настаје кроз садејство ових фактора. Наведене феномене би требало обрадити кроз ученичко истраживање варијабилности унутар једне врсте (нпр. разлике између деце у одељењу, у димензијама и боји плодова на пијаци, између говеда у истом домаћинству; уочавање разлика у висини стабла, броју листова и цветова биљака које расту у хладу и оних који расту на сунцу, или биљака које расту у близини саобраћајница и даље од њих) и кроз оглед са пелцерима или листовима афричке љубичице (биљке са истим наследним материјалом различито изгледају када расту под различитим условима).

−Огледу треба да претходи постављање хипотезе која ће бити огледом испитана (шта очекујем да ће се десити ако резнице исте биљке гајим у различитим условима осветљености и слично). Закључци о наслеђивању, утицају фактора животне средине и индивидуалној варијабилности могу бити генерализовани и повезани са питањима из свакодневног живота. На овај начин се постиже разумевање различитости између људи са акцентом на то да је свака особа јединствена и непоновљива (чиме се доприноси фундаменталној изградњи осећања, прихватања и толеранције јер сви смо међусобно различити). Такође, на овај начин намеће се суштинско разумевање разлога због којих животни стил сваког од нас (исхрана, физичка активност, пушење, наркоманија и сл.) утиче на наше особине (нпр. раст и формирање тела током одрастања и касније) и на потенцијална обољевања. −Табеларно и графичко приказивање резултата, са обавезним извођењем закључака, би требало практиковати увек када се прикупљају подаци.

−Препорука је да се ИКТ опрема користи за прикупљање, обраду података и представљање резултата истраживања или огледа, када се ученици оспособе за њено коришћење на часовима предмета информатика и рачунарство и техника и технологија. − У петом разреду, неопходно је увести само појам наследног материјала као узрока уочене различитости и појам врсте због варијабилности. Не препоручује се увођење појмова ген, хроматин, хромозом, Менделових правила наслеђивања и слично.

ТЕМА: ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ

− Исходи у овој области омогућавају да се жива бића проучавају у амбијенту у којем реално живе и да се код ученика развија осећање одговорности за заштиту природе и биолошке разноврсности, као и свест о властитом положају у природи и потреби одрживог развоја.

− Препорука је да се часови намењени реализацији исхода из ове области изводе што чешће ван учионице у природном окружењу (школском дворишту или на неком другом терену), где би ђаци самостално или у групама проучавали жива бића, прикупљали податке, осмишљавали и реализовали еколошке пројекте.

− Пројекте могу да осмисле на почетку школске године, да их реализују током читаве године, а на часовима предвиђеним за ову област да представе резултате.

ТЕМА: ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ

−У овој области акценат је на основним чињеницама о здравој исхрани (ужина спремљена код куће), води као најздравијем пићу, штетности енергетских пића и дуванског дима.
−Промене у и на телу, као последице пубертета, требало би повезати са потребом одржавања личне хигијене и хигијене животног простора и опасностима од ступања у преране сексуалне односе.

−Препорука је да се за обраду ових појмова повремено доведу стручњаци или одведу ученици у одговарајуће установе.

−Свакако би требало обраду прераног ступања у сексуалне односе обрадити заједно са школским психологом.

Упутство за формативно и сумативно оцењивање

ТЕМА: ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОГ СВЕТА

Иницијално тестирање

Формативно, свакодневно оцењивање усмених одговора ученика

Самоевалуација и евалуација на крају месеца и током појединих часова

Домаћи задатак

Лабораторијске вежбе

Проблемски задаци

Писана провера –

− објективни тестови са допуњавањем кратких одговора

− задаци са означавањем

− задаци вишеструког избора − спаривање појмова

ТЕМА: ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА

- Формативно, свакодневно оцењивање усмених одговора ученика
- Сумирање постигнућа усменог ангажовања крајем децембра
- Самоевалуација и евалуација на крају месеца и током појединих часова
- Домаћи задатак
- Проблемски задаци
- Писана провера

− објективни тестови са допуњавањем кратких одговора

− задаци са означавањем

− задаци вишеструког избора − спаривање појмова

ТЕМА: НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА

• Формативно, свакодневно оцењивање усмених одговора ученика

• Сумирање постигнућа усменог ангажовања крајем децембра

• Самоевалуација и евалуација на крају месеца и током појединих часова

• Домаћи задатак

• Проблемски задаци

• Писана провера

− објективни тестови са допуњавањем кратких одговора

− задаци са означавањем

− задаци вишеструког избора − спаривање појмова

ТЕМА: ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ

• Формативно, свакодневно оцењивање усмених одговора ученика

• Сумирање постигнућа усменог ангажовања крајем децембра

• Самоевалуација и евалуација на крају месеца и током појединих часова

• Домаћи задатак

• Проблемски задаци

• Писана провера

− објективни тестови са допуњавањем кратких одговора

− задаци са означавањем

− задаци вишеструког избора − спаривање појмова

ТЕМА: ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ

• Формативно, свакодневно оцењивање усмених одговора ученика

• Сумирање постигнућа усменог ангажовања

• Самоевалуација и евалуација на крају месеца и током појединих часова

• Домаћи задатак

• Проблемски задаци

• Писана провера

− објективни тестови са допуњавањем кратких одговора

− задаци са означавањем

− задаци вишеструког избора − спаривање појмова

Начини прилагођавања програма за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом и ученике са изузетним способностима

Део овог програма ће обухватити и начине прилагођавања ако буде потребе за тим, односно ако се идентификују ученици за које је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитата, каснијег укључивања у школовање, недовољног познавања језика или других разлога, потребна додатна подршка. Ово се такође односи и на ученике са изузетним способностима, односно ученике са посебним способностима. У том случају урадиће се мере индивидуализације и индивидуални образовни планови у складу са потребама и важећим законским прописима и као анекси биће прикључени Школском програму. Неки од препоручених начина прилагођавања програма наставе и учења ученицима којима је потребна додатна образовна подршка:

- просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања, домаћих задатака...)

- индивидуализација наставе

- размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи...

- коришћење вршњачке подршке и помоћи у савладавању програмских садржаја

- све друго што ће се применити у складу са конкретним случајем

Назив предмета	Историја
Разред	Пети
Циљ	Циљ учења историје је да ученик, изучавајући историјске догађаје, појаве, процесе и личности, стекне основна историјска знања и компетенције неопходне за разумевање савременог света, развије вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи.
Годишњи фонд часова	36

Исходи По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	Област/тема	Садржаји
– разликује основне временске одреднице (годину, деценију, век, миленијум, еру); – лоцира одређену временску одредницу на временској ленти; – разликује начине рачунања времена у прошлости и садашњости; – именује периоде прошлости и историјске периоде и наведе граничне догађаје; – разврста историјске изворе према њиховој основној подели; – повеже врсте историјских извора са установама у којима се чувају (архив, музеј, библиотека);	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ	Основни садржаји Појам прошлости и историја као наука о прошлости људског друштва. Хронологија – рачунање времена. Подела прошлости и периодизација историје. Историјски извори– дефиниција, основна подела и установе у којима се чувају. Проширени садржаји Сродне науке и помоћне историјске науке. Историја око нас. Историјско наслеђе – тековине.
– наведе главне проналаске и опише њихов утицај на начин живота људи у праисторији; – разликује основне одлике каменог и металног доба;	ПРАИСТОРИЈА	Основни садржаји Основне одлике праисторије (начин живота људи, проналасци). Подела праисторије (камено, метално доба). Проширени садржаји Најважнији праисторијски локалитети у Европи и

		Србији (Ласко, Алтамира, Лепенски Вир, Винча...).
– лоцира на историјској карти најважније цивилизације и државе Старог истока; – користећи историјску карту, доведе у везу особине рељефа и климе са настанком цивилизација Старог истока; – одреди место припадника друштвене групе на графичком приказу хијерархије заједнице; – пореди начин живота припадника различитих друштвених слојева на Старом истоку; – наведе најважније одлике државног уређења цивилизација Старог истока; – идентификује основна обележја и значај религије у цивилизацијама Старог истока; – разликује врсте писама цивилизација Старог истока; – илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа народа Старог истока на савремени свет; – користећи дату информацију или ленту времена, смести историјску појаву, догађај и личност у одговарајући миленијум или век; – изложи, у усменом или писаном облику, историјске догађаје исправним хронолошким редоследом;	СТАРИ ИСТОК	Основни садржаји Појам Старог истока – географске одлике, најзначајније цивилизације (Месопотамија, Египат, Јудеја, Феникија). Друштвени односи (робовласничко и теократско друштво) и државно уређење (монархија –царства/краљевства) у цивилизацијама Старог истока. Основне одлике привреде и свакодневни живот – обичаји, занимања, култура исхране и становања. Култура и историјско наслеђе народа Старог истока – религија (монотеизам и политеизам), писмо, књижевност, уметност, наука, цивилизацијске тековине (математика, архитектура, календар, иригациони систем, саобраћајна средства, медицина, закони...). Проширени садржаји Специфичности египатске религије. Специфичности религија цивилизација Месопотамије. Основне одлике јудаизма. Најважније цивилизације Далеког истока (Индија, Кина).

– прикупи и прикаже податке из различитих извора информација везаних за одређену историјску тему; – визуелне и текстуалне информације повеже са одговарајућим историјским периодом или цивилизацијом;		
– опише особености природних услова и географског положаја античке Грчке; – лоцира на историјској карти најважније цивилизације и државе античке Грчке; – приказује друштвену структуру и државно уређење грчких полиса на примеру Спарте и Атине; – пореди начин живота припадника различитих друштвених слојева у античкој Грчкој, – идентификује узроке и последице грчко-персијских ратова и Пелопонеског рата; – истражи основна обележја и значај религије старих Грка; – разликује легенде и митове од историјских чињеница; – наведе значај и последице освајања Александра Великог; – илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа античке Грчке и хеленистичког доба на савремени свет; – користећи дату информацију или ленту	АНТИЧКА ГРЧКА	Основни садржаји Појам античке Грчке – географске одлике. Најстарији период грчке историје (Критска и Микенска цивилизација). Грчки митови (појам, примери) и хомерски епови. Колонизација и основне одлике привреде. Полиси – Спарта и Атина (појам полиса, структура друштва, државно уређење). Грчко-персијски ратови. Пелопонески рат – узроци и последице. Култура и свакодневни живот (религија, олимпијске игре, митологија, уметност, наука, обичаји, занимања). Хеленистичко доба и његова култура. Историјско наслеђе (институције, закони, књижевност, позориште, филозофија, демократија, медицина, уметност, архитектура, беседништво, олимпијске игре). Проширени садржаји Пелопонески рат (ток рата, најважнији догађаји и личности). Најистакнутије личности: Драконт, Перикле, Филип II, Аристотел, Архимед... Грчка митологија, пантеон. Седам светских чуда античког

времена, смести историјску појаву, догађај и личност из историје античке Грчке и хеленизма у одговарајући миленијум, век или деценију; – израчуна временску удаљеност између појединих догађаја; – користи основне историјске појмове;		доба.
-лоцира на историјској карти простор настанка и ширења Римске државе; – наведе основне разлике између античке римске републике и царства; – разликује узроке од последица најзначајнијих догађаја у историји античког Рима; – истражи основна обележја и значај религије античког Рима; – илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа античког Рима на савремени свет; – пореди начин живота припадника различитих друштвених слојева у античком Риму; – наведе најзначајније последице настанка и ширења хришћанства; – лоцира на карти најважније римске локалитете на територији Србије; – користећи дату информацију или ленту времена, смести историјску појаву, догађај и личност из историје античког Рима у	АНТИЧКИ РИМ	Основни садржаји Појам античког Рима – географске одлике и периодизација. Оснивање Рима (легенда о Ромулу и Рему). Структура друштва и уређење Римске републике. Ширење Римске државе (освајања и провинције, привреда). Рим у доба царства – принципат и доминат. Култура и свакодневни живот (религија, уметност, наука, обичаји, занимања). Хришћанство – појава и ширење. Пад Западног римског царства (почетак Велике сеобе народа, подела царства и пад Западног царства). Историјско наслеђе (абецеда, календар, медицина, уметност, архитектура, путеви, водовод, канализација, терме, римски бројеви, хришћанство, римско наслеђе на територији Србије). Проширени садржаји Етрурци. Римска војска.

одговарајући миленијум, век или деценију.		Римски градови на територији Србије. Најистакнутије личности: Ханибал, Цицерон, Јулије Цезар, Клеопатра, Октавијан Август, Константин Велики...). Римски пантеон. Гладијаторске борбе.

Кључни појмови: историја, историјски извори, хронологија, ера, праисторија, племе, род, Стари исток, Месопотамија,
робовласничко друштво, аристократија, роб, политеизам, монотеизам, клинопис, хијероглифи, Хелени, хеленизација, колонизација,
полис, демос, демократија, грађански рат, колонизација, митологија, алфабет, хеленизам, антика, република, монархија, конзули,
провинције, романизација, хришћанство, апостоли, Библија, Милански едикт, варвари

Опште предметне компетенције:

На крају основног образовања кроз наставу историје ученик је стекао основна историјска знања и вештине неопходне за даље учење, разумевање улоге историје, критичког сагледавања савременог света, његових историјских корена и актуелних дешавања. Оријентише се у историјском времену и простору, разуме историјске процесе и токове, користи и самостално проналази различите изворе података, критички разматра њихову поузданост и ваљаност и оспособљен је да резултате истраживања представи усмено, писано, графички и уз коришћење ИКТ-а. Има развијену свест о свом личном, као и о локалном, националном, европском и глобалном идентитету у духу толеранције и демократских в редности. Одговорно се односи према културно-историјском наслеђу и уважава грађанске обавезе

Основни ниво

Ученик именује хронолошке и просторне одреднице; познаје основне појмове из историје цивилизације, именује најистакнутије историјске личности; описује повезаност најважнијих историјских догађаја, појава, процеса; препознаје

историјско порекло савремених појава и процеса; разликује узроке и последице важних историјских догађаја и појава; препознаје и користи различите врсте историјских извора у једноставним истраживачким задацима, разликује чињенице од интерпретација; показује одговоран однос према културно-историјском наслеђу свог народа, других народа и етничких заједница у духу толеранције и демократских вредности у школском и ваншколском окружењу.

Средњи ниво

Ученик примењује хронолошке и просторне одреднице; разуме најважније догађаје и појаве и зна истакнуте личности из опште и националне историје; повезује најзначајније догађаје и појаве националне, регионалне и светске историје, појаве из прошлости са појавама у садашњости; разуме узрочно-последичне везе историјских догађаја; користи различите историјске изворе у истраживачким задацима и разумевању историјских појава и процеса, уочава стереотипе и предрасуде на примерима из прошлости; има активан однос према културно-историјском наслеђу свог народа, других народа и етничких заједница у духу толеранције и демократских вредности у школском и ваншколском окружењу.

Напредни ниво

Ученик упоређује и анализира догађаје у хронолошком и просторном одређењу; зна специфичне детаље из националне и опште историје; тумачи повезаност догађаја националне, регионалне и светске историје, као и повезаност појава из прошлости и садашњости; самостално закључује шта је узрок, а које су последице историјских догађаја; анализира садржај историјских извора; уочава различита тумачења истог историјског феномена, критички се односи према стереотипима, предрасудама и пропаганди; осмишљава активности са циљем очувања културно-историјског наслеђа свог народа, других народа и етничких заједница у духу толеранције и

демократских вредности у школском и ваншколском окружењу.

Специфичне предметне компетенције:

Разумевање историје и критички однос према прошлости и садашњости

Основни ниво

Учењем историје ученик је оспособљен да: препознаје и користи основне појмове из историје цивилизације и наводи значајне догађаје, појаве и личности из историје људског друштва; именује хронолошке одреднице и зна да их користи у разумевању прошлости и садашњости; разликује врсте историјских извора и користи понуђене у једноставним истраживачким задацима; усмено, писано и графички представи резултате једноставног истраживачког задатка; препозна међусобну повезаност најважнијих појава и догађаја на националном и регионалном нивоу као и историјско порекло савремених појава; разликује узроке и последице најважнијих догађаја у историји људског друштва; одреди и покаже на ком простору су се одиграли најважнији догађаји из националне, регионалне и опште историје.

Средњи ниво

Учењем историје ученик је оспособљен да: опише, усмено и писано, основне појмове, процесе и најзначајније догађаје из прошлости људског друштва, улогу значајних личности из опште, регионалне, националне и историје сопствене државе; користи хронолошке одреднице и у њима идентификује појаве, догађаје и личности; сакупља информације користећи различите изворе у истраживачким задацима ради реконструисања личне, породичне и локалне прошлости; усмено, писано и графички представи резултате истраживачких задатака, преко чега ствара слику како о историјским тако и о савременим појавама; повеже најважније појаве, догађаје и личности на националном и регионалном нивоу, појаве из прошлости са појавама из

садашњости; разуме узрочно-последичне везе најважнијих догађаја у историји људског друштва; одреди и покаже на ком простору су се одиграли најважнији догађаји, појаве и процеси из националне, регионалне и опште историј е и повеже их са савременим простором.

Напредни ниво

Учењем историје ученик је оспособљен да опише, усмено и писано, специфичности најзначајнијих пој ава, догађаја и личности из опште, регионалне, националне и историје сопствене државе; повеже најважније појаве, догађаје и личности на националном, регионалном и светском нивоу и смести их у одговарајући хронолошки оквир (историјски период, миленијум, век) и тумачи повезаност појава из прошлости и садашњости, уочавајући различита тумачења истог историјског феномена; сакупља и разврстава изворе информација у циљу решавања истраживачког задатка као и за разумевање историјских појава и процеса; представи, усмено, писано, графички и уз помоћ ИКТ-а садржај извора информација и резултате спроведеног истраживачког задатка; изведе закључак, на основу извора информација, о узроку и последицама историјског догађаја; уочи променљивост простора и граница у различитим историјским периодима.

<u>Опште међупредметне компетенције</u>:

1. компетенција за учење;
2. одговорно учешће у демократском друштву;
3. естетичка компетенција;
4. комуникација;
5. одговоран однос према околини;
6. одговоран однос према здрављу;

7. предузимљивост и оријентација ка предузетништву;

8. рад са подацима и информацијама;

9. решавање проблема;

10. сарадња;

11. дигитална компетенција.

Образовни стандарди:

СТАНДАРДИ

Следећи искази описују шта ученик зна и уме на основном нивоу у свакој области.

Основни ниво

Област ИСТОРИЈСКА ЗНАЊА

ИС.1.1.1. Зна редослед историјских периода и поделу прошлости на праисторију и историју и зна да смести годину у одговарајући век, а век, појаву, догађај и личност у историјски период.

ИС.1.1.2. Користи основне појмове из националне, регионалне и опште историје.

ИС.1.1.3. Препознаје најважније појаве из националне, регионалне и опште историје и њихову повезаност у националном, регионалном и светском оквиру.

ИС.1.1.4. Именује најзначајније историјске личности.

ИС.1.1.5. Показује простор одигравања догађаја из националне и светске прошлости на историјској карти.

ИС.1.1.6. Препознаје узроке и последице најважнијих појава из прошлости.

Област ИСТРАЖИВАЊЕ, ТУМАЧЕЊЕ, ПРЕЗЕНТАЦИЈА

ИС.1.2.1. Разликује врсте историјских извора и користи понуђене у једноставним истраживачким задацима.

ИС.1.2.2. Препознаје на основу карактеристичних историјских извора (текстуалних,

сликовних, материјалних) о којој историјској појави, догађају и личности је реч.

ИС.1.2.3. Препознаје разлику између текстуалног историјског извора и других текстова познатих ученику, који говоре о истим историјским појавама.

ИС.1.2.4. Уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми историјске карте у којој је наведена легенда, у форми слике, табеле или графикона.

ИС.1.2.5. Проналази информацију у понуђеном историјском извору и препознаје различита тумачења исте историјске појаве на једноставним примерима.

ИС.1.2.6. Усмено, писано и графички представља резултате једноставног истраживачког задатка.

Следећи искази описују шта ученик зна и уме на средњем нивоу у свакој области.

Средњи ниво

Област ИСТОРИЈСКА ЗНАЊА

ИС.2.1.1. Повезује појаве, процесе, догађаје и личности са хронолошким одредницама и историјским периодом.

ИС.2.1.2. Објашњава основне појмове, из опште, регионалне и националне историје.

ИС.2.1.3. Зна важне процесе и појаве из националне, регионалне и опште историје и њихову повезаност у националном, регионалном и светском оквиру.

ИС.2.1.4. Препознаје да постоји повезаност појава и догађаја из прошлости са појавама из садашњости.

ИС.2.1.5. Повезује најважније личности са догађајима и појавама.

ИС.2.1.6. Показује простор одигравања најзначајнијих догађаја из националне, регионалне и опште историје на историјској и савременој географској карти.

ИС.2.1.7. Зна узроке и последице важних историјских догађаја и прекретница из

националне и опште историје.

Област ИСТРАЖИВАЊЕ, ТУМАЧЕЊЕ, ПРЕЗЕНТАЦИЈА

ИС.2.2.1. Сакупља информације користећи различите изворе у истраживачким задацима (реконструисање личне, породичне и локалне прошлости).

ИС.2.2.2. Уме да закључи о којем догађају, појави и личности је реч на основу садржаја карактеристичних писаних, сликовних историјских извора, табеларних и графичких приказа.

ИС.2.2.3. Уме да одреди из које епохе или са ког географског простора потиче историјски извор када је текст извора непознат ученику, али су у њему наведене експлицитне информације о особинама епохе или географског простора.

ИС.2.2.4. Закључује о историјским догађајима и појавама користећи историјску карту.

ИС.2.2.5. Препознаје стереотипе и предрасуде у појединим тумачењима историјских личности, догађаја, појава.

ИС.2.2.6. Препознаје пристрасности и различита гледишта на историјску појаву, догађај или личност, на основу поређења више историјских извора.

ИС.2.2.7. Усмено, писано и графички представља резултате истраживачких задатака.

Следећи искази описују шта ученик зна и уме на напредном нивоу у свакој области.

Напредни ниво

Област ИСТОРИЈСКА ЗНАЊА

ИС.3.1.1. Уме да примени знање из историјске хронологије (уме прецизно да одреди којој деценији, веку и историјском периоду припада одређена личност, појава,

догађај и процес).

ИС.3.1.2. Зна да објасни специфичности важних историјских појмова, најзначајнијих појава, догађаја и личности из националне, регионалне и опште историје.

ИС.3.1.3. Разуме на који начин су повезане појаве, догађаје и личности из националне, регионалне, опште историје.

ИС.3.1.4. Разуме како су повезане појаве, догађаји и личности из прошлости и садашњости.

ИС.3.1.5. Уочава динамику догађаја, појава и процеса на одређеном простору и променљивост граница у различитим историјским периодима.

ИС.3.1.6. Разуме и закључује зашто је дошло до одређених историјских догађаја и које су последице важних историјских дешавања.

Област ИСТРАЖИВАЊЕ, ТУМАЧЕЊЕ, ПРЕЗЕНТАЦИЈА

ИС.3.2.1. Самостално сакупља, врши селекцију, анализира и примењује податке из различитих историјских извора у реализацији истраживачког задатка.

ИС.3.2.2. Уме да прочита историјске информације у различитим симболичким модалитетима и повеже их са претходним историјским знањем (закључује на основу историјске карте без понуђене легенде, поређењем историјске и географске карте, упоређује податке из графикона и табела и закључује о појави).

ИС.3.2.3. Уме да издвоји разлике и сличности у тумачењима и изворима који се односе на исту историјску појаву или процес.

ИС.3.2.4. Аргументовано износи мишљење о одређеном тумачењу историјских појава или процеса и зна да одреди врсту пристрасности на примерима из прошлости (манипулација, пропаганда, стереотип...).

ИС.3.2.5. Представља, усмено, писано, графички и уз помоћ ИКТ-а садржај извора

информација и резултате спроведеног истраживачког задатка.

Додатна и допунска настава

Допунска настава

Годишњи фонд часова: 36

ЦИЉ : Овладавање основним знањима и умењима предвиђеним наставним планом и програмом

Исходи По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	Област/тема	Садржаји
– разликује основне временске одреднице (годину, деценију, век, миленијум, еру); – именује периоде прошлости и историјске периоде и наведе граничне догађаје; – разликује основне одлике каменог и металног доба; – лоцира на историјској карти најважније цивилизације и државе Старог истока; – разликује врсте писама цивилизација Старог истока; – идентификује основна обележја и значај религије у цивилизацијама Старог истока; – лоцира на историјској карти најважније цивилизације и државе античке Грчке; – истражи основна обележја и значај религије старих Грка -лоцира на историјској карти простор настанка и ширења Римске државе;	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ ПРАИСТОРИЈА СТАРИ ИСТОК АНТИЧКА ГРЧКА АНТИЧКИ РИМ	-Појам прошлости и историја као наука о прошлости људског друштва. -Хронологија – рачунање времена. Подела прошлости и периодизација историје. - Подела праисторије (камено, метално доба). Проширени садржаји - Појам Старог истока – географске одлике, најзначајније цивилизације (Месопотамија, Египат, Јудеја, Феникија). - Култура и историјско наслеђе народа Старог истока – религија (монотеизам и политеизам), писмо, књижевност, уметност, наука, цивилизацијске тековине (математика, архитектура, календар, иригациони систем, саобраћајна средства, медицина, закони...). - Појам античке Грчке – географске одлике - Култура и свакодневни живот (религија, олимпијске

– истражи основна обележја и значај религије античког Рима; – наведе најзначајније последице настанка и ширења хришћанства; – лоцира на карти најважније римске локалитете на територији Србије;		игре, митологија, уметност, наука, обичаји, занимања). - Појам античког Рима – географске одлике и периодизација - Хришћанство – појава и ширење. - Римски градови на територији Србије.

Додатна настава

Годишњи фонд часова: 36

ЦИЉ: Проширивање и продубљивање знања стечених у уквиру садржаја предвиђених обавезним програмом

Исходи По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	Област/тема	Садржаји
– разликује начине рачунања времена у прошлости и садашњости; – разврста историјске изворе према њиховој основној подели; – наведе главне проналаске и опише њихов утицај на начин живота људи у праисторији; – приказује друштвену структуру и државно уређење грчких полиса на примеру Спарте и Атине; – идентификује узроке и последице грчко-персијских ратова и Пелопонеског рата; – користећи дату информацију или ленту времена, смести историјску појаву, догађај и личност из	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ ПРАИСТОРИЈА СТАРИ ИСТОК АНТИЧКА ГРЧКА	-Хронологија – рачунање времена - Историјски извори– дефиниција, основна подела и установе у којима се чувају. - Основне одлике праисторије (начин живота људи, проналасци). - Најважнији праисторијски локалитети у Европи и Србији (Ласко, Алтамира, Лепенски Вир, Винча...). - Друштвени односи (робовласничко и теократско друштво) и државно уређење (монархија –царства/краљевства) у цивилизацијама Старог истока. - Специфичности египатске

историје античке Грчке и хеленизма у одговарајући миленијум, век или деценију; – израчуна временску удаљеност између појединих догађаја; – наведе основне разлике између античке римске републике и царства; – разликује узроке од последица најзначајнијих догађаја у историји античког Рима; – користећи дату информацију или ленту времена, смести историјску појаву, догађај и личност из историје античког Рима у одговарајући миленијум, век или деценију.	АНТИЧКИ РИМ	религије. Специфичности религија цивилизација Месопотамије. Основне одлике јудаизма. Најважније цивилизације Далеког истока (Индија, Кина). - Најстарији период грчке историје (Критска и Микенска цивилизација). Грчки митови (појам, примери) и хомерски епови. Колонизација и основне одлике привреде. - Најистакнутије личности: Драконт, Перикле, Филип II, Аристотел, Архимед... Грчка митологија, пантеон. Седам светских чуда античког доба. - Најистакнутије личности: Ханибал, Цицерон, Јулије Цезар, Клеопатра, Октавијан Август, Константин Велики...). Римски пантеон. Гладијаторске борбе. - Структура друштва и уређење Римске републике. Ширење Римске државе (освајања и провинције, привреда). Рим у доба царства – принципат и доминат.

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Области које програм обухвата и препоручени фонд часова по областима:

Основи проучавања прошлости – 4 часа

Праисторија - 3 часа

Стари исток - 5 часова

Античка Грчка - 12 часова

Антички Рим - 12 часова

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника је да контекстуализује дати програм потребама конкретног одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика; уџбенике и друге наставне материјале које ће користити; техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже; ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Исходи омогућавају наставнику даљу операционализацију исхода на ниво конкретне наставне јединице. При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. Наставник за сваки час планира и припрема средства и начине провере остварености пројектованих исхода. Препорука је да планира и припрема наставу самостално и у сарадњи са колегама због успостављања корелација међу предметима. У планирању и припремању наставе, наставник планира не само своје, већ и активности ученика на часу. Поред уџбеника, као једног од извора знања, на наставнику је да ученицима омогући увид и искуство коришћења и других извора сазнавања.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Ученици у пети разред улазе са знањем о основним историјским појмовима, са одређеним животним искуствима и уобличеним ставовима и на томе треба пажљиво градити нова знања, вештине, ставове и вредности.

Да би сви ученици достигли предвиђене исходе, потребно је да наставник упозна специфичности начина учења својих ученика и да према њима планира и прилагођава наставне активности.

Наставник има слободу да сам одреди распоред и динамику активности за сваку тему, уважавајући циљ предмета и дефинисане исходе. Редослед исхода не исказује њихову важност јер су сви од значаја за постизање циља предмета.

Многи од исхода су процесни и представљају резултат кумулативног дејства образовно-васпитног рада, током дужег временског периода и обраде различитих садржаја. Примера ради, исход који гласи: ученик ће бити у стању да прикупи и прикаже податке из различитих извора информација везаних за одређену историјску тему, важан је у реализацији сваке теме, како у петом, тако и у наредним разредима.

Битно је искористити велике могућности које историја као наративни предмет пружа у подстицању ученичке радозналости, која је у основи сваког сазнања. Наставни садржаји треба да буду представљени као „прича” богата информацијама и детаљима, не зато да би

оптеретили памћење ученика, већ да би им историјски догађаји, појаве и процеси били предочени јасно, детаљно, живо и динамично. Посебно место у настави историје имају питања, како она која поставља наставник ученицима, тако и она која долазе од ученика, подстакнута оним што су чули у учионици или што су сазнали ван ње користећи различите изворе информација. Добро осмишљена питања наставника имају подстицајну функцију за развој историјског мишљења и критичке свести, не само у фази утврђивања и систематизације градива, већ и у самој обради наставних садржаја. У зависности од циља који наставник жели да оствари, питања могу имати различите функције, као што су: фокусирање пажње на неки садржај или аспект, подстицање поређења, трагање за појашњењем. Настава би требало да помогне ученицима у стварању што јасније представе не само о томе „како је уистину било", већ и зашто се нешто десило и какве су последице из тога проистекле.

Да би схватио догађаје из прошлости, ученик треба да их „оживи у свом уму", у чему велику помоћ може пружити употреба различитих историјских текстова, карата и других извора историјских података (документарни и играни видео и дигитални материјали, музејски експонати, илустрације), обилажење културно-историјских споменика и посете установама културе. Коришћење историјских карата изузетно је важно јер омогућава ученицима да на очигледан и сликовит начин доживе простор на коме се неки од догађаја одвијао, помажући им да кроз време прате промене на одређеном простору.

Треба искористити и утицај наставе историје на развијање језичке и говорне културе (вештине беседништва), јер историјски садржаји богате и оплемењују језички фонд ученика. Неопходно је имати у виду и интегративну функцију историје, која у образовном систему, где су знања подељена по наставним предметима, помаже ученицима да постигну целовито схватање о повезаности и условљености географских, економских и културних услова живота човека. Пожељно је избегавати фрагментарно и изоловано учење историјских чињеница јер оно има најкраће трајање у памћењу и најслабији трансфер у стицању других знања и вештина. У настави треба, кад год је то могуће, примењивати дидактички концепт мултиперспективности. Одређене теме, по могућности, треба реализовати са одговарајућим садржајима из сродних предмета, а посебну пажњу треба посветити оспособљавању ученика за ефикасно коришћење информационо-комуникационих технологија (употреба интернета, прављење Powerpoint презентација, коришћење дигиталних аудио-визуелних материјала и израда реферата).

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Праћење напредовања започиње иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази и у односу на шта ће се процењивати његов даљи рад. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика. Сваки наставни час и свака активност ученика су, у том смислу,

прилика за регистровање напретка ученика и упућивање на даље активности. Наставник треба да подржи саморефлексију (промишљање ученика о томе шта зна, уме, може) и подстакне саморегулацију процеса учења кроз постављање личних циљева напредовања.

У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се процес и продукти учења. Да би вредновање било објективно и у функцији учења, потребно је ускладити нивое циљева учења и начине оцењивања. Потребно је, такође, ускладити оцењивање са његовом сврхом.У вредновању наученог, поред усменог испитивања, користе се и тестови знања. У формативном оцењивању се користе различити инструменти, а избор зависи од врсте активности која се вреднује. Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, може се обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање).

Како ниједан од познатих начина вредновања није савршен, потребно је комбиновати различите начине оцењивања. Једино тако наставник може да сагледа слабе и јаке стране сваког свог ученика. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Ако наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање тако постаје инструмент за напредовање у учењу. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења.

Потребно је да наставник резултате вредновања постигнућа својих ученика континуирано анализира и користи тако да унапреди део своје наставне праксе. Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује, осим постигнућа ученика, и процес наставе и учења, као и себе и сопствени рад.

Упутство за формативно и сумативно оцењивање

Критеријуми оцењивања за предмет – ИСТОРИЈА

У **петом разреду**, ученици се оцењују с најмање две оцене, које могу бити формативно или сумативно одређене.

У наставку изложени су критеријуми оцењивања по категоријама.

УСМЕНИ ОДГОВОР

Оцена за сваког ученика/ученицу је јавна и даје се с образложењем и препоруком о даљем раду. Током целог часа могуће је дати оцену. Свака оцена уноси се у електронски дневник.

-одличан (5)-ученик/ученица целовито сагледава историјске процесе током упознавања с предметом, разуме и уме да примени начине рачунања времена пре нове ере и током нове ере, познаје и разликује узроке и последице,познаје најважније историјске догађаје и повезује их са одговарајућим личностима, закључује,примењује стечено знање,самостално се сналази на историјској карти. Показује иницијативу током наставе,самостално обавља различите врсте задатака.

-врло добар (4)-ученик/ученица зна и разуме узроке и последице,познаје најважније историјске догађаје и повезује их са историјским личностима,изводи закључке,самостално се сналази на историјској карти.

-добар (3)-ученик/ученицазна узроке и последице,именује важне историјске догађаје и личности,уме да објасни значај историјских догађаја,сналази се на историјској карти уз помоћ наставника.Уз подршку наставника/наставнице обавља задатке на часу.

-довољан (2)-ученик/ученицаименује и препознаје основне историјске догађаје,историјске личности,уме да наведе узроке и последице основних историјских појава уз помоћ наставника/наставнице.Активан/активна је на часу уз помоћ наставника/наставнице.

-недовољан (1)-ученик/ученица нема познавање основних историјских догађаја,личности.Не показује жељу за напредовањем.

ПИСМЕНИ ОДГОВОР

Писмени одговор изводиће се према унапред утврђеном плану, који ће се налазити на страници школе.Оцене су јавне, ученик/ученицаима увид у свој рад,оцена се уписује у електронски дневник.

-оцена - недовољан (1)0-29%

-оцена - довољан (2)30-49%-основни ниво-именовање,препознавање

-оцена - добар (3)50-69%-средњи ниво-репродукција,разумевање

-оцена- врло добар (4)70-85%-средњи ниво-разумевање,закључивање

-оцена-одличан (5)86-100%-напредни ниво-закључивање,примена

АКТИВНОСТ УЧЕНИКА

Активност ученика/ученице обухвата усмени одговор на часу приликом обнављања,систематизације или обраде лекције,сналажење на историјској карти,израду домаћих задатака,презентација,пројеката,успешност у групном раду,практичан рад,писање и излагање есеја,сарадњу у тиму,однос према раду.Рад на пројекту оцењује се кроз вредновање активности и ангажовања током рада на пројекту,знања које је ученик/ученицастекао/ла и применио/ла у раду, реализовање пројекта и излагање резултата.Наставник/наставница сваки час прати активност ученика/ученицеи благовремено бележи у своју педагошку свеску.На тај начин наставник/наставница формативно оцењује ученика/ученицу. Целокупна активност може бити изражена сумативном оценом у дневнику.

ИНИЦИЈАЛНИ ТЕСТ

Обавља се на почетку школске године,у првој или другој радној недељи.Наставник/наставница процењује претходна постигнућа ученика. Резултати иницијалног теста служе за планирање рада наставника/наставнице и даље праћење напредовања ученика/ученице.

Начини прилагођавања програма за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом и ученике са изузетним способностима

Део овог програма ће обухватити и начине прилагођавања ако буде потребе за тим, односно ако се идентификују ученици за које је услед социјалне ускраћености, сметњи у

развоју, инвалидитата, каснијег укључивања у школовање, недовољног познавања језика или других разлога, потребна додатна подршка. Ово се такође односи и на ученике са изузетним способностима, односно ученике са посебним способностима. У том случају урадиће се мере индивидуализације и индивидуални образовни планови у складу са потребама и важећим законским прописима и као анекси биће прикључени Школском програму. Неки од препоручених начина прилагођавања програма наставе и учења ученицима којима је потребна додатна образовна подршка:

просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања, домаћих задатака...)

индивидуализација наставе

-размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи...

коришћење вршњачке подршке и помоћи у савладавању програмских садржаја

све друго што ће се применити у складу са конкретним случајем

Назив предмета	ГЕОГРАФИЈА
Разред	ПЕТИ
Циљ	Циљ наставе и учења географије је да ученик изучавањем географских објеката,појава и процеса у природном и друштвеном окружењу и међусобној повезаности са њима развије одговоран однос према себи, природи и будућности планете Земље.
Годишњи фонд часова	36

Исходи По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	Област/тема	Садржаји
Повеже постојећа знања о природи и друштву са географијом као науком; повеже географска знања о свету са историјским развојем људског друштва и научно-техничким прогресом; на примерима покаже значај учења географије за свакодневни живот човека; разликује одговорно од неодговорног понашања човека према природним ресурсима и опстанку живота наЗемљи.	ЧОВЕК И ГЕОГРАФИЈА	Ширење географских хоризоната и велика географска открића. Одговорност човека према планети Земљи.
разликује појмове васиона, галаксија, Млечнипут, Сунчев систем, Земља; објасни и прикаже структуру Сунчевог система и положај Земље у њему; разликује небеска тела и наводи њихове карактеристике; одреди положај Месеца у односу на Земљу и именује месечеве мене.	ВАСИОНА	Васиона, галаксија, Млечни пут, звезде, сазвежђа, Сунчев систем: Сунце, планете, сателити, Месец, месечеве мене, астероиди, комете, метеори

помоћу глобуса опише облик Земље и наведе доказе о њеном облику; помоћу карте опише распоред копна и воде на Земљи и наведе називе континената и океана; примерима објасни деловање Земљине теже на географски омотач; разликује и објасни Земљина кретања и њихове последице; повеже смер ротације са сменом дана и ноћи; повеже нагнутост земљине осе са различитом осветљеношћу површине Земље; повеже револуцију Земље са сменом годишњих доба на северној и јужној полулопти и појавом топлотних појасева; разликује деловање унутрашњих сила (сила Земљине теже, унутрашња топлота Земље); разликује основне омотаче унутрашње грађе Земље; наведе спољашње силе (ветар, вода) Земље; помоћу карте и цртежа опише начине и последице кретања литосферних плоча (вулканизам, земљотреси, набирање и раседање); разликује хипоцентар и епицентар и наведе трусне зоне у свету и у Србији; наведе поступке које ће предузети за време земљотреса ; опише процес вулканске ерупције и њене последице; помоћу фотографија или узорка стена разликује основне врсте стена, описује њихов настанак и наводи примере за њихово коришћење; помоћу карте, цртежа и мултимедија објашњава настанак планина и низија и разликује надморску и релативну висину; разликује ерозивне и акумулативне процесе; наведе примере деловања човека на промене у	ПЛАНЕТА ЗЕМЉА Облик Земље и структура њене површине; Земљина кретања; Унутрашња грађа и рељеф Земље; Ваздушни омотач Земље; Воде на Земљи; Биљни и животињски свет на земљи	Облик и димензије Земље, распоред копна и воде на Земљи Сила Земљине теже, глобус, екватор, полови. Ротација Земље и последица ротације: смена обданице и ноћи, привидно кретање Сунца, локално време. Револуција Земље и последице револуције: неједнака дужина обданице и ноћи током године, смена годишњих доба, календар, топлотни појасеви. Постанак и унутрашња грађа Земље, литосферне плоче: кретање плоча, промена положаја континената. Вулканизам и земљотреси: елементи, зоне појава у свету и Србији, последице и шта радити у случају земљотреса. Стене: магматске, седиментне, метаморфне. Постанак рељефа процесима набирања и раседања, планине, низије, надморска и релативна висина. Обликовање рељефа дејством воде (радом таласа, леда, растварање стена) и ветра. Човек и рељеф (позитивни и негативни утицај. Атмосфера (састав, структура и значај). Време и клима: климатски елементи и појаве(температура, притисак, влажност ваздуха, падавине, облачност, ветар). Климатски чиниоци, основни типови климе. Човек и клима (атмосферске непогоде, утицај човека на климу). Светско море и његова хоризонтална подела својства морске воде (сланост, температура, провидност), кретање морске воде (таласи, цунами, плима и осека, морске струје). Воде на копну: подземне воде и извори, реке, језера и ледници. Човек и вода

рељефу (бране, насипи, копови); опише структуру атмосфере; наведе временске промене које се дешавају у тропосфери (ветрови, падавине, облаци, загревање ваздуха...); разликује појам времена од појма клима; наведе климатске елементе и чиниоце и основне типове климе; графички представи и чита климатске елементе (климадијаграм) користећи ИКТ; користи дневне метеоролошке извештаје из медија и планира своје активности у складу са наводи примере утицаја човека на њима; загађење атмосфере и предвиђа последице таквог наводи примере о утицају понашања; атмосферских непогода на човека (екстремне температуре и падавине, град, гром, олуја); уочава и разликује на географској карти океане, наведе и опише већа мора, заливе и мореузе; својства морске воде; помоћу карте прави разлику између речне мреже и речног слива; наведе и опише елементе реке (извор, ушће, различити падови на речном току); разликује типове језерских басена према начину постанка; наведе узроке настанка поплава и бујица и објасни последице њиховог дејства; наведе поступке које ће предузети за време поплаве и након ње; наведе примере утицаја човека на загађивање вода и предвиђа последице таквог понашања; помоћу карте повеже климатске услове са распрострањеношћу живог света на Земљи; помоћу карте наведе природне зоне и		– поплаве и бујице, заштита вода, загађења. Распростирање биљног и животињског света Земљи. Угроженост и заштита живог света

карактеристичан живи свет у њима; опише утицај човека на изумирање одређених биљних и животињских врста; наведе примере за заштиту живог света на Земљи		

Кључни појмови: : васиона, Сунце, планете, галаксија, глобус, екватор, полови, лонтиненти, океани, ротација, револуција, стене, вулкани, земљотреси, литосфера, хидросфера, биосфера, атмосфера

Опште предметне компетенције:

На крају основног образовања и васпитања ученик има развијене радне навике, поседује основна географска знања и вештине, примењује их у свакодневним ситуацијама; познаје географске везе и законитости, разуме њихову улогу у обликовању света; доприноси заштити и унапређивању животне средине; поштује демографске различитости, људске и националне вредности; комуницира и сарађује у свом окружењу; користи различите изворе информација и картографски приказује основне географске чињенице.

Основни ниво

На крају основног образовања и васпитања на основном нивоу ученик се оријентише у природи и на географској карти; употребљава најједноставније мерне инструменте за обављање различитих активности. Поседује основна знања о планети Земљи, њеном географском омотачу и препознаје основне законитости, везе и њихов утицај на живот и рад људи. Користи географска знања о физичкогеографским и друштвено-географским одликама Републике Србије и света које ће ученику помоћи да рационално планира, организује и унапређује свој живот. Познаје принципе одрживог развоја и одговорног управљања на нивоу локалне средине и државе. Описује демографске различитости, националне и људске вредности и има толерантан став у демократским процесима у својој средини. Доприноси решавању актуелних проблема у својој средини насталих под утицајем природе или човека и учествује у акцијама за отклањање њихових последица.

Средњи ниво

На крају основног образовања и васпитања на средњем нивоу ученик користи различите изворе информација (географску карту, информационе технологије, писане и електронске медије) ради организовања и унапређивања свакодневних активности у животној средини. Описује појаве,

процесе и њихове односе у Сунчевом систему. Идентификује и анализира географске објекте, појаве, процесе и односе у географском омотачу Земље и њихову сталну међуусловљеност и променљивост. Разуме неопходност очувања равнотеже међу свим компонентама природне средине. Ученик објашњава природно-географске и друштвеногеографске одлике Републике Србије, може да их упоређује са одликама појединих региона у свету и да наведе њихов утицај на друштвени и економски развој Републике Србије и региона. Разуме значај и могућности међународних организација за очување мира, безбедности, развијања пријатељских односа међу народима и пружања помоћи становништву које је погођено елементарним непогодама.

Напредни ниво

На крају основног образовања и васпитања на напредном нивоу ученик изводи једноставна теренска истраживања; користи и анализира различите изворе за прикупљање географских података и резултате користи у својим свакодневним активностима; примењује систем за глобално позиционирање (ГПС) и географски информациони систем (ГИС) ради лакшег сналажења у простору и времену. Ученик интерпретира и објашњава појаве, процесе и односе у Сунчевом систему. Објашњава географске везе и законитости између природних услова, ресурса и људских делатности на националном и глобалном нивоу. Разуме значај природног и културног наслеђа и потребу за њиховом валоризацијом. Објашњава глобалне друштвеноекономске процесе и анализира њихов утицај на друштвени и економски развој Републике Србије. Негује међусобно разумевање, поштовање различитости и сарадњу, доприноси очувању људских и националних вредности. Планира и доноси одговарајуће одлуке у свакодневним животним ситуацијама и активно учествује у предузимању иницијативе за очување и заштиту здравља, безбедности људи и животне средине.

<u>Специфичне предметне компетенције</u>:

1. **ОБЛАСТ: Развијеност и примена географских способности и вештина за решавање одређених ситуација**

Основни ниво

Ученик чита географску карту, употребљава различите географске изворе и статистичке податке. Употребљава најједноставније мерне инструменте и описује податке које они приказују.

Средњи ниво

Ученик истражује, класификује и приказује елементе географске средине на немој карти, моделом, дијаграмом, табелом, схемом, текстом. Познаје значај примене информационих технологија у свакодневним активностима.

Напредни ниво

Ученик планира и изводи једноставна теренска истраживања, користи и анализира информације о географским чињеницама датим у писаним и електронским медијима, изводи закључке и примењује их у новим ситуацијама. Примењује информационе технологије ради обављања различитих активности.

2. ОБЛАСТ: Примена географских знања и концептуалног разумевања у одређеним проблемским ситуацијама.

Основни ниво

Ученик препознаје, разликује и именује физичко-географске, друштвеногеографске и регионално-географске чињенице и наводи њихове вредности за рационално коришћење у свакодневном животу.

Средњи ниво

Ученик идентификује и анализира индивидуалност, разноврсност и распрострањеност физичко-географских и друштвено-географских чињеница, а регионално-географске чињенице, везе и законитости сврстава у одређене појмовне категорије и системе.

Напредни ниво

Ученик анализира и објашњава географске везе (просторне и каузалне, директне и индиректне) и законитости (опште и посебне) у географској средини и предлаже нова решења. Издваја и упоређује географске регије.

<u>Опште међупредметне компетенције</u>:

1. компетенција за учење;

2. одговорно учешће у демократском друштву;

3. естетичка компетенција;

4. комуникација;

5. одговоран однос према околини;

6. одговоран однос према здрављу;

7. предузимљивост и оријентација ка предузетништву;

8. рад са подацима и информацијама;

9. решавање проблема;

10. сарадња;

11. дигитална компетенција.

Образовни стандарди:

Област	**Основни ниво Следећи искази описују шта ученик/-ца зна и уме на основном нивоу**	**Средњи ниво Следећи искази описују шта ученик/-ца зна и уме на основном нивоу (подразумева се да је ученик/-ца савладао/-ла и све захтеве**	**Напредни ниво Следећи искази описују шта ученик/-ца знауме на напредном нивоу (подразумева се ученик/-ца савладао/-ла и све захтеве са основног и средњег нивоа)**
Географске вештине	ГЕ. 1.1.3. препознаје и чита географске и допунске елементе карте	ГЕ. 2.1.1. одређује стране света у простору и на географској карти ГЕ. 2.1.2. одређује положај места и тачака на географској карти ГЕ. 2.1.3. препознаје и објашњава географске чињенице – објекте, појаве, процесе и односе који су представљени моделом, сликом, рафиком, табелом и схемом ГЕ. 2.1.4. приказује понуђене географске податке: на немој карти, картографским изражајним средствима (бојама, линијама, простим геометријским знацима, симболичким знацима...), графиком,табелом и схемом	ГЕ. 3.1.1. доноси закључке о просторним (топографским) и каузалним везама географских чињеница – објеката, појава, процеса и односа на основу анализе географске карте
Физичка географија	ГЕ. 1.2.3. именује Земљине сфере (литосферу, атмосферу, хидросферу, биосферу) и препознаје њихове основне одлике	ГЕ. 2.2.1. описује небеска тела и њиховакретања ГЕ. 2.2.2. разликује и објашњава географске чињенице – објекте, појаве, процесе и односе у Земљиним сферама	ГЕ. 3.2.1. препознаје димензије Земље и објашњава последице Земљиног облика и њених кретања ГЕ.3.2.2. објашњава физичко-географске

		(литосфери, атмосфери, хидросфери, биосфери)	законитости у географском омотачу (климати биогеографску зоналност) и наводи мере његову заштиту,обнову и унапређивање
Друштвена географија	ГЕ 1.3.1.познаје основне појмове о становништву и насељима и уочава њихов просторни распоред	ГЕ 2.3.1.разликује и објашњава кретање становништва (природно и механичко) и структуре становништва	ГЕ 3.3.1.објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај становништва и насеља ГЕ 3.3.2.објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привреде и привредних делатности
Регионална географија	ГЕ 1.4.1.препознаје основне природне и друштвене одлике наше државе ГЕ 1.4.2.именује континенте и препознаје њихове основне природне и друштвене одлике	ГЕ 2.4.1.описује природне и друштвене одлике наше државе и наводи њене географске регије ГЕ 2.4.2.описује природне и друштвене одлике континената и наводи њихове географске регије	ГЕ 3.4.1.објашњава географске везе(просторкаузалне, директне и индиректне) изаконитости (опште и посебне) у нашој земљи и умеда издвоји географске регије ГЕ3.4.2.објашњава географске везе(просторно каузалне, директне и индиректне) и законитости (опшипосебне) у Европи и уме да издвоји географегије ГЕ 3.4.3.објашњава географске везе (простои каузалне,) и законитости (опште и посебнваневропским континентима и уме да издвгеографске регије

Додатна и допунска настава

Допунска настава

Годишњи фонд часова: 18

Исходи По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	Област/тема	Садржаји
повеже постојећа знања о природи и друштву са географијом као науком; разликује одговорно од неодговорног понашања човека према природним ресурсима и опстанку живота на планети Земљи;	Човек и географија	Одговорност човека према планети Земљи.
разликује појмове васиона, галаксија, Млечни пут,Сунчев систем, Земља; разликује небеска тела; именује месечеве мене	Васиона	Васиона, галаксија, Млечни пут, звезде, сазвежђа, Сунчев систем: Сунце, планете, сателити, Месец, месечеве мене, астероиди, комете, метеори
- помоћу глобуса опише облик Земље помоћу карте опише распоред копна и воде на Земљи и наведе називе континената и океана; разликује Земљина кретања и њихове последице; разликује основне омотаче унутрашње грађе Земље; разликује хипоцентар и епицентар и наведе трусне зоне у свету и у Србији; наведе поступке које ће предузети за време земљотреса ; разликује основне врсте стена; разликује надморску и релативну висину; наведе временске промене које се дешавају у тропосфери (ветрови, падавине, облаци, загревање ваздуха...);	Планета Земља	Облик и димензије Земље, распоред копна и воде на Земљи. Сила Земљине теже, глобус, екватор, полови Ротација Земље и последица ротације Револуција Земље и последице револуције Постанак и унутрашња грађа Земље Вулканизам и земљотреси Стене Постанак рељефа Атмосфера (састав, структура и значај) Климатски чиниоци, основни типови климе Светско море и његова хоризонтална подела Воде на копну Распростирање биљног и животињског света Земљи.

наведе климатске елементе и чиниоце и основне типове климе; уочава и разликује на географској карти океане, већа мора, заливе и мореузе; наведе и опише елементе реке (извор, ушће, различити падови на речном току); помоћу карте наведе природне зоне и карактеристичан живи свет у њима;		

Додатна настава

Годишњи фонд часова: 18

Исходи По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	Област/тема	Садржаји
указује на значај изучавања географије; ствара критички поглед на свет; објашњава лик и дело Јована Цвијића.	Човек и географија	Ширење географских хоризоната и велика географска открића.
истражује о настанку Васионе; упоређује васионска тела и њихове карактеристике; осмишљава и конструише школски планетаријум.	Васиона	Васиона, галаксија, Млечни пут, звезде, сазвежђа, Сунчев систем: Сунце, планете, сателити, Мемесечеве мене, астероиди, комете, метеори
анализира доказе ротације и револуције; прикупља информације о грађи Земљине коре; креира албум са фотографијама и класификује стене према постанку; разликује и	Планета Земља	Сила Земљине теже, глобус, екватор, полови. Ротација Земље и последица ротације: сменаобданице и ноћи, привидно кретање Сунца, локално време. Револуција Земље и последице

објашњава појам вулканизма, вулканске ерупције; објашњава последице деловања спољашњих сила и антропогеног утицаја на рељеф; упознаје функционисање уређаја и апаратура за мерење стања атмосфере; израђује клима дијаграм и учествује у праћењу основних климатских елемената у локалној средини; упознаје се са ликом и делом М. Миланковића; истражује значај Светског океана; анализира значај копнених вода и резерви воде; издваја специфичне и заштићене биљне и животињске врсте на свим континентима и идентификује изумрле врсте, те разуме разлоге њиховог изумирања; анализира разлоге издвајања природних резервата, националних паркова и ботаничких башта.		револуције: неједнака дужина обданице и ноћи током године, смена годишњих доба, календар, топлотни појасеви. Постанак и унутрашња грађа Земље, литосферне плоче: кретање плоча, промена положаја континената. Вулканизам и земљотреси: елементи, зоне појава у свету и Србији, последице и шта радити у случају земљотреса. Стене: магматске, седиментне, метаморфне. Постанак рељефа процесима набирања и раседања, планине, низије. Климатски чиниоци, основни типови климе. Човек и клима (атмосферске непогоде, утицај човека на климу). Човек и вода – поплаве и бујице, заштита вода, загађења. Распростирање биљног и животињског света Земљи. Угроженост и заштита живог света.

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

ОБЛАСТ / ТЕМА / МОДУЛ		БРОЈ ЧАСОВА
1.	ЧОВЕК И ГЕОГРАФИЈА	2
2.	ВАСИОНА	4
3.	ПЛАНЕТА ЗЕМЉА	30
УКУПНО		36

Акценат наставе географије у петом разреду је да ученик увиди значај изучавања географије за њега лично и да изучавањем предвиђених наставних области, развије знања, вештине, ставове и вредности за одговоран однос према себи, природи и будућности планете Земље. Програм се ослања на савремена достигнућа и перспективе развоја географске науке, корелативан је и примерен интересовањима и развојним способностима

ученика. Он уважава дефинисане стандарде постигнућа за крај основног образовања и васпитања, као и међупредметне компетенције.

Програмску структуру чине три области:

1. Човек и географија

2. Васиона

3. Планета Земља

На првом наставном часу наставник уводи ученике у наставни предмет, односно, упознаје ученике са значајем географије, не улазећи у терминологију географских дисциплина. На овом часу је потребно помоћи ученицима да повежу постојећа знања о природи и друштву са географијом као науком. Заједно са ученицима навести примере и разлоге зашто се изучава географија. Такође је потребно упознати ученике са садржајем наставног програма и дати им јасна упутства за рад. Програмску област Васиона чине најосновнија математичко-географска и астрономска знања о васиони, Сунчевом систему, облику и величини Земље, њеном положају у васиони и о небеским телима Сунчевог система. Кроз ову наставну област потребно је информисати ученике о основним карактеристикама осталих небеских тела, без фактографских података о планетама: величина, удаљеност до Земље и слично. Препоручује се наставнику, ако има могућности, да са ученицима посети Планетаријум и Народну опсерваторију у Београду и да за време ведрих ноћи у локалној средини покаже ученицима видљива сазвежђа и оријентацију помоћу звезде Северњаче. Трећу програмска област Планета Земља чине садржаји физичке географије и разврстани су у шест тема. Посебан значај имају исходи који се односе на облик и величину Земље и распоред континената и океана. За достизање исхода предвиђених овом темом најбоље је користити демонстративно-илустративне методе и методе експеримента уз употребу модела Земљеглобуса и географске карте. Имајући у виду оријентацију програма предмета и његов фокус на развијање функционалних знања ученика, географска карта и њено коришћење током просеца учења и подучавања је обавезна. Упознавање ученика са картом и са основним појмовима картографске писмености према програму наставе и учења започиње у првом циклусу основног образовања и васпитања и представља основу развијања функционалних знања. Зато треба радити на даљем унапређивању сналажења ученика на карти током петог разреда, што представља основу за касније изучавање картографског градива у шестом разреду. За ученике овог узраста посебно може бити тешко разумевање Земљине ротације, револуције и последица ових кретања. Због тога је потребно посебну пажњу посветити обради и утврђивању ових садржаја. Наставнику се препоручује примена очигледних наставних средстава (глобус, батеријска лампа, телуријум, видео записи, анимације...) и демонстративно-илустративне методе и методе експеримента како би се могао постићи висок степен разумевања и достизања предвиђених исхода. То ће бити предуслов за касније усвајање низа других појмова који су у вези са сменом обданице и ноћи, сменом годишњих доба, формирањем климатских појасева, односно свих појмова који су у вези са временом и климом и уопште, појавама и процесима у атмосфери, као и у хидросфери и биосфери. При обради наставних садржаја Револуција Земље и Топлотни појасеви треба објаснити термине, као што су екватор, Гринич, северни и јужни повратник и северни и јужни поларник. Не треба улазити у терминологију географске ширине, дужине и часовних зона, јер ће то бити предмет

изучавања у шестом разреду. Наставна област Планета Земља има посебан значај јер у оквиру ње ученици упознају објекте, појаве и процесе, гранске и међугранске везе, као и посебне физичко-географске законитости. Акценат треба ставити на достизање исхода који се односе на функционално знање ученика (како се понашати у случају земљотреса, екстремних температура, астмосферских непогода, бујица и поплава...) и треба навести примере позитивног и негативног деловања човека на природу. Природна средина је у суштини сплет тесно повезаних и међусобно условљених компонената које представљају јединствену целину. Имајући у виду нарушавање равнотеже у природној средини, потребно је указивати на превенцију и на заштиту природе. Потребно је код ученика развијати одговорност о очувању биљних и животињских врста и рационалном коришћењу природних ресурса као услову опстанка на Земљи. Један од значајних исхода петог разреда је да се од ученика очекује да опише одговорност коју човек има према планети Земљи, планети коју настањујемо. Препорука је да се прилом планирог излета ученици упознају са објектима геонаслеђа и развију правилне ставове о његовом значају и очувању. Поједини препоручени садржаји могу бити тешки и апстракни ученицима, па се зато препоручује задржавање на основним појмовима, појавама и процесима уз обилато коришћење дидактичког материјала, разноврсних метода и облика рада. Једна од основних вештина која се препоручује је правилно географско посматрање и уочавање природних објеката, појава и процеса у локалној средини чиме се подстиче природна радозналост деце, самостално истраживање и њихова правилна интерпретација. Садржаји физичке географије дају могућност стицања знања, вештина и навика коришћењем статистичког материјала који је систематизован у табелама, као и руковањем различитим мерним инструментима, регистровањем и обрадом података које они показују. Предлаже се, уколико за то има могућности да за обраду података ученици користе ИКТ. На овај начин повезују се и интерпретирају квантитативни показатељи и утврђују узрочно-последичне везе и односи. У оквиру ове теме сви физичкогеографски објекти, појаве и процеси не могу се потпуно обрадити, што и није циљ овог програма наставе и учења.

Упутство за формативно и сумативно оцењивање

ПЛАН ЕВАЛУАЦИЈЕ

Упутство за формативно и сумативно оцењивање ученика

Урађено на основу Правилника о оцењивању ученика у основном образовању васпитању

Шта пратимо	**Критеријуми оцењивања**	**Поступак**	**Инструменти оцењивања**	**Време**
Степен остварен ости циљева и прописаних, о дносно прилаго ђених стандарда постигну ћа у току савладавања програма пред мета; про цењ ују се: вештине изра жавања и саопштавања; разу мевање, примена и вредновање научених поступака и про цед ура; рад са подацима и рад на различити м врстама текстова; у метничко изражавање; вештине, р уковање приб оро м, алатом и технол огијама и изв о ђење радних задатака.	Оцену одличан (5) добија ученик који: − у потпуности показује способност трансформације знања и примене у новим ситуацијама; − лако логички повезује чињенице и појмове; − самостално изводи закључке који се заснивају на подацима; − решава проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у потпуности критички расуђује; − показује изузетну самосталност уз изузетно висок степен активности и ангажовања.	Формативно оцењивање: свакодневно бележење активности ученика на часу у свеску евиденције наставника/есдневник	Број јављања: За јављање + За јављање више пута ++ За давање комплетног, потпуног одговора на тежа питања +5 Ко не зна одговор -	Свакодневно бележење током године
		Комисија ученика и наставница	Учесталост јављања на часу по месецим	Пресек стања на полугодиш ту (сваких 16 часова)
		Усмено одговарање	Свеобухватност одговора Хронолошка и појмовна прецизност Сналажење на карти Хоризонтално и вертикално повезивање градива Самосталност у одговарању	По потреби, бар једном у полугодиш ту
		Редовност доношења домаћег Ученици воде евиденцију	За три недоношења домаћег -1 у свеску, а након опомене и у дневник За редовно доношење домаћег задатка-5	Свакодневно током године, праћење/ пресек стања за тромесечје
		Он-лајн квиз	Првопласирани +5 Другопласирани ++ Трећепласирани +	По једном у полугодишту
		Прегледање свески	Уредност Све забележено са часова	На крају наставне године
	Оцену врло добар (4) добија ученик који: − у великој мери показује способност примене знања и логички повезује	Писане провере Ученици дају самопроцену оцене	Бодоевање: 40-54%-2 55-69%-3	Након сваке теме (4 провере које се раде цео час - по две у

	чињенице и појмове; − самостално изводи закључке који се заснивају на подацима; − решава поједине проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у знатној мери критички расуђује; − показује велику самосталност и висок степен активности и ангажовања.		70-84%-4 85-100%-5	полугодишт у и бар две провере до 15 минута
		Групни рад (посматрање наставника, излагање група, процена осталих ученика)	Сарадња у групи (сви чланови су укључени, сви имају задато забележено у свескама...) Степен знања свих чланова групе Квалитативно и квантитативно процењивање резултата рада, продуката група (пано, табела...)	По потреби
		Рад у пару (посматрање наставника, излагање парова, процена осталих ученика)	Прва три пара која прваураде задатак добијају +5 Сви парови који ураде задатак добијају+ Парови који не раде задато на часу добијају -	По потреби
		Сналажење на карти	За показаних 5 појмова за један минут оцена 5 За 4 -4 3-3 2-2	У току школске године
	Оцену добар (3) добијау ченик који: − у довољној мери показује способност употребе информација у новим ситуацијама; − у знатној мери логички повезује чињенице и појмове; − већим делом самостално изводи закључке који се заснивају на подацима и делимично самостално решава поједине проблеме; − у довољној мери критички расуђује; − показује делимични степен активности и ангажовања.			
	Оцену довољан (2) добија ученик који: − знања која је остварио су на нивоу репродукције, уз минималну примену; − у мањој мери логички повезује чињенице и појмове и искључиво уз подршку наставника изводи закључке који се заснивају на подацима; − понекад је самосталан у решавању проблема и у недовољној мери критички расуђује; − показује мањи степен активности и ангажовања.			
	Недовољан (1) добија ученик који: −			

	знања која је остварио нису ни на нивоу препознавања и не показује способност репродукције и примене; − не изводи закључке који се заснивају на подацима; − критички не расуђује; − не показује интересовање за учешће у активностима нити ангажовање.			

Начини прилагођавања програма за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом и ученике са изузетним способностима

Део овог програма ће обухватити и начине прилагођавања ако буде потребе за тим, односно ако се идентификују ученици за које је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитата, каснијег укључивања у школовање, недовољног познавања језика или других разлога, потребна додатна подршка. Ово се такође односи и на ученике са изузетним способностима, односно ученике са посебним способностима. У том случају урадиће се мере индивидуализације и индивидуални образовни планови у складу са потребама и важећим законским прописима и као анекси биће прикључени Школском програму. Неки од препоручених начина прилагођавања програма наставе и учења ученицима којима је потребна додатна образовна подршка:

- просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања, домаћих задатака...)
- индивидуализација наставе
- -размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи...
- коришћење вршњачке подршке и помоћи у савладавању програмских садржаја
- све друго што ће се применити у складу са конкретним случајем

Назив предмета	Ликовна култура
Разред	Пети
Циљ	Циљ учења предмета Ликовна култура је развијање креативности, естетских критеријума и одговорног односа према очувању културе и уметничког наслеђа
Годишњи фонд часова	72

Исходи По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	Област/тема	Садржаји
- разуме особености ликовне културе и ликовног језика -разуме значај ликовне културе - разматра повезаност визуелне уметности са свакодневним животом	УВОД У ЛИКОВНУ КУЛТУРУ	Ликовни језик, ликовни елементи, ликовне уметности, ликовне технике, ликовни мотиви.
- опише ритам који уочава у природи, окружењу и уметничким делима; - пореди утисак који на њега/њу остављају различите врсте ритма; - гради правилан, неправилан и слободан		Материјал из природе, вештачки материјал, материјал за рециклажу, рециклирани материјал, импровизовани прибор, школски прибор и материјал, професионални прибор. Ритам у природи (смена дана и обданице, смена годишњих доба, таласи, падавине...). Ритам у простору (распоред

визуелни ритам, спонтано или с одређеном намером; - користи, у сарадњи са другима, одабране садржаје као подстицај за стварање оригиналног визуелног ритма - разматра, у групи, како је учио/ла о визуелном ритму и где та знања може применити; - направи, самостално, импровизовани прибор од одабраног материјала; - искаже своје мишљење о томе зашто људи стварају уметност;.	РИТАМ	тродимензионалних облика у природи, урбаним срединама и у ближем окружењу ученика). Ритам у структури (грађи) облика. Ритам у текстури природних и вештачких материјала. Врсте ритма. Правилан и неправилан ритам. Слободан ритам. Спонтани ритам (ритам линија, облика, мрља). Функције ритма – понављање боја, линија и/или облика да би се постигла динамичност (живост) или ред. Утисак који различите врсте ритма остављају на посматрача. Субјективни утисак кретања и оптичка илузија кретања. Ритам као принцип компоновања у делима ликовних уметности. Ритам у другим врстама уметности. Примена визуелног ритма у свакодневном животу. Различити ритмови као подстицај за стваралачки рад – звуци из природе и окружења, музика, кретање у природи и окружењу, плес.... Уметничко наслеђе – значај праисторијског наслеђа на простору Србије и у свету.
		Врсте линија и изражајна својства линија.

- опише линије које уочава у природи, окружењу и уметничким делима; - пореди утисак који на њега/њу остављају различите врсте линија; - гради линије различитих вредности комбинујући материјал, угао и притисак прибора/материјала; - користи одабране садржаје као подстицај за стварање оригиналних цртежа; - црта разноврсним прибором и материјалом изражавајући замисли, машту, утиске и памћење опаженог; - разматра, у групи, како је учио/ла о изражајним својствима линија и где се та знања примењују; - искаже своје мишљење о томе како је развој цивилизације утицао на развој уметности;	ЛИНИЈА	Линије у природи и окружењу. Линија као ивица тродимензионалних облика; Изражајна својства линија у односу на прибор, материјал, притисак и угао под којим се држи прибор/материјал. Савремена средства за цртање - дигитална табла и оловка за цртање, 3Д оловка, апликативни програми за цртање... Својства линије у апликативном програму за цртање. Цртање светлом; Уметнички цртеж, аматерски цртеж, дечји цртеж, схематски цртеж, технички цртеж, научне илустрације... Врсте уметничког цртежа - скица, студија, илустрација, стрип, карикатура, графити... Занимања у којима је неопходна вештина слободоручног цртања; Поступци грађења цртежа додавањем и одузимањем линија. Лавирани цртеж. Линеарни цртеж. Цртеж у боји; Текстура (ликовни елемент). Поступци грађења текстуре линијама. Ритам линија; Различити садржаји као подстицај за стваралачки рад (облици из природе и окружења, звуци из природе и окружења, музика, кретање у природи и

		окружењу, текст, писмо...); Читање (декодирање) цртежа, стрипа, карикатуре, графита, рекламних порука... Уметничко наслеђе - значај наслеђа првих цивилизација.
- пореди облике из природе, окружења и уметничких дела према задатим условима; - гради апстрактне и/или фантастичне облике користећи одабране садржаје као подстицај за стваралачки рад; - наслика реалне облике у простору самостално мешајући боје да би добио/ла жељени тон; - обликује препознатљиве тродимензионалне облике одабраним материјалом и поступком; - преобликује предмет за рециклажу дајући му нову употребну вредност;	ОБЛИК	Дводимензионални и тродимензионални облици. Правилни геометријски облици (геометријске фигуре и тела). Правилни облици у природи и у ликовној уметности. Неправилни облици; Својства облика. Величина облика. Боја облика. Реална и имагинарна функција облика. Карактеристични детаљи и својства по којима је облик препознатљив. као услов за опажање облика. Изглед облика посматраног из различитих углова. Стилизовање облика; Статични облици. Кретање облика (кретање статичних облика помоћу ветра и воде, карактеристично кретање бића и машина); Распоред облика у простору и њихово дејство на посматрача. Положај облика у равни - линија хоризонта, планови и величина облика у

- комбинује ритам, линије и облике стварајући оригиналан орнамент за одређену намену; објасни зашто је дизајн важан и ко дизајнира одређене производе; - разматра, у групи, како је учио/ла о облицима и где та знања примењује; - искаже своје мишљење о томе зашто је уметничко наслеђе важно;		односу на растојање од посматрача. Преклапање, прожимање, додиривање облика; Поступци грађења апстрактних и фантастичних облика (превођење реалних облика у апстрактне одузимањем карактеристичних детаља, превођење реалних облика у фантастичне додавањем неочекиваних детаља, грађење имагинарних и апстрактних облика на основу једне, две и три информације...); Луминообјекти. ЛЕД технологија у савременој уметности. Обликовање простора светлом; Обликовање (дизајн) употребних предмета. Преобликовање материјала и предмета за рециклажу; Различити садржаји као подстицај за стваралачки рад (облици из природе и окружења, кретање у природи и окружењу, уметничка дела, етно наслеђе, садржаји других наставних предмета...); Орнамент и орнаментика. Функција орнамента. Симетрија. Ритам линија, боја и облика у орнаменту; Уметничко наслеђе - наслеђе етно културе. Значајни римски споменици на тлу Србије.

- пореди различите начине комуницирања од праисторије до данас; - обликује убедљиву поруку примењујући знања о ритму, линији, облику и материјалу; - изрази исту поруку писаном, вербалном, невербалном и визуелном комуникацијом; - тумачи једноставне визуелне информације; - објасни зашто је наслеђе културе важно.	ВИЗУЕЛНО СПОРАЗУМЕВАЊЕ	Различите врсте комуникације од праисторије до данас; Невербална комуникација - читање информација; израз лица и карактеристичан положај тела; Читање визуелних информација (декодирање). Визуелно изражавање; Уметничко наслеђе - значај наслеђа за туризам и за познавање сопственог порекла.
- препознаје уметност праисторијског периода; - разликује културе старог века - искаже своје мишљење о томе зашто је уметничко наслеђе важно; - искаже своје мишљење о томе како је развој цивилизације утицао на развој уметности;	УМЕТНИЧКО НАСЛЕЂЕ	Уметност праисторије; Пећински цртежи; Уметност старог Египта, Месопотамије, Грчке и Рима.

Кључни појмови: Линија, облик, ликовни елементи, ритам, визуелно споразумевање.

Опште предметне компетенције:

Ученик развија креативан, радознао и истраживачки дух кроз упознавање и коришћење различитих уметничких медија и техника. Способан је и мотивисан да користи своје искуство, да експериментише и развија идеје кроз самосталан рад и рад у групи. Ученик развија машту и апстрактан начин размишљања који успешно примењује у различитим животним ситуацијама које захтевају креативна решења. Уочава специфичности различитих уметничких дисциплина (визуелне, драмске, музичке...) али уочава и њихове заједничке принципе и сличности. Ученик познаје и разуме вредност сопствене културе и културе других народа повезујући знања из различитих области или предмета. Знања и искуства стечена кроз предмет Ликовна култура (истрајност, упорност, стрпљивост) примењује у друштвеном животу и у даљем стручном усавршавању и професионалном развоју.

Основни ниво

На основном нивоу ученик има следеће компетенције: Изражава своја осећања и идеје користећи основне технике визуелних уметности. Уме да пронађе изворе и информације потребне за креативан рад. Учествује у школским и ваншколским активностима кроз стваралаштво у визуелним уметностима. Познаје вредност сопствене културе и културе других народа.

Средњи ниво

На средњем нивоу ученик има следеће компетенције: Развија своја осећања и идеје користећи различите медије визуелне уметности. Развија интересовања и самостално проналази потребне информације. Активно учествује у школским и ваншколским активностима. Разуме специфичности различитих уметничких дисциплина. Уочава повезаност знања из различитих области или предмета. Разуме вредност сопствене културе и културе других народа.

Напредни ниво

На напредном нивоу ученик има следеће компетенције: Развија и изражава своја осећања, идеје и ставове и адекватно користи различите медије визуелне уметности. Негује и развија своје склоности и интересовања за уметност. Самостално истражује изворе и информације потребне за креативан рад и решавање проблема. Осмишљава и учествује у тимским активностима које доприносе развоју и побољшању друштвене заједнице. Разуме специфичности као и сличности различитих уметничких дисциплина. Повезује знања из различитих области или предмета и примењује их у различитим животним ситуацијама. Свестан је вредности сопствене културе и културе других народа. Разуме универзални језик уметности

<u>Специфичне предметне компетенције</u>:

Ученик кроз предмет Ликовна култура развија стваралачке способности, индивидуалну креативност и естетску осетљивост.

Основни ниво

Ученик истражује и примењује знања о основним материјалима, медијима, техникама и ликовним елементима која се користе у визуелним уметностима. Ученик познаје најважнија уметничка дела из културног наслеђа свог и других народа, развија свест о културним вредностима и схвата важност њиховог очувања.

Средњи ниво

Ученик проналази и развија своје идеје истражујући природно и вештачко окружење, свет маште и осећања (посматрајући, анализирајући и сакупљајући потребне информације) за стваралачки рад. Ученик препознаје улогу и вредност визуелне уметности као саставног дела свакодневног живота, нарочито као средства комуникације.

Напредни ниво

Ученик проучавајући уметничка дела истражује и анализира методе, технике, садржаје и подстицајно их примењује у свом стваралачком раду. Способан је да изрази став о свом

раду и радовима других уочавајући различита значења и идеје. Ученик праћењем културних догађаја постаје активна публика и/или учесник у јавном и културном животу заједнице и развија своје критичко мишљење

Опште међупредметне компетенције:

1. компетенција за учење;
2. одговорно учешће у демократском друштву;
3. естетичка компетенција;
4. комуникација;
5. одговоран однос према околини;
6. одговоран однос према здрављу;
7. предузимљивост и оријентација ка предузетништву;
8. рад са подацима и информацијама;
9. решавање проблема;
10. сарадња;
11. дигитална компетенција.

Образовни стандарди:

Основни ниво

1. Ученици израђују дводимензионалне и тродимензионалне радове истражујући различите теме, идеје и садржаје. Ученици користе различите материјале и технике, ликовне елементе и принципе у стварању свог рада.

ЛК. 1.1.1. Изводи дводимензионалне и тродимензионалне радове користећи основне медије, материјале и технике (цртање, сликање, вајање) визуелних уметности да би изразио одређени садржај.

2. Ученици описују и процењују своје радове и радове других користећи адекватне термине и појмове (на основу технике, карактеристика материјала, ликовних елемената, намере и идеје…).

ЛК.1.2.1. Описује свој рад и радове других (нпр. исказује утисак, описује садржај...).
3. Ученици познају културно наслеђе свог и других народа. Истражују и упознају уметничка дела из различитих периода.

ЛК.1.3.1. Описује сличности и разлике које уочава на уметничким радовима из различитих земаља, култура и периода.
ЛК.1.3.2. Зна важне споменике културе у својој средини.

4. Ученици познају и користе места (музеј, галерија, атеље, библиотека…) и изворе (интернет, репродукције...) где могу проширити своја знања везана за визуелне уметности. Ученици прате културне догађаје и учествују у јавном и културном животу заједнице.

ЛК.1.4.1. Познаје места и изворе где може проширити своја знања.
ЛК.1.4.2. Зна занимања за која су потребна знања и вештине стечене учењем у визуелним уметностима (нпр. костимограф, дизајнер, архитекта...).
ЛК.1.4.3. Препознаје и увиђа примену визуелних уметности у свакодневном животу.

Средњи ниво

1. Ученици израђују дводимензионалне и тродимензионалне радове истражујући различите теме, идеје и садржаје. Ученици користе различите материјале и технике, ликовне елементе и принципе у стварању свог рада.

ЛК. 2.1.1. Познаје и користи основне изражајне могућности класичних и савремених медија, материјала и техника визуелних уметности.
ЛК. 2.1.2. Одабира адекватан садржај да би изразио неку идеју или став.

2. Ученици описују и процењују своје радове и радове других користећи адекватне термине и појмове (на основу технике, карактеристика материјала, ликовних елемената, намере и идеје…).

ЛК.2.2.1. Образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...)
ЛК.2.2.2. Познаје и користи основне стручне термине и појмове везане за технике, елементе и садржаје (теме и мотиви) визуелних уметности.

3. Ученици познају културно наслеђе свог и других народа. Истражују и упознају уметничка дела из различитих периода.

ЛК.2.3.1. Препознаје одабрана уметничка дела у оквиру њиховог историјског и друштвеног контекста. ЛК.
2.3.2. Истражује поступке, технике, садржаје радова уметника и користи их као подстицај у свом раду.

4. Ученици познају и користе места (музеј, галерија, атеље, библиотека…) и изворе (интернет, репродукције...) где могу проширити своја знања везана за визуелне уметности. Ученици прате културне догађаје и учествују у јавном и културном животу заједнице.

ЛК.2.4.1. Користи изворе где може проширити своја знања.
ЛК.2.4.2. Зна институције културе у својој средини (музеј, галерија, дом културе...).

Напредни ниво

1. Ученици израђују дводимензионалне и тродимензионалне радове истражујући различите теме, идеје и садржаје. Ученици користе различите материјале и технике, ликовне елементе и принципе у стварању свог рада.

ЛК. 3.1.1. Познаје и користи различите изражајне могућности класичних и савремених медија, техника и материјала визуелних уметности.
ЛК. 3.1.2. Изводи радове са одређеном намером, користећи основне ликовне елементе и принципе да би постигао одређени ефекат.
ЛК. 3.1.3. Одабира адекватна средства (медиј, материјал, технику, поступак) помоћу којих ће на најбољи начин реализовати своју идеју.

2. Ученици описују и процењују своје радове и радове других користећи адекватне термине и појмове (на основу технике, карактеристика материјала, ликовних елемената, намере и идеје…).

ЛК.3.2.1. Уочава међусобну повезаност елемената, принципа и садржаја на свом раду и на радовима других.
ЛК.3.2.2. Користи стручне термине и појмове (нпр. текстура, ритам, контраст...) из визуелних уметности (примерене узрасту и садржају) када образлаже свој рад и радове других.

Ликовна секција

Годишњи фонд часова: 36

Исходи По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	Област/тема	Садржаји
- користи импровизовани и стандардни школски прибор и материјале на безбедан и одговоран начин - прилагођава поступке материјалима, техникама, форматима и жељеним квалитетима линија и облика - смишља и прави шаблоне и печате за дизајнирање предмета које свакодневно користи - приказује простор променом величине	ЦРТАЊЕ	Врсте линија и изражајна својства линија. Линије у природи и окружењу. Линија као ивица тродимензионалних облика; Изражајна својства линија у односу на прибор, материјал, притисак и угао под којим се држи прибор/материјал. Савремена средства за цртање - дигитална табла и оловка за цртање, 3Д оловка, апликативни програми за цртање... Својства линије у апликативном програму за цртање. Цртање светлом; Уметнички цртеж, аматерски цртеж, дечји цртеж, схематски цртеж, технички цртеж, научне илустрације... Врсте уметничког цртежа - скица, студија, илустрација, стрип, карикатура, графити... Занимања у којима је неопходна вештина слободоручног цртања; Поступци грађења цртежа додавањем и одузимањем линија. Лавирани цртеж. Линеарни цртеж. Цртеж у боји; Текстура (ликовни елемент). Поступци грађења текстуре линијама.

удаљеног објекта, применом планова и преклапањем облика - прави апстрактне, фигуративне, симетричне и асиметричне композиције стварајући разноврсне ритмове - представља опажено (призори, фигуре, предмети) свођењем неправилних облика на геометријске - пореди решења ликовних проблема (ритам, линија, облик, простор) у својим и радовима других - прави радове на основу посматрања, сећања, утисака, својих расположења и емоција - користи различите изворе (окружење, литература, цртани		Ритам линија; Различити садржаји као подстицај за стваралачки рад (облици из природе и окружења, звуци из природе и окружења, музика, кретање у природи и окружењу, текст, писмо...); Читање (декодирање) цртежа, стрипа, карикатуре, графита, рекламних порука...
	СЛИКАЊЕ	- Разумевање појма боје и њених својстава - Разматрање свих подела боја, ахроматских и хроматских, основних и изведентих, топлих и хладних и са посебним обраћањем пажње на комплементарне боје - Обогаћивање ликовног језика у областима које се највише изучавају на редовним часовима, новим задацима, са новим појединостима - Опажање ритма линија, боја, облика - Демонстрирање основних сликарских техника и материјала - акварел, гваш,темпера пастели, комбиноване технике и врсте сликарских подлога - Показивање репродукција познатих сликара - Рад по природи и рад из маште - Освешћивање боје као носиоца свих других ликовних особина сликаних површина, као што су текстура и валер - Овладавање поступком мешања боја и правилне употребе палете - Упознавање законитости и елемената ликовног језика
	ВАЈАЊЕ	- Проучавање текстуре, тактилног третмана форме - Развијање осетљивости за органске и неорганске форме, значај геометријских форми - Посматрање репродукција 2д и 3д уметничких дела и уочавање разлика - конвексно, конкавно; отворено, затворено) - Демонстрација рада у појединим материјалима- глина, глинамол…

филмови, репродукције...) као подстицај за стваралачки рад - пореди средства визуелног споразумевања од праисторије до данас - разматра повезаност визуелне уметности са свакодневним животом - учествује у постављању изложбе или продаји радова - разматра значај споменика културе у земљи - поштује правила понашања приликом посете догађајима или установама културе		- Освешћивање појмова волулмена и простора као основних проблема обликовања у вајању, објашњавање и разлагањепојма облика као ликовног елемента - Истицање просторности и тродимензионалности облика - Осврtање на значај светлине у опажању облика - Осврт на функцију пластике у архитектури, декоративна скулптура, вајарски материјали и алати, начини умножавања вајарских радова - Стицање искуства у раду са глином
	ГРАФИКА	Упознавање са графиком као посебном ликовном уметношћу - Разграничавање различитих врста штампе- висока, дубока и равна штампа, графика у боји, примењена графика - Наглашавање могућности умножавања тј. штампе као основне особине графичких радова - Објашњавање појма матрице, отиска, тиража - Обогаћивање графичког линеарног израза - Показивање успешних графичких решења, плаката, етикета, амбалаже исл.
	УМЕТНИЧКО НАСЛЕЂЕ	-Упознавање са познатим делима из историје уметности, домаће и светске - Освешћивање значаја познавања историје уметности у општем културном контексту, али и у сопственом стваралаштву, у обогаћивању сопственог ликовног израза - Модерна уметност, идеје европске уметности 20.века и савремене тенденције у уметности - Упознавање са сликарством које је за инспирацију имало дечје ликовно стваралаштво - Сарадња са школском библиотеком
	ФИЛМ	- Упознавање са теоријом филма - Осврт на историјат ове уметности - Освешћивање специфичности филмског језика: начин снимања, кадар, гро-план, углови снимања, кретање камере, монтажа, идејна страна филма

	СЛОБОДНЕ АКТИВНОСТИ	- Праћење изложби и других културних догађаја у нашем граду - Формирање и чување збирки ученичких радова, репродукција, занимљивих предмета, облика из природе, фотографија исл. - Естетско уређивање школе, учионице за ликовно, припремање школских изложби - Учествовање у културним и јавним делатностима школе

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Области које програм обухвата и препоручени фонд часова по областима:

Увод у ликовну културу 6 часова.

Ритам 10 часова.

Линија 14 часова.

Облик 22 часа.

Визуелно споразумевање 4 часа.

Уметничко наслеђе 16 часова.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Имајући у виду специфичност наставног предмета Ликовна култура, програм је оријентисан на процес (учења) и на исходе. Под учењем се подразумевају сва дешавања на часу која воде ка стицању функционалних знања и умења и развијању способности, навика и вредносних ставова, а који омогућавају целовит развој ученика и припремају их за живот у савременом свету. Осим у наставном програму, очекивана знања, умења, навике и ставови одређени су и: стандардима постигнућа за крај основног образовања и васпитања; међупредметним компетенцијама; циљевима образовања и васпитања и општим исходима

и стандардима образовања и васпитања (Закон о основама система образовања и васпитања).

Часови се одржавају у специјализованој учионици (кабинету намењеном настави предмета ликовна култура, информатика и рачунарство, техника и технологија или другог наставног предмета, а у зависности од опреме која је потребна за реализацију часа), учионици опште намене, простору школе, установама културе, локалном окружењу... Место реализације часова одређује се у складу са могућностима и потребама школе и локалне заједнице, као и са планираним начином реализације часа или наставне јединице.

Садржаји програма од петог до осмог разреда нису промењени, већ су организовани у четири тематске целине и допуњени. Груписање садржаја у четири тематске целине (по две за свако полугодиште) неопходно је да би сви ученици, у мањој или већој мери, достигли исходе теме. Четири тематске целине омогућавају и тимско планирање интегрисане тематске наставе. Оваква организација садржаја омогућава и коришћење постојећих уџбеника, без потребе за реорганизацијом или допуном њихових садржаја (кључни садржаји су обрађени у свим одобреним уџбеницима). Садржаји уџбеника не треба да буду водиља за формирање месечног и индивидуалног плана рада наставника, већ неопходно средство и ослонац у раду (имајући у виду и то да су приступачан извор репродукција уметничких дела).

Исходи теме су искази о томе за шта је сваки ученик (у мањој или већој мери) оспособљен по завршетку учења теме. Исходе тема не треба изједначавати са исходима задатака, активности или наставне јединице, који се дефинишу прецизније (уобичајено их дефинише наставник како би могао лакше да процењује и прилагођава сопствену праксу). Један исход задатка достиже се по завршетку једног задатка/активности. Један исход теме достиже се по завршетку више разноврсних активности, односно тек по завршетку теме. Приликом планирања активности и задатака пожељно је да сваки води ка достизању више од једног исхода теме.

У моделу курикулума који је усмерен на процес, фокус није на садржајима, па су сви садржаји програма препоручени. Програм је осмишљен тако да уважава и образовање, искуство, креативност и интегритет наставника. Наставник, самостално или у тиму, планира наставне јединице и одређује број часова за њихову реализацију, место и начин реализације, односно бира наставне методе, технике и поступке. Приликом планирања

наставних јединица, наставник прави избор и редослед садржаја водећи рачуна да се одабрани садржаји постепено и логично надовезују. Фокус је на процесу, односно наставним методама, техникама и поступцима који на најефикаснији начин воде ученике ка развоју индивидуалних способности и достизању исхода.

У колони Садржаји нема предложених задатака, активности, материјала, ликовних техника, наставних метода и поступака. Ова колона садржи само предложене теоријске садржаје које наставник може да одабере и објасни. На пример, ако је предложен садржај материјал за рециклажу, не ради се о препорученом материјалу за рад, већ о теми за разговор (коришћење материјала за рециклажу у практичном раду прописано је исходима, а у складу са Националном стратегијом одрживог развоја, тако да није потребно и у садржајима истицати материјал који ученици користе). Наставник може да одлучи да ученицима објасни значај рециклирања у савременом свету или да говори о уметности рециклирања и доприносу уметника одрживом развоју или да говори о безбедности, хигијени и очувању здравља приликом обликовања употребљене амбалаже... Наставник није у обавези да поведе разговор о овој теми, могуће је да зада ученицима да преобликују материјал за рециклажу, без пратећег објашњења. Међутим, треба имати у виду да такав приступ не омогућава смислено учење и развој компетенција. Уколико ученици не знају због чега раде неки задатак, мало је вероватно да ће у овом узрасту сами закључити где све могу да примене стечено знање и искуство.

Наставник са положеном лиценцом зна да се теоријски садржаји могу обрадити кроз пар реченица (информативно), кроз дијалог (питања која наводе ученика на размишљање), кроз мотивациони разговор, кроз необавезан разговор током рада на задатку, кроз игру...; уме да испланира време за објашњења тако да се не губи драгоцено време за стваралачки рад и зна да процени важност садржаја. Наставници који немају потребно искуство пролазе кроз менторски рад са искусним колегама и могу да добију помоћ од колега и на обукама. Очекује се и да се наставник самостално усавршава, у установи и ван ње, да чита стручне текстове и литературу и са колегама размењује искуства из праксе.

Имајући у виду да садржаји нису прописани, садржаји програмских тема које су се до сада обрађивале допуњени су предлозима који треба да послуже као почетни подстицај, подршка наставнику да самостално обогаћује програм. Предложени садржаји нису организовани као предлог наставних јединица, нити по утврђеној структури (редоследу),

јер се водило рачуна о томе да се избегне нуђење готовог решења које би усмерило фокус на садржаје. Овај приступ је проверен у пракси и искуство је показало да је наставницима потребно извесно време да се навикну на већу самосталност у креирању програма. Из тог разлога се наставницима препоручује да приликом планирања наставних јединица по новом програму у почетку не одступају значајно од досадашње праксе и да у наредним годинама постепено уводе само оне измене које су претходно испитали у пракси.

Програм садржи и две новине. Једна се односи на употребу савремене технологије, посебно апликативних програма. У петом разреду ова новина није видљива у исходима, јер се водило рачуна о томе да ученици претходно треба да савладају програм новог предмета информатика и рачунарство, али и основе ликовног језика у оквиру наставе предмета ликовна култура. Наставник може да потражи на интернету примере употребе савремене технологије у уметности и да о томе кратко информише ученике, како би ученици постепено развијали свест о томе да је напредак технологије утицао и на уметност (на пример, 3Д оловка, сликање помоћу Google's Tilt Brush, интеарктивне ЛЕД скулптуре, као што је Fish Bellies у кампусу Државног унивезитета Тексас и сл.). Затим, може да планира виртуелну посету пећини Ласко) или неком музеју. Уколико жели, наставник може да планира и стваралачки рад (цртање, сликање) на рачунару, а у договору са наставником информатике и рачунарства. Друга новина је да програм не садржи препоручена уметничка дела и споменике културе. Приликом избора дела наставник може да се ослони на претходни програм, на уџбенике и на друге изворе.

Свака тематска целина садржи и посебан део, Уметничко наслеђе. Препоручени садржаји овог дела нису прецизирани, јер се водило рачуна о специфичностима наслеђа свих националних мањина. Садржаје овог дела одређује наставник, односно савети националних мањина. Исходи тема су дефинисани уопштено како би наставник имао могућност да осмисли разноврсне задатке и активности. Од бројних могућих исхода теме одабрани су они које сваки ученик може да достигне. Уколико наставник жели да приликом планирања наставне јединице, активности или задатка дефинише прецизније исходе може да користи следећу схему: Уводни исказ (по завршетку задатка/наставне јединице ученик ће бити у стању да/умети да) + један глагол (наслика) + објекат (пејзаж) + критеријум (на основу имагинације). Исход задатка се формулише на основу циљева задатка. У наведеном примеру циљ би био да ученици на основу сопствене имагинације

креирају оригиналан ликовни рад. Један задатак по правилу има више циљева и исхода. На пример, наставник може да очекује од ученика и да по завршетку рада вербално опишу свој рад, да упореде радове осталих ученика (на пример, да анализирају композицију према задатим критеријумима).

Коначно, треба имати у виду да је програм, укључујући и упутство, само помоћ наставнику у процесу осамостаљивања. Већа количина информација у програму не подразумева и већу оптерећеност ученика и наставника. Напротив, наставник треба да испланира наставне јединице тако да предвиди довољно времена да ученици реализују своје идеје и уживају у раду, као и да рачуна на неочекиване прилике и могућности које се јављају у пракси.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм није организован по предметним областима, јер није пожељно, а често ни могуће, одвојено изучавати садржаје различитих предметних области (ни стандарди постигнућа за крај школовања нису организовани по предметним областима). Из тог разлога је на овом месту само дат опис предмета (без стриктне поделе на предметне области или области учења).

Развој ученика

Настава ликовне културе је индивидуализована и усмерена на целокупан развој ученика, а пре свега на развијање опажања и памћења, креативности, стваралачког мишљења, еманципације, емпатије, свести о општем и личном добру, толеранције, способности сарадње и разумевања различитости, естетичких критеријума, моторике и индивидуалних способности. Повезаност циља и садржаја наставе ликовне културе огледа се у повезаности опажања креативног изражавања и вредновања. Све почиње опажањем: креативно изражавање, посматрање уметничког дела и вредновање. Посматрање, истраживање и стварање изрази су надахнућа, али и примене знања о ликовним елементима, њиховим односима, како би се могле задовољити одговарајуће потребе ученика и развијати ликовни говор. Нужно је развијати и побуде као што су: знатижеља;

мотивисаност; отвореност за стицање нових искустава; осетљивост за проблеме; преузимање ризика; толеранција према нејасноћама и самопоуздање, а од спознајних функција: флексибилност; оригиналност; спознају и памћење.

Креативност

Креативност се не везује само за уметност и даровите ученике. Сваки ученик има потенцијал који може да развије уколико му се пружи прилика. У складу са тим, све се чешће истиче потреба за учењем креативности и у настави се већ примењују неке технике за развој креативности (на пример, олуја идеја). Настава предмета ликовна култура има огроман потенцијал за развијање креативности сваког ученика (не само ученика који су даровити за уметност). Због тога је важно да ученици постепено стичу свест о томе на који начин су долазили до идеја за рад, шта их је мотивисало, као и да та искуства могу применити и у другим ситуацијама. Основни услов за развој креативности су мотивациони садржаји који подстичу интересовање, одушевљење, имагинацију и позитивну емотивну реакцију, као и настава која ученику (али и наставнику) обезбеђује задовољство у раду. Уобичајени поступак је мотивациони разговор који омогућава да сваки ученик осмисли своју идеју (тему) за рад. Наставник може да испроба у пракси и следеће технике и поступке: постављање ликовног проблема (на пример, кретање облика) и нуђење више тема за рад од којих ученик треба да одабере ону која по његовом мишљењу одговара постављеном проблему (неке од тема треба да буду везане за појмове који нису у вези са кретањем, а може се десити да ученик пронађе неочекивану везу, односно оригинално решење); извлачење цедуља (2–3) на којима су исписани наизглед неспојиви појмови које треба повезати у смислену ликовну целину/ликовну причу; симулација ситуације у којој су ученици „дизајнери”, а наставник је „купац” који наручује продукт и поставља услове (на пример, тражи комбинацију три боје или једну боју која доминира...); асоцијације (од ученика се тражи оригиналан рад мотивисан једним појмом или сликом, звуком, појавом, поруком, текстом...).

Опажање

Опажање се темељи на знању и осећајима ученика. Наглашава се ликовно-естетска перцепција, дакле ликовни и тактилни опажаји, спознаја и осећаји у којима ученици проналазе смисао у комуникацији с околином и уметничким ликовним делима. Задаци сваке наставне јединице развијају способност посматрања и уочавања карактеристика ликовних елемената. Треба увек осигурати пуно ликовних примера и подстицати ученике да изразе оно што су истраживали, подједнако речима као и ликовно-техничким средствима.

Ликовне технике и материјал

Ликовне технике и материјал обрађују се кроз кратко упутство и савете током рада, у оној мери која је неопходна, јер се учење заснива на самосталном (и у сарадњи са другима) истраживању изражајних могућности техника, прибора и материјала. Наставник указује ученицима и на основне карактеристике неког материјала или прибора. На пример, уколико ученик црта и боји фломастерима његов рад ће с временом бледети и нестати, а уколико користи перманентне маркере треба да их користи према инструкцијама, јер су поједини маркери токсични. Ученици могу да буду демотивисани уколико покушају да добију секундарне боје или жељени тон мешајући водене боје које садрже мању количину (неквалитетног) пигмента. Једно од решења је да заједно експериментишу позајмљујући једни другима материјал. Употребљена амбалажа, уколико није припремљена (опрана, термички обрађена и сл.) садржи штетне микроорганизме.

Теорија обликовања

Договорена теорија не постоји, већ се у литератури срећу различите поделе и тумачења. Од наставника се очекује да буде упознат са различитим тумачењима и да их критички процени и одабере. У програму је предвиђено тумачење простора и тумачење композиције (врсте композиција, ликовни елементи и принципи компоновања), међутим, свесно је избегнуто истицање једног од могућих тумачења. Теорија обликовања се може

посматрати као отворени дијалог када је реч о уметничкој школи или факултету. Имајући у виду да би овакав приступ само збунио ученике основне школе најбоље је задржати се на једноставним, основним информацијама. Појмови из теорије обликовања објашњавају се на примерима уметничких дела и на примерима из природе и урбаног окружења. Знања из теорије обликовања нису примењива само у ликовном раду и настави других предмета, већ и у свакодневном животу ученика. На пример, распоред ствари према одређеном ритму у соби ученика може да омета или да подстиче концентрацију, одређене боје подстичу агресивност... Теорија обликовања се од петог до осмог разреда постепено учи и примењује, а предвиђено је да ученици буду упознати са могућом применом стечених знања у свакодневном животу, наставку школовања и у различитим занимањима.

Медијска писменост и комуникација

Као и до сада, садржаји који омогућавају стицање медијске писмености планирају се у корелацији са садржајима предмета српски језик и односе се на читање (разумевање) садржаја слике, текста и мултимедијалних садржаја. Имајући у виду да су ученици све раније изложени различитим садржајима на интернету, као и штетним (негативним) порукама које се провлаче кроз рекламе, игрице, музичке спотове, мимове и др. потребно је успоставити и корелацију са садржајима предмета информатика и рачунарство, техника и технологија, грађанско васпитање или веронаука, као и са осталим предметима који предвиђају медијско описмењавање. Медијска писменост подразумева и способност визуелног споразумевања, односно комуницирање медијумима ликовних уметности. Осим слободног и спонтаног изражавања, које је заступљено у највећем проценту, ученици се оспособљавају и да изражавају своје идеје, замисли, поруке, ставове, емоције... различитим медијумима ликовних уметности.

Уметничко наслеђе

Садржаји уметничког наслеђа обухватају ликовна дела и споменике културе из прошлости и уметничка дела настала у 20. и 21. веку, епохе, стилове, правце, појаве, трендове, уметнике и уметничке групе, значајне споменике културе, манифестације,

установе културе, установе за заштиту културне баштине... Приликом обраде ових садржаја фокус није на меморисању података, већ на развијању сензибилитета за доживљавање и разумевање дела, као и на сагледавању развоја уметности кроз историју и међусобног утицаја уметности и друштва. Неизоставни садржаји су најзначајнија дела из светске културне баштине, а посебна пажња се посвећује баштини на тлу Србије. Ови садржаји се планирају у корелацији са садржајима предмета историја и музичка култура, а могу да се обраде кроз интегрисану наставу, пројектне задатке, играње улога, insitu...

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Оцењивање се врши према Правилнику о оцењивању.

Процењивање напредовања ученика и остварености исхода врши се такозваном алтернативном (или аутентичном) методом, која се и до сада користила у пракси. Напредак ученика се прати да би наставник подржао развој потенцијала сваког ученика. Наставник може и да састави чеклисте за процену и самопроцену напретка. Међутим, ако се има у виду однос фонда часова и неопходног времена за неспутани развој ученика, као и искуство из света, пожељно је да се чек-листе не користе често. Уколико их наставник користи, препорука је да се користе на тромесечју и да садрже мањи број индикатора, кратко и јасно формулисаних (детаљнија објашњења могу се наћи у стручној литератури и на интернету). Треба имати у виду да су се до сада као најефикаснији вид подршке напредовању ученика показали савети које наставник даје у току практичног рада, као и питања која наводе ученике на промишљање и развијање идеја. Други вид ефикасне подршке је одељенска изложба (по завршетку задатка) на којој су заступљени сви радови ученика. Поређењем свих решења истог ликовног проблема ученици ефикасно уче на разликама и умеју да процене сопствени напредак. Коначно, ученички портфолио (мапа радова) омогућава ученику да и ван наставе самостално процењује сопствени напредак.

Програм подржава индивидуални развој ученика. По завршетку прве теме, Ритам, не завршава се учење о ритму. У наредним темама и разредима ученици ће примењивати стечено искуство и знања о ритму у различитим контекстима, проширивање и продубљивати знања и искуства на различите начине. То значи да ће многи ученици по завршетку прве теме достићи исходе теме на основном нивоу, а да ће до краја године

напредовати и исте исходе остварити на средњем или напредном нивоу. Због тога је за закључну процену најважније сагледати целокупни напредак и крајњи резултат, односно доказ о томе да је ученик напредовао.

Упутство за формативно и сумативно оцењивање

Постигнућа ученика у оквиру предмета ликовна култура се вреднују:

- сумативно- кроз решавање ликовних задатака и усмене провере наученог садржаја
- формативно- праћењем активности односно ангажовања ученика на сваком часу, кроз поседовање и коришћење уџбеника, материјала и прибора за рад, учествовање на ликовним такмичењима и ликовним конкурсима , односа ученика према раду

Оценом се изражава:

- степен остварености циљева и прописаних, односно прилагођених стандарда постигнућа у току савладавања програма предмета
- ангажовање ученика у настави и ваннаставним активностима
- напредовање у односу на претходни период
- препорука за даље напредовање ученика

Бројчане оцене су: одличан (5), врло добар (4), добар (3), довољан (2) и недовољан (1).

Одличан (5):

- ученик остварује веома значајан напредак у савладавању програма предмета и у потпуности самостално испуњавања захтеве који су утврђени на основном и средњем нивоу, као и већину захтева са напредног нивоа посебних стандарда постигнућа, односно захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа

• веома висок степен ангажовања
• примењује знања, укључујући и методолошка, у сложеним и непознатим ситуацијама
• самостално и на креативан начин решава ликовне задатке и критички разматра сложене садржинске целине
• процењује вредност ликовног задатка
• решава ликовне задатке који имају и више решења, вреднује и образлаже решења и примењене поступке
• влада моторичким вештинама које захтевају сложеније склопове покрета, брзину и координацију
• самостално извршава сложене ликовне задатке поштујући процедуру, захтеве безбедности и очувања околине
• континуирано показује заинтересованост и одговорност према сопственом процесу учења, уважава препоруке за напредовање и реализује их.

Врло добар (4)
• ученик остварује значајан напредак у савладавању програма предмета и у потпуности, самостално, испуњавања захтеве који су утврђени на основном и средњем нивоу, као и део захтева са напредног нивоа посебних стандарда постигнућа уз мању помоћ наставника, односно захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа
• висок степен ангажовања
• логички организује и самостално тумачи сложене ликовне задатке
• повезује садржаје ликовних задатака и концепте из различитих области са ситуацијама из живота
• уме да анализира ликовни задатак, изврши избор одговарајуће процедуре и поступака у решавању ликовног задатка
• влада моторичким вештинама које захтевају сложеније склопове покрета, брзину и координацију
• самостално извршава сложене ликовне задатке поштујући процедуру, захтеве безбедности и очувања околине

• континуирано показује заинтересованост и одговорност према сопственом процесу учења, уважава препоруке за напредовање и реализује их.

Добар (3):

• ученик који остварује напредак у савладавању програма предмета и у потпуности, самостално испуњавања захтеве који су утврђени на основном и већи део на средњем нивоу посебних стандарда постигнућа, односно захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа

• средњи степен ангажовања ученика

• организује и тумачи сложене ликовне задатке уз мању помоћ наставника

• уме да формулише своје поступке у решавању ликовног задатка, процене и одлуке и објасни начин како је дошао до решења

• изводи основне моторичке вештине угледајући се на модел (уз демонстрацију);

• самостално извршава сложене ликовне задатке поштујући процедуру, захтеве безбедности и очувања околине

•повремено показује заинтересованост за сопствени процес учења, а препоруке за напредовање реализује уз повремено праћење.

Довољан (2):

• ученик који остварује минималан напредак у савладавању програма предмета и испуњавања уз помоћ наставника захтеве који су утврђени у већем делу основног нивоа постигнућа, односно захтеве који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа

• низак степен ангажовања

• слабо познаје и разуме кључне појмове и информације и повезује их на ликовном задатку уз велику помоћ наставника

• делимично је усвојио је одговарајућу терминологију

• закључује директно на основу поређења са конкретним примером

• примењује одговарајуће поступке и процедуре у решавању једноставних проблемских ситуација у познатом контексту

• уз велику помоћ наставника извршава једноставне ликовне задатке минимално поштујући процедуру, захтеве безбедности и очувања околине
• делимично влада основним моторичким вештинама и реализује их уз подршку наставника
• ретко показује заинтересованост за сопствени процес учења, а препоруке за напредовање реализује уз стално праћење.

Недовољан (1)
• ученик који не остварује минималан напредак у савладавању програма предмета и ни уз помоћ наставника не испуњавања захтеве који су утврђени на основном нивоу постигнућа
• нема ангажовања
• не познаје и не разуме кључне појмове и информације и не повезује их на ликовном задатку чак ни уз помоћ наставника
• није усвојио одговарајућу терминологију
• не уме да формулише поступке у решавању једноставних ликовних задатака чак ни на основу поређења
• не примењује одговарајуће поступке и процедуре у решавању једноставних проблемских ситуација у познатом контексту
• не извршава једноставне ликовне задатке нити минимално поштује процедуру
• не поштује захтеве безбедности и очувања околине
• не влада основним моторичким вештинама и не жели да покуша да реализује минимално чак ни уз подршку наставника
• не показује заинтересованост за сопствени процес учења, а препоруке за напредовање не реализује.

Начини прилагођавања програма за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом и ученике са изузетним способностима

Део овог програма ће обухватити и начине прилагођавања ако буде потребе за тим, односно ако се идентификују ученици за које је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитата, каснијег укључивања у школовање, недовољног познавања језика или других разлога, потребна додатна подршка. Ово се такође односи и на ученике са изузетним способностима, односно ученике са посебним способностима. У том случају урадиће се мере индивидуализације и индивидуални образовни планови у складу са потребама и важећим законским прописима и као анекси биће прикључени Школском програму. Неки од препоручених начина прилагођавања програма наставе и учења ученицима којима је потребна додатна образовна подршка:

- просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања, домаћих задатака...)
- индивидуализација наставе
- -размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи...
- коришћење вршњачке подршке и помоћи у савладавању програмских садржаја
- све друго што ће се применити у складу са конкретним случајем

Назив предмета	Информатика и рачунарство
Разред	Пети
Циљ	Циљ наставе и учења информатике и рачунарства је оспособљавање ученика за управљање информацијама, безбедну комуникацију у дигиталном окружењу, производњу дигиталних садржаја и креирање рачунарских програма за решавање различитих проблема у друштву које се развојем дигиталних технологија брзо мења.
Годишњи фонд часова	36

Исходи Позавршеткуразредаученикћебити у стањуда:	Област/тема	Садржаји
− Наведе примену информатике и рачунарства у савременом животу − Правилно користи ИКТ уређаје − Именује основне врсте и компоненте ИКТ уређаја − Прави разлику између хардвера, софтвера и сервиса − Прилагоди радно окружење кроз основна подешавања − Креира дигиталну слику и примени основне акције едитовања и форматирања (самостално и сарадници) − Креира текстуални документ	**1. ИКТ (9)**	- Предмет изучавања информатике и рачунарства. - ИКТ уређаји, јединство хардвера и софтвера. - Подешавање радног окружења. - Организација података. - Рад са сликама. - Рад са текстом. - Рад са мултимедијом. - Рад са презентацијама.

и примени основне акције едитовања и форматирања (самостално и сарадднички) − Примени алате заснимање и репродукцију аудио и видео записа − Креира мултимедијалну презентацију и примени основне акције едитовања и форматирања (самостално и сарадднички) − сачува и организује податке разликује основне типове датотека		
−реагује исправно када дође у потенцијално небезбедну ситуацију у коришћењу ИКТ уређаја; −доводи у везу значај правилног одлагања дигиталног отпада и заштиту животне средине −разликујебезбедноонебезбедног, пожељно од непожељног понашањана Интернету −реагује исправно када дођу у контакт са непримереним садржајем или са непознатим особама путем Интернета −приступа Интернету, самостално претражује, проналази информације у	**2. ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ (5)**	Употреба ИКТ уређаја на одговоран и сигуран начин -Правила безбедног рада на Интернету -Претраживање Интернета, одабир резултата и преузимање садржаја -Заштита приватности личних података -Заштита здравља, ризик зависности од технологије и управљање временом

дигиталном окружењу и преузима их на свој уређај −информацијама на интернету приступи критички −спроводи поступке за заштиту личних података и приватности на Интернету −објасни појам ауторских права и разликује основне лиценце за дељење садржаја −препознаје ризик зависности од технологије и доводи га у везу са својим здрављем -рационално управља временом које проводи у раду са технологијом и на Интернету		
-изводи скуповне операције уније, пресека, разлике и правилно употребљава одговарајуће скуповне ознаке -схвати математичко-логички смисао речи "и", "или", "не", "сваки", "неки", израза "ако...онда" -зна алгоритме аритметике (сабирања, множења, дељења с остатком, и интерпретира их алгоритамски -наведе редослед корака у решавању једноставног логичког проблема	**3. РАЧУНАРСТВО (16)**	- Увод у логику и скупове: унија,пресек, разлика; речи „и“, „или“, „не“, „сваки“, „неки“, „ако...онда“. -Увод у алгоритмеаритметике:писменосабирање, множење, дељење с остатком -Увод у тему програмирања. -Радно окружење изабраног софтвера за визуелно програмирање. -Алати за рад са графичким објектима, текстом, звуком, видеом. -Програм- категорије, блокови, наредбе, инструкције.

-креира једноставан рачунарски програм у визуелном окружењу -сврсисходно примењује програмске структуре и блокове наредби -користи математичке операторе за израчунавања -објасни сценарио и алгоритам пројекта -анализира и дискутује програм -проналази и отклања грешке у програму		-Програмске структуре (линијска, циклична, разграната)
−сарађује са осталим члановима групе у одабиру теме, прикупљању и обради материјала у вези са темом, формулацији и представљању резултата и закључака −одабира и примењује технике и алате у складу са фазама реализације пројекта −наведе кораке и опише поступак решавања пројектног задатка −вреднује своју улогу у групи при изради пројектног задатка и активности за које је био задужен -поставља резултат свог рада на Интернет, ради дељења са другима, уз помоћ наставника	**4. ПРОЈЕКТНА НАСТАВА (6)**	-Фазе пројектног задатка од израде плана до представљања решења -Израда пројектног задатка у групи у корелацији са другим предметима -Представљање резултата пројектног задатка

Кључни појмови:

Информатика и рачунарство – ИКТ – хардвер – софтвер – оперативни систем – кориснички програм – датотека ИКТ уређаји – рециклажа – ауторска права – зависност од технологије– заштита – одговорно и безбедно, програм – програмирање – алгоритам – визуелно програмирање – блок – скрипта - ИКТ - рачунар – екстерни уређаји, пројекат – фазе пројекта – сценарио – мултимедијални садржај

Опште и специфичне предметне компетенције:

Рад с подацима и информацијама, Решавање проблема,Сарадња, Дигитална компетенција

Компетенција за учење, Естетичка компетенција, Одговоран однос према околини.

Опште међупредметне компетенције:

1.компетенција за учење;

2. одговорно учешће у демократском друштву;

3. естетичка компетенција;

4.комуникација;

5. одговоран однос према околини;

6. одговоран однос према здрављу;

7. предузимљивост и оријентација ка предузетништву;

8. рад са подацима и информацијама;

9. решавање проблема;

10. сарадња;

11. дигитална компетенција.

Образовни стандарди:

Основни ниво

Средњи ниво

Напредни ниво

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

1. ИКТ (9)

- Фронтални, индивидуални, групни (у пару) Различитим методама, подстичући истраживачки начин рада, постојећезнањеученика о ИКТ проширити користећи различите изворе знањанавођењем примера примене ИКТ-а.

Ученике информативно упознати са предметом изучавања информатике и рачунарства познатим примерима.

Увести појмове хардвер и софтвер. Скренути пажњу на правилно руковање ИКТ уређајима.

Појам оперативни систем увести кроз повезивање претходног искуства. Нагласити који оперативни систем користе рачунари на којима ће радити у школи.

Кроз демонстрацију и личну активност ученика, скренути пажњу на правила која важе у кабинету и у раду са рачунарима и опремом.

Кроз конкретне примере објаснити појам датотеке и неопходност организације датотека у рачунару: чување и проналажење, премештање или брисање (поменути "Корпу за отпатке").

Креирање и уређивање дигиталне слике / цртеже коришћењем расположивих алата изабраног програма.

При раду са текстом применити основне алатке за уређивање и обликовање текста. Наглашавати потребу одабира одговарајућег писма и инсистирати на примени правописа.

-Снимање звука и видео-записа, сходно могућностима, (камера, микрофон, звучници, мобилни телефони, итд).

-При изради мултимедијалних презентација применити основне алатке за уређивање и обликовање садржаја. У програму за израду мултимедијалних презентација користити раније креиране звучне и видео записе.

2. ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ(5)

-Фронтални,индивидуални и групни (у пару) При реализацији тематске целине Дигитална писменост појаснити ученицима шта значи коришћење ИКТ уређаја на одговоран и сигуран начин, и нагласити да то није обавеза само ИТ стручњака већ свих корисника.

Демонстрирати функције антивирусног програма и .

-Анализирати са ученицима од каквог су материјала направљени ИКТ уређаји, да ли се такви материјали могу рециклирати и на које све начине се могуодлагатидигиталниуређајикојинису у употреби, у циљузаштитеживотнесредине.

-Проверити са ученицима њихова досадашњаискуства у коришћењу веб-прегледача (читача, браузера). Разговарати о сајтовима претраживачима и начинимапретраге, увести појмове аутор и ауторскаправа и навести основне лиценце. – Претрагу интернета и одабир релевантнихстраница из приказаних резултата претраге. (Како проналазимо, бирамо и преузимамоинформације? Какоразмењујемоинформације и сарађујемона интернету?)

-На унапред припремљеном скупу веб- страна кроз дискусију о процени информација пронађених на интернету (публика којој је сајт намењен, аутор, тачност / прецизност, објективност, актуелност и интернет адреса) подстицати развој критичког мишљења ученика. Упознати ученике са правилима понашања наинтернету (енг. netikuette). За утврђивање и појашњавање ове теме, организоватиквизове и радионице као и симулације небезбедних ситуација са акцентом на ток ако је пожељно реаговати у датим ситуацијама (кроз играње улога и сл.).

-У корелацији са другим предметима (физичко и здравствено васпитање) велику пажњу посветити томе како уређаји које свакодневно користе (рачунар, телефон, таблет ...) могу

лоше да утичу на њихово здравље.Посебну пажњу посветити развоју од ученика о времену у току дана, утрошеном на рад са технологијом.

3. РАЧУНАРСТВО (16)

-Фронтални, индивидуални, групни (у пару)

-Реализација теме може се започети приказивањем мотивационих филмова о програмирању. Увести појмове: програм и програмирање. Демонстрирати готове анимације и рачунарске игре ради развијања свести и побуђивања мотивације да ученици сами могу да креирају своје игрице. Одабрати пример игрице за анализу (на пример са портала www.code.org), као и друге мотивационе материјале из сличних образовних извора) са циљем упознавања студената са корацима у решавању једноставних проблемских задатака. Увести појам алгоритма при решавању најједноставнијег проблема.

-У међупредметној координацији са предметом математика, увести математичко-логичке појмове које леже у основи информатике и рачунарства: скуп, елементи, подскуп, једнакост скупова, празан скуп (са одговарајућим знацима);

-На подесним примерима илустровати математичко- логичку употребу речи: сваки, неки, или, и, не, следи (ако ... онда). Ученици усвајају елементе дедуктивног закључивања (правилно формулисање тврђења; правилно закључивање, правилно коришћење везника "и", "или", а нарочито "ако ... о

-Визуелно програмирање (Scratch, Stencil, AppInventor, Alice ,… које треба да омогући алгоритамско решавање проблема и основе програмирања.

У зависности од изабраног програмског окружења прилагодити сва следећа објашњења специфичностима тог алата.

-Демонстрирати поступке: избор објеката (нагласак на библиотеке), слагање блокова по принципу "превуци-и-пусти" и покретање програма.

-Демонстрирати на сваком примеру следеће технике: креирање пројекта.

-Демонстрирати и указивати на разноврсне функционалности доступне у палетама блокова.

-Кроз активну наставу и укљученост у процес креирања програма од првих часова, ученици ће постепено усвојити потребне појмове, знања и вештине.

Анализирати са ученицима карактеристике појединих структура и оправданост примене у појединим ситуацијама.

Поступак корак по корак до решења проблема, треба да послужи за систематизацију поступка израде пројекта.

4. ПРОЈЕКТНА НАСТАВА(6)

-Фронтални, индивидуални, групни

-Ради развијања међупредметних компетенција и остваривања корелације са другим предметима, реализовати са ученицима најмање два пројектна задатка, један из области ИКТ и Дигитална писменост и други из области Рачунарство (договорити се са ученицима и наставницима других предмета, који покривају област изабране теме).

-При реализацији првог пројектног задатка ставити нагласак на разради пројектног задатка - од израде плана до представљања решења.

-Наставник планира фазе пројектног задатка у складу са временом, сложеношћу теме, расположивим ресурсима

-Пројектни задаци се баве реалним темама из школског или свакодневног живота.

-Циљ је развијање и неговање: поступности, повезивања и изградње сопствених стратегија учења, вршњачког учења, вредновања и самовредновања достигнућа.

-Пројектни задаци подразумевају корелацију и сарадњу са наставницима осталих предмета

-Добар пример сумирања научених поступака је израда пратеће документације у виду фајлова различитог типа, као што су: текстуални фајлови, слике, видео материјали и сл.

Идеја за пројектни задатак може бити и израда квиза и теста за проверу знања, понављање, утврђивање, систематизацију градива из целог предмета.

-Ученици пре прикупљања материјала израђују сценарио (причу или алгоритам за конкретан задатак), разрађују кораке и описују поступак решавања пројектног задатка.

-Део задатка је и чување материјала употребљеног за решавање пројектног задатка. Очекивани продукт пројектног задатка је мултимедијални садржај у форми: стрипа, анимације, игрице и сл.

-Напреднији ученици могу израдити алгоритам и програм за решавање конкретног проблемског задатка

Упутство за формативно и сумативно оцењивање

Шта пратимо?

1. **Степен остварености циљева и прописаних, односно прилагођених исхода постигнућа у току савладавања програма предмета.**

Процењују се: вештине разумевања, примена и вредновање научених поступака и процедура;

рад са подацима и рад на различитим врстама тестова;

вештине, руковање алатима и технологијама и извођење радних задатака.

Ученик који остварује веома значајан напредак у савладавању програма предмета и у потпуности самостално испуњавања захтеве који су утврђени на основном и средњем нивоу, као и већину захтева са напредног нивоа посебних стандарда постигнућа, односно захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, добијаоцену одличан (5);

Ученик који остварује значајан напредак у савладавању програма предмета и у потпуности, самостално, испуњавања захтеве који су утврђени на основном и средњем нивоу, као и део захтева са напредног нивоа посебних стандарда постигнућа уз мању

помоћ наставника, односно захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, добија оцену врло добар (4);

Ученик који остварује напредак у савладавању програма предмета и у потпуности, самостално испуњавања захтеве који су утврђени на основном и већи део на средњем нивоу посебних стандарда постигнућа, односно захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, добијаоцену добар (3);

Ученик који остварује минималан напредак у савладавању програма предмета и испуњавања уз помоћ наставника захтеве који су утврђени у већем делу основног нивоа постигнућа, односно захтеве који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа и, добија оцену довољан (2);

2. **Ангажовање ученика у настави**

Одговоран однос према раду, постављеним задацима, и исказано интересовање и мотивацију за учење и напредовање. активно учествовање у настави, сарадњу са другима

- веома висок степен ангажовања ученика (5)
- висок степен ангажовања ученика (4)
- уз ангажовање ученика (3)
- ангажовање ученика (2)

Начини прилагођавања програма за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом и ученике са изузетним способностима

Део овог програма ће обухватити и начине прилагођавања ако буде потребе за тим, односно ако се идентификују ученици за које је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитата, каснијег укључивања у школовање, недовољног познавања језика или других разлога, потребна додатна подршка. Ово се такође односи и на ученике са изузетним способностима, односно ученике са посебним способностима. У том случају урадиће се мере индивидуализације и индивидуални образовни планови у складу са потребама и важећим законским прописима и као анекси биће прикључени Школском програму. Неки од препоручених начина прилагођавања програма наставе и учења ученицима којима је потребна додатна образовна подршка:

- просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања, домаћих задатака...)
- индивидуализација наставе
- размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи...
- коришћење вршњачке подршке и помоћи у савладавању програмских садржаја
- све друго што ће се применити у складу са конкретним случајем

наставни предмет: **ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА** разред: **ПЕТИ** годишњи фонд часова: **72** недељни фонд часова: **2**

ЦИЉ ПРЕДМЕТА: Циљ наставе и учења технике и технологије је да ученик развије техничко-технолошку писменост, да изгради одговоран однос према раду и производњи, животном и радном окружењу, коришћењу техничких и технолошких ресурса, стекне бољи увид у сопствена професионална интересовања и поступа предузимљиво и иницијативно.

ОБЛАСТ/ ТЕМА	ИСХОДИ	САДРЖАЈИ	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА
ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ	- описује улогу технике, технологије и иновација у развоју заједнице и њихово повезивање - разликује основна подручја човековог рада, производње и пословања у техничко-технолошком подручју - наводи занимања у области технике и технологије - процењује сопствена интересовања у области технике и технологије - организује радно окружење у кабинету - правилно и безбедно користи техничке апарате и ИКТ уређаје у животном и радном окружењу	Појам, улога и значај технике и технологије на развој друштва и животног окружења. Подручја човековог рада и производње, занимања и послови у области технике и технологије. Правила понашања и рада у кабинету. Организација радног места у кабинету и примена мера заштите на раду. Коришћење техничких апарата и ИКТ уређаја у животном и радном окружењу.	**Наставне методе:** вербална (монолог, дијалог), документациона (текстуална), демонстративно-илустративна **Наставни облици:** Фронтални, индивидуални, рад у пару **Наставна средства:** Уџбеник, ученичке свеске, панои, рачунар, лаптоп Упознавање подручја човековог рада и производње, занимања и послова у области технике и технологије треба реализовати уз активну улогу ученика и примену одговарајућих медија.

			Омогућити ученицима да идентификују одређена занимања којима се људи баве и послове који се обављају у оквиру тих занимања као и техничка средства која се при томе користе. Тако ће упознати основна подручја човековог рада, производње и пословања у техничко-технолошком подручју и развити критички однос који укључује разматрање ширег контекста технике и њеног утицаја на човека и планету Земљу с еколошког, економског, културолошког и социолошког аспекта. Упознати ученике са техником, техничким достигнућима и значајем технике и технологије. Указати на значај наставе технике и технологије у циљу стицања техничке културе, тј. техничке писмености и неопходност усвајања одређених знања о техничким уређајима који нас окружују, добробитима која доносе, начину рада, могућим опасностима, развијањем

			вештина које омогућују креативност и иновативност у дизајнирању и изради техничких средстава као и сигурно и правилно њихово коришћење. Тако ученици стичу и одређена сазнања о разним професијама што ће им касније помоћи при професионалном усмеравању и опредељивању. С обзиром да се кабинет за технику и технологију и рад у њему разликује од других кабинета у школи, ученици треба да упознају специфичност рада, распоред и организацију радних места као и правила понашања и рада у кабинету. Посебну пажњу треба посветити безбедности на раду приликом коришћења алата и прибора. Указати на ситуације које могу због непоштовања правила понашања или неправилне употребе алата и прибора бити потенцијалне опасности, као и на примену мера заштите на раду.

			Коришћење техничких апарата и ИКТ уређаја у животном и радном окружењу, ученици углавном упознају скоро свакодневно у својим домовима. Уз активну улогу ученика и примену мултимедија указивати на правилну употребу и евентуалне последице у случају непридржавања упутстава за коришћење и неисправности техничких апарата у домаћинству (усисивач, миксер, разне грејалице и др.).

САОБРАЋАЈ	- процени како би изгледао живот људи без саобраћаја - класификује врсте саобраћаја и саобраћајних средстава према намени - наводи професије у подручју рада саобраћај - направи везу између савременог саобраћаја и коришћења информационих технологија - разликује безбедно од небезбедног понашања пешака, возача бицикла и дечјих возила - правилно се понаша као пешак, возач бицикла и дечјих возила у саобраћају - користи заштитну опрему за управљање бициклом и дечјим возилима - аргументује неопходност коришћења сигурносних појасева на предњем и задњем седишту, аутомобила и увек их користи као путник - повеже место седења у аутомобилу са узрастом ученика - одговорно се понаша као путник у возилу - показује поштовање према другим учесницима у саобраћају	Улога, значај и историјски развој саобраћаја. Врсте саобраћаја и саобраћајних средстава према намени. Професије у подручју рада саобраћај. Употреба информационих технологија у савременом саобраћају. Саобраћајна сигнализација-изглед и правила поступања. Правила и прописи кретања пешака, возача бицикла и дечјих возила (ролери, скејт, тротинет) у саобраћају-рачунарска симулација и саобраћајни полигон. Обавезе и одговорност деце као учесника у саобраћају. Заштитна опрема потребна за безбедно управљање бициклом и дечјим возилима.	**Наставне методе:** вербална (монолог, дијалог), документациона (текстуална), демонстративно-илустративна, практични рад **Наставни облици:** Фронтални, индивидуални, рад у пару и у групи **Наставна средства:** Уџбеник, ученичке свеске, панои, рачунар, лаптоп, прибор за цртање, реквизити саобраћајног полигона Ова област је изузетно важна јер се ученици петог разреда осамостаљују и шире радијус свог кретања, а статистика говори да у нашој земљи још увек велики број деце страда у саобраћају. По природи њиховог узраста још увек нису довољно пажљиви у саобраћају где могу бити пешаци, путници, возачи бицикла и дечијих возила. Зато је тежиште исхода на безбедном понашању и преузимању личне одговорности ученика за

	- анализира симулирану саобраћајну незгоду на рачунару и идентификује ризично понашање пешака и возача бицикла		понашање у саобраћају. Употреба заштитне опреме при вожњи бицикла и других дечијих возила, као и коришћење сигурносних појасева у возилу је најважнији исход који треба постићи. Ученици треба да се на интересантан и очигледан начин упознају са правилима и прописима кретања пешака и бициклиста у саобраћају, начинима регулисања саобраћаја и безбедном кретању од школе до куће, да упознају хоризонталну, вертикалну и светлосну сигнализацију. За реализацију ових наставних садржаја треба користити одговарајуће мултимедије, а за практично увежбавање могу се користити полигони у оквиру школе или саобраћајне макете које могу израдити и ученици на редовним часовима или у раду слободних активности, као и коришћењем рачунарске симулације. Ученици имају прилику да упознају разне професије у

			области регулисања друмског саобраћаја и могућности и процене сопствених потенцијала и интересовања у вези са тим професијама.

ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	-самостално црта скицом и техничким цртежом једноставан предмет - правилно чита технички цртеж - преноси податке између ИКТ уређаја - примењује основне поступке обраде дигиталне слике на рачунару - користи програм за обраду текста за креирање документа са графичким елементима - користи Интернет сервисе за претрагу и приступање online ресурсима - преузима одговорност за рад - представи идеје и планове за акције које предузима користећи савремену информационо-комуникациону технологију и софтвер	Прибор за техничко цртање (оловка, гумица, лењир, троугаоници, шестар). Формати цртежа (А3,А4). Размера. Типови и дебљине линија (пуна дебела линија; пуна танка линија; пуна танка линија извучена слободном руком; испрекидана линија; црта-тачка-црта танка линија). Геометријско цртање (цртање паралелних правих, цртање нормале на дату праву, цртање углова помоћу лењира и троугаоника). Елементи котирања (помоћна котна линија, котна линија, показна линија, котни завршетак, котни број-вредност). Цртање техничког цртежа са елементима (типови линија, размера и котирање). Пренос података између ИКТ уређаја (рачунар, таблет, смартфон, дигитални фотоапарат). Апликација за дигиталну обраду слике.	**Наставне методе:** вербална (монолог, дијалог), текстуално-графичка, демонстративно-илустративна, метода истраживачког рада **Наставни облици:** Фронтални, индивидуални, рад у пару и у групи **Наставна средства:** Уџбеник, ученичке свеске, панои, рачунар, лаптоп, прибор за цртање, ИКТ уређаји У оквиру препорученог броја часова планирано је да се ученици упознају са техничким цртежом и обрадом дигиталне слике на рачунару. Техничко цртање представља универзални језик и основу техничке писмености у графичким комуникацијама у свим подручјима технике и свакодневном животу. Технички цртеж је средство размене информација у техници, од његовог настанка до производње тј. од идеје до реализације. Ученици развијају

		Операције подешавања осветљености и контраста слике. Промена величине/резолуције слике, издвајање дела слике. Креирање документа у програму за обраду текста. Форматирање текста, уметање слике и графике. Интернет претрага и приступ online ресурсима.	вештине читања и израде једноставнијих техничких цртежа и израду техничке документације. Ученике треба научити како се скицом може изразити идеја и како се применом правила (стандарда) израђује технички цртеж. Ученици треба да упознају формате папира и основни прибор за техничко цртање. Инсистирати на правилном коришћењу прибора за техничко цртање увежбавањем приликом геометријског цртања (паралелне линије, нормалне линије, кружнице). Потребно је да сваки ученик самостално нацрта једноставан технички цртеж у одређеној размери користећи одговарајуће врсте линија као и елементе котирања. Планирани исходи у области употребе и примене информационо-комуникационих технологија у техници у петом разреду се првенствено односе на правилно и безбедно коришћење дигиталних уређаја (рачунар, лаптоп, таблет,

			мобилни телефон, тв, дигитални фотоапарат, веб камера) а потом и на овладавање вештинама обраде дигиталне слике на рачунару у циљу стицања одговарајућих компетенција које се односе на документовање и дизајн. Ово је једна од основних вештина које су неопходне у стицању општих предузетничких компетенција. Препоручује се наставницима да са ученицима у пару вежбају пренос података између рачунара и екстерних уређаја (мобилни телефон, фотоапарат) а да сваки ученик самостално реализује процедуре током рада на рачунару. Такође је препорука да сваки ученик (користећи знања и вештине које је стекао на часовима информатике и рачунарства) реализује једноставну вежбу уметања фотографије у одговарајући програм за обраду текста и уређивање документа. Где год је то могуће, треба користити Интернет претрагу и приступ онлине ресурсима.

РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА	-повезује својства природних материјала са применом - објасни технологије прераде и обраде дрвета, производњу папира, текстила и коже - сече, спаја и врши заштиту папира, текстила, коже и дрвета - правилно и безбедно користи алате и прибор за ручну механичку обраду (маказе, моделарска тестера, брусни папир, стега) - направи план израде једноставног производа и план управљања отпадом -самостално израђује једноставан модел	Природни ресурси на Земљи: енергија и материјали. Управљање отпадом (рециклажа; заштита животне средине). Врсте, својства и примена природних материјала. Технологија прераде и обраде дрвета. Технологија прераде и обраде коже. Текстилна технологија. Технологија производње папира. Поступци ручне обраде и спајања папира, текстила, коже и дрвета- сечење/резање, спајање(лепљење) и заштита(лакирање). Коришћење алата и прибора за ручну обраду и спајање наведених материјала- маказе, моделарска тестера, брусни папир, стега.	**Наставне методе:** вербална (монолог, дијалог), текстуално-графичка, демонстративно-илустративна, метода истраживачког рада, практични рад **Наставни облици:** Фронтални, индивидуални, рад у пару и у групи **Наставна средства:** Уџбеник, ученичке свеске, панои, рачунар, лаптоп, прибор за цртање, алат, материјали Ученике треба упознати са појмом природних ресурса на Земљи и са значајем њиховог очувања. Тежиште ове теме је на енергији и материјалима. Назначити основне изворе енергије као важан ресурс за живот људи, технолошке процесе и производњу без улажења у детаље. Упознати ученике са начином коришћења и претварања у неке корисне облике њима већ познатих извора енергије воде, ветра и Сунца.

			Други важан ресурс су материјали. Упознати ученике са појмом и поделом материјала (природни, вештачки). Врсте и својства материјала (физичка, хемијска и механичка): дрво, папир, текстил, кожа објаснити на елементарном нивоу. Начин обраде материјала (принципи деловања алата за механичку обраду материјала, испитивање материјала). Припрема за обраду. Приказати правилно коришћење алата за ручну обраду материјала, извођење операција и заштита на раду: обележавање, сечење, завршна обрада (бушење, равнање, брушење). Избор материјала, операција и алата и редоследа њихове примене. Рециклажа материјала и заштита животне средине. Поступно увођење ученика у рад са алатом при извођењу разних операција мења суштински карактер наставе технике и технологије - обрада материјала тако постаје средство креативног изражавања, а не циљ у настави технике и технологије.

КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ	- самостално проналази информације потребне за израду предмета/модела користећи ИКТ и Интернет сервисе - одабира материјале и алате за израду премета/модела - мери и обележава предмет,модел - ручно израђује једноставан предмет/модел користећи папир и/или дрво, текстил, кожу и одговарајуће технике, поступке и алате - користи програм за обраду текста за креирање документа реализованог решења - самостално представља пројектну идеју, поступак израде и решење/производ	Израда предмета/модела ручном обрадом и спајањем папира и/или дрвета, текстила, коже коришћењем одговарајућих техника, поступака и алата. Приказивање идеје, поступка израде и решења/производа. Тимски рад и подела задужења у тиму.	Програм се реализује у форми предавања (теоретска настава) и вежби. Приликом вежбања са алатима и при обради материјала потребно је да ученици своје идеје исказују самостално. Препорука је да ученици, на крају ове области, направе план израде и самостално израде најмање три једноставна модела. **Наставне методе:** вербална (монолог, дијалог), текстуално-графичка, демонстративно-илустративна, метода истраживачког рада, практични рад **Наставни облици:** фронтални, индивидуални, рад у пару и у групи **Наставна средства:** Уџбеник, ученичке свеске, панои и(или флајери, рачунар, лаптоп, прибор за цртање, алат, материјали У овом делу програма ученици реализују заједничке пројекте

	- показује иницијативу и јасну оријентацију ка остваривању циљева и постизању успеха - планира активности које доводе до остваривања циљева укључујући оквирну процену трошкова - активно учествује у раду пара или мале групе у складу са улогом и показује поштовање према сарадницима - пружи помоћ у раду другим ученицима - процењује остварен резултат и развија предлог унапређења		примењујући претходно стечена знања и вештине из области обликовања и обраде материјала, употребе ИКТ-а у техници и техничког цртања. Циљ наставне теме је постављање циљева и приоритета, планирање, доношење одлука, тимски рад, комуникацијске вештине, као и развијање упорности, позитивног односа према раду, способностима решавања проблема, самопроцењивања и критичког мишљења. Препорука је да се пројекти реализују у паровима или малим групама. Наставник упознаје ученике са правилима рада у групи, поделом посла и одговорностима, са динамиком и роковима за реализацију пројектних активности. Ученици се сами опредељују за одређену активност у оквиру групе. Пружа им се могућност да реализују своју идеју која је у складу са њиховим интересовањима и способностима при чему се

			постиже потпуна диференцијација и индивидуализација наставе. Ученици самостално истражују информације за пројектни задатак користећи информационо-комуникационе технологије, налазе решење, формирају идеју, израђују техничку документацију, планирају и реализују сопствени производ. Идентификација и избор материјала и алата за реализацију пројекта врше се уз подршку наставника. У том процесу, ученици усвајају и примењују знања, развијају вештине, ставове, одговорност и самосталност. Препорука је да се користе материјали и технологије које су ученици упознали у претходној области. Ученици самостално врше мерење и обележавање. Обрада материјала може се вршити индивидуално али је препорука да ученици раде у пару, чиме развијају способност сарадње и социјалних вештина. По завршетку, ученици самостално представљају

			производ/модел, усмено образлажући ток реализације, процењујући оствареност резултата и предлог унапређења. Тежиште оваквог рада није на квалитету коначног продукта већ на процесу који има своје кораке и на сарадничким односима у раду у групи. Наставник је ту пажљиви посматрач, помагач када је то потребно, давалац повратне информације и неко ко охрабрује. Ученицима јасно треба указати да се и на неуспелим продуктима може много научити ако се схвати где су грешке направљене. Дискутовати са ученицима и о цени понуђених решења. Нагласити важност доброг планирања буџета потребног за његову реализацију као и негативних последица лоших прорачуна. На тај начин ученике полако оспособљавати да размишљају предузетнички и развијати им основне компетенције везане за финансијску писменост.

АКТИВНОСТИ У ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОМ ПРОЦЕСУ		**ЕВАЛУАЦИЈА**	**КОРЕЛАЦИЈА**
Ученика	**наставника**		
- слушају - посматрају - причају - описују - упоређују - цртају - одговарају на питања - дискутују - предлажу - процењују себе и да поставља циљеве у учењу - користе алате - обрађују материјале - експериментишу - истражују - користе рачунаре - израђују моделе и макете	- реализује - прича - пита - пише - црта - мотивише - прати активности ученика - подстиче - објашњава - демонстрира и показује	У циљу формативног оцењивања редовно проверавање и праћење ученика у савладавању школског програма, остваривање се: вођењем педагошке документације, самооцењивањем,оцењивањем групног рада,задацима вишеструког избора, посматрањем ангажованости на часу, ученичких радова и продуката ученичких активности,тематске дискусије и сл. У циљу сумативног оцењивања користиће се: тестови знања, разговор, писани радови.	У области ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ изводиће се корелација са предметима: историја,биологија, информатика и рачунарство У области САОБРАЋАЈ корелација ће се вршити са предметима: историја, математика, информатика и рачунарство, физичко васпитање У области ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ корелација ће се одвијати највише са предметом информатика и рачунарство, математика, ликовна култура У оквиру области РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА корелација ће се одвијати са биологијом,

		математиком, географијом, ликовном културом У области КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ изводиће се корелација са математиком, биологијом, физиком, информатиком и рачунарством

Назив предмета	Музичка култура
Разред	Пети
Циљ	наставе и учења музичке културе је да код ученика, развијајући интересовања за музичку уметност, стваралачко и критичко мишљење, естетске критеријуме, формира естетску перцепцију и музички укус, као и одговоран однос према очувању музичког наслеђа и култури свога и других народа.
Годишњи фонд часова	72

Исходи По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	Област/тема	Садржаји
-Наведе начине и средства музичког изражавања у праисторији и античком добу; - објасни како друштвени развој утиче на начине и облике музичко изражавања; - искаже своје мишљење о значају и улози музике у животу човека; - реконструише у сарадњи са другима начин комуникације кроз музику у смислу ритуалног понашања и пантеизма; - идентификује утица ритуалног понашања у	**ЧОВЕК И МУЗИКА**	Човек у праисторији Улога музике у првобитном друштву; Човек и ритуал: улога музике у ритуалу (музичко-антрополошка истраживања); Магијска моћ музике; Елементи музичког тока: покрет, ритам (ритам као основа ритуала),коло/групни плес; Покрет: порекло плеса; Слушање/доживљај ритма телом; Најстарија фолклорна музичка традиција у Србији и светске баштине.

музици савременог доба (музички елементи, наступ и сл.);		Човек Антике Божанска природа музике: - митолошка свест античког човека; - музички атрибути богова; - музика и држава. Музика у храму и музика на двору; Примери различитих инструмената и музичких облика у античким цивилизацијама; Улога и место музике у античким цивилизацијама: Индија, Сумер/Вавилон, Кина, Египат, Грчка, Рим; Појава првих нотација, пентатоника
- класификује инструменте по начину настанка звука; - опише основне карактеристике удараљки; - препозна везу између избора врсте инструмента и догађаја, односно прилике када се музика изводи; - користи могућности ИКТ-а у примени знања о музичким инструментима	**МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ**	Најстарији инструменти: тело, удараљке, дувачки, жичани; Удараљке - настанак, првобитни облик и развој; Ритмичке удараљке као најједноставнија група инструмената; Мелодијске удараљке;

(коришћење доступних апликација);		
Изражава се покретима за време слушања музике; - вербализује свој доживљај музике; - идентификује ефекте којима различити елементи музичке изражајности (мелодија, ритам, темпо, динамика) утичу на тело и осећања; - анализира слушано дело у односу на извођачки састав и инструменте; - илуструје примере коришћења плесова и музике према намени у свакодневном животу (војна музика, обредна музика, музика за забаву...); - критички просуђује лош утицај прегласне музике на здравље; - понаша се у складу са правилима музичког бонтона; - користи могућности ИКТ-а за слушање музике;	**СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ**	Елементи музичке изражајности - темпо, динамика, тонске боје различитих гласова и инструмената; Слушање вокалних, вокално-инструменталних и кратких инструменталних композиција, домаћих и страних композитора; Слушање дела најстарије фолклорне традиције српског и других народа; Слушање народних и уметничких дела инспирисаних фолклором народа и народности, различитог садржаја, облика и расположења, као и музичких прича;

-Пева и свира самостално и у групи; - примењује правилну технику певања (правилно дисање, држање тела, артикулација); - кроз свирање и покрет развија сопствену координацију и моторику; - користи различита средства изражајног певања и свирања у зависности од врсте, намене и карактера композиције; - искаже своја осећања у току извођења музике; - примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; учествује у школским приредбама и манифестацијама; - користи могућности ИКТ-а у извођењу музике (коришћење матрица, караоке програма, аудио снимака...);	**ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ**	Певање песама по слуху самостално и у групи; Певање песама из нотног текста солмизацијом; Извођење једноставних ритмичких и мелодијских мотива (у стилу) музике старих цивилизација певањем; Певање песама у комбинацији са покретом; Свирање Свирање песама и лакших инструменталних дела по слуху на инструментима Орфовог инструментарија и/или на другим инструментима; Свирање дечјих, народних и уметничких композиција из нотног текста; Извођење дечијих, народних и уметничких игара; Извођење једноставних ритмичких и мелодијских мотива (у стилу) музике старих цивилизација на инструментима или покретом;

користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет; - изражава своје емоције осмишљавањем мањих музичких целина; - комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом; - учествује у креирању школских приредби, догађаја и пројеката; - користи могућности ИКТ-а за музичко стваралаштво.	**МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО**	Креирање пратње за песме ритмичким и звучним ефектима, користећи притом различите изворе звука; Креирање покрета уз музику коју ученици изводе; Осмишљавање музичких питања и одговора, ритмичка допуњалка, мелодијска допуњалка са потписаним текстом, састављање мелодије од понуђених мотива; Импровизација мелодије на задати текст; Импровизација дијалога на инструментима Орфовог инструментарија и другим инструментима; Израда једноставних музичких инструмената; Реконструкција музичких догађаја у стилу старих цивилизација.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Природа саме музике, па и предмета музичка култура указује на стално прожимање и

садејство свих области и тема које су предвиђене наставним програмом. Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима.

Настава је усмерена на остваривање исхода и даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење у оквиру овог предмета подразумева активно слушање музике, лично музичко изражавање ученика и музичко стваралаштво у оквиру којих ученик користи теоријска знања као средства за партиципацију у музици. У том смислу основни методски приступ је од звука ка теорији. Исходи по холистичком принципу обухватају различите сфере феномена музике и заједно рефлектују музичко биће у нама, те као такви јесу остварљиви за сваког ученика. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају као и развијању потенцијала за музичко изражавање.

Да би постигао очекиване исходе васпитно-образовног процеса, наставник остварује наставу и учење користећи глас и покрет, музичке инструменте, елементе информационих технологија као и развијених модела мултимедијалне наставе. Корелација између предмета може бити полазиште за бројне пројектне предлоге у којим ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика треба развијати вештине приступања и коришћења информација (интернет, књиге...), сарадднички рад у групама, као и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Рад у групама и радионицама је користан у комбинацији са осталим начинима рада, поготово када постоји изазов значајнијег (нпр. емотивног) експонирања ученика, као вид премошћавања стидљивости или анксиозности.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставни програм оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника је да контекстуализује овај дати програм потребама конкретног одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика; уџбенике и друге наставне материјале које ће користити; техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже; ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих

исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи-глобални план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Исходи дефинисани по областима олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на ниво конкретне наставне јединице. Сада наставник за сваку област има дефинисане исходе. Од њега се очекује да за сваку наставну јединицу, у фази планирања и писања припреме за час, дефинише пирамиду исхода на три нивоа: оне које би сви ученици требало да достигну, оне које би ученици да
достигну. На овај начин постиже се индиректна веза са стандардима на три нивоа већина ученика требало да достигне и оне које би требало само неки постигнућа ученика. При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују,
да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. У фази планирања наставе и учења веома је важно имати у виду да је уџбеник наставно средство и да он не одређује садржаје предмета. Зато је потребно садржајима датим у уџбенику приступити селективно и у односу на предвиђене исходе које треба достићи. Поред уџбеника, као једног од извора знања, на наставнику је да ученицима омогући увид и искуство коришћења и других извора сазнавања.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

• Настава музичке културе остварује се кроз следеће области:
• Човек и музика,
• Музички инструменти,
• Слушање музике,
• Извођење музике,
• Музичко стваралаштво.

ЧОВЕК И МУЗИКА

Знање о музици кроз различите епохе има за циљ разумевање улоге музике у друштву, упознавање музичких изражајних средстава, инструмената, жанрова и облика. У начину реализације ових садржаја увек треба кренути од музичког дела, слушања или извођења. Час треба да буде оријентисан на улогу и природу музике, однос човека у датом периоду према њој и њеној намени, као и промишљању да ли је музика (и ако јесте, на које начине) била уметност какву је данас познајемо или и нешто друго. Информације које се тичу контекста (на пример историјске, антрополошке, културолошке природе) треба да

буду одабране и пренесене у служби разумевања света музике у датом духу времена. Хронолошки аспект Музичке културе за пети разред доприноси корелацији знања и треба имати на уму да одређени предмети покривају информисаност о немузичким аспектима праисторије и антике на детаљнији и специфичнији начин.

МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ

Музички инструменти су незаобилазни елемент свих области Музичке културе. Како су, поред људског тела и гласа, једно од најстаријих средства изражавања човека, информације о првим музичким инструментима треба да проистекну непосредно из историјског контекста и свакодневног живота. У том смислу треба посебно обратити пажњу на везу између избора инструмената и догађаја, односно прилике када се и на који начин музика изводила некада и сада.

Инструменти Орфовог инструментаријума могу бити полазна тачка за класификацију инструмената у зависности од начина стварања звука (удараљке, дувачки и жичани). Посебан фокус је на инструментима из групе удараљки, као најједноставнијим и присутним од самог почетка музичког изражавања. Информације треба да буду сведене и усмерене на настанак, првобитан облик и развој, као и основне карактеристике, изражајне могућности и примену ритмичких и мелодијских удараљки

У настави треба максимално тежити да се до знања о инструментима дође из непосредног искуства свирања, слушања и анализе, а не фактографским набрајањем података. У томе, као и у примени знања из ове области, могу помоћи и доступне ИКТ апликације.

СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ

Слушање музике је активан психички процес који подразумева емоционални доживљај и мисаону активност. Ученик треба да има јасно формулисана упутства на шта да усмери пажњу приликом слушања како би могао да прати музички ток (попут извођачког састава, темпа, начина на који је мелодија извајана, специфичних ритмичких карактеристика и сл.). Постепено, ови елементи музичког тока постају "константа" у процесу ученичке а/перцепције па наставник може да проширује опажајни капацитет код ученика усмеравајући њихову пажњу пре слушања на релевантне специфичности музичког дела. У контексту праисторије и антике, посебно треба обратити пажњу на везу између природе музичког тока и намене слушаног дела - описати специфичност одређених елемената

музичког дела и звучни и карактерни ефекат који је њима постигнут, потом повезати са контекстом настанка дела и намене.

Композиције које се слушају својим трајањем и садржајем треба да одговарају могућностима перцепције ученика. Вокална, инструментална и вокално-инструментална дела треба да буду заступљена равноправно. Код слушања песама посебно треба обратити пажњу на везу музике и текста, а код инструменталних дела на извођачки састав и изражајне могућности инструмената. Елементи музичке писмености су у служби горе наведеног. Ученичка знања из различитих области треба повезати и ставити у функцију разумевања дела које су ученици слушали, подстичући креативност и критичко мишљење.

Препоручене композиције за слушање

Химне

Државна химна

Химна Светом Сави

Химна школе

Народне песме и игре

Ј. Јовичић - Војвођанска свита

С. Стевић - Бела вило (избор)

Коледарска песма

Играј, играј Лазаро - Лазаричка

Крстоноше крста носе - Крстоношке

Орач оре равно поље - Краљичка

Додолска песма

Човек и музика

Песме примитивних племена - Worldmusic

Афрички бубњеви

Pagandrumming:https://www.youtube.com/watch?v=63w_8KHrEZQ

Vanuatu Women’s Water Music https://www.youtube.com/watch?v=vUUVEvffzSI

Ритуална игра северноамеричких Индијанаца

Композиције старог века: Byzantine Hymns Good Friday

Звуци реконструисаних старогрчких инструмената - лира, аулос

Грчка музика, Epitaf dei Seikilos (EpitaphedeiSeikilios) AtriummusicaedeMadrid

Кинеска музика, ZhengQu (Planine i vode)

Кинеска мелодија заснована на пентатоници

NamMyohoRengeKyo - TheLotusSutra, https://www.youtube.com/watch?v=r364h19dXio

Композиције инспирисане музиком старих епоха

Жан Филип Рамо, LesIndesGalantes: LesSauvages (balet opera)

Дворжак, Симфонија из Новог света 3. став

А. Хачатурјан, Игра сабљама из балета "Гајана"

Бела Барток, Алегро Барбаро

Игор Стравински, Посвећење пролећа

Рихард Штраус, опера Салома: Dance of the seven veils

https://www.youtube.com/watch?v=bL2fGdfG3X0

Оливије Месијан, композиције инспирисане звуцима птица

Клод Дебиси, Danses sacree et profane https://www.youtube.com/watch?v=f51LBBLzS8M

Домаћи композитори

С. Мокрањац - ИИ руковет

С. Мокрањац - В руковет

П. Коњовић - Велика чочечка игра из опере "Коштана"

М. Тајчевић - Балканске игре (избор)

С. Христић - игра "Грлица", "Биљана платно белеше" из балета "Охридска легенда"

Љубица Марић, Бранково коло

Љубица Марић, Праг сна

Вера Миланковић, Senjačka rapsodija https://www.youtube.com/watch?v=bf1rvfmlNPo

Вера Миланковић, EinekleinePopmusic, Trio

Бора Дугић - Чаробна фрула (избор)

Бора Дугић, Игра скакаваца, Месечина

Страни композитори

А. Вивалди - "Годишња доба" (Пролеће, Лето, Јесен, Зима)

Жан Филип Рамо, Hippolyte and Aricie: A la Chasse

Јозеф Хајдн, "Коњаник", Гудачки квартет, g-mol, оп.74, бр. 3, III став

Лудвиг ван Бетовен, Шеста симфонија

Л. В. Бетовен - Менует из ИИ става Сонатине у Г-дуру оп. 49

В. А. Моцарт - Мала ноћна музика I и III став

MozArtkvartet Eine kleine World music

Јоханес Брамс, Симфонија бр. 3, трећи став

Рихард Вагнер, Танхојзер: Први чин, друга сцена "У Венерином брду"

Е. Григ - Буђење пролећа

Едвард Григ, Пер Гинт, свита бр. 1

А. Дворжак - Хумореска,

Б. Сметана – Влтава

М. Мусоргски - Слике са изложбе (избор)

Арам Хачатуријан, "Адађо" из Спартакуса

К. Орф - 4 кратка комада за ксилофон

Лироj Андерсон Писаћа машина

Хауард Шор, Господар прстенова (Isengard; UrukHai)

Видео примери за композиције

П.И.Чајковски - Игра малих лабудова из балета Лабудово језеро

https://www.youtube.com/watch?v=oiMOinQU5AY

https://www.youtube.com/watch?v=MDy_XrWfxHY

Pagan drumming: https://www.youtube.com/watch?v=63w_8KHrEZQ

Vanuatu Women’s Water Music https://www.youtube.com/watch?v=vUUVEvffzSI

Nam Myoho Renge Kyo - The Lotus Sutra, https://www.youtube.com/watch?v=r364h19dXio

Рихард Штраус, опера Салома: Dance of the seven veils

https://www.youtube.com/watch?v=bL2fGdfG3X0

Клод Дебиси, Danses sacree et profane https://www.youtube.com/watch?v=f51LBBLzS8M

Вера Миланковић, Сењачка рапсодија, https://www.youtube.com/watch?v=bf1rvfmlNPo

ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ

Сваки аспект извођења музике има непосредан и драгоцен утицај на развој ученика. Научна истраживања указују да читање с листа једноставног ритмичког записа активира највећи број когнитивних радњи, развија дугорочно памћење, осетљивост за друге учеснике у музичком догађају (тзв. тимски рад, толеранција) и фине моторичке радње. Квалитетно музичко изражавање има значајан утицај на психу ученика, а самим тим и на

капацитет и могућност свих видова изражавања. Уједно је важно да се кроз извођење музике, а у оквиру индивидуалних могућности ученика, подстиче и развијање личног стила изражавања.

С обзиром на то да ће певање и свирање произилазити и из историјског контекста, важно је имати на уму да начин извођења треба прилагодити у односу на дати контекст. Посебну пажњу треба усмерити на спонтане покрете као одговор на музику (плес) и покрете који имају одговарајуће значење у музичком чину (обред).

Кроз примену на одговарајућим примерима музичких вежби и композиција, обрадити елементе музичке писмености. То су разлике између дура и мола, а-мол лествица (природна и хармонска), појам предзнака - повисилица и разрешилица, прости и сложени тактови, шеснаестина ноте у групи и предтакт.

Певање

Главни критеријум за избор песама је квалитет музичког дела. Ученике не треба потцењивати у смислу поједностављеног литерарног и музичког садржаја. Што је музичко дело квалитетније, то је већи потенцијал природне позваности ученика да учествује у музичком догађају.

Пре почетка певања потребно је спровести кратке вежбе за правилно дисање и распевавање. Посебно треба обратити пажњу на правилну дикцију. Рад на песми почиње фрагментима. У току рада треба указати на грешке, исправити их колико је то могуће, па тек на крају извести композицију у целини. Наставник треба да узме у обзир гласовне могућности ученика преодабира песама за певање.

Уколико је у питању извођење песама најстарије музичке фолклорне традиције, треба неговати нетемперовани начин певања и дозволити природним бојама гласа да дођу до изражаја. То се може подстакнути пратњом која укључује природни инструмент (нетемперовани инструмент, као и људски глас). Такође, одређене песме ће карактерисати специфичан стил извођења (нпр. грлено певање).

Свирање

Приликом инструменталног музицирања користити ритмичке и мелодијске инструменте (Орфов инструментаријум, као и друге доступне инструменте). Пошто су ученици описмењени, свирање на мелодијским инструментима биће олакшано јер се могу користити нотни примери појединих песама које су најпре солмизационо обрађене.

Примењујући принцип активног учешћа ученика на часу, свирањем се, поред осталог, развијају моторичке вештине, координација и опажајне способности.

Препоручене композиције за певање и свирање

Химне

Државна химна

Химна Светом Сави

Химна школе

Народне песме и игре

Густа ми магла паднала (по слуху)

Ајде, Јано (по слуху)

Банатско коло

Повела је Јела

Девојачко коло

Ти једина

У ливади под јасеном

Пред Сенкином кућом

Ми смо деца весела

Коларићу, панићу

Овим шором, јагодо

Девојчица платно бели овако

Шетња

Дечје песме

Бајоне, Срећна Нова свој деци света

К. Орф, Динг, донг

Д. Деспић, Шума на киши

М. Милојевић, На ливади

Песма из Русије, Нека увек буде сунце

Песма из Финске, Пролеће у шуми

Песма из Белгије, Нек свуд љубав сја

Песма из Италије, Сад зиме више нема

Р. Роџерс, Солмизација

К. Бабић, Веверица

Стеван Шром, Јагње моје

М. М. Протић, Циц

Свирање на Орфовим инструментима

Вишњичица род родила

Дивна, Дивна

Дед` поиграј, медо

Миодраг Илић Бели, Све је пошло

наопачке

МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО

Дечије музичко стваралаштво представља виши степен активирања музичких способности које се стичу у свим музичким активностима, а резултат су креативног односа према музици. Оно подстиче музичку фантазију, обликује стваралачко мишљење, продубљује интересовања и доприноси трајнијем усвајању и памћењу музичких репродуктивних и стваралачких активности и знања.

Стваралаштво може бити заступљено кроз:

- музичка питања и одговоре,
- компоновање мелодије на задати текст,
- састављање ритмичке вежбе или мелодије од понуђених мотива,
- импровизација игре/покрета на одређену музику,
- илустрацију доживљаја музике,
- израду музичких инструмената (функционалних или нефункционалних),
- музичко-истраживачки рад,
- осмишљавање музичких догађаја, програма и пројеката,
- осмишљавање музичких квизова,
- осмишљавање музичких дидактичких игара, игара са певањем, игара уз инструменталну пратњу или музичких драматизација,
- креативну употребу мултимедија: ИКТ, аудио снимци, сликовни материјал, мобилни телефони...

Уколико има могућности, могу се осмислити и реализовати тематски пројекти на нивоу одељења или разреда (племенска музика, музика на двору, у храму, пригодна музика...).

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Настава музичке културе подразумева учешће свих ученика, а не само оних који имају музичке предиспозиције. Како је предмет музичка култура синтеза вештина и знања, полазна тачка у процесу оцењивања треба да буду индивидуалне музичке способности и ниво претходног знања сваког ученика. Битни фактори за праћење музичког развоја и оцењивање сваког ученика су ниво његових постигнућа у односу на дефинисане исходе као и рад, степен ангажованости, кооперативност, интересовање, став, умешност и креативност. Тако се у настави музичке културе за исте васпитно-образовне задатке могу добити различите оцене, као и за различите резултате исте оцене, због тога што се конкретни резултати упоређују са индивидуалним ученичким могућностима.

Начин провере и оцена треба да подстичу ученика да напредује и активно учествује у свим видовима музичких активности. Главни критеријум за процес праћења и процењивања је начин ученичке партиципације у музичком догађају, односно да ли је у стању да прати музичко дело при слушању и како односно, да ли и како изводи и ствара музику користећи постојеће знање. У зависности од области и теме, постигнућа ученика се могу оценити усменом провером, краћим писаним проверама (до 15 минута) и проценом практичног рада и уметничког и стваралачког ангажовања. Поред ових традиционалних начина оцењивања, треба користити и друге начине оцењивања као што су:

1. допринос ученика за време групног рада,
2. израда креативних задатака на одређену тему
3. рад на пројекту (ученик даје решење за неки проблем и одговара на конкретне потребе),
4. специфичне вештине.

У процесу вредновања резултата учења наставник треба да буде фокусиран на ученичку мотивацију и ставове у односу на извођење и стваралаштво, способност концентрације, квалитета перцепције и начин размишљања приликом слушања, као и примену тероетског знања у музицирању.

Наставник треба да мотивише ученика на даљи развој, тако да ученик осети да је кроз процес вредновања виђен и подржан, као и да има оријентацију где се налази у процесу развоја у оквиру музике и музичког изражавања. Важно је укључити самог ученика у овај

процес у смислу дијалога и узајамног разумевања у вези са тим шта ученик осећа као препреке (вољне и невољне) у свом развоју, као и на које начине се, из ученикове перспективе, оне могу пребродити.

Када је у питању вредновање области Музичко стваралаштво, оно треба вредновати у смислу стваралачког ангажовања ученика, а не према квалитету насталог дела, јер су и најскромније музичке импровизације, креативно размишљање и стварање, педагошки оправдане.

Узимајући у обзир циљ предмета неопходно је имати на уму да се оквир вредновања процеса и резултата учења одвија највише у ученичковом живом контакту са музиком, тј. извођењу и стваралаштву, а такође и слушању музике. Теоретско знање треба да има своју примену и функцију у ученичком изражавању кроз музику и у контакту са музиком. Како процес учења у оквиру сваког часа треба да обухвати све области, посматрање ученика у живом контакту са музиком је истовремено показатељ квалитета процеса учења, као и идеална сцена за вредновање остварености исхода. Сумативно вредновање треба да буде осмишљено кроз задатке и активности које захтевају креативну примену знања. Диктате не треба практиковати, ни задавати.

Кључн**и појмови садржаја: покрет, ритам, мелодија, темпо, динамика.**

Назив предмета	МУЗИКОМ КРОЗ ЖИВОТ
Разред	Пети
Циљ	Циљ учења слободне наставне активности Музиком кроз живот је да ученик развија стваралачко и креативно мишљење кроз практичан рад, мотивацију, интелектуални, социјални, емоционални и морални развој, свест о сопственом здрављу, опажање, осетљивост за естетику, радозналост и самопоуздање како би био оспособљен за креативно решавање проблема и имао одговоран однос према очувању уметничког наслеђа и културе свога и других народа.
Годишњи фонд часова	

Исходи По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	Област/тема	Садржаји
– примењује динамичко нијансирање при извођењу музичких дела; – препознаје елементе динамике у свакодневном животу; – анализира врсте такта и ритам у уметничким делима; – препознаје боју тона у складу са садржајем композиције; – изводи композиције домаћих и страних аутора	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Проширивање знања о музичким елементима. Изражајна својства динамике. Врста, карактер и примена темпа. Тон: боја и текстура Ритам: дводелни, троделни, четвороделни и мешовити. Повезивање звука и ритма. Примена динамике, темпа и ритма у свакодневном животу

самостално и у групи, користећи глас, покрет и инструменте; – изводи двогласне и трогласне композиције домаћих и страних аутора; – искаже своја осећања у току извођења музике; – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; – учествује у манифестацијама; – користи различите технике телесних перкусија самостално и у групи; – примењује технике правилног дисања у свакодневном животу; – препознаје говор тела, свој и своје околине; – контролише покрете користећи концентрацију; – сарађује са члановима групе којој припада, поштујући различитости; – процени сопствене могућности у примени телесних перкусија; – самостално осмишљава и	ТЕЛО КАО МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТ	Проширивање искуства ученика у коришћењу различитих музичких средстава за рад у процесу музичког изражавања и обликовања; Индивидуално и групно певање. Двоглас. Троглас. Индивидуално и групно свирање- Синхронизација различитих менталних и физичких капацитета. Координација различитих менталних и физичких капацитета Правилно дисање. Концентрација. Говор тела. Јачање одређених делова тела. Рефлекс. Пажња. Брзина реаговања на различите захтеве из окружења. Развој свесности о нашем телу, контроли покрета и јачању мишића, као и бољој координацији и балансу. Стимулација и активација организма на психомоторном и

импровизује покрете за ритмичке аранжмане; – контролише сопствене покрете у циљу боље координације; – својим речима објасни значај телесних перкусија на у сваком смислу; – критички анализира своје и туђе извођење; – истражи и објасни шта је музичка критика и која је њена улога; – објасни и примени различите технике критичког мишљења; – самостално поставља питања везана за дату тему; – аргументовано искаже утисак о слушаним делима; – вербализује свој доживљај музике; – искаже свој доживљај музике кроз друге уметности. – критички просуђује утицај музике на здравље ; – разуме и користи интеркултурални дијалог – примењује различите врсте писмености (језичке,	КРИТИЧКО МИШЉЕЊЕ КРОЗ МУЗИКУ	когнитивном нивоу. Истраживање унутрашњег ритма и звука свога тела. Body percussion. Технике критичког мишљења. Дрво проблема. Дебата. Шест шешира. Мозгалица. Трибине. Вештине критичког мишљења: комуникација, сарадња, препознавање проблема, решавање проблема. Вештина постављања питања: меморијска, транслацијска, интерпретацијска, аналитичка, синтетичка, евалуацијска. Обликовање оригиналног мишљења. Музичка критика. Анализа композиције

медијске, културне, научне...); – разуме концепт инклузије и осетљив је према различитостима; – самостално анализира музичка дела, користећи научене технике критичког мишљења;		

УПУТСТВО ЗА МЕТОДИЧКО-ДИДАКТИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм слободне наставне активности Музиком кроз живот даје могућност заинтересованим ученицима да могу у целости изразити своје креативне потенцијале и тако у потпуности искористити планиране садржаје програма музичке културе. Омогућава ученицима: да упознају културу и уметност свог народа; да уче како да користе разноврсне, релевантне и поуздане податке и информације за истраживачки и стваралачки рад; да ефикасно сарађују и комуницирају; да развијају критичко мишљење, конструктивно размењују мишљења и формирају позитивне вредносне ставове са циљем очувања културе и идентитета, развијања самопоуздања и самопоштовања, поштовања и заштите људских права; да развијају радозналост, мотивацију, као и афинитет према култури и уметности; да се изражавају у одабраним уметничким дисциплинама и медијима.

Ослонац за остваривање програма представљају опште упутство које се односи на све СНА, као и ово које изражава специфичности програма Музиком кроз живот.

Активности и методе које су погодне за реализацију овог програма су: креативне радионице, рад на пројекту, покретање акција, реаговање на одређене теме, дискусије, дебате, играње улога, анализа информација, истраживање и анализа добијених резултата, прављење досијеа, вртлог идеја, студије случаја, промоције, организовање кампања и сл. Погодне технике критичког мишљења које могу да се успешно користе, дрво проблема, грозд техника, brainstorming, шест шешира... При реализацији сложенијих активности (на пример, приликом сарадње са локалним/ уметничким/културним институцијама) прати се

и вреднује ток организације, међусобна сарадња ученика, поштовање процедура, уочавање тешкоћа, идентификација више различитих решења за уочени проблем, идентификација могућих помагача, овладавање вештином евалуације и вештином презентације постигнутог, размена искуства између група. Свака активност доприноси остварењу задатака.

ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм слободне наставне активности Музиком кроз живот се природно надовезује на програм предмета Музичка култура. Конципиран је тако да фаворизује активности ученика сходно њиховим индивидуалним могућностима и афинитетима, повезивање њиховог школског и ваншколског искуства, спознају о социо-емоционалном здрављу, учење путем решавања проблема, сарадњу и тимски рад, као и употребу савремених технологија у образовне сврхе. Потенцира се самосталност ученика у активном начину учења, а улога наставника је превасходно да уведу ученике у тему, представе кључне појмове садржаја и подстакну их на активност коју затим усмеравају, прате и вреднују.

Ученици раде у групама и темама за које имају афинитет уз могућност промене активности. У односу на избор модула, наставник пројектује, репројектује и поставља циљеве, одређује обим и структуру садржаја, облике и методе реализације, планира и обезбеђује ресурсе, врши избор и адаптацију расположиве технологије и повезује све елементе у целину. Наставник је главни креатор климе на часу и треба да буде свестан да се и на тај начин доприноси остварењу циља предмета. Активности на часу треба да се одвијају у атмосфери поверења, поштовања различитости, међусобног уважавања, конструктивне комуникације и демократске процедуре. Циљ учења мора бити атрактиван за све ученике. Конкретни задаци за које ће се везати ученикова ментална и физичка активност морају бити јасни и изводљиви. У процесу организације унутар групе наставник истражује како ученици виде допринос групе у остваривању својих циљева и ствара опште колективно расположење да се циљеви остваре.

Захтеви писања програма су такви да се теме приказују одвојено али у свакодневном животу, дати садржаји су међусобно повезани.

Наставник се унапред припрема за часове тако што бира подстицаје којима ће ученике увести у тему и кључне појмове садржаја и изазвати њихову радозналост да о томе причају, постављају питања, истражују, уче. Постоје бројне могућности избора начина

рада у зависности од теме, садржаја, претходног искуства, узраста и интересовања ученика. Предност свакако имају они начини рада у којима су ученици активно укључени у процес наставе и учења, као и они где се савремене технологије користе у едукативне сврхе. Како би се што боље остварила веза између садржаја програма и реалног живота пожељно је, кад год је то могуће, да се ученицима омогуће посете установама и институцијама у средини где живе, као и непосредни контакт са људима који имају интересантна животна и/или професионална искуства у вези са темом која се обрађује. Концепција ове слободне активности посебан нагласак ставља на подршку сваком детету, индивидуално, у складу са могућностима, афинитетима и претходним предзнањем. Програм се не базира на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени, већ се ученици подстичу да користе што различитије изворе информација и да имају према њима критички однос. Циљ је оснажити ученике да се ослањају на сопствене снаге у процесу проналажења релевантних информација.

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ

У реализацији слободне наставне активности Музиком кроз живот, у складу са могућностима школе и креативностима наставника, треба инсистирати на већој афирмацији тематских јединица у области Извођење музике. Нагласити и инсистирати на индивидуалном емотивном доживљају при извођењу музичких дела кроз рад на различитом садржају традиционалне и уметничке музике, које су примерене гласовним могућностима и узрасту ученика. Пожељно је повезивање садржаја песама са садржајима осталих наставних предмета уколико је могуће (ученици и школа, годишња доба, празници и обичаји, завичај и домовина, природа и околина, животиње...).

Сваки аспект извођења музике има непосредан и драгоцен утицај на развој ученика. Читање с листа једноставног ритмичког записа активира највећи број когнитивних радњи, развија дугорочно памћење, осетљивост за друге учеснике у музичком догађају (тимски рад, толеранција) и фине моторичке радње. Квалитетно музичко изражавање има значајан утицај на психу ученика, а самим тим и на капацитет и могућност свих видова изражавања. Уједно је важно да кроз извођење музике, а у оквиру индивидуалних могућности ученика, подстиче и развијање личног стила изражавања.

Кроз индивидуално и вишегласно гласовно и инструментално извођење инсистирати на поставци тона, интонацији, правилном дисању, агогици, дикцији, ритму, динамици, поштовању различитости у групном раду (ансамблу)...Елементе музичке писмености треба обрађивати кроз одговарајуће музичке примере и композиције, од нотне слике и тумачења према звуку.

Репертоар одређује наставник сходно саставу и узрасту групе ученика, поштујући мишљење и жеље ученика, узимајући у обзир одговарајућа дела домаћих и страних аутора разних епоха и стилова, тематски разноврсне и усклађене са применом.

ТЕЛО КАО МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТ

У оквиру ове теме обједињене су три групе вештина: когнитивне, социјално-емоционалне и организационе. Зато већ у процесу увођења у тему треба изабрати примере на којима ће ученици схватити сложеност коришћења тела као инструмента и сам значај бављења овом темом.

У процесу реализације програмских садржаја наставник треба да уведе ученике у одређену тему, кроз кратки теоријски приказ или аудио-видео запис, на сам значај коришћења тела као инструмента, а затим да их кроз конкретне задатке усмери на истраживање које може да се односи на различите аспекте деловања. Сам здравствени аспект кроз побољшање концентрације, техника дисања, развијање самопоуздања, контроли покрета, јачање мускулаторног система, различитих стимулација и уопштено свесности о своме телу, обрадити кроз предавања у којима ће учешће узети и ученици.

За почетак рада предлаже се примена лаганијих примера, као што су тапшалице и бројалице, како би се ученици ослободили и испробавали могућности свога тела као инструмента. Пожељно је да се у почетку ученицима да слобода у креирању ритмичке пратње, како би спознали своје индивидуалне могућности.

У циљу упознавања извора као грађе за истраживање елемената и техника телесних перкусија, може да се остварује и кроз посете појединим институцијама, као и гостовања експерата у школу.

Материјала и готових аранжмана за ову тему има на YouTube каналу, тако да у зависности са интересовањима ученика и креативности наставника, може да се користи у настави, а ученике треба оснаживати и осамосталити да сами праве аранжмане или импровизују већ постојеће.

Резултати истраживања у овој области могу бити полазиште за примену вршњачке едукације кроз умрежавање ученика истог или различитог узраста. Ученици стечена знања из ове области такође могу презентовати ученицима првог циклуса основног образовања, преузимајући улогу вршњака ментора.

Рад у групама и радионицама је користан у комбинацији са осталим начинима рада, поготово када постоји изазов значајнијег (нпр. емотивног) експонирања ученика, као вид премошћавања стидљивости или анксиозности.

КРИТИЧКО МИШЉЕЊЕ КРОЗ МУЗИКУ

После увода наставника у музичку критику као вида уметничке критике ученике треба кроз разговор навести да сами или истраживањем дођу до података који ће им дати одговоре на различита питања као што су: шта је то што музичку критику одваја од извештавања, шта може бити предмет уметничке критике, ко може бити музички критичар и који су објективни за разлику од субјективних аспеката музичке критике; који је значај музичке критике за извођача, публику, музикологе...Ова тема треба да резултира музичком критиком који ће ученици у улози музичког критичара написати након посете неком концерту, или слушања одређене композиције/извођача на часу.

Основна идеја теме је да се код ученика развија конструктивно размишљање путем критике, стварање атмосфере где ученици сами постављају питања. Типови питања којима се доводи до развоја критичког мишљења: меморијска, где се траже чињенице, транслацијска, где се тражи преобликовање информација, интерпретацијска, где се установљавају везе између идеја, чињеница, дефиниција, вредности, аналитичка, где се доводи у сумњу и која траже додатна објашњења, синтетичка, уз које се креативно решавају проблеми помоћу оригиналног мишљења или могућих алтернатива, евалуацијска, где се долази до закључка о добром или лошем и где се заузима став. Коришћењем различитих метода и техника, као што су шест шешира, дрво проблема, грозд техника и многе друге, наставник приближава ученицима решење проблема који је у почетку изгледао нерешив. Након тога се приступа анализи музичког дела, изведеног или слушаног, користећи научена питања и технике критичког мишљења, које резултирају доношењем појединачног и групног мишљења/става. Потребно је нагласити појединости до којих се долази на основу опсервирања. Тако ученици уочавају доминантна својства по којима су музички инструменти одабрани, изражајни ефекти примењени, музички облици

препознатљиви, затим постепено проучавају сложеније облике. На исти начин, поступно проучавају природу, окружење, жива бића и вербално и визуелно изражавају и пореде утиске, те самостално доносе ставове.

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не може се заснивати на класичним индивидуалним усменим и писаним проверама. Уместо тога, наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, примењују, процењују последице итд.

Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни. За неке садржаје прикладни су и други начини провере напредовања као што су нпр. квизови или улазни и излазни тестови како би се утврдили ефекти рада на нивоу знања, вештина, ставова. Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Ученици свакако треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

ОПШТА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА

На основу музичког искуства у основној школи ученик ужива у музици и отворен је за различите уметничке садржаје. Користи музичко знање и вештине да изрази своја осећања, размишљања, ставове и на креативан и конструктиван начин остварује своје циљеве. Искуство и вештину у слушању и опажању приликом индивидуалног и групног музицирања примењује у комуникацији са другима. Музичка искуства подстичу ученика да разлике сматра предностима што користи у развијању идеја и сарадње. Користи знања о музици у разумевању савремених догађаја, историје, науке, религије, уметности и сопствене културе и идентитета. Развија критички однос према музици. Има одговоран однос према традицији свог народа и других култура.

Основни ниво

Ученик ужива у различитим музичким садржајима. Свестан је различитих утицаја музике на њега и улоге музике у друштвеним догађајима.

Ученик разуме неопходност сарадње, међусобног подстицања и уважавања у заједничком музицирању и повезује ставове и искуства у свакодневном групном раду.

Средњи ниво

Ученик повезује музику са историјским, религијским, научним и осталим релевантним димензијама људског живота. Разуме везу између културног идентитета и музике. Ученик повезује музичка знања и вештине са различитим видовима сопственог изражавања. Учествује у музичким активностима школе и заједнице.

Напредни ниво

Ученик разуме музичке стилове у односу на друштвена дешавања и има критички однос према музици.

Креативно користи музичка знања, вештине и искуства у подстицању индивидуалног и групног изражавања и сарадње и презентована знања. Даје свој допринос у очувању традиције и културног идентитета путем музике.

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Ученик користи језик музике за изражавање својих осећања и идеја и за комуникацију са другима. Кроз познавање музичког језика и стилова ученик увиђа везу музике са догађањима у друштву и доприноси њиховом обликовању. Ученик истражује везу између музике и изражавања покретом.

Основни ниво

Ученик познаје језик музике и изражава се гласом, инструментом и покретом индивидуално и/или у групи.

Ученик слушно препознаје основне карактеристике музичке уметности и развија естетску осетљивост.

Средњи ниво

Ученик користи различите музичке изражајне елементе у исказивању својих осећања и идеја и у комуникацији са другима.

Слушно препознаје различите жанрове музичке уметности са посебним акцентом на аутентични музички фолклор.

Ученик у свакодневном животу примењује стечена музичка искуства и знања и истражује могућности ИКТ-а за слушање, стварање и извођење музике. Ученик комуницира покретом уз музику.

Напредни ниво

Ученик креативно примењује стечена музичка искуства у изражавању и представљању ставова и идеја и у комуникацији са другима. Уважава и истражује музичке садржаје различитих жанрова, стилова и култура. Доприноси очувању и развоју музичке културне баштине. Има критички став према музици.

Повезује и користи музику са ИКТ-ом у стварању и презентовању знања. Прати и учествује у музичком животу заједнице.

Опште међупредметне компетенције:

1. компетенција за учење;
2. одговорно учешће у демократском друштву;
3. естетичка компетенција;
4. комуникација;

5. одговоран однос према околини;

6. одговоран однос према здрављу;

7. предузимљивост и оријентација ка предузетништву;

8. рад са подацима и информацијама;

9. решавање проблема;

10. сарадња;

11. дигитална компетенција.

Музичка култура - стандарди

Област: 1. Знање и разумевање

Основни ниво

У области Знање и разумевање ученик уме да:

МК. 1.1.1. препозна основне елементе музичке писмености

МК. 1.1.2. опише основне карактеристике

- музичких инструмената и састава
- историјско–стилских периода
- музичких жанрова
- народног стваралаштва

Средњи ниво

У области Знање и разумевање ученик уме да анализира повезаност:

МК. 2.1.1. музичких елемената и карактеристика музичких инструмената са музичком изражајношћу (на пример, брз темпо са живахним карактером)

МК. 2.1.2. структуре и драматургије одређеног музичког жанра (на пример, оперски финале са догађајима у драми)

МК. 2.1.3. облика народног музицирања са специфичним контекстом народног живота

Напредни ниво

У области Знање и разумевање ученик:
МК. 3.1.1. зна функцију елемената музичке писмености и извођачких састава у оквиру музичког дела
МК. 3.1.2. разуме историјске и друштвене околности настанка жанра и облика музичког фолклора
МК. 3.1.3. критички и аргументовано образлаже свој суд
МК. 3.1.4. уме креативно да комбинује изражајне музичке елементе у естетичком контексту (одређени музички поступак доводи у везу са жељеним ефектом)

Област : 2. Слушање музике

Основни ниво
У области Слушање музике ученик уме, на основу слушања музичких примера, да именује:
МК. 1.2.1. музичке изражајне елементе
МК. 1.2.2. извођачки састав
МК. 1.2.3. музичке жанрове
МК. 1.2.4. српски музички фолклор

Средњи ниво
У области Слушање музике ученик уме да:
МК. 2.2.1. опише и анализира карактеристике звучног примера кроз садејство опажених музичких елемената (на пример, узбуркана мелодија као резултат специфичног ритма, темпа, агогике, динамике, интервалске структуре)
МК. 2.2.2. препозна структуру одређеног жанра

Напредни ниво
У области Слушање музике ученик уме да анализира слушни пример и открије везу опажених карактеристика са:
МК. 3.2.1. структуралном и драматуршком димензијом звучног примера

МК. 3.2.2. жанровским и историјско–стилским контекстом звучног примера
МК. 3.2.3. контекстом настанка и примене различитих облика музичког фолклора

Област: 3. Музичко извођење

Основни ниво

У области Музичко извођење ученик уме да:
МК. 1.3.1. пева једноставне дечије, народне или популарне композиције
МК. 1.3.2. изводи једноставне дечије, народне или популарне композиције на бар једном инстументу

Напредни ниво

У области Музичко извођење ученик уме да:
МК. 3.3.1. изведе разноврсни музички репертоар певањем и свирањем као солиста и у школским ансамблима.

Област: 4. Музичко стваралаштво

Основни ниво

У области Музичко ствараласта ученик уме да:
МК. 1.4.1. направи музичке инструменте користећи предмете из окружења
МК. 1.4.2. осмисли мање музичке целине на основу понуђених модела
МК. 1.4.3. изводи пратеће ритмичке и мелодијско–ритмичке деонице на направљеним музичким инструментима
МК. 1.4.4. учествује у одабиру музике за дати жанровски и историјски контекст.

Напредни ниво

У области Музичко стваралаштво ученик уме да:
МК. 3.4.1. осмишљава пратеће аранжмане за Орфов инструментаријум и друге задате

музичке инструменте

МК. 3.4.2. импровизује и/или компонује мање музичке целине (ритмичке и мелодијске) у оквиру различитих жанрова и стилова

МК. 3 4.3. осмисли музику за школску представу, приредбу или перформанс.

Упутство за формативно и сумативно оцењивање

Критеријуми оцењивања

Ученици се оцењују на три начина:

1. писмено
2. усмено
3. на основу активности на часу

Усмено одговарање

Ученици треба да буду припремљени за усмени одговор. Могу бити испитивани сваког часа, с тим што имају право једном у току полугодишта на извињење и то пре почетка часа , уколико процене да нису спремни за одгварање. Извињење се не може искористити када наставник прозове ученика, већ искључиво пре . Оцена се уписује у дневник. Ученици могу поправити своје усмено одговоре.

Активности ученика

Уактивности ученика спадају кратки усмени одговори на часу приликом обнављања или обраде нове лекције , израда домаћих задатака кратки пројекти и презентација. Наставник сваки час прати активности ученика и благовремено бележи у своју педагошку свеску. На тај начин наставник формативно оцењује ученике. Целокупна активност ученика може бити изражена сумативном оценом у дневнику.

Школска свеска

Наставник може да оцени радну свеску ученика на крају полугодишта / школске године . Наставник оцењује : садржај свеске уредност, цртеже, додатне текстове.....

Критеријуми за вредновање групног рада

Групни рад	Елементи процене задатака са показатељима

Ниво постигнућа	Рада у групи	Познавање тематике	Размена , повезивање и примена идеја
Комплетно	Ученик сарађује са члановима групе, уважава њихове потрбе како би се задатак што успешније обавио	Ученик поседује знања, активно подстиче размену идеја и знања са члановима групе и уважава њихове идеје	Ученик размењује идеје са другима и примењује идеје за решавање задатака
Делимично	Ученику је потребна помоћ како би сарађивао са члановима групе.	Ученик поседује извесна знања и мало суделује у размени идеја .	Ученику је потребна помоћ у примени идеја у решавању задатака
Ништа	Ученик је неуспешан у раду у групи.	Ученик омаловажава мишљење осталих чланова у тиму.	Ученик не доприноси заједничком раду.

Врсат ниво и обим знања и ангажовања ученика оцењују се тако да оцену:

- **Одличан (5)** добија ученик који у потпуности показује способност трансформације знања и примене у новим ситуацијама ; лако логички показује чињенице и појмове ; самостално изводи закључке који се заснивају на подацима ; решавања проблема на нивоу стваралачког мишљења и у употреби критички расуђује , показује изузетну самосталност уз изузетно висок степен активности и ангажовања .
- **Врло добар (4)** добија ученик који у великој мери показује способност примене знања и логички повезује чињенице и појмове , самостално изводи закључке који се заснивају на подацима ; решава поједине проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у знатној мери критички расуђује ; показује велику самосталност и висок степен активности и ангажовања .
- **Добар (3)** добија ученик који у довољној мери показује способност употребе информација у новим ситуацијама; у знатној мери логички повезује чињенице и појмове; већим делом самостално изводи закључке који се заснивају на подацима и делимично

самостално решава поједине проблеме ; у довољној мери критички расуђује ; показује делимичан степен активности и ангажовања.

- **Довољан (2)** добија ученик који знања која је остварио су на нивоу репродукције , уз минималну примену ; у мањој мери логички повезује чињенице и појмове и искључиво уз подршку наставника изводи закључке који се заснивају на подацима , понекад је самосталан у решавању проблема и у недовољној мери критички расуђује ; показује делимични степен активности и ангажовања.
- **Недовољан (1)** добија ученик који знања која је остварио нису на нивоу препознавања и не показује способност репродукције и примене ; не изводи закључке који се заснивају на подацима ; критички не расуђује ; не показује интересовање за учешће у активностима нити ангажовање.
- **Закључна оцена** утврђује се на крају првог и другог полугодишта , на основу свих појединачних оцена (најмање четири оцене током полугодишта) које су унете у дневник од почетке школске године.

Закључна оцена не може да буде већа од највеће појединачне оцене уписане у дневник , добијене било којом техником провере знања.

Закључна оцена на полугодишту не узима се у обзир приликом утврђивања аритметричке средине на крају другог полугодишта.

Критеријум оцењивања ученика из Музичке културе

Ученици од петог до осмог разреда, се оцењују усменим путем кроз:
1) одговарање 2) певање 3) активност на часу.

1) Одговарање:
У току одговарања, ученик најчешће одговара на 5 постављених питања, на основу којих води разговор са наставником или потпуно самостално вербализује лекцију.
У 5. разреду, за усмено одговарање, примењује се такозвано решеткасто оцењивање: анализа песме, читање текста у ритму са тактирањем, читање нота у ритму са тактирањем, ритам, теоријско знање.

- Оцена одличан (5) – ученик поседује теоријско и теоретско, функционално знање, које му омогућава да анализира, класификује, логички повезује, примени и самостално изведе закључке. Ученик може да повезује градиво из различитих области и даје примере из живота.
- Оцена врло добар (4) - ученик је у великој мери способан да функционално користи теоријско - теоретска знања, повезује и сам доноси закључке, уз малу помоћ наставника повезује знања из живота.
- Оцена добар (3) – у довољној мери показује способност употребе информација, у довољној мери зна да логички повезује и користи информације из теоријско - теоретског знања, уз наставникову помоћ повезује знања изживота.
- Оцена довољан (2) – у ченик је остварио минимална знања која не уме да повезује и искључиво уз подршку наставника може да изводи закључке и примени теоријско – теоретско знање.
- Оцена недовољан (1) - ученик нема основно познавање појмова, нити показује жељу да напредује.

2) Певање:

Певање се оцењује у складу са стварним учениковим могућностима и залагањем.

- Оцена одличан (5) - ученик зна самостално да пева (свира), одређене песме, сам или у групи, поштујући све елементе музике, зна текст тражене песме и способан је сам да анализира текст и/или мелодију, зна основе музичке писмености, учествује у анализи песме. Увек се труди, активан је и има жељу да тражено научи, чиме надокнађује евентуални недостатак талента.
- Оцена врло добар (4)- ученик зна да пева (свира), одређене песме самостално и у групи, поштујући све елементе музике; зна текст тражене песме и уз малу помоћ наставника способан је да анализира текст и/или мелодију, има основна знања из музичке писмености али не зна увек да их употреби правилно и повезано.Труди се и има жељу да тражено научи али му је наопходна мала наставникова помоћ.
- Оцена добар (3) - ученик зна да пева (свира), само делове тражених песама самостално, без поштовања ритма и музичких елемената; текст тражене песме не зна у целости и нема основна знања из музичке писмености. Не труди се довољно и изостаје жеља за напретком.
- Оцена добар (2) - ученик зна да пева (свира) поједине делове песама, без поштовања музичких елемената али уз наставникову помоћ, има минимална знања текстова песама која уз помоћ наставника може да репродукује.Изостаје труд, рад и жеља за напретком.
- Оцена недовољан (1) – ученик не зна текстове одређених песама, не уме да пева (свира), одређене песме, ни уз помоћ наставника и не постоји труд и жеља за радом и напретком.

3) Активност на часу:

Ученикова активност се прати кроз читав ток часа, током школске године: залагање, труд, постигнуће, напредак, активно учествовање и ангажовање на часу. У току школске године ученици имају рад на свесци, слушању музике, презентацији- пројекту, који се оцењују спрам залагања и труда ученика, тимског рада, посвећености у раду, извршавања задатака

који је додељен ученику, начину излагања и презентовања. Наставник своја запажања води у електронском дневнику рада и својој педагошкој свесци.

Ниво постигнућа у оквиру групног рада:

- Комплетно: Ученик сарађује са члановима групе, уважава њихове потребе како би се задатак што успешније обавио

  Ученик поседује знања, активно подстиче размену идеја и знања са члановима и уважава њихове идеје.

  Ученик размењује идеје са другима и примењује идеје за решавање задатка
- Делимично: Ученику је потребна помоћ како би сарађивао са члановима групе.

  Ученик поседује извесна знања и мало учествује у размени идеја.

  Ученику је потребна помоћ у примени идеја у решавању задатка
- Ништа: Ученик је неуспешан кад ради у групи.

  Ученик омаловажава мишљење осталих чланова у тиму.

  Ученик не доприноси заједничком раду

Ученик за све ове активности на часу може да добије плус или минус, који после одређеног броја, постају бројчана оцена (у 5.разреду након 5 плусева ученик добија оцену 5, после 5 минуса ученик добија оцену 1, у осталим разредима након 3 плуса, ученик добија оцену 5, а након 3 минуса, ученик добија оцену 1).

Оцењивање се спроводи континуирано и организовано, током читаве школске године. Оно обухвата и прати посебан развој сваког ученика, његов рад, залагање, интересовање, став, умешност, креативност и слично.

Прати се развој личности у целини и објективно процењује колико је ученик савладао програмске захтеве. Оцењивање није искључиво везано за оцену музичких способности већ и у функцији награде за интересовање, активност и љубав према музици.

Начини прилагођавања програма за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом и ученике са изузетним способностима

Део овог програма ће обухватити и начине прилагођавања ако буде потребе за тим, односно ако се идентификују ученици за које је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитата, каснијег укључивања у школовање, недовољног познавања језика или других разлога, потребна додатна подршка. Ово се такође односи и на ученике са изузетним способностима, односно ученике са посебним способностима. У том случају урадиће се мере индивидуализације и индивидуални образовни планови у складу са потребама и важећим законским прописима и као анекси биће прикључени Школском програму. Неки од препоручених начина прилагођавања програма наставе и учења ученицима којима је потребна додатна образовна подршка:

- просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања, домаћих задатака...)
- индивидуализација наставе
- -размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи...
- коришћење вршњачке подршке и помоћи у савладавању програмских садржаја
- све друго што ће се применити у складу са конкретним случајем

Наставник ***Горан Церовић***

Назив предмета	ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ
Циљ	Циљ учења Физичког и здравственог васпитања је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.
Разред	Пети
Годишњи фонд часова	72 часа + 54 часа (обавезне физичке активности ученика)

Исходи **По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:**	**Област/тема**		**Садржаји**
– примени једноставне комплексе простих и општеприпремних вежби; – изведе вежбе (разноврсна природна и изведена кретања) и користи их у спорту, рекреацији и различитим животним ситуацијама; – упореди резултате тестирања са вредностима за свој узраст и сагледа сопствени моторички напредак; – комбинује и користи достигнути ниво усвојене технике кретања у спорту и свакодневном животу; – доводи у везу развој физичких способности са атлетским дисциплинама; – одржава стабилну и динамичку равнотежу у различитим кретањима, изводи ротације тела;	**ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ**		Обавезни садржаји Вежбе за развој снаге. Вежбе за развој покретљивости. Вежбе за развој аеробне издржљивости. Вежбе за развој брзине. Вежбе за развој координације. Примена националне батерије тестова за праћење физичког развоја и моторичких способности
	МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ, СПОРТ И СПОРТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ	*Атлетика*	Обавезни садржаји Техника истрајног трчања. Истрајно трчање – припрема за крос. Техника спринтерског трчања. Техника високог и ниског старта. Скок увис (прекорачна техника). Бацање лоптице (до 200 г).

– користи елементе гимнастике у свакодневним животним ситуацијама и игри; – процени сопствене могућности за вежбање у гимнастици; – користи елементе технике у игри; – примењује основна правила рукомета у игри; – учествује на унутародељенским такмичењима; – изведе кретања, вежбе и кратке саставе уз музичку пратњу; – игра народно коло; – изведе кретања у различитом ритму; – изведе основне кораке плеса из народне традиције других култура; – контролише и одржава тело у води; – преплива 25m слободном техником; – скочи у воду на ноге; – поштује правила понашања у и око водене средине; – објасни својим речима сврху и значај вежбања; – користи основну терминологију вежбања; – поштује правила понашања у и на просторима за вежбање у школи и ван ње, као и на спортским манифестацијама;			Препоручени садржаји Техника штафетног трчања. Скок удаљ. Бацања кугле 2 kg. Бацање „вортекс-а”. Тробој.
		Спортска гимнастика	Обавезни садржаји Вежбе на тлу. Прескоци и скокови. Вежбе у упору. Вежбе у вису. Ниска греда. Гимнастички полигон. Препоручени садржаји Вежбе на тлу (напредне варијанте). Висока греда. Трамболина. Прескок. Коњ са хватаљкама. Вежбе у упору (сложенији састав). Вежбе у вису (сложенији састав).

– примени мере безбедности током вежбања; – одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима у просторима за вежбање; – примени и поштује правила тимске и спортске игре у складу са етичким нормама; – навија и бодри учеснике на такмичењима и решава конфликте на социјално прихватљив начин; – користи различите изворе информација за упознавање са разноврсним облицима физичких и спортско-рекративних активности; – прихвати сопствену победу и пораз у складу са „ферплејом”; – примењује научено у физичком и здравственом васпитању у ванредним ситуацијама; – препозна лепоту покрета и кретања у физичком вежбању и спорту; – направи план дневних активности; – наведе примере утицаја физичког вежбања на здравље; – разликује здраве и нездраве начине исхране; – направи недељни јеловник уравнотежене исхране уз помоћ наставника; – примењује здравствено-хигијенске мере пре, у току			

и након вежбања; – препозна врсту повреде; – правилно реагује у случају повреде; – чува животну средину током вежбања.			
		Основе тимских и спортских игара	Обавезни садржаји Рукомет/минирукомет: Основни елементи технике и правила; – вођење лопте, – хватања и додавања лопте, – шутирања на гол, – финтирање, – принципи индувидуалне одбране – основна правила рукомета/минирукомета Спортски полигон. Препоручени садржаји Напредни елементи технике, тактике и правила игре: – хватања котрљајућих лопти, – дриблинг, – шутирања на гол, – финтирање, – основни принципи колективне одбране.
		Плес и ритимика	Обавезни садржаји Покрети уз ритам и уз музичку пратњу. Ритмичка вежба без реквизита. Скокови кроз вијачу. Народно коло „Моравац”. Народно коло из краја у којем се школа налази.

			Основни кораци друшвених плесова. Препоручени садржаји Вежбе са обручем. Вежбе са лоптом. Сложенији скокови кроз вијачу.
		Пливање	Обавезни садржаји Предвежбе у обучавању пливања. Игре у води. Самопомоћ у води. Препоручени садржаји Плива једном техником. Роњење у дужину.
	ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА *(Реализује се кроз све наставне области и теме уз практичан рад)*	*Физичко вежбање и спорт*	Циљ и сврха вежбања у физичком и здравственом васпитању. Основна правила. Рукомета/минирукомета и Малог фудбала. Понашање према осталим субјекатима у игри (према судији, играчима супротне и сопствене екипе). Чување и одржавање материјалних добара која се користе у физичком и здравственом васпитању. Уредно постављање и склањање справа и реквизита неопходних за вежбање. Упознавање ученика са најчешћим облицима насиља у физичком васпитању и спорту. „Ферплеј” (навијање, победа, пораз решавање конфликтних ситуација). Писани и електорнски извори информација из области

			физчког васпитања и спорта. Значај развоја физичких способности за сналажење у ванредним ситуацијама (земљотрес, поплава, пожар...). Физичко вежбање и естетика (правилно обликовање тела). Планирање дневних активности.
		Здравствено васпитање	Физичка активност, вежбање и здравље. Основни принципи вежбања и врсте физичке активности. Одржавање личне опреме за вежбање и поштовање здравствено-хигијенских мера пре и после вежбања. Лична и колективна хигијена пре и после вежбања. Утицај правилне исхране на здравље и развој људи. Исхрана пре и после вежбања Прва помоћ: – значај прве помоћи, – врсте повреда. Вежбање и играње на чистом ваздуху – чување околине приликом вежбања.

Кључни појмови садржаја: физичко вежбање, рукомет, игра, здравље, васпитање.

Опште предметне компетенције:

Учењем наставног предмета физичко васпитање ученик стиче вештине и овладава знањима и културним вредностима телесног вежбања, примењује их у свакодневном животу, новим и ванредним животним ситуацијама; разуме значај континуираног развоја физичких способности, разноврсних моторичких активности, утицај на здравље, здравље околине и квалитет живота. Сагледава да физичка активност и спорт омогућавају исказивање: личног идентитета, креативности, емоција, самопотврђивања и учешћа у тимском раду, као и да смањује негативне утицаје савременог живота на здравље и социјално понашање. Јача свест о толеранцији,

одговорности, поштовању правила и квалитетним комуникацијама. Активно учествује у развоју хуманих односа, односа према окружењу у оквирима локалних, регионалних, националних и ширих оквира.

Основни ниво

Ученик је оспособљен за вођење бриге о властитом здрављу и здрављу околине. Препознаје и разуме законитости утицаја физичког вежбања на телесни статус. Препознаје важност физичког вежбања, хигијене тела, исхране, простора и правила безбедности током вежбања. Критички просуђује о облицима насиља у физичком васпитању, спорту и рекреативним активностима. Здравље околине. Са глобалном присутношћу и активношћу сваки појединац треба да призна своју одговорност према околини. Стално ћемо процењивати и побољшавати утицај на околину свих наших активности и кроз конкретне акције ћемо представљати добар пример како показати поштовање и бригу за околину.

Средњи ниво

Ученик се бави спортско-рекреативним активностима у циљу унапређивања својих физичких способности и унапређивања здравих животних навика. Током вежбања сарађује, поштује индивидуалне разлике и помаже другима. Ученик самостално вежба у слободно време.

Напредни ниво

Ученик је развио свест о властитим способностима, а тиме и о јачању самопоуздања и самопоштовања. Примењује разноврсне програме и облике индивидуалног и колективног вежбања, поштујући полне и индивидуалне разлике учесника у телесном вежбању.

<u>Специфичне предметне компетенције</u>:

Ученик је стекао знања и у стању је да користи разноврсне програме и облике индивидуалног и колективног вежбања и разне изворе информација, како би усавршио своја знања и унапредио своје моторичке способности и вештине. Има позитиван став према физичким активностима и спорту у свакодневном животу, поштује правила и негује здраве међуљудске односе. Промовише улогу физичке активности и спорта у унапређивању здравља и превентивно деловање на настанак хроничних незаразних обољења и социопатолошких појава.

Основни ниво

Ученик зна функцију и у стању је да изводи једноставне комплексе вежби обликовања; примењује прогреме за развој моторичких способности; зна основну технику индивидуалних и

колективних спортских игара; познаје основна правила и елементе тактике спортских грана; током вежбања се понаша дисциплиновано и безбедно у односу на себе и друге; способан је да упореди вредности почетних и финалних резултата сопствених моторичких способности у односу на референтне вредности након завршетка разреда. Током вежбања сарађује, поштује индивидуалне разлике и помаже другима.

Средњи ниво

Зна да физичка активост и спорт позитивно делују на психо-физички развој и здравље; ученик ће бити у стању да самостално састави и примени једноставније комплексе вежби обликовања и сложеније техничко-тактичке елементе спортске гране; правилно поступа у случају незгоде на часу и ван часа.

Напредни ниво

Ученик је способан да самостално састави и изведе сложеније вежбе или комбинације вежби; самостално и у сарадњи са другима решава сложене тактичке задатке; препознаје основне законитости оптерећења у физичким и спортским активностима, промовише њихову улогу у унапређивању здравља и превентивно деловање на настанак хроничних незаразних обољења и социопатолошких појава.

Опште међупредметне компетенције:

1. компетенција за учење;
2. одговорно учешће у демократском друштву;
3. естетичка компетенција;
4. комуникација;
5. одговоран однос према околини;
6. одговоран однос према здрављу;
7. предузимљивост и оријентација ка предузетништву;
8. рад са подацима и информацијама;
9. решавање проблема;
10. сарадња;
11. дигитална компетенција.

Образовни стандарди:

За предмет физичко васпитање образовни стандарди су дефинисани за четири области: *Оспособљеност у вештинама, Моторичке способности, Знања о физичком вежбању и физичком васпитању и Вредновање физичког вежбања и физичког васпитања.*

• Област ОСПОСОБЉЕНОСТ У ВЕШТИНАМА састоји се од подобласти: Спортске игре, Атлетика, Вежбе на справама и тлу, Плес, Ритмичка гимнастика, Пливање и Вежбе обликовања.

• Област МОТОРИЧКЕ СПОСОБНОСТИ односи се на развијеност моторичких способности ученика у односу на пол и узраст.*

• ЗНАЊА О ФИЗИЧКОМ ВЕЖБАЊУ И ФИЗИЧКОМ ВАСПИТАЊУ садрже појмове о физичком вежбању и основна правила вежбања, правила спортских игара и индивидуалних спортова, смисао и утицај физичког вежбања.

• ВРЕДНОВАЊЕ ФИЗИЧКОГ ВЕЖБАЊА И ФИЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА односи се на уверења, ставове, интересовања, тимски рад, самоактуализацију ученика кроз физичко вежбање, физичке активности и процес физичког васпитања. Образовни стандарди за крај обавезног образовања за области Оспособљеност у вештинама и Моторичке способности или у целости или делимично нису применљиви на ученике са тешкоћама у развоју, као ни на ученике који су делимично ослобођени појединих активности из здравствених разлога. У оба случаја наставник врши проверу стандарда у поменутим областима у складу са могућностима ученика, а по препоруци надлежног школског лекара.

Област ОСПОСОБЉЕНОСТ У ВЕШТИНАМА

ФВ.1.1.1. У подобласти Спортске игре ученик игра спортску игру примењујући основну технику и неопходна правила.

ФВ.1.1.2. У подобласти Атлетика ученик изводи трчања различитим техникама, скокове и бацања на основном нивоу и мери постигнуте резултате.

ФВ.1.1.3. У подобласти Вежбе на справама и тлу ученик правилно изводи вежбе и комбинације вежби на тлу и справама. Напомена: У подобласти Вежбе на справама и тлу проверава се усвојеност вежби на тлу, једној справи у вису, једној справи у упору и прескок.

ФВ.1.1.4. У подобласти Плес ученик се успешно креће у простору у ритму и темпу са музичком пратњом и без ње основним облицима кретања и зна да одигра један дечји плес.

ФВ.1.1.5. У подобласти Ритмичка гимнастика ученик правилно изводи основне вежбе из ритмичке гимнастике.

ФВ.1.1.6. У подобласти Пливање ученик је пливач.

ФВ.1.1.7. У подобласти Вежбе обликовања ученик правилно изводи најмање један комплекс вежби обликовања и приказује вежбе за поједине делове тела.

Област МОТОРИЧКЕ СПОСОБНОСТИ

ФВ.1.2.1. Ученик је у развоју моторичких способности достигао основни ниво у односу на пол и узраст.*

Област ЗНАЊА О ФИЗИЧКОМ ВЕЖБАЊУ И ФИЗИЧКОМ ВАСПИТАЊУ

ФВ.1.3.1. Ученик зна који је позитивни утицај вежбања на његов развој и здравље.

ФВ.1.3.2. Ученик зна основне принципе вежбања.

ФВ.1.3.3. Ученик зна основна правила спортских игара и индивидуалних спортова.

ФВ.1.3.4. Ученик зна основну терминологију вежби.

ФВ.1.3.5. Ученик зна правила безбедног понашања на часу.

Област ВРЕДНОВАЊЕ ФИЗИЧКОГ ВЕЖБАЊА И ФИЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА

ФВ.1.4.1. Ученик испољава позитиван став према физичком вежбању у свакодневном животу.

ФВ.1.4.2. Ученик испољава заинтересованост за физичко вежбање.

ФВ.1.4.3. Ученик се доказује кроз физичко вежбање.

ФВ.1.4.4. Ученик испољава позитиван став према сарадњи са другима у реализацији различитих задатака физичког васпитања.

Следећи искази описују шта ученик зна и уме на средњем нивоу у свакој области.

Област ОСПОСОБЉЕНОСТ У ВЕШТИНАМА

ФВ.2.1.1. У подобласти Спортске игре ученик игра спортску игру примењујући виши ниво технике, већи број правила и једноставније тактичке комбинације.

ФВ.2.1.2. У подобласти Атлетика ученик примењује сложеније технике трчања, скокова и бацања и такмичи се у једној атлетској дисциплини.

ФВ.2.1.3. У подобласти Вежбе на справама и тлу ученик изводи сложеније вежбе и сложеније комбинације вежби, чува и помаже другима.

ФВ.2.1.4. У подобласти Плес ученик повезује просторно и временски плесне елементе у целину, изводи најмање један одабрани народни плес и један друштвени плес.

ФВ.2.1.5. У подобласти Ритмичка гимнастика ученик изводи вежбу са реквизитима.

ФВ.2.1.6. У подобласти Пливање ученик плива једном од техника спортског пливања, поседује

вештину самопомоћи у води и безбедног понашања у воденој средини и око ње.

ФВ.2.1.7. У подобласти Вежбе обликовања ученик правилно изводи и показује један комплекс вежби обликовања без реквизита и један са реквизитима.

Област МОТОРИЧКЕ СПОСОБНОСТИ

ФВ.2.2.1. Ученик је у развоју моторичких способности достигао средњи ниво у односу на пол и узраст.

Област ЗНАЊА О ФИЗИЧКОМ ВЕЖБАЊУ И ФИЗИЧКОМ ВАСПИТАЊУ

ФВ.2.3.1. Ученик зна основне принципе састављања комплекса вежби обликовања.

ФВ.2.3.2. Ученик зна основе оптерећења током вежбања.

ФВ.2.3.3. Ученик зна важност праћења развоја сопствених моторичких способности.

ФВ.2.3.4. Ученик зна основну терминологију.

Следећи искази описују шта ученик зна и уме на напредном нивоу у свакој области.

Област ОСПОСОБЉЕНОСТ У ВЕШТИНАМА

ФВ.3.1.1. У подобласти Спортске игре ученик игра спортску игру примењујући за свој узраст одговарајуће сложене елементе технике, испуњавајући тактичке задатке, учествује у организацији и/или суђењу утакмица на одељењском и разредном нивоу.

ФВ.3.1.2. У подобласти Атлетика ученик учествује на такмичењу у атлетском вишебоју.

ФВ.3.1.3. У подобласти Вежбе на справама и тлу ученик правилно изводи сложене вежбе и комбинације вежби и такмичи се у вишебоју.

ФВ.3.1.4. У подобласти Плес ученик самостално изводи сопствену композицију плесних елемената уз музичку пратњу и игра са паром или у групи одабрани народни и друштвени плес.

ФВ.3.1.5. У подобласти Ритмичка гимнастика ученик правилно изводи самостални састав без реквизита и са реквизитима и учествује на такмичењу.

ФВ.3.1.6. У подобласти Пливање ученик плива две технике спортског пливања и такмичи се.

ФВ.3.1.7. У подобласти Вежбе обликовања ученик саставља, правилно изводи и показује сложене комплексе вежби обликовања без реквизита и са реквизитима.

Област МОТОРИЧКЕ СПОСОБНОСТИ

ФВ.3.2.1. Ученик је у развоју моторичких способности достигао напредни ниво у односу на пол и узраст. Област

ЗНАЊА О ФИЗИЧКОМ ВЕЖБАЊУ И ФИЗИЧКОМ ВАСПИТАЊУ

ФВ.3.3.1. Ученик зна да примени усвојена знања и вештине из физичког вежбања у свакодневном животу.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Достизање циља и исхода наставе и учења физичког и здравственог васпитања заснива се на јединству наставних и ваннаставних организационих облика рада, као основне претпоставке за остваривање циља кроз достизање исхода и стандарда овог васпитно-образовног подручја.

Главна промена у савременој концепцији и пракси образовања и васпитања, па тако и у програму премета физичко и здравствено васпитање, је померање тежишта са наставних садржаја на јасно дефинисане исходе, односно са наставних садржаја на процес учења и његове резултате.

Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли у предмету физичко и здравствено васпитање, и учешћем у обавезним физичким активностима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика у три предметне области:

– физичке способности,

– моторичке вештине, спорт и спортске дисциплине и

– физичка и здравствена култура.

Они омогућавају да се циљ учења овог предмета достигне у складу са предметним и међупредметним компетенцијама и стандардима постигнућа. Исходи не прописују структуру, садржаје и организацију наставе, као ни критеријуме и начин вредновања ученичких постигнућа.

Циљ и исходи предмета се остварују кроз наставу физичког и здравственог васпитања (у трајању од 2 школска часа недељно) и обавезне физичке активности сваког ученика (у трајању од 1,5 школски час недељно). Програм петог разреда базиран је на континуитету усвојених знања, вештина, ставова и вредности из првог циклуса основног образовања и васпитања.

Настава физичког и здравственог васпитања усмерена је према индивидуалним разликама ученика, које се узимају као критеријум у диференцираном приступу, па самим тим неопходно је упутити ученика или групу ученика, на олакшане или проширене садржаје у часовној, ванчасовној и ваншколској организацији рада.

Где је неопходно, програмске садржаје потребно је реализовати према полу.

Обавезни организациони облици рада:

А. часови физичког и здравственог васпитања;

А1. обавезне физичке активности ученика;

Остали облици рада (ванчасовне и ваншколске активности):

Б. слободне активности – секције,

В. недеља школског спорта,

Г. активности у природи (кросеви, зимовање, летовање – камповање...),

Д. школска и ваншколска такмичења

Ђ. корективно-педагошки рад.

ОБАВЕЗНИ ОРГАНИЗАЦИОНИ ОБЛИЦИ РАДА

А. Часови физичког и здравственог васпитања

Наставне области:

I. Физичке способности

На свим часовима као и на другим оргназационим облицима рада, посебан акценат се ставља на:

– развијање физичких способности које се континуирано рализује у уводном и припремном делу часа путем вежби обликовања. Део главне фазе часа може се користи за развој основних физичких способности узимајући у обзир утицај који наставна тема има на њихов развој. Методе и облике рада наставник бира у складу са потребама и могућностима ученика и материјално-техничким условима за рад;

– подстицање ученика на самостално вежбање;

– учвршћивање правилног држања тела.

Програм развоја физичких способности је саставни део годишњег плана рада наставника.

Праћење, вредновање и евидентирање физичких способности ученика спроводи се на основу Приручника за праћење физичког развоја и развоја моторичких способности ученика у настави физичког васпитања (Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, 2016).

II. Моторичке вештине, спорт и спортске дисциплине

Усвајање моторичких знања, умења и навика, остварује се кроз примену обавезних и препоручених програмских садржаја атлетике, гимнастике, спортских игара, плеса, ритмичке гимнастике, пливања, примењујући основне дидактичко-методичке приципе и методе рада неопходне за достизање постављених исхода.

Усвојена знања, умења и навике треба да омогуће ученицима њихову примену у спорту, рекреацији и специфичним животним ситуацијама.

Стицање знања, умења и навика је континуирани процес индивидуалног напредовања ученика у складу са његовим психо-физичким способностима.

Ученицима који нису у стању да усвоје неке од садржаја, задају се вежбања слична али лакша од предвиђених или предвежбе.

Уколико ученик не достигне предвиђени исход, оставља се могућност да исти достигне у наредном периоду.

Усавршавање неких моторичких задатака је континуирани процес без обзира на садржаје програма (техника ходања, трчања, примена научене игре итд.).

У раду са напреднијим ученицима реализују се препоручени садржаји или садржаји из наредних разреда. Кроз процес реализације програма неопходно је пратити способности ученика за поједине спортове.

III. Физичка и здравствена култура

Достизањем исхода ове наставне области, ученици стичу знања, вештине, ставове и вредности о вежбању (основним појмовима о вежби, како се неко вежбање изводи и чему конкретна вежба и вежбање служи), физичком васпитању, спорту, рекреацији и здрављу.

Посебно планиране и осмишљене информације о вежбању и здрављу преносе се непосредно пре, током и након вежбања на часу.

Ова наставна област остварује се кроз све организационе облике рада у физичком и здравственом васпитању и обухвата: формирање правилног односа према физичком вежбању, здрављу и раду; развијање и неговање фер-плеја; препознавање негативних облика понашања у спорту и навијању; вредновање естетских вредности у физичком вежбању, рекреацији и спорту; развијање креативности у вежбању; очување животне средине, као и развијање и неговање здравствене културе ученика.

Поред наведеног у овој области потребно је радити на: неговању патриотских вредности (народне традиције и мултикултуралности); формирању правилног односа према различитостима, чувању материјалних добара, неговању друштвених вредности итд.

А1. Обавезне физичке активности ученика

Физичке активности ученика доприносе остваривању постављеног циља и исхода физичког и здравственог васпитања. Ове активности организују се у оквиру редовног распореда или према посебном распореду у складу са просторним могућностима школе и потребама ученика у трајању од 1,5 часова недељно.

План рада ових активности је саставни је део планирања у физичком и здравственом васпитању.

Школа се може определити за један од понуђених начина организације ових активности на предлог Стручног већа. Начин организације ових активности је саставни део Школског програма и Годишњег плана рада школе.

Начини организације рада обавезних физичких активности ученика:

– Реализују се у трајању од 45 минута, једном у току недеље. У школама које имају одговарајуће материјално-техничке и просторне услове, фонд од ½ школског часа односно 22,5 минута, на недељном нивоу, може се реализовати тако што ће ученици сваке друге недеље имати још један час ових активности, или на други начин који предложи Стручно веће физичког и здравственог васпитања. Ради ефикаснијег рада и обухваћености свих ученика дозвољено је спајање два одељења истог разреда. Два наставника раде истовремено са два одељења.

– Реализују се у трајању од 45 минута, једном у току недеље. Фонд од ½ школског часа односно 22,5 минута, на недељном нивоу, реализује се кумулативно, једном у тромесечју, у укупном трајању од 6 школских часова односно 4,5 сата.

Стручно веће може предложити неки други начин организације ових активности, посебно уколико се школа определи да ове активности реализује изван школе (пливање, скијање, клизање, оријентиринг итд.).

Програмски садржаји обавезних физичких активности

Обавезни програмски садржаји ових активности су:

– Кондиционо вежбање ученика у трајању од најмање 20 минута;

– Мали фудбал:

1. Вођење и контрола лопте,

2. Примање лопте и додавање лопте различитим деловима стопала,

3. Шутирање на гол и основе игре у нападу (откривање),

4. Одузимање лопте и основе игре у одбрани (покривање),

5. Вежбе са два и три играча,

6. Игра са применом основних правила за мали фудбал.

Препоручени програмски садржаји ових активности:

– Обучавање и усавршавање елемената предвиђених препорученим наставним садржајима:

1. Атлетике;

2. Гимнастике;

3. Плеса и ритмике;

4. Других активности предвиђених програмом школских такмичења.

– Мали фудбал:

1. колективна игра у одбрани и нападу,

2. техника игре голмана,

3. игра уз примену правила

– Пливање;

– Скијање;

– Клизање;

– Бадминтон;

– Стони тенис;

– Оријентиринг;

– Друге активности по избору Стручног већа школе.

ВАННАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ

План и програм ових активности предлаже Стручно веће и саставни је део годишњег плана рада школе и школског програма.

Б. Слободне активности – секције

Формирају се према интересовању ученика. Наставник сачињава посебан програм узимајући у обзир материјалне и просторне услове рада, узрасне карактеристике и способности ученика. Уколико је неопходно, секције се могу формирати према полу ученика. Ученик се у сваком тренутку може се укључити у рад секције.

В. Недеља школског спорта

Ради развоја и практиковања здравог начина живота, развоја свести о важности сопственог

здравља и безбедности, о потреби неговања и развоја физичких способности, као и превенције насиља, наркоманије, малолетничке деликвенције, школа у оквиру Школског програма реализује недељу школског спорта.

Недеља школског спорта обухвата:

– такмичења у спортским дисциплинама прилагођеним узрасту и могућностима ученика;

– културне манифестације са циљем промоције физичког вежбања, спорта и здравља (ликовне и друге изложбе, фолклор, плес, музичко-спортске радионице, слет...);

– ђачке трибине и радионице (о здрављу, историји физичке културе, спорту, рекреацији, „ферплеју", последицама насиља у спорту, технолошким достигнућима у вежбању и спорту и др.).

План и програм Недеље школског спорта сачињава Стручно веће физичког и здравственог васпитања у сарадњи са другим стручним већима (ликовне културе, музичке културе, историје, информатике...) и стручним сарадницима у школи, водећи рачуна да и ученици који су ослобођени од практичног дела наставе физичког и здравственог васпитања, буду укључени у организацију ових активности.

Г. Активности у природи (кросеви, зимовање, летовање)

Из фонда радних дана, предвиђених заједничким планом, школа организује активности у природи:

– пролећни крос (дужину стазе одређује стручно веће);

– зимовање – организује се за време зимског распуста (обука скијања, клизања, краћи излети са пешачењем или на санкама, идр.);

– летовање – организује се за време летњег распуста у трајању од најмање седам дана (логоровање, камповање итд.).

Д. Школска и ваншколска тамичења

Школа организује и спроводи обавезна унутаршколска спортска такмичења, као интегрални део процеса физичког васпитања према плану Стручног већа и то у:

– спортској гимнастици (у зимском периоду);

– атлетици (у пролећном периоду),

– најмање једној спортској игри (у току године).

Школа може планирати такмичења из других спортских грана или игара уколико за то постоје услови и интересовање ученика (плес, оријентиринг, бадминтон, између две или четири ватре, полигони итд.).

Ученици могу да учествују и на такмичењима у систему школских спортских такмичења Републике Србије, која су у складу са планом и програмом наставе и учења.

Ђ. Корективно-педагошки рад и допунска настава

Ове активности организују се са ученицима који имају:

– потешкоће у савладавању градива;

– смањене физичке способности;

– лоше држање тела;

– здравствене потешкоће које онемогућавају редовно похађање наставе.

За ученике који имају потешкоће у савладавању градива и ученике са смањеним физичким способностима организује се допунска настава која подразумева савладавање оних обавезних програмских садржаја, које ученици нису успели да савладају на редовној настави, као и развијање њихових физичких способности;

Рад са ученицима који имају лоше држање тела подразумева:

– уочавање постуралних поремећаја код ученика;

– саветовање ученика и родитеља;

– организовање додатног превентивног вежбања у трајању од једног школског часа недељно;

– организовање корективног вежбања у сарадњи са одговарајућом здравственом установом.

Рад са ученицима са здравственим потешкоћама организује се искључиво у сарадњи са лекаром специјалистом, који одређује врсту вежби и степен оптерећења.

Ослобађање ученика од наставе физичког и здравственог васпитања

Ученик може бити ослобођен само од практичног дела програма наставе за одређени период, полугодиште или целу школску годину на основу препоруке изабраног лекара.

Ученик ослобођен практичног дела у обавези је да присуствује часовима. За рад са ослобођеним ученицима наставник сачињава посебан програм рада базиран на усвајању теоријских и васпитних садржаја у складу са програмом и у корелацији са садржајима других предмета.

Ослобођеним ученицима треба пружити могућност да:

– суде, воде статистику, региструју резултат или прате ниво активности ученика на часу или школском такмичењу,

– направе едукативни постер или електронску презентацију, припреме репортажу са спортског догађаја,

– прате и евидентирају активност ученика на часу уз помоћ наставника и на други начин помажу у организацији наставних и ваннаставних активности.

Исходи за ученике ослобођене од практичног дела наставе

По завршетку теме ученик ће бити у стању да:

– Наведе основна правила гимнастике, атлетике, спортске игре, пливања;

– Дефинише основна здравствено-хигијенска правила вежбања;

– Презентује и анализира информације о физичком вежбању, спорту, здрављу, историји спорта, актуелним спортским подацима итд.);

– Учествује у организацији Недеље школског спорта и школских такмичења.

Планирање васпитно-образовног рада

Дефинисани исходи су важан део и незаобилазан елемент процеса планирања наставе и учења. Дефинисани као резултати учења на крају сваког разреда, током планирања рада потребно је одредити временску динамику у односу на бављење појединим исходима током школске године.

Неопходно је посебну пажњу обратити на исходе које није могуће достићи током једног или више часова, већ је у ту сврху потребно реализовати различите активности током године.

Облици наставе

Предмет се реализује кроз следеће облике наставе:

– теоријска настава (до 4 часа);

– практична настава (68–72 часа).

Теоријска настава

Посебни теоријски часови могу се организовати само у оним ситуацијама када не постоје услови за реализацију наставе у просторима за вежбање или алтернативним објектима, и као први час у полугодишту. На тим часовима детаљније се обрађују садржаји предвиђени темема Физичко вежбање и спорт и Здравствено васпитање уз могући практичан рад у складу са условима.

Максималан број часова без практичног рада не би требало да буде већи од четири (4) у току школске године.

При планирању теоријских садржаја неопходно је узети у обзир: садржај програма, претходна искуства ученика, садржаје других предмета (корелацију – међупредметне компетенције).

Практична настава

Број часова по темама планира се на основу, процене наставника, материјално-техничких и просторних услова. Наставне теме или поједини садржаји за које не постоје услови за реализацију могу бити замењени одговарајућим темама или садржајима програма за које постоје одговарајући услови. Оквирни број часова по темама:

1. Атлетика (16);

2. Гимнастика (16);

3. Основе тимских и спортских игара: Рукомет – минирукомет; (16)

4. Ритмика и плес (4);

5. Пливање (12);

6. Тестирање и мерење (6–8).

Програм физичког и здравственог васпитања остварује се реализацијом обавезних и препоручених садржаја.

Обавезни садржаји су они које је неопходно спровести у раду са ученицима узимајући у обзир способности ученика, материјално-техничке и просторне услове.

Препоручени садржаји су они које наставник бира и реализује у раду са ученицима (групама или појединцима), који су савладали обавезне садржаје, узимајући у обзир ниво достигнутости исхода, потребе ученика и услове за рад.

Физичке способности

При планирању кондиционог вежбања у главној фази часа, треба узети у обзир утицај наставне теме на физичке способности ученика и применити вежбе чији делови биомеханичке структуре одговарају основном задатку главне фазе часа и служе за обучавање и увежбавање (обраду и утврђивање) конкретног задатка. Методе вежбања које се примењују у настави су тренажне методе (континуирани, понављајући и интервални метод, кружни тренинг, и др.), прилагођене

узрасним карактеристикама ученика. У раду са ученицима примењивати диференциране облике рада, дозирати вежбања у складу са њиховим могућностима и примењивати одговарајућу терминологију вежби. Време извођења вежби и број понављања задају се групама ученика или појединцима у складу са њиховим способностима, водећи рачуна о постизању што веће радне ефикасности и оптимизацији интензитета рада. Акценат се ставља на оне моторичке активности којима се најуспешније супротставља последицама хипокинезије.

Препоручени начини рада за развој физичких способности ученика.

1. Развој снаге

– без и са реквизита,

– на справама и уз помоћ справа.

2. Развој покретљивости

– без и са реквизитима,

– уз коришћење справа,

– уз помоћ сувежбача.

3. Развој аеробне издржљивости

– истрајно и интервално трчање,

– вежбање уз музику – аеробик,

– тимске и спортске игре,

– други модели вежбања.

4. Развој координације

– извођење координационих вежби у различитом ритму и променљивим условима (кретање екстремитетима у две равни).

5. Развој брзине и експлозивне снаге

– једноставне и сложене структуре кретања изводити максималним интензитетом из различитих почетних положаја, изазване различитим чулним надражајима (старт из различитих положаја итд.),

– штафетне игре,

– извођење вежби различитом максималном брзином (бацања, скокови, акробатика, шутирања, ударци кроз атлетику, гимнастику, тимске и спортске игре).

За ученике који из здравствених разлога изводе посебно одабране вежбе, потребно је обезбедити посебно место за вежбање.

Моторичке вештине, спорт и спортске дисциплине

1. Атлетика

Садржаји атлетике се реализују у јесењем и пролећном периоду.

Обавезни садржаји

Истрајно трчање: вежбе технике; континуирано и интервално трчање;

Спринтерско трчање: вежбе технике трчања (ниски скип, високи скип, забацивање потколенице,

гребајући корак, итд), ниски старт и фазе трчања;

Скок увис прекорачном техником; техника скока увис кроз фазе (залет, отскок, прелазак летвице и доскок). Обучавање технике врши се у целини а по потреби рашчлањивањем на фазе.

Бацање лоптице у даљ: обучавање кроз фазе (залет и избачај) и усвајање вежбе у целини. Корелација са вежбама из рукомета (доножни корак, замах и техника избачаја дугим замахом).

Препоручени садржаји:

Ови садржаји се примењују у раду са ученицима који су савладали обавезне садржаје применом одговарајуће методике рада.

– Техника штафетног трчања (штафетне игре, начини измене палице и др.);

– Скок удаљ основни елементи згрчне технике – реализовати кроз фазе;

– Бацања кугле 2 kg – из места и бочна техника;

– Бацање „вортекс-а'' у даљ;

– Тробој – кроз одељенско такмичење применити три дисциплине које су ученици савладали (трчање, бацања и скокови).

2. Спортска гимнастика

Садржаји се реализују у зимском периоду.

Обавезни садржаји

Ученике је неопходно поделити по полу и према способностима. Поставити више радних места. На сваком часу увести нови задатак уз понављање претходних. Док једна група обрађује нови садржај, остале групе понављају обрађене садржаје. Промена радних места врши се након одређеног броја понављања. Нпр. група које није прошла неки задатак на часу исти ће реализовати на следећем часу. Ученику који не може да изведе задату вежбу даје се олакшани задатак. Након неколико обрађених наставних јединица ове наставне теме, планом предвидети садржаје других наставних тема (спортска или тимска игра и др)у циљу интензификације наставе. Гимнастички полигон осмислити према степену усвојености обрађених садржаја и претходих знања.

– Вежбе на тлу: колут напред, колут назад, став о плећима – „свећа", мост из лежања на леђима; вага претклоном и заножењем; став на шакама уз помоћ; премет упором странце „звезда".

– Прескок: разношка (до 110 цм);

– Вежбе у упору

паралелни разбој – наскок у упор, издржај, њих у упору, предњихом сед разножно пред рукама, приножити једном до седа ван, саскок;

– Вежбе у вису (доскочно вратило, кругови – њих и саскок у зањиху; љуљање и саскоци;);

– Пењања (шипка, канап, морнарске лествe – до 4 м висине);

– Ниска греда:

боком поред греде;

суножним одскоком наскок на греду суножно (једна нога мало испред друге);

различити начини ходања: у успону, са згрченим предножењем, са заножењем, са одножењем, са

високим предножењем;

скок суножним одскоком, суножни доскок на место одскока;

вага претклоном и заножењем; саскок згрчено.

– гимнастички полигон састављен од обрађених програмских садржаја.

Препоручени садржаји

Могу се реализовати кроз часове на којима се реализују обавезни садржаји, диференцирани облик рада са напредним ученицима који нпр. прескачу козлић по дужини уместо по ширини, раде летећи колут након колута напред. Овакве моделе могуће је применити на све садржаје спортске гимнастике.

– Вежбе на тлу: колут напред и назад – варијанте (нпр: из става раскорачног колут напред до става раскорачног, из става раскорачног колут назад до става раскорачног); Колут летећи; Мост заклоном;

– Висока греда:

наскок у упор предњи, упор одножно десном (левом) окретом за 90 степени удесно и прехватом бочно (палчеви су окренути један према другом), упор клечећи на десној са заножењем леве (мала вага);

– основна кретања из претходних разреда на ниској греди извести на средњој или високој греди;

– Трамболина или одскочна даска: скокови – предњи пружени и згрчени;

– Прескок „разношка” – козлић постављен по дужини (110 цм);

– Коњ са хватаљкама – упори и издржаји;

– Вежбе у упору

паралелни разбој – наскок у упор, њих и предњихом сед разножно пред рукама, саседом сножити, њих и предњихом саскок предношка;

– Коњ са хватаљкама – упори и издржаји;

– Вежбе у вису:

дохватно вратило – вис завесом о потколено, наупор јашући и саскок одношка.

3. Основе тимских и спортских игара

Садржаји рукомета реализују се на часовима физичког и здравственог васпитања, а малог фудбала на обавезним физичким активностима ученика.

3.1. Рукомет – минирукомет

Обавезни садржаји

– Обучавање елемената технике и тактике са лоптом:

држање лопте: једном и обема рукама, плитки и дубоки хват;

вођење лопте: у месту са променом висине вођења, променом руке, променом положаја; вођење лопте бочним и дубинским кретањем; праволинијски, са променом брзине и руке којом се води; променом правца кретања; вођење у кретању са заустављањем у два корака; дриблинг над пасивним и активним противником (игра „1 на 1”);

додавање лопте: једном руком „кратким замахом” (смер напред, укосо, у страну); „дугим замахом” уз примену неког од залета (бочни–доножни, бочни–заножни);

хватање лопте: у висини груди и главе; хватање непрецизно бачених лопти (бочних, изнад висине главе, у висини колена); хватање котрљајућих лопти; хватање и додавање лопте у кретању;

шутирање: чеони шут и скок шут у даљ и вис;

финтирање: (једнострука финта у јачу страну).

– Обучавање индивидуалних елемената технике и тактике без лопте:

у фази напада – позиционирање играча, утрчавање у празне просторе, промена смера кретања, откривање за пријем лопте;

у фази одбране – одбрамбени став и кретање у ставу; заустављање нападача, одузимање лопте од противничког нападача, пресецање путање лопте код додавања, блок;

елементи технике голмана – (основни став, кретање на голу, одбрана високих и ниских лопти, одбрана шутева са позиције крила, одбрана седмерца).

– Обучавање групних и колективних елемената тактике игре:

Игра уз индивидуалну одбрану „човек на човека” (пресинг); позиционирање играча у нападу и одбрани 6:0; игра на два гола (3 на 3, 4 на 4); игра уз примену основних правила уважавајући усвојени ниво претходно обучаваних елемената.

Препоручени садржаји

– Обучавање елемената технике и тактике играча са лоптом:

вођење лопте: вежбе вођења са радом ногу (кроз ноге, поред и испред тела); вођење две лопте;

додавање лопте: додавање „дугим замахом” – чеони залет; додавање лопте изведеним начинима; додавања са изменом места;

хватање лопте: хватање једном руком;

шутирање: бочни шут са отклоном, шутирање пивотмена, шут са крилне позиције;

финтирање: једнострука финта у „слабију страну”.

– Обучавање групних и колективних елемената тактике игре:

извођење слободног ударца;

укрштања играча у фази напада, игра 5:1 и 5+1

4. Плес и ритмика

Обавезни садржаји

Планирати вежбе које је неоподно поновити из програма млађих разреда (докорак, галоп, дечији поскоци, полкин корак...). Дати могућност ученику или групи ученика да изабере музику и осмисли ритмичку вежбу на основу усвојених елемената. Са вијачом применити „скокове кроз вијачу”, прескакање вијаче галопом и суножним поскоцима. Обрадити прве две варијанте народног кола „Моравац”.

Препоручени садржаји

Вежбе са вијачом усложити наизменичним прескоцима на левој и десној нози и у кретању. Планирати вежбе са обручем које садрже окретања око разних делова тела, котрљања по тлу и провлачења. Вежбе са лоптом превасходно треба да обухвате манипулцију са њом, бацања. Основне варијанте народног кола из краја у коме се школа налази.

5. Пливање

Наставна тема Пливање, реализује се у школама у којима за то постоје услови, у оквиру редовне наставе или обавезних физичких активности ученика.

Школе које се определе за реализацију програмских садржаја пливања на објектима изван школе, ове часове организују у оквиру обавезних физичких активности ученика.

Уколико не постоји могућност реализације наставе пливања у овом разреду, број часова намењен овој наставној теми распоређује се другим наставним темама предвиђених програмом.

Приликом реализације садржаја Пливања формирати групе пливача и непливача.

Обавезни садржаји

Вежбе дисања, рад ногу, пловак, одржавање у месту, завеслаји (краул и леђни краул), скок на ноге и изрон, самопомоћ у води (окретањем на леђа).

Препоручени садржаји

Пливање техником краула или леђног краула;

Роњење по дужини.

6. Тестирање и мерење

Праћење физичког развоја и моторичких способности спроводи се на почетку и крају школске године, из простора кардиореспираторне издржљивости (процена аеробног капацитета), телесног састава (посебно телесне масноће), мишићне снаге, издржљивости у мишићној снази, гипкости и агилности. Модел континуираног праћења физичког развоја и моторичких способности у настави физичког и здравственог васпитања, батерија тестова, критеријумске референтне вредности и начин њиховог тумачења, организација и протокол тестирања као педагошке импликације детаљно су објашњени у наведеном приручнику.

Тестирање ученика могуће је спровести на часовима обавезних физичких активности.

Оквирни број часова по темама обавезних физичких активности

1. Основе тимских и спортских игара:

Мали фудбал; (18)

2. Друге активности предвиђене програмом стручног већа (36).

Дидактичко-методички елементи

Основне карактеристике часова:

– јасноћа наставног садржаја;

– оптимално коришћење расположивог простора, справа и реквизита;

– избор рационалних облика и метода рада;

– избор вежби оптималне образовне вредности;

– функционална повезаност свих делова часа – унутар једног и више узастопних часова једне

наставне теме.

Уколико на часу истовремено вежбају два одељења, настава се спроводи одвојено за ученике и ученице.

Приликом избора облика рада неопходно је узети у обзир просторне услове рада, број ученика на часу, број справа и реквизита и динамику обучавања и увежбавања наставног задатка.

Избор дидактичих облика рада треба да буде функцији рационалне организације и интензификације часа, као и достизања постављених исхода.

Праћење и оцењивање

Исходи представљају добру основу за праћење и процену постигнућа ученика, односно креирање захтева којима се може утврдити да ли су ученици достигли оно што је описано одређеним исходом. Исходи помажу наставницима у праћењу, прикупљању и бележењу постигнућа ученика. Како ће у процесу вредновања искористити исходе наставник, сам осмишљава у односу на то који се начин праћења и процене њему чини најрационалнијими најкориснијим. Поред тога, постојање исхода олакшава и извештавање родитеља о раду и напредовању ученика.

У процесу оцењивања пожељно је користити лични картон ученика (евиденција о процесу и продуктима рада ученика, уз коментаре и препоруке) као извор података и показатеља о напредовању ученика. Предности коришћења личног картона ученика су вишеструке: омогућава континуирано и систематично праћење напредовања, представља увид у праћење различитих аспеката учења и развоја, представља, подршку у оспособљавању ученика за самопроцену, пружа прецизнији увид у различите области постигнућа (јаке и слабе стране) ученика.

У циљу сагледавања и анализирања ефеката наставе физичког и здравственог васпитања, препоручује се да наставник подједнако, континуирано прати и вреднује:

– Активност и однос ученика према физичком и здравственом васпитању који обухвата:

– вежбање у адекватној спортској опреми;

– редовно присуствовање на часовима физичког и здравственог васпитања и обавезним физичим активностима;

– учествовање у ванчасовним и ваншколским активностима и др.

– Приказ једног од усвојених комплекса општеприпремних вежби (вежби обликовања),

– Достигнут ниво постигнућа моторичких знања, умења и навика (напредак у усавршавању технике):

Атлетика:

Приказ технике спринтерског и истрајног трчања; приказ технике, скока увис прекорачна техника (маказе);

Спринтерско трчање 30–50 m на време, бацање лоптице до 200 g у даљ. Истрајно трчање у трајању од 6 минута.

Трчање школског кроса.

Спортска гимнастика:

Вежбе на тлу: колут у напред, колут у назад, став о шакама уз помоћ, мост из лежања, став на плећима „свећа”:

Прескок: разношка уз помоћ;

Вежбе у упору:

– паралелни разбој: наскок у упор са повишења (шведска клупа, сандук, столица...), предњихом сед разножно, приножити једном и саскок,

– ниско вратило: упор одскоком, издржај, саскок у почетни положај;

Вежбе у вису (вратило/кругови): њих и саскок предњихом.

Пењања: приказ технике пењања уз шипку и конопац.

Рукомет: Контрола лопте у месту и кретању (вођење);

Вођење лопте прволинијски са променом правца кретања (левом и десном руком);

Хвата и додаје лопту у висини главе и рамена;

Шутира једном техником;

Мали фудбал:

Додавање унутрашњом страном стопала и примање лопте ђоном и унутрашњом страном стопала;

Вођење и шут на гол једном техником;

Додавање, примање лопте у и шут на гол у кретању.

Плес и ритимка:

Замаси, кружења, трчања, поскоци и скокови без реквизита. Поскоци и скокови кроз вијачу.

Народно „Моравац” коло уз музику (прва и друга варијанта).

Пливање:

Контролише и одржава тело у води.

Самопомоћ у води.

Индивидуални напредак моторичких способности сваког ученика процењује се у односу на претходно проверено стање. Приликом оцењивања неопходно је узети у обзир способности ученика, степен спретности и умешности. Уколико ученик нема развијене посебне способности, приликом оцењивања узима се у обзир индивидуални напредак његов индивидуални напредак у односу на претходна достугнућа и могућности као и ангажовање ученика у наставном процесу.

Код ученика ослобођених од практичног дела наставе, наставник прати и вреднује:

– ниво остварености исхода из области Физичка и здравствена култура;

– учешће у организацији ваннаставних активности.

Педагошка документација

– Дневник рада за физичко и здравствено васпитање;

– Планови рада физичког и здравственог васпитања и обавезних физичких активности ученика: план рада стручног већа, годишњи план (по темама са бројем часова), месечни оперативни план, план ваннаставних активности и праћење њихове реализације.

– Писане припреме: форму и изглед припреме сачињава сам наставник уважавајући: временску

артикулацију остваривања, циљ часа, исходе који се реализују, конзистентну дидактичку структуру часова, запажања након часа;

– Радни картон: наставник води за сваког ученика. Радни картон садржи: податке о стању физичких способности са тестирања, оспособљености у вештинама напомене о специфичностима ученика и остале податке неопходне наставнику.

Педагошку документацију наставник сачињава у писаној, а по могућности и електронској форми.

УПУТСТВО ЗА ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА

Активност и однос ученика према физичком и здравственом васпитању који обухвата:

- Вежбање у адекватној спортској опреми
- Редовно присуствовање на часовима физичког и здравственог васпитања и обавезним физичким васпитањима
- Учествовање у ванчасовним и ваншколским активностима и др
- Приказ једног од усвојених комплекса општепрпремних вежби (вежбе обликовања)
- Достигнут ниво постигнућа моторичких знања, умења и навика (напредак у усавршавању технике) у свим наставним темама у скалду са психо - физичким способностима ученика и материјално - техничким условима рада

Код ученика ослобођених од практичног дела наставе, наставник прати и вреднује:

- Ниво остварености исхода из области Физичка и здравствена култура
- Учешће у организацији ваннаставних активности

Начини прилагођавања програма за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом и ученике са изузетним способностима

Део овог програма ће обухватити и начине прилагођавања ако буде потребе за тим, односно ако се идентификују ученици за које је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитата, каснијег укључивања у школовање, недовољног познавања језика или других разлога, потребна додатна подршка. Ово се такође односи и на ученике са изузетним способностима, односно ученике са посебним способностима. У том случају урадиће се мере

индивидуализације и индивидуални образовни планови у складу са потребама и важећим законским прописима и као анекси биће прикључени Школском програму. Неки од препоручених начина прилагођавања програма наставе и учења ученицима којима је потребна додатна образовна подршка:

- просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања, домаћих задатака...)
- индивидуализација наставе
- -размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи...
- коришћење вршњачке подршке и помоћи у савладавању програмских садржаја
- све друго што ће се применити у складу са конкретним случајем

Грађанско васпитање – изборни предмет

Назив предмета	Грађанско васпитање
Разред	Пети
Циљ	Циљ наставе и учења грађанског васпитања је да ученик изучавањем основних принципа, вредности и процедура грађанског друштва постане свестан својих права и одговорности, осетљив за потребе појединаца и заједнице и спреман да активно делује у заједници уважавајући демократске вредности.
Годишњи фонд часова	36

Исходи По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	Област/тема	Садржаји
*По завршетку теме ученик ће бити у стању да: *разликује жеље од потреба и наведе примере везе између потреба и људских права *препозна своје потребе, као и потребе других и да их уважава *штити своја права на начин који не угрожава друге ињихова права *учествује у доношењу правила рада групе и поштује их *наводи примере и показатеље остварености и кршења дечијих права *наводи чиниоце који утичу на остварење дечијих права *поштује права и потребе ученика који су у инклузији у његовом одељењу/школи *препозна ситуације кршења својих права и права других *идентификује кршењељудских правана примеру нек ог историјског догађаја	ЉУДСКА ПРАВА (ПРАВА ДЕТЕТА)	• Потребе и жеље • Потребе и права • Права и правила у учионици • Правила рада у учионици, доношење групних правила • Посебност права детета и људска права • Конвенција о правима детета • Врсте права • Показатељи остварености и кршења дечијих права • Конвенција о правима детета у документима која се односе на школу

*поштује правила одељенске заједнице и правила на нивоу школе *поступа у складу са моралним вредностима грађанског друштва *искаже свој став о значају правила у функционисању заједнице *Понаша се у складу са правилима и дужностима у школи *наводи начине демократског одлучивања	ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО (ШКОЛА КАО ЗАЈЕДНИЦА)	• Моје заједнице • Школа као заједница • Одлучивање у учионици и школи • Гласање и консензус као демократски начин одлучивања
*препозна одговорност одраслих у заштити права деце *објасни улогу појединца и група у заштити дечијих права *реално процени сопствену одговорнос т У ситуацији кршења нечијих права и зна коме да се обрати за помоћ	ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ ДРУШТВУ	• Одговорност деце • Одговорност одраслих родитеља, наставника • Шта могу и коме да се обратим у ситуацији насиља • Наше сличности и разлике (пол, раса, национална припадност...) • Наше сличности и разлике (друштвено порекло, вероисповест, политичка или друга уверења...) • Наше сличности и разлике (имовно стање, култура,језик, старост и инвалидитет) • Стереотипи и предрасуде • Дискриминациј а • Толеранција • Сукоби и начини решавања сукоба • Предности конструктивног решавања

		сукоба • Врсте насиља • Врсте насиља • Реаговање на насиље • Начини заштите од насиља
*Проналази примере моралних п оступака у књижевним делима које чита, у медијима и у свакодневном животу *Наводи примере из свакодневног живота предрасуда, стереотипа, дискриминације, нетолеранције по различитим основама *Проналази примере нетолеранције и дискриминације укњижевним делима која чита *У медијима проналази примере предрасуда, стереотипа, дискриминације, нетолеранције по различитим основама и критички их анализира *Препозна и објасни врсте насиља *прави разлику између безбедног и небезбедног понашања на друштвеним мрежама *заштити од дигиталног насиља *анализира сукоб из различитих углова (препознаје потребе учесника сукоба) и налази конструктивна решења прихватљива за све стране у сукобу *аргументује предности конструктивног начина решавања сукоба	ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ	• Учешће ученика у школи • Избор Проблема Тражење решења проблема • Израда плана акције • Анализа могућих ефеката акције • Планирање и извођење акције • Завршна анализа акције и вредновање ефеката • Приказ и анализа групних радова

Кључни појмови: права детета, демократско друштво, процеси у савременом друштву, активизам

Опште предметне компетенције:

Компетенција за учење

Има позитиван и одговоран однос према учењу.

Комуникација

Уважава саговорника реагујући на оно што говори, а не на његову личност.

Сарадња

Доприноси решавању разлика у мишљењу и ставовима поштујући друге као равноправне чланове тима или групе.

Компетенција за учење

Мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење; разликује битно од небитног, изражава и образлаже идеје.

Естетичка компетенција

Препознаје и развија сопствене стваралачке способности и креативност у свим уметничким и неуметничким пољима свог деловања.

Комуникација

Изражава своје ставове, мишљења, осећања, на позитиван, конструктиван и аргументован начин.

дговоран однос према околини

Сагледава које активности (обрасци понашања), на личном нивоу, нивоу заједнице и глобалном нивоу, могу унапредити стање и квалитет животне средине и природе.

Решавање проблема

Решава проблем према планираној стратегији примењујући знања и вештине стечене учењем различитих предмета и ваншколским искуством.

Компетенција за учење

Способан је да самостално и у сарадњи са другима истражује, открива и повезује нова знања; користи могућности ваншколског учења; негује и развија лична интересовања.

Одговорно учешће у демократском друштву

Понаша се одговорно, хумано и толерантно у друштву

Одговоран однос према околини

Сагледава које активности (обрасци понашања), на личном нивоу, нивоу заједнице и глобалном нивоу, могу унапредити стање и квалитет животне средине и природе.

Сарадња

•активно и конструктивно учествује у раду групе или пара.

Одговорно учешће у демократском друштву

•Понаша се одговорно, хумано и толерантно у друштву.

Комуникација

•Изражава своје ставове, мишљења, осећања, на позитиван, конструктиван и аргументован начин.

<u>Опште међупредметне компетенције</u>:

1. компетенција за учење;
2. одговорно учешће у демократском друштву;
3. естетичка компетенција;
4. комуникација;
5. одговоран однос према околини;
6. одговоран однос према здрављу;
7. предузимљивост и оријентација ка предузетништву;
8. рад са подацима и информацијама;
9. решавање проблема;
10. сарадња;
11. дигитална компетенција.

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Области које програм обухвата и препоручени фонд часова по областима:

ЉУДСКА ПРАВА (права детета)	6
ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО (школа као заједница)	9
ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ ДРУШТВУ	12
ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ	9

Наставник се труди да све теме и садржаје ученицима приближи и објасни, због спиралног ширења наставних јединица у каснијим разредима. Због тога је ваажно да ученици у овом разреду добро разумеју појаве. Активности које подстичу активно слушање и конструктивно реаговање ученика. Важно је истаћи везу међу свим овим обаластима зато што се све оне интегришу. Важно је да ученици стекну вештине применљиве у свакодневном животу у демократској заједници, на демократске ставове и вредности о универзалности права, једнакости, слободи и одговорности, социјалној осетљивости и припадности заједници, уз спремност да се активно делује за сопствену добит као и добит других. Остваривање овако постављених исхода захтева примену различитих интерактивних облика рада као и одабир и коришћење одговарајућих метода и техника рада са ученицима: **радионице, симулације, играње улога, студије случаја, дебате, дискусије, пројекте, истраживања, промоције,** покретање акција као и да сами осмисле неке друге активности. За ученике петог разреда неке од ових метода рада су новина те их треба постепено навикавати на начин рада где су и они активни креатори наставе. Реализација програма треба да се одвија у складу са принципима интерактивних односа (активне, проблемске и истраживачке наставе), са сталним рефлексијама на одговарајуће појаве из друштвеног контекста (прошлости и још више садашњости). Овакав начин остваривања важи за сваку област.

Упутство за формативно и сумативно оцењивање

- Свакодневно бележење активности ученика на часу у свеску евиденције наставника.
- Формативно свакодневно оцењивање усмених одговора ученика.
- Комисија ученика и наставника.
- Усмено одговарање.
- Описно оцењивање.
- Редовност доношења домаћег.
- Прегледање свески.
- Писане провере (једном у полугођу), свеска евиденције.
- Групни рад (посматрање наставника, излагање група), свеска евиденције.
- Рад у пару (посматрање наставника, излагање парова, процена осталих ученика).
- Вредновање самосталног рада ученика: ППТ, истраживање о датој личности-догађају.
- Провера знања које ученици усвајају на часу и испитивање ставова.
- Вођење евиденције од стране наставника:
- Јављању на часовима (учесталост и активност);
- Успешности у групном раду, раду у пару (ангажовање, продукти);
- Посета културно- историјским институцијама и догађајима;
- Израда паноа, ПП презентација, различитих врста излагања.

Начини прилагођавања програма за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом и ученике са изузетним способностима

Део овог програма ће обухватити и начине прилагођавања ако буде потребе за тим, односно ако се идентификују ученици за које је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитата, каснијег укључивања у школовање, недовољног познавања језика или других разлога, потребна додатна подршка. Ово се такође односи и на ученике са изузетним способностима, односно ученике са посебним способностима. У том случају урадиће се мере индивидуализације и индивидуални образовни планови у складу са потребама и важећим законским прописима и као анекси биће прикључени Школском програму. Неки од препоручених начина прилагођавања програма наставе и учења ученицима којима је потребна додатна образовна подршка:

- просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања, домаћих задатака...)
- индивидуализација наставе
- -размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи...
- коришћење вршњачке подршке и помоћи у савладавању програмских садржаја
- све друго што ће се применити у складу са конкретним случајем